

**KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ,
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ BÖLÜMÜ**

**MUSTAFA RUHİ ŞİRİN'İN ÇOCUK ŞİİRLERİ VE
MASALLARININ DUYARLIK EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

**Kevser EVSEN
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üye. Banu ÖZDEMİR**

Kütahya, 2019

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Mustafa Ruhi Őirin’in Çocuk Őiirleri ve Masallarının Duyarlık Eđitimi Açısından İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı dűşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların “Kaynaklar” bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

16.07.2019

Kevser EVSEN

Kabul ve Onay

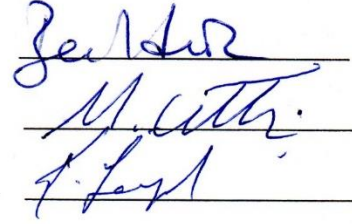
Kevser EVSEN' in hazırlamış olduğu “Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Şiirleri ve Masallarının Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliğı ile kabul edilmiştir.

16/07/2019

Dr.Öğr. Üye. Banu ÖZDEMİR (Danışman)

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ

Dr. Öğr. Üye Kürşad YANGİL

Doç. Dr. Baykal BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Önsöz

Bu çalışma Türkiye’de çocuklar üzerine ciddi çalışmalar yapan, adeta ömrünü çocuklara adanmış Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk şiirleri ve masallarının duyarlık eğitimi açısından incelenmesini amaçlar. Çocuk, insanlığın bir tohumu gibi içerisinde insana dair her şeyi taşır. Onu gelecek nesillere sağlıklı bir birey halinde kazandırabilmek ise ancak bu alanda ehil insanlar tarafından yapılmalıdır. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının hemen her türündeki yazınsal eserleriyle bu alandaki önemli isimlerden birini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamını Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk şiirleri ve masalları oluşturmaktadır. Çocuk şiiri ve masalı yazmak hem edebi zarafet hem de bu zarafeti çocuğa sezdirecek bir ustalık ister. Çocukların şiirden, edebiyattan anlamayacağına dair kanılar ancak onları fazla küçümsemekten ileri gelebilir. Mustafa Ruhi Şirin, şiirlerinde ve masallarında çocuğa göre kurulmuş hayal gücü ile bezeli dizeleri ve bölümleriyle bunun tam tersi olabileceğini bize gösteriyor. Çalışmada Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk şiirleri ve masalları incelenirken çocuk edebiyatında söz sahibi araştırmacı ve yazarların ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümüdür. Bu bölümde araştırmanın amacı, problem, araştırma önemi ve sınırlılıkları, kuramsal çerçeve ile ilgili araştırmalara yer vermektedir. Kuramsal çerçeve kısmında çocuk şiiri, masal, duyarlık kavramları ve Mustafa Ruhi Şirin’e dair araştırmalar vardır. İkinci bölümde yöntem kısmı yer alır. Üçüncü bölüm olan Bulgular kısmında elde edilen bulgular tablolastırılarak sunulmuştur. Dördüncü bölüm, sonuç ve önerilerin olduğu bölümdür. Çalışma kaynakça, ekler ve özgeçmiş ile sona ermektedir.

Bu çalışmada kitapları üzerinde araştırma yapmaktan onur duyduğum Mustafa Ruhi ŞİRİN’ e, yüksek lisans tez danışmanım Dr. Öğr. Üye. Banu ÖZDEMİR’ e, lisans eğitimimdeki öğretmenlerim Dr. Öğr. Üye. Hikmet YILMAZ’ a ve Dr. Öğr. Üye. Evren KARATAŞ’ a, annem Fatma EVSEN’ e, Şerife EVSEN’ e ve Şaban MORTAŞ’ a çok teşekkür ediyorum.

İçindekiler

Yemin Metni.....	i
Kabul ve Onay.....	ii
Önsöz	iii
İçindekiler	iv
Tablolar Dizini	ix
Kısaltmalar	x
Özet	xi
Abstract	xii
Birinci Bölüm.....	1
Giriş.....	1
Kuramsal Çerçeve ile İlgili Araştırmalar.....	2
Çocuk edebiyatı	2
Çocuk edebiyatında türler.....	6
Şiir.....	7
Şiir türleri	8
Çocuk şiiri	10
Çocuğun şiire bakış açısı	12
Türk çocuk şiirinin tarihsel gelişimi.....	16
Çocuğa görelik ilkesine göre çocuk şiirleri	33
Çocuk şiirinde bulunması gereken özellikler	34
Şiir kitaplarının çocuk gelişiminde önemi.....	37
Masal	40
Masal sınıflaması.....	41
Türk masal tarihi ve gelişimi.....	44
Masalların eğitici işlevi	48
Masalların çocuk gelişiminde önemi.....	49
Çocuklar için seçilen masalarda bulunması gereken özellikler.....	52
Değer kavramı.....	53
Değerlerin önemi.....	55
Değer aktarımında dikkat edilecek noktalar	56
Duyarlık kavramı	58
Duyarlık eğitimi	59
Çocuk edebiyatının kişilik gelişimine etkisi	62
Çocuk edebiyatının duyarlık eğitime etkisi	64
Duyarlık eğitiminde masal ve şiirin işlevi	69
Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı ve çocuk edebiyatı hakkında görüşleri.....	72
Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı.....	72
Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk edebiyatı.....	75
Mustafa Ruhi Şirin'in çocuğa bakışı.....	77
Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirine bakışı.....	78
Mustafa Ruhi Şirin'in masala bakışı.....	81
Mustafa Ruhi Şirin'de duyarlık.....	84
İlgili Araştırmalar.....	87
Problem Durumu	89
Araştırmanın Amacı	90

Problem Cümlesi	90
Araştırma Önemi	90
Sınırlılıklar.....	91
İkinci Bölüm	92
Yöntem.....	92
Araştırma Modeli	92
Çalışma Grubu.....	92
Verilerin Toplanması.....	94
Verilerin Analizi	94
Üçüncü Bölüm	98
Bulgular.....	98
Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	98
“Guguklu Saatin Kumrusu” (K1) adlı kitaptaki masalarda çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular.....	98
Dilsel duyarlılıkla ilgili cümleler	99
Hayale ve düş gücüne duyarlılık ile ilgili cümleler.....	100
Sorgulamaya duyarlılık ile ilgili cümleler.....	102
Sevgiye duyarlılık ile ilgili cümleler	103
Mutluluğa duyarlılık ile ilgili duyarlılıklar.....	103
Kültürel zenginliklere duyarlılık ile ilgili cümleler.....	104
Toplumsal huzura duyarlılık ile ilgili cümleler	104
İyiliğe duyarlılık ile ilgili cümleler	105
Anneye duyarlılık ile ilgili cümleler	105
Yaşama sevincine duyarlılık ile ilgili cümleler	106
Fedakârlığa duyarlılık ile ilgili cümleler	106
Özgürlüğe duyarlılık ile ilgili cümleler	106
Kendin olmaya duyarlılık ile ilgili cümleler	107
Çalışkanlığa duyarlılık ile ilgili cümleler.....	107
Çocuğa ve çocukluğa duyarlılık ile ilgili cümleler	108
Doğaya duyarlılık ile ilgili cümleler	108
Yardımlaşmaya duyarlılık ile ilgili cümleler.....	108
Adaletle duyarlılık ile ilgili cümleler	108
“Mavi Rüyalara Gören Çocuk” (K2) adlı kitaptaki masalda çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular.....	108
Hayal ve düş gücüne duyarlılık ile ilgili cümleler	109
Dilsel duyarlılık ile ilgili cümleler	112
Kültürel zenginliklere duyarlılık ile ilgili cümleler.....	113
İnsana ve insan mutluluğuna duyarlılık ile ilgili cümleler	114
Anneye duyarlılık ile ilgili cümleler	115
Yoksul insanlara duyarlılık ile ilgili cümleler	115
Hakka, hukuka ve adaletle duyarlılık ile ilgili cümleler.....	116
Hayvanlara duyarlılık ile ilgili cümleler	117
Çocuğa ve çocukluğa duyarlılık ile ilgili cümleler	117
Yaşama sevincine duyarlılık ile ilgili cümleler	117
Doğaya duyarlılık ile ilgili cümleler	118
Yardımlaşmaya duyarlılık ile ilgili cümleler.....	118
Paylaşmaya duyarlılık ile ilgili cümleler.....	118

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler.....	119
Dostluğa duyarlık ile ilgili cümleler	119
Arkadaşlığa duyarlık ile ilgili cümleler.....	119
Kardeşliğe duyarlık ile ilgili cümleler.....	119
Toplumsal huzura duyarlık ile ilgili cümleler	120
Barişe duyarlık ile ilgili cümleler.....	120
Aşka ve sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler.....	120
Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	120
Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	120
“Gökyüzü Çiçekleri” (K3) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular	120
Hayal ve düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler	122
Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler	127
Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	129
Çocuğa ve çocukluğa duyarlık ile ilgili cümleler	130
Sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler	131
Dilsel duyarlık ile ilgili cümleler	132
Anneye duyarlık ile ilgili cümleler	132
Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler	133
Zamana duyarlık ile ilgili cümleler	133
Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	134
Mutluluğa duyarlık ile ilgili cümleler	135
Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler	135
Çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler.....	135
Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler	135
Vatana duyarlık ile ilgili cümleler	136
İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler	136
“Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” (K4) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular.....	136
Düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler.....	137
Anneye duyarlık ile ilgili cümleler	141
Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler	142
Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler.....	144
Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler	145
Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	146
Çocuğa duyarlık ile ilgili cümleler.....	147
Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler	148
Sevgiye ve aşka duyarlık ile ilgili cümleler	149
İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler	149
Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	150
Mutluluğa duyarlık ile ilgili cümleler	150
Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler	150
Yardımlaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler	151
Dilsel duyarlıkla ilgili cümleler	151
Zamana duyarlık ile ilgili cümleler.....	151
Adalete duyarlık ile ilgili cümleler	151

“Harflerin Kardeşliği” (K5) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular	151
Çocuğa ve çocukluğa duyarlık ile ilgili cümleler	153
Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	156
Eşitliğe duyarlık ile ilgili cümleler.....	158
Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler	160
Hakka, hukuka ve adalete duyarlık	161
Kardeşliğe duyarlık ile ilgili cümleler.....	162
Anneye duyarlık ile ilgili cümleler	163
Paylaşmaya duyarlık ile ilgili duyarlık	163
İnsanın mutluluğuna duyarlık ile ilgili cümleler.....	164
Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler	164
Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler.....	164
Doğruluğa duyarlık ile ilgili cümleler.....	165
Barışa duyarlık ile ilgili cümleler.....	165
Aile bireyelerine duyarlık ile ilgili duyarlık	166
Özgürlüğe duyarlık ile ilgili cümleler	166
Dilsel duyarlık ile ilgili cümleler	166
Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler	166
“Okula Giden Kedi” (K6) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular	167
Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	168
Çocuğa duyarlık ile ilgili cümleler.....	171
Aşka ve sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler.....	173
Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler	175
Okula duyarlık ile ilgili cümleler	176
Anneye duyarlık ile ilgili cümleler	177
Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler.....	178
Düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler.....	179
Aile bireyelerine duyarlık ile ilgili cümleler.....	179
Okumaya duyarlık ile ilgili cümleler	180
Kitaba duyarlık ile ilgili cümleler	180
İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler	181
Doğruluğa duyarlık ile ilgili cümleler.....	181
Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler	181
Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler	181
Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	182
“Dünyanın En Güzel Yeri” (K7) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular.....	182
Düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler.....	184
Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler	186
Sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler	187
Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	188
Zamana duyarlık ile ilgili cümleler	189
İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler	190
Anneye duyarlık ile ilgili cümleler	191
Barışa duyarlık ile ilgili cümleler.....	191

Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler	192
Aile bireyelerine duyarlık ile ilgili cümleler.....	193
Kardeşliğe duyarlık ile ilgili cümleler.....	193
Dostluğa duyarlık ile ilgili cümleler	194
Çocuğa duyarlık ile ilgili cümleler.....	194
Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler.....	194
Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler.....	195
Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler	195
Arkadaşlığa duyarlık ile ilgili cümleler.....	195
Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler	195
Doğruluğa duyarlık ile ilgili cümleler.....	196
Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler.....	196
Mutluluğa duyarlık ile ilgili cümleler	196
Dördüncü Bölüm.....	197
Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	197
Tartışma	197
Sonuç	199
Öneriler.....	206
Kaynaklar	208
Ekler	221
Ek 1: Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerinin Kapakları.....	221
Özgeçmiş.....	228

Tablolar Dizini

Tablo 1. İncelenen Çocuk Şiiri ve Masal Kitaplarının Kimlik Bilgileri	93
Tablo 2. “Guguklu Saatin Kumrusu “ Adlı Masal Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	98
Tablo 3. “Mavi Rüyalara Gören Çocuk” Adlı Masal Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	109
Tablo 4. “Gökyüzü Çiçekleri” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	121
Tablo 5. “Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	136
Tablo 6. “Harflerin Kardeşliği” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	152
Tablo 7. “Okula Giden Kedi” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	167
Tablo 8. “Dünyanın En Güzel Yeri” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular	183

Kısaltmalar

- K1 : Guguklu Saatin Kumrusu
K2 : Mavi Rüyalar Gören Çocuk
K3 : Gökyüzü Çiçekleri
K4 : Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan
K5 : Harflerin Kardeşliği
K6 : Okula Giden Kedi
K7 : Dünyanın En Güzel Yeri
s. : Sayfa

Özet

Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Şiirleri ve Masallarının Duyarlık Eğitimi Açısından İncelenmesi

Çocuk edebiyatında şiir ve masal önemli bir türdür. Şiir, ritim ve ahenk barındırması yönünden çocukların en çok ilgisini çeken türlerden biridir. Çocuklar için şiir ve masal yazmak ise ayrıca bir ustalık gerektirmektedir. Hem edebi dilin zenginliklerini barındıran hem de çocuğa çeşitli iletilerle duyarlıklar kazandıran şiirler çocuk edebiyatında büyük önem arz eder. Düşsel açıdan geniş imkânlar sağlayan, alegorik anlatıma uygun masallar da çocuk edebiyatı açısından çok mühimdir. Bu bağlamda bu iki türde de yetkin eserler veren Mustafa Ruhi Şirin çocuk edebiyatında önemli isimlerdendir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar için yazdığı kitaplarla bu alana yön vermektedir.

Bu çalışma, çocuk şiirini ve masalını Mustafa Ruhi Şirin açısından ele almak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada Mustafa Ruhi Şirin'in çocuklara yazdığı şiir kitapları ve masallar, çocuğa kazandıracığı “duyarlıklar” açısından ele alınmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmış ve veriler doküman analizi yoluyla toplanmıştır. Çalışma grubunu Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirleri ve masallarının tamamı oluşturmaktadır.

Çalışmanın sonucunda, Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirleri ve masallarında birçok duyarlık ögesi tespit edilmiştir. Duyarlık eğitimi açısından oldukça zengin olan bu eserlerde en çok karşılaşılan duyarlık ögesinin “hayal ve düş gücüne duyarlık” olduğu saptanmıştır. Bunu sorgulamaya duyarlık ile çocuğa ve çocukluğa duyarlık takip eder. Mustafa Ruhi Şirin'in, bu eserlerinde çeşitli duyarlıklar kazandırırken örtük bir anlatımı tercih ettiği saptanmıştır. Şirin'in, şiir ve masallar yoluyla çocukları düşünmeye, sorgulamaya, merak etmeye, olaylar arasında bağlantı kurmaya, neden- sonuç ilişkilerini fark ederek çıkarımda bulunmaya sevk ettiği ve böylece verilmek istenen duyarlığa kendilerinin ulaşmalarını sağlamayı amaçladığı sonucuna ulaşılmıştır. Duyarlık eğitimi açısından şiir ve masal türünün çok önemli türler olduğu ve çocuk eğitiminde mutlaka yararlanılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çocuk masalı, çocuk şiiri, duyarlık, duyarlık eğitimi, Mustafa Ruhi Şirin.

Abstract

Mustafa Ruhi Şirin's Children's Poems and Tales in terms of Sensitivity Education

In children's literature, poetry and fairy tales are an important species. Poetry attracts children's attention most because of rhythm and harmony. Writing children's poetry and tales is also a masterpiece. Poems which have both the richness of literary language and the sensitivity to the child with various messages have great importance in children's literature. Fairy tales, which provide a wide range of possibilities, and suitable for allegorical expression, are very important in terms of children's literature. In this context, Mustafa Ruhi Şirin is one of the important names in children's literature. Mustafa Ruhi Şirin, directs this area of poetry with the books he has written for children.

This study was carried out in order to examine children's poem and fairy tale from the perspective of Mustafa Ruhi Şirin. In the study, the poetry books and fairy tales that Mustafa Ruhi Şirin wrote to children were discussed in terms of "what kind of sensitivities it gives to the child". In this study, which is a qualitative research with a basic qualitative research design and data are collected through document analysis. The whole work is about Mustafa Ruhi Şirin's children's poems and tales.

As a result of the study, Mustafa Ruhi Şirin's children's poems and tales have many signs of sensitivity. In these works, which are very rich in terms of sensitivity training, it was found that the most common element of sensitivity was, "sensitivity to imagination and its power". These two are followed by sensitivity to the child and childhood. It was found that Mustafa Ruhi Şirin used an implicit narrative in his works. It is concluded that, through poetry and fairy tales, Şirin aimed to make children think, question and wonder, to make inferences by realizing the cause and effect relations and thus to enable them to reach the desired sensitivity. In terms of sensitivity training, it is concluded that poem and fairy tale is a very important species and it should be used in child education.

Keywords: Children's poem, children's tale, sensitivity, sensitivity training, Mustafa Ruhi Şirin.

Birinci Bölüm

Giriş

Çocukluk, insan olmayı öğrenmenin en mühim zamanı; çocuk ise insanlığın en önemli cevheridir. Geçmişe dönüp kınadığımız birçok şeyi gelecekte görmek istemeyiz. Çocuk, geleceği inşa etmenin en önemli yoludur. Çocuğa ve çocukluğa verilen kıymet hala hak ettiği yeri bulmasa da bu konudaki hassasiyetler artmaktadır. Bir çocuğa verilen emek, bir çocuğa ayrılan zaman bir dünyaya verilen zaman ve emekle eşdeğerdir. İnsan eğitimi için bu zaman ve emek elzemdir.

Bu anlamda çocukla bağ kurulmasını sağlayan en önemli araçlardan biri edebiyattır. Edebiyat, çocuğun görmediği kapıları ona açar, düşünmediği olaylar ve hisler üzerinde kafa yormasını ve yeni yaşantılar keşfetmesini sağlar. Çocuk edebiyatı en az çocuk kadar kıymetlidir. Çocukların eğitiminde, onlara kazandırılacak değerlerde, çocukları hayata hazırlamada ve onlara hayata dair duyarlıklar kazandırmada etkili bir araç olan çocuk edebiyatı aslında oldukça zor bir alandır. Zorluğu, bu alanın kolay bulunmasından kaynaklanmaktadır. Henüz çocuğa kendi zihninde yeteri kadar değer vermeyen insanlar, sadece belirli fikirleri veya davranışları dikte etmek, öğretici olmak amacıyla eserler ele aldığıında bu alanın istediği incelikler daha da belirginleşmektedir.

Gerek hayatı gerek yazdığı kuramsal eserler veya şiir, öykü, masal, mektup gibi edebi eserlerle çocuğa ve çocuk edebiyatına ciddi manada önem veren Mustafa Ruhi Şirin bu anlamda oldukça önemlidir. Şirin, çocuğa verdiği önemden dolayı bir çocuk yazarı sıfatını fazlasıyla hak etmiştir. Bu araştırmada Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirleri duyarlık eğitimi açısından incelenmiştir. Bu kitapların çocuklara kazandırdığı duyarlıklar tespit edilmiş ve yorumlanmıştır.

Bu çerçevede çalışma *Giriş, Yöntem, Bulgular ile Tartışma, Sonuç ve Öneriler* şeklinde dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan Giriş bölümünde kısaca çalışma tanıtıldıktan sonra sırasıyla Kuramsal Çerçeve, Alan Yazın, Problem Durumu, Araştırmanın Amacı, Önemi ve Sınırlıklar başlıkları yer almaktadır. Kuramsal Çerçevede, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatında türler, değer kavramı, duyarlık kavramı ve Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı ve çocuk

edebiyatına dair görüşleri ele alınmıştır. Alan Yazında, Mustafa Ruhi Şirin ile ilgili daha önceden yapılan araştırmalar taranmıştır. Yapılan araştırmaların daha çok “değer” kavramı üzerinde durulduğu tespit edilmiştir. Daha önce Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerini “duyarlık” açısından inceleyen bir araştırma olmaması sebebiyle alanyazındaki bu eksiklik giderilmek üzere bu çalışma hazırlanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü olan Yöntem kısmında araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm olan Bulgular kısmında elde edilen bulgular tablolaştırılarak sunulmuştur.

Son bölüm olan Tartışma, Sonuç ve Öneriler kısmında bulgular tartışılıp yorumlanmış ve bu araştırmadan ulaşılan yargılara değinilerek tez tamamlanmıştır.

Kuramsal Çerçeve ile İlgili Araştırmalar

Çocuk edebiyatı

Çocuk edebiyatı kavramı ele alınmadan önce “çocuk” ve “edebiyat” kavramına değinilmelidir. Çünkü “çocuk edebiyatının iki öznesi çocuk ve edebiyattır.” (Şirin, 2007a:14)

Çocuk, sözlükte (TDK, 1998) küçük yaştaki oğlan ve ya kız; soy bakımından oğul veya kız evlat ve bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan anlamına gelmektedir.

Edebiyat ise olay, düşünce, duygu ve imgelerin insanlarda estetik duygular uyandıracak biçimde dil aracılığıyla söz ve yazıyla anlatımını amaç edinen sanattır (Püsküllüoğlu, 2009). Bu iki kavramın birleşmesiyle çocuk edebiyatı kavramı oluşur. Edebiyatın hem çocuklar hem yetişkinler için önemi büyüktür.

Edebiyat vasıtasıyla insanlar hoş vakit geçirip eğlenirler, ruhlarına canlılık gelir. Edebiyat, insanoğlunun yaşama gücünü artırmasında, yaşamın ciddi ve üzücü durumlarında önemli bir görev üstlenir. Çocukların hayatı keşfetmesinde ve yaşama yollarını öğrenmesinde yol gösterici fonksiyonu vardır. Adeta insana ve hayata rehberlik eder. Edebiyat, çoğu bir takım etkinliklere teşvik eder, ana dilin gelişmesinde katkıda bulunur (Oğuzkan, 2001).

Çocuklara edebiyat oluşturma düşüncesinden ilham alınarak uygulanan çocuk edebiyatı düşüncesi ise; çocuklara yazılan ürünlerin genel olarak adlandırılmasıdır. Edebiyat kavramıyla çocuk edebiyatı kavramının ayrımı, çocuk edebiyatı eserlerindeki dil, konu, içerik, anlatım ve üsluptaki yalınlık ile içtenlik farkıdır. Çünkü çocukların yetişkin insanlardan farklı bir algılama şekilleri vardır. Çocuk gerçekliği ise çocuğun evrenine has bir dil, tema ve davranışsal problemleri ve duyarlıkları yansıtmaktadır (Şirin, 2007a). Çocuk edebiyatı hakkında farklı tanımlar mevcuttur.

Oğuzkan (2013)'a göre ise çocuk edebiyatı, yaş itibariyle çocukluk döneminde olan kimselerin düşlerine, his ve fikirlerine yönelik sözel ve yazınsal tüm eserleri içerir. Bunların içine masal, gezi yazısı, fen ve tabiat olaylarını dile getiren yazılar, roman, şiir, anı, hikaye, biyografik yazılar vb. girer. Farklı bazı yazı türlerinde yazılan bu yapıtların, aynı yetişkinlere hazırlanan yapıtlarda olduğu gibi güzel ve etkileyici yazılmaları lazımdır. Bu sebeptendir ki çocuk edebiyatı, alanında yetkin yazarlarca bilhassa çocuklara yazılan ve sanatsal açıdan üstünlük gösteren yapıtlara verilen genel isim şeklinde tanımlanabilir.

Oğuzkan gibi Sever (2007a) de çocuk edebiyatında sanatı ön plana çıkarmıştır. Ona göre edebiyat, insanoğlunun evrime yönelik sıçramalarına öncelikle resimle sonra da kelimelerle cevap veren sanattır. Bu anlamda çocuk edebiyatı ise çocukta dilsel gelişime ve anlama seviyesine elverişli, çocuğun ihtiyaçlarına öncelik veren bir yaklaşım ile ona hayata ve insanlara dair gerçeklikleri sanat seviyesi yüksek dil ve göz iletileriyle sunan, çocukların his ve fikir evrenlerinde etkiler meydana getiren eserlerin genel ismidir.

Bikan (2005)'a göre ise çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılmış eserler veya çocukça yazılmış, çocuk ruhunu taşıyan eserlerin oluşturduğu edebiyattır.

Şirin (2007a) ise çocuk edebiyatına daha geniş bir yelpazeden bakmaktadır. Ona göre çocuk edebiyatının esas kaynağını oluşturan şey, çocuk ve çocukluktur. Onun algı, his, dikkat, fikir, düşünce ve ilgi dünyasına uyumlu; onun bakış açısını ve gerçekliğini ortaya koyan; fikirde, ölçüde, dil ve anlatımda, tip kullanımında içeriğin çocuğa uygun şekilde yalınlığını sağlayan; çocukta okumaya dair alışkanlık oluşturan edebi, sanatsal ve estetik açıdan onun gelişimine katkıda

bulunan, ondaduyarlı bir şekilde yetişkin bir birey olmaya yönelik hazırbulunuşluk sağlayan geçiş dönemi edebiyatına çocuk edebiyatı denir.

Şirin (2007a) çocuk edebiyatının kaynağının ne olduğunu irdelerken Dilidüzgün (2004) ise çocuk edebiyatının ortaya çıkış nedenine de değinir. Selahattin Dilidüzgün'e (2004) göre çocuk edebiyatının meydana gelmesinin nedeni, çocuk gerçekliklerinin, alımlama şeklinin, hayatı anlama ve algılama şeklinin büyüklerden çok değişik olmasından dolayıdır. Çocuk değişik değer ve imgelemlerle hayatı algıladığı, etrafına değişik bir bakış açısıyla baktığı için kendine has bir şekilde oluşturulan kitaplara da gereksinim hisseder.

Çocuğu yücelten bu edebiyatın taşıması gereken belirli nitelikler vardır. Şirin (2007a)'e göre "Çocuklar için yapılan edebiyat, edebiyatın bütün niteliklerini içermelidir. Çocuklar için yazmak, çocuğa göre olmak yanında poetik kalmayı başarabilen yazarlık biçimidir" Bu yazarlık biçiminin en önemli noktası olan "çocuğa görelilik" ilkesi daima göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuğa görelilik düsturuyla yol almanın meydana getirdiği, çocuklar için edebiyat düşüncesi, çocuğa göre bir edebiyat meydana getirilmesi için yeniliğe açık bir bakışı ortaya çıkarır. Çocuğa has edebiyat fikri, çocuk edebiyatına olan yönelimlere hız verir. Çocuk kültürü ve bilgisi, çocuğa dışarıdan bir bakışa ilaveten, içerden bir bakış oluşmasına hazırlık sağlar. Çocuğun, büyüklerin dünyasından değişik eğilimlerinin olduğunun öğrenilmesi, çocuğa dair duyarlılıkların keşfedilmesine olanak sağlar. Günümüzde çocuk psikolojisi üzerine yapılan çalışmalar ve ortaya konan bilimsel veriler çocuğun yeniden keşfine imkan sağlamaktadır. Böylece çocuk edebiyatı birçok yazar ve sanatçının ilgi alanına girmiştir (Şirin, 1994). Bütün bu çalışmalar çocuğun ve çocuk edebiyatının değerini hak ettiği yere yaklaştırmıştır. Çocuk edebiyatının salt çocuk kitaplarından oluştuğu veya çocuk edebiyatı okurlarının sadece çocuklardan oluştuğu düşüncesi de bu alana hakimdir. Fakat Şirin (1994), bu konuda farklı düşünür.

Şirin (1994)'e göre çocuk, sadece kendine yazılan eserleri okumaz. Yetişkinler için yazılan eserleri de okuyabilir. Çocuk edebiyatı bu açıdan giderek genişlemektedir. Çocuk edebiyatı, edebiyatın içerisinde yer alan en incelikli yazma şeklidir. Bütün yaşlardan okur tarafından okunan, onların ilgisini kendisine

çeken, dil, anlatım ve biçim olarak çocuğa göre meydana getirilen yeni bir türdür. Çocuk edebiyatı bir yandan çocuklara seslenirken bir yandan da yetişkinlerin çocukluklarına seslenir. İçlerinde yaşattıkları çocukluk, yetişkinleri çocuk edebiyatının hedef kitlesine alır.

Çocuk edebiyatının bazı işlevleri vardır. Sever' e göre çocuklar için edebiyat:

1. Güzellik duygusu uyandırır.
2. Eğlendirme ve eğitime işlevi görür.
3. Çocuğun duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir (Sever, 2003).

Çocuk edebiyatının çeşitli görev ve amaçları vardır. Bu görev ve amaçlar çocuk edebiyatının daha iyi anlaşılmasında fayda sağlar.

Huck (2001)'a göre çocuklarda okumayı geliştirmek için yapılacak en önemli şey, onların kitaplardan alacakları zevki keşfetmelerini sağlamaktır. Bundan sonra kitap okumak, eğlenceli zamanlar geçirecek olma düşüncesiyle daha mühim bir anlam edinecektir. Çocuk, kitaptan kendiliğinden ve doğal bir şekilde zevk aldığı için çocuk edebiyatının hedefini eğlendirmenin daha ilerisine götürmek gerekir.

Hunt (1999)'a göre, kitaplar bazılarında güzel vakit geçirme aracı, bazılarında yazmayı pekiştiren, bazılarında düş gücünü geliştiren veya sosyalliğini artıran, sorunları nasıl çözeceğini gösteren ya da bir konuda tartışma imkanı ortaya çıkaran edebi eserlerdir. Burada kitap okumanın amaçlarını daha iyi daha işe yarar şekilde ayırmak gereksizdir. Her çocuğun okuduğu kitaptan alacağı başka, gereksinimi başkadır. Çocuklar gereksinimleri doğrultusunda, kendisine iyi gelecek şeyleri tespit etmeli ve bir kitap okuma amacı oluşturmalıdır.

Edebiyat, çocuklarda düş gücünü artırmalı ve hayatta karşılarına çıkan durumlara farklı fikirler üretmelerini sağlamalıdır (Huck vd., 2001).

Dilidüzgün (2004)'e göre çocuklar ve gençler için yazılan eserler, onlara yazmak için bilinç kazandıran en mühim araçlardır. Yani eğer eser nitelikliyse, çocuklara yazınla yüzleşebilme ve onu irdeleyebilme olanağı sunar.

Sever (2012)'e göre ise çocuk edebiyatının en önemli görevi, çocuklarda okumaya dair alışkanlık ve sevgi oluşturmaktır. Ona göre çocuk edebiyatı eserleri,

çocuklara zaman içerisinde okuma alışkanlığı edindirir ve onları nitelikli eserlere yönlendirir.

Çocuk edebiyatının sadece bir eğlenme ve zaman geçirme aracı olmadığını, çocuklara niteliksiz, basit kitaplar sunulmaması gerektiğini savunan Dilidüzgün (2004) bu edebiyatın çocuğun düşünce ve kişilik gelişimine katkı sağlaması gerektiğini vurgular. Çocuk edebiyatı çocuğun dünyaya bakışını geliştirmeli, onun sorunlarına ve dünyasına ışık tutmalı, ona yeni ufuklar açmalı ve hayal gücünü geliştirmelidir. Çocuklar için yazılan eserler çocuğa sanat ve edebiyat eğitimi vermeli, okuma alışkanlığı kazandırmalıdır. Çünkü çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatına geçişte bir ara basamak ya da geçiş edebiyatı görevi üstlenmektedir.

Çocuk edebiyatının hedefi çocuklarda dil sevgisi oluşturmak, onları eğlendirirken onlara dilin inceliklerini ve zenginliklerini sezdirmek; etrafı ve hayatı tanıtmak, yeni duygular yeni fikirler tattırmak; yazma ve okumaya karşı ilgi uyandırmak, güzel zaman geçirmektir (Şimşek, 2014).

Çocuk edebiyatı bu amaçlara uygun oldukça varlığını devam ettirecektir. Görüldüğü üzere çocuk edebiyatı üzerinde çok farklı tanım bulunmaktadır. Sonuç olarak Temizyürek vd. (2016)'e göre çocuğun hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyal gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği / okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsulleri "çocuk edebiyatı" tanımının içine girer (Temizyürek, 2016). Bu tanımlardan yola çıkarak sadece çocuğa değil, çocukluğun kendisine hitap eden, insani duyarlıkları geliştiren ve insan olmanın her halini çocuğa sezdiren, çocuğu hayata hazırlayan, çocuğun sosyal gelişimine, kişiliğine ve diline zenginlikler katabilen edebiyata, çocuk edebiyatı denir.

Çocuk edebiyatında türler

Yılar ve Turan (2007)'e göre çocuk edebiyatının kaynakları şu şekilde sınıflanmıştır.

1. Oyuna Dayalı Türler
 - a) Tekerleme
 - b) Bilmece
 - c) Parmak Oyunları

- d) Dramatizasyon
- e) Çocuk Tiyatrosu
- 2. Meraka Dayalı Türler
 - a) Fen ve Tabiat Olaylarını Anlatan Metinler
 - b) Biyografi
 - c) Anı (Hatıra)
 - d) Deneme
 - e) Gezi Yazısı
 - f) Mektup
- 3. Hayale Dayalı Türler
 - a) Masal
 - b) Fabl
 - c) Fıkra
 - d) Destan
 - e) Efsane
 - f) Hikaye
 - g) Roman
 - h) Çizgi Roman
 - i) Şiir

Şimşek (2016)'e göre ise çocuk edebiyatında türler şu şekilde tasnif edilmiştir:

1. Ninni
2. Masal
3. Fabl
4. Hikâye (Öykü)
5. Şiir
6. Çizgi Film
7. Drama

Çocuk edebiyatında çok çeşitli türler olmakla birlikte bu çalışmada, Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirleri ele alınmıştır.

Şiir

Sözlükte şiir kelimesinin çeşitli tanımları vardır:

1. Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım.
2. Bir şairin, bir dönemin bu sanatı kullandığı özel biçimi: Romantik şiir. Tanzimat şiiri.
3. Düş gücüne, hayale, imgeye, gönle seslenen, anı, duygu, coşku uyandıran, etkileyen şey (TDK, 2005).

En eski anlatım yolu olan şiir; zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan edebî anlatım biçimi anlamını taşımaktadır (TDK, 1998).

Oğuzkan (1979)'a göre, şiirde bulunması gereken bazı dış ve iç özellikler vardır ve bu özellikler onu diğer türlerden ayırır. Bunlar, şiirin düş gücünü geliştirmesi, hisleri harekete geçirmesi ve ahenk unsurları barındırıp belirli vezinlere göre yazılmasıdır. Şiir, diğer yazı türlerine nazaran daha estetik ve daha çok dikkat gerektirir. Sever (2013)' e göre de şiir estetik olmalıdır. Hayata ve insana dair gerçeklikleri, kelimelerin dünyasıyla anlamlandırmaya dayalı estetik yazı türü şiirdir.

Şiir türleri

İncelenen konulara göre şiirler türlere ayrılır. Bunlar lirik şiir, pastoral şiir, didaktik ve epik şiirdir (Dilçin, 2004). Bir başka sınıflamaya göre ise altıya ayrılır. İleri (1998)'ye göre ise bu sınıflama şöyledir: lirik şiir, epik şiir, didaktik şiir, pastoral şiir, satirik şiir ve dramatik şiir.

a) Lirik Şiir

Lirik şiirler, insanın duygu dünyasında oluşan sevinç, mutluluk, keder, üzüntü, özlem, hasret, şaşkınlık gibi her türlü duygu durumunun anlatıldığı türlerdir. Dilçin (2004)'e göre içten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür. “Lir” bir çeşit telli sazdır ve şairler şiirlerini ilk zamanlarda “lir” eşliğinde söylediğinden bu türe “lirik” şiir denilmiştir. Acı, aşk, ayrılık, özlem, ölüm acısı gibi bireysel duygularla, toplumsal mutluluk ya da acı olaylardan doğan sevinçler ve üzüntüler, lirik şiirde işlenen konulardır (Demirel ve ark., 2011; Kıbrıs, 2000).

b) Pastoral Şiir

Pastoral şiirler doğa olayları ve insanların doğayla ilişkilerini konu edinen şiirlerdir. Dilçin (2004)'e göre; doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çobanyaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan şiirlere pastoral şiir denmektedir. Pastoral sözcüğü “çobanlara ilişkin” anlamına gelmektedir. Batı edebiyatında butürde yazılan şiirlere idil ile eglog denmektedir. Günümüzde köy, kır, çoban yaşamını anlatan her şiir pastoral sayılmaktadır. Bu türe en güzel örnek Kemalettin Kamu'nun Bingöl Çobanları adlı şiiridir (Demirel ve ark., 2011; Kıbrıs, 2000; İleri, 1998).

c) Didaktik Şiir

Didaktik şiir türleri belli bir konuya ilişkin düşüncelerin aktarılma istendiği türlerdir. Dilçin (2004)' e göre lirik türlerin tersine didaktik şiirler duygusal yönü zayıf ve öğretici nitelikte olan şiirlerdir ve manzum öyküler ile fablar bu şiir türlerindedir. Estetik yönden bir şiirin taşıdığı özellikleri bu tür şiirlerde görmek olanaklı değildir. Daha çok manzum öyküler, manzum mektuplar, efsaneler, fıkralar ve yergi şiirleri ile özellikle ilköğretim okullarında belirli gün ve haftaların anlam ve önemini işleyen şiirler bu kapsamda düşünülebilir (Kıbrıs, 2000).

d) Epik Şiir

Epik şiirler; yiğitlik, cesaret, kahramanlık konularında yazılan şiirlerdir. Dilçin (2004)'e göre, konusu kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi olan ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen uzunca şiirlerdir. Kırgızların Manas Destanı uzunluk bakımından belki de en uzun epik şiirdir. 16.000 beyit kadardır; hala da gelişmesi sürmektedir. Yapay Epik Şiirler; yakın çağdaki milletlerin hayatlarına ait tarih ya da toplum olaylarını anlatan şiirlerdir (Demirel ve ark., 2011; İleri, 1998).

e) Satirik Şiirler (Yergi Şiirleri)

Edebiyatta şiirle bir kimseyi, bir düşüncüyü, bir durumu açık ya da kapalı biçimde, iğneli bir dille yerme sanatına yergi denir. Her yergide bir uyarı olduğu için öğretici özellik de bulunur. Toplumsal yaşamdaki bozuklukların, insanların zaaflarının güldürü unsuru da katılarak dile getirildiği türde, didaktik özellikler de görüldüğünden, didaktik şiir içinde de incelenebilir (Demirel ve ark., 2011; İleri, 1998).

f) Dramatik Şiir

İnsan yaşamının korku, sevgi, tutku gibi değişik boyutlarını gerçeğe uygun bir biçimde ve eyleme dönüştürerek anlatan şiirlerdir. Dramatik şiirin konusu olaydır. Konuyu tiyatro gibi canlandıran şiirler, tiyatro yapıtları içinde incelenmekte ve değerlendirilmektedir. Faruk Nafiz'in Han Duvarları, Mehmet Akif Ersoy'un Küfe ve Mehmet Emin Yurdakul'un Anadolu şiirlerinde bu tür nitelikleri görmek olanaklıdır (Kıbrıs, 2000).

Çocuk şiiri

Şiir “*çocuğun sevinçlerini, hüznlerini, acılarını, korkularını kısaca duygularını, iç dünyalarını yansıtmak; duygularını eğitmek için en uygun yazınsal türdür; dilin en güzel işlendiği türdür...*” (Nas, 2004)

Şiir, çocuk edebiyatında diğer türlerden ayıran bir yön vardır. Şiir, öğretme amacının dışında kalan bir türdür. Çocuk gerçekliği göz önünde bulundurularak yazılan eserler çocukta dil birikimini artırır. Dilin sınırlarını, imkan ve genişliğini kavratır.

Yalçın ve Aktaş (2002)' a göre şiir, hislere seslenir. Oraya iyice yerleşir ve ürünlerini düş gücüne bezeyerek uyumlu şekilde ortaya çıkarır. Şiirin amaçları da araçları da öteki sanatlara nazaran farklıdır. Çocuk şiiri ise tamamen farklı ve üstünde çok durulması gereken, düşünülesi bir konudur.

Çocuk edebiyatında şiirin çok önemli olmasının sebebi hem biçim hem içerik olarak çocukta ilgi uyandırabilmesidir. Şiir, yazılması meşakkatli fakat belirli bir niteliğe eriştiğinde ise okunması oldukça kolay ve düşünmek için elverişli bir türdür (Meral, 2016). Şiir çocuklar tarafından okunması kolay ve ritmik bulunmakta, çocuklara okurken zevk vermektedir.

Çocuklar açısından şiir; onları daha duyarlı kılar, onlara hayatla ve insanla ilgili örnekler sunar, çocukları estetik açıdan geliştirir ve çocuğun şairle bağ kurmasını sağlar. Çocukların okulöncesi dönemde bolca karşılaştıkları tekerleme, ninni, mani gibi türler onları şiire hazırlar. Daha sonra şiirle tanışan çocuk bu türü kolayca sever ve şiir okuyup dinlemekten, şiirlerle hayal kurmaktan zevk alır.

Yalçın ve Aktaş (2002)'a göre çocuk şiiri, büyükler için yazılan şiirlerden farklıdır. Gerek özel bir duygu ve düşünme şeklinin olmasından gerek çocuklara

dil sevgisi edindiren, kültürel değerleri aktaran ve çocukların düzeyine uygun yazılan şiirler olduğu için yetişkinlere yazılan şiirden farklıdır. Şimşek (2004)'e göre ise çocuklara yönelik şiirler yetişkinlere hitap eden şiirlerden farklıdır. Ancak şiir adı verilen edebi türün taşıdığı bütün estetik kaygılar çocuk şiiri için geçerlidir.

Çocuk şiiri; çocuk düşüncesinin, çocuk bakış açısının, çocuk ilgilerinin şiire yansımalarıdır. Çocuk şiirlerinde bulunanvezin, uyak vb. özellikler çocukta doğuştan beri olanahenk ve ritim hislerinin yeşermesini sağlar (Kıbrıs, 2000). Bu ahenk ve ritim hisleri yanında Sever (2013) şiirin çocukta başka gelişimlere de sebep olduğunu söyler.

Sever (2013)'e göre çocuklar için şiir; okul öncesi ve okul dönemlerinde çocukların yeni şeyler öğrenmek için duyulan gereksinimlerini mesajlarla sezdirerek cevaplayan, onların his ve fikir evrenlerini geliştiren araçlardır. Okul öncesi dönemde çocukların şiire benzeyen çeşitli yazınsal eserlerle (masal, bilmece, tekerleme) bir araya getirilmesi gerektiğini dile getiren Sever (2012), bu eserlerle çocukların dile dair yaratıcılıklar keşfedeceklerini, duyuşsal olarak ses ve kelimeler arasındaki ahengi farkedebileceklerini söyler. Tekerleme, bilmece, ninni ve atasözleri gibi folklor ürünlerindeki ezgi ve ritim onlara değer kazandırır. Bunlarda olduğu gibi, gerçek şiirde de ilk göze çarpan nitelik ezgi ve harekettir (Şirin, 1998a).

Çocuk şiirleri genel olarak lirik ve didaktik olabilir. Lirik şiirler başlıca şu konularla ilgilidir. Periler, günlük hayat, aile, hayvanlar, kuşlar, böcekler, bitkileri doğa ve doğa olayları (gece, gündüz, mevsimler), millî meseleler, duygular. Perilerle ilgili konuların kaynağı bilhassa folklor olabilir. Masalarda rastlanan birtakım hayal ürünü varlıklar şiirde de çocukları peşlerinden sürükleyebilir. Didaktik şiirlerle ise çocuklara ulusal, ahlaki, insani konularda telkinlerde bulunulur. Bu çeşit şiirlerde kuru öğütlerden çekinilmeli; hareketli olaylar yardımıyla fikirlere ulaşılması okuyucuya bırakılmalıdır (Baymur ve Demiray, 1957).

Büyüklerin şiirleri onlara nasıl heyecan veriyorsa, çocuk şiiri de çocuklara heyecan verebilmelidir. Onlara şiirdeki estetik zevki duyumsatabilmelidir. Şiir çocuğa mutluluk vermeli, çocuğun ilgi ve seviyesine uygun olmalı, onun

ihtiyacına karşılık verebilmelidir. Şiirler çocukların edebi temellerini oluşturmak adına oldukça önemlidir. Sever (2003), bu anlamda çocukların gereksinimlerini, ilgilerini, dil kullanımlarını dikkate almak gerektiğini, yazılan metinlerin bu ögelerle tutarlı olmasının önemli olduğunu belirtir.

Şiir, çocuğu birçok açıdan geliştirir. Şiir okurken çocukların konuşma becerisi, yorumlarken okuduğunu anlama becerisi gelişir. Çocuklar şiirin ritmik yapısı ile daha çok eğlenerek bilgiler edinir, sorgular ve sezinler. Bu açıdan çocuk şiiri, çocuk gelişimi açısından elzemdir.

Çocuğun şiire bakış açısı

Çocuk şiire her yaşta ilgi duyar. Çocuk şiirle ilk olarak, ninni, tekerleme, bilmece, masal gibi ürünler sayesinde tanışır. Bu türlerin içerisinde tekerlemeler, sık tekrarları ve birbirini andıran sözcükleriyle çocuklarda ilgi uyandırır ve çocuktaki dilsel gelişim açısından yeri önemlidir (Kıbrıs, 2000). Çocukken bu türlere karşı duyulan ilgi ilerki yaşlarda şiire sevgi duyulmasında önemlidir (Nas, 2002).

Çocuklar için şiirler yazan Neydim (2013)'e göre şiir, hayatın süzölmüş bir şahitliğidir. Ses, haykırış, ritim fakat olabildiğine fazla süzölmüş bir yazı türüdür şiir. Böyle metinler üzerinden çocuklarla iletişim kuran Neydim çocukların şiirden ve aşktan anlamadığını dile getirenlerin aslında onları tanımayanlar olduğunu söyler. Aksine çocuklar ikisinden de anlar ama onların anladığını başkaları anlayamaz.

Oğuzkan ise çocuklarla şiir arasındaki ilişkiyi şöyle açıklar:

Küçük çocuklar şiire heyecanla tepkide bulunurlar, çünkü şiirin ritmi hayat ritimleri, kalp atışları, göz kırpması, yürüme, soluma gibidir. Şiirin sesleri çocukların dil üzerine keşiflerde bulunmalarına imkân sağlar. ... Sıçrarken, kayarken, oyun oynarken şarkı söylerler. Arkadaşlarına takılırken veya onlarla eğlenirken çocuklar kafiyelere başvururlar. Küçük çocuklar tekerlemeleri neşeye dinlerler ve çoğu kez hoşlarına giden cümleleri tekrar ederler (Oğuzkan, 2000: 250).

Tüfekçi Can (2012)'a göre, anlam; düşünce, duygu, düşünce veya bir olayın şiirsel anlatımla dile getirilmesidir. Çocuk, şiirle ilk karşılaşığı andan itibaren şairle bir anlamsal etkileşime girmektedir. Bu açıdan şairiletmek istediği

bağlamlar oluşturarak bunları dizelere dökmekte ve çocuk ondan anlam evreninin elverdiği ölçüde bir anlam çıkarmaktadır.

Çocuklar, hemen her yaşta şiirden hoşlanırlar. Okuma-öncesi döneminde kendilerine okunan seviyelerine uygun şiirleri dinlemekten ve daha ileri yaşlarda da anlamını tam olarak anlayamasalar bile müzikal değeri yüksek dizeleri ezberlemekten çok hoşlanırlar (Şirin, 1998a). Çocukluk çağlarında şiir unsurları taşıyan, ritim bakımından zengin tekerlemelerin çocukların üzerinde etkisi büyüktür.

Çocuklar okul çağında ruhsal ve zihinsel gelişmelerine uygun olarak lirik ve öğretici şiirlerden (didaktik) de hoşlanmaya başlarlar (Oğuzkan, 2000).

Çocuk, diğer türlerde olduğu gibi şiirde de öncelikle dinleyici konumunda ve daha sonrakatılımcıdır. Cansız varlıkların, olayların, insanların, duygulu, renkli ve etkili bir biçimde anlatıldığı şiirler her dönemde olduğu gibi okul öncesi dönemdeki çocukların da duygusal ihtiyaçlarına cevap verir ve onlara duygusal zenginlik kazandırır (Tökel, 2008).

Çocuklar için seçilecek şiirlerin hayattan zevk alma, duygusal yaşantıyı zenginleştirme, görüş ufkunu genişletmede ve belli estetik değerlerin aktarılmasında etkili olduğu unutulmamalıdır. Sanattan hoşlanmanın temeli, estetik değer taşıyan şiirlerin kullanımı ile atılabilir. Ritim ve belli ses değerleri taşıyan şiirler çocukların estetik duygularını besler, ritim duygularını geliştirir; onlara düşünce zenginliği ve derinliği kazandırır (Tökel, 2008).

Yetişkinler tarafından okunan şiirdeki ritmin ve anlamın çocuğa hissettirilmesi gerekmektedir (ses ve ritim unsurları gibi). Bundan sonra uygun bir biçimde, şiir çocukla birlikte tekrar edilmelidir. Çocuklarda ezberleme hızlı olduğundan çoğu kez şiiri hemen ezberleyebilirler (Tür, Turla, 1999). Ancak çocuklar, şiir ezberlemeleri konusunda zorlanmamalıdır. Şiiri ezberletmek için yapılan çok sık tekrar ya da zorlama çocuğu şiirden uzaklaştırabilmektedir. Öğretmenin veya ebeveynin, çocukların yeteneklerini iyi tanıyarak şiir okuma-ezberleme etkinliklerini zevkli bir uğraş biçimine dönüştürmesi gerekmektedir (Tökel, 2008).

Ezbere şiir okuma sırasında öğretmenlerin sert ve olumsuz bir tutum takınmaları çocuklarda şiir okumaya karşı bir korku yaratabilmektedir. Çocuk; şiir ezberlenmesi zorunlu, sıkıcı bir etkinlik olarak algılayabilir.

Küçük çocuklara şiiri sevdirmek, müzik sevgisini aşılardan gibi, onların düzeylerine uygun, zevk alacakları şiirlerle sık sık karşılaştırmakla mümkündür. Evde ve okulda dikkatle hazırlanmış bir çocuk şiirleri antolojisini karıştırmak, çocuk için hoşça geçirilen zamanlardan biri olabilir (Demiray, 1977).

Çocuklar, kendi yaşantılarındaki konuların işlendiği şiirlerden daha çok hoşlanırlar. Aile yaşamı, doğa olayları, hayvanlar, cansız nesnelere ilgili şiirler onlara oldukça ilgi çekici gelmektedir. Bayrak, vatan sevgisi gibi konularda, şiirin çocuk için soyut bir biçimde verilmemiş olması gerekir. Şiirin ne anlattığı ve çocuğun o şiirden ne kadar anlam çıkarabileceği dikkate alınmalıdır. Bu sebeple çocuklar için seçilen şiirler çocuğun yaşantısı ile uygun olmalıdır. İlköğretim birinci kademedeki öğrencilere, şiir analizi yaptırmak çok doğru bir yöntem değildir. Şiirlerle ilgili çözümleme denemeleri, çocukları şiiri sevmekten uzaklaştırabilir. Öncelikle çocuklara ilgi çekici, hoş ve zihinde kolayca canlandırılacak şiirler okunmalıdır.

Çocuklar kelimelerle farklı şekillerde oynamayı öğrenerek bir dizi tecrübe kazanırlar. Bunlardan bazıları şunlardır: Bilmeceler şiir öncesi üzerinde durulabilecek önemli yazılımlardır. Bilmeceler, kelimelerle resimler oluşturma, uyaklı yazılımlar oluşturma, karşılaştırmalar, aliterasyon (cümle başlangıcındaki ünsüzün diğer kelimelerde tekrar edilmesi), tekrarlar yapma ve akrostiş (Akyol, 2006: 121).

Çocuklar, zihinsel gelişimi itibari ile öncelikle somut olanı anlar. Çocuk şairi bu bilgidен hareketle onlara yönelik somut şiirler yazar. Yazılan şiirlerin hem eğitici, hem de öğretici olması istenir. Bir bakıma şiir, estetik bir gaye olmaktan uzaklaşıp onların anlayacağı düzeye indirilir. Bunlar yapılırken şiirin ruhu ile uyuşmayacak olan şu ödümler verilir:

1. Şiir, şiir olmaktan çıkarılıp eğitici, öğretici bir metin durumuna getirilir.
2. Sıkça kötü şiir örnekleri sunularak, çocuğun estetik beğeni düzeyi sekteye uğrattılır.

3. Önemli gün ve haftalarda okunan sıkıcı bir etkinliğe dönüştürülür (Solmaz, 2005:147).

Sonuç olarak çocuk şiir ilişkisi hakkında şunları söylemek mümkündür:

1. Çocuklar, gelişimlerinin hemen her döneminde şiire karşı ilgi duyarlar. Küçük yaşlardan itibaren şiirdeki müziği, ritmi hissederek, bundan haz duyarlar. Şiirdeki ritim çocukları heyecanlandır. Önceleri ninnilerdeki ve küçüktekerlemelerdeki ritmin farkına varan çocuklar bir duygunun, bir düşüncenin anlatımbiçimindeki güzellikleri görürler (Tür, Turla,1999: 23). Değişik sözcük oyunları, iç ve dış uyaklar, ses tekrarları çocuğun ritim duygusunu besler. Başarılı bir şiirdemüzikal öğeler öne çıkar.
2. Harfler, heceler, kelimeler çocuk şiirinde adeta dil oyununa dönüşmektedir. Oyun çağı çocuğuna seslenen şiir adeta kelime ve ses oyunudur. Özellikle tekerlemelerdeki ses oyunlarının kullanılması çocuğun her zaman hoşuna gider.
3. Şiirdeki ölçü, çocuklar için önemli olan ahenk duygusunu sağlamaktadır. Çocukların hoşlandıkları şiirler genellikle hareketli, ahenkli; ölçüsü ve uyağı olan şiirlerdir.
4. Çocuklar – kaynağı ne olursa olsun- uyum, kafiye, tekrar gibi ses ve hayale, sürprize ağırlık veren anlatım özelliklerinden dolayı tekerlemeleri dinlemekten ve ezberlemekten büyük zevk duyarlar (Oğuzkan, 2001).
5. Çocuklar, çok gelişmiş hayal dünyalarının benzerini şiirde de bulabilirler. Sözcükleri anlamsal açıdan zengin, kuvvetli, ahenkli, hayal gücüne, duygulara seslenen şiirler çocuğun dünyasına yakındır.
6. Çocuklar, değişik türden şiirlerin yardımıyla kişisel yaşantılarını, gözlemlerini, duygularını zenginleştirirler.
7. Çocuklar yakından tanıdıkları hayvanları –kuşları, balıkları- bitkileri ve değişik eşyaları anlatan şiirleri daima ilgiyle dinler veya okur. Çocuklar bu şiirlerde kendi yaşantısı ve hayal dünyası ile yakından ilgili, fakat kendilerinin dile getiremedikleri olayların tasvirini bulurlar. Sınırlı da olsa, kendi bilgi, görgü ve duyuları ile şiirlere konu olan varlıklar arasında kolaylıkla bir ilişki kurabilirler (Oğuzkan, 2001:251).

8. Çocuklar biçim olarak şiire ilgi duymazlar. Öncelikle onları ilgilendiren şiirin anlam boyutudur. Şiirde oyunu, masalı, çevresindeki varlıkların uyumunu bulmak isterler. Çocuklar için şiir yazarlar, çocukların kelimeye yüklediği söyleyişi öne çıkarmalıdır. Çocukça olanı ve sadeliği yakalamayı böylece başarır. Şiire ince mizahı, fanteziyi, oyunu katabilen şair, çocuğu şiire çekme başarısını yakalar (Şirin, 1998a:108).

Türk çocuk şiirinin tarihsel gelişimi

Ülkemizde çocuk edebiyatının gelişimi dünyayla paralellik göstermektedir. “Çocuk edebiyatının ilk ürünlerinin sözlü olarak başladığına kesin gözüyle bakabiliriz. Yazılı edebiyatın gelişerek, çocuk edebiyatında kullanılır duruma gelmesine kadar, sözlü edebiyat eserleri etkin olarak varlığını sürdürmüştür. Bu sözlü edebiyat ürünleri, daha sonra derlenerek çocuk edebiyatının ana malzemeleri haline gelmiştir” (Yalçın ve Aytaş, 2002, s.19)

Eski Türk edebiyatında çocuklar için meydana getirilmiş eserler bulunmamaktadır.Eski türk edebiyatında “çocuk edebiyatı sözlü gelenek içinde masal ve benzeri ürünlerle kendini gösteriyordu.” (Meydan Larousse, 1981)

Klasik dönem Türk edebiyatında bilinen ilk fabl örneğine XV. Yüzyıl Divan şairi Kemal’in Selatinname adlı eserinde rastlanır. Eser manzum bir Osmanlı tarihidir. Bu fabl La Fontaine’in hikaye kitabında yer alan Ağustos Böceği ile Karınca adlı fabl ile benzerlik gösterir. Ama Selatinname La Fontaine’den daha önce kaleme alınmıştır (Şimşek, 2004).

Türk Edebiyatında 17. ve 18. yüzyıllarda önemli iki eser vardır. Bunlar çocuğu konu edinmişlerdir. Nabi’nin Hayriye eseri ile Sümbülzade Vehbi’nin Lutfiye eseri yazarların çocuklarına nasihat etmek için yazdıkları eserlerdir (Şimşek, 2004).

Yine Tanzimat Dönemi öncesinde çocuklara dil öğretmek amacıyla yazılan ve dilleri dönemlerine göre daha sade olan Sümbülzade Vehbî tarafından yazılan Tuhfe-i Vehbî, Hüsamettin Efendi tarafından yazılan Tuhfe-i Hüsamî, Konyalı Şâhidî İbrahim Dede (1468- 1550) tarafından yazılan Tuhfe-i Şâhidî, Lâmi-î Çelebi (1472- 1533) tarafından yazılan Tuhfe-i Lâmi’î, Füzulî Mehmet (1483- 1556) tarafından yazılan Manzum Lugat, Çelebizâde Ali İlmî (1752?- 1814?) tarafından yazılan Nazm-ı Bedî, Mütercim Asım Efendi (1755-1820) tarafından

yazılan Tuhfe-i Asım gibi manzum sözlükler bulunmaktadır. “Manzum şekilde kaleme alınmış metinlerin akılda kalması daha kolay olduğu için dil öğretiminde bu yola başvurulmuştur. Ancak bu çalışmalarını çocuk edebiyatı için bir başlangıç saymak mümkün değildir.” (Sınar, 2006)

Çocuklara hitap eden, hatta çocuk edebiyatımızın belirtisi sayabileceğimiz eserlerden birinin bir alfabe, ötekının de bir çocuk gazetesi olduğunu söyleyebiliriz (Gökşen, 1993).

Tam manasıyla çocukların okuma becerileri ve özel ilgilerinin dikkate alınarak bir çalışmanın hazırlanması için 1859 yılında içinde kısa öyküler ve fabllerin bulunduğu, Kayserili Dr. Rüştü tarafından yazılan ilk Nuhbetü’l-Etfal (Çocukların En Seçkini) adlı kitabını beklemek gerekecektir (Taha, 2003).

Münif Paşa’nın (1830-1910) Ehemmiyet-i Terbiye-i Sıbyan (1862), Edhem İbrahim Paşa’nın (1818-1893) Terbiye ve Talim-i Adab ve Nesayihü’l Etfal (1869), Sadık Rıfat Paşa’nın (1807-1857) Terbiyetü’l Etfal Risalesi gibi çalışmalarda çocuğun terbiyesi, eğitimi, bakımı gibi çeşitli konulara yer verilmiştir (Bilgen Yıldırım, 2017).

Tanzimat döneminde, Osmanlı’nın Batı’ya açılışı ile birlikte dünya çocuk klasiklerinden Türkçe’ye çevrilmiş olan eserlerden bazıları şunlardır: Yusuf Kamil Paşa’nın (1808-1876) Fenelon’dan (1651-1715) çevirdiği Tercüme-i Telemak (1862) çocuklarla ilgili ilk çeviridir. Vakanüvis Lütfi’nin (1817-1907) Defoe’dan (1660?-1731) çevirdiği Tercüme-i Hikâye-i Robinson (1864), Mahmut Nedim’in Jonathan Swift’den çevirdiği Gulliver’in Seyahatnamesi (1872), Ahmet İhsan (Tokgöz)’ın (1868-1942) Jules Verne’den çevirdiği Gizli Ada ve 80 Günde Devriâlem (1880), Mehmet Emin’in Jules Verne’den çevirdiği Merkez-i Arza Seyahat (1883) ve Beş Haftada Balonla Seyahat (1887) gibi kitaplar çocuk edebiyatı alanında görülen ilk yabancı eserlerdir (Özkırımlı, 1987, s. 329-330). İlginç olan taraf, Batı’da bu kitapları çocuklar okurken Türklere bu kitaplara olan ilgiyi daha çok yetişkinler göstermiş ve Arapça, Farsça tamlamalarla yüklü çevirileri okumuşlardır. La Fontaine’in hayvan masalları Şinasi tarafından manzum bir Türkçe ile dilimize çevrilmiş ve bu çeviriler çocuk edebiyatı alanında ilk ciddi çalışmalar olarak kayıtlara geçmiştir (Hunt, 1994).

Şinasi, “Kurt ile Kuzu” hikayesini La Fontaine’den çevirmiş; “Eşek ile Tilki”, “Karakuş Yavrusu ile Karga” ve “Arı ile Sivrisinek” gibi manzumeleri de kendisi kaleme almıştır (Gökşen, 1993).

Ahmet Mithat Efendi (1844 – 1912) 1869’da Bağdat’a gittiği zaman burada yeni açılan sanat okulu öğrencileri için hazırladığı “Kıssadan Hisse” adlı eseri Ezop, La Fontaine ve Fenolon’dan çocuklar için yaptığı çevirilerle; kendisinin yazdığı fabllar vardır (Gökşen, 1993).

Recaizade Mahmut Ekrem (1847 – 1914) La Fontaine’den “Horoz ile İnci”, “Karga ile Tilki”, “Meşe ile Saz”, “Ağustos Böceği ile Karınca”, “Biri Tuz Diğeri Sünger Hamuleli İki Eşek”, “Arı ile Şirket Addeden Dana” gibi fabllar çevirmiştir (Gökşen, 1993).

Muallim Naci (1850 – 1892) “Kuzu”, “Kırlangıç”, “Oduncu ile Azrail” gibi manzumeleri yazmıştır.

Çocuk edebiyatının gelişmesinde çocuklar için hazırlanan gazete ve dergilerin de büyük katkısı olmuştur. İlk Türk çocuk dergisi 1869’da *Çocuklar İçin Mümeyyiz* adıyla çıkarılmıştır.

Çocuklar için hazırlanan ilk dergi olan *Mümeyyiz*, aslında aynı adla yayımlanmış gazetenin haftada bir olmak üzere çıkarılan ekidir. Toplam 49 sayı ile Tanzimat Dönemi’nde çıkarılan dergiler içerisinde en uzun süre yayında kalmayı başaran dergidir. Çocukların ilgisini çekmek için derginin her sayısı farklı renklerde basılmıştır (Bayram, 2005).

İlk çocuk dergisi olmasına rağmen dili, anlatımı, eğitici, öğretici ve eğlendirici metinleriyle oldukça başarılı bir çizgi yakalayan *Çocuklar İçin Mümeyyiz* dergisini, 1875 yılında çıkarılan *Sadakat* ve aslında onun devamı niteliğinde olan *Etfâl* (1875) takip eder. Dördüncü çocuk dergisi 1876 yılında Mehmet Şemseddin (1849- 1900?) tarafından çıkarılan *Arkadaş* dergisidir. “Tercüman-ı Hakikat gazetesinin rüştiye öğrencileri için verdiği haftalık ek de (1878-1922) ilk çocuk gazetelerinden biri sayılabilir.” (Özkırımlı, 1987, s. 330)

Kıbrıs (2010), II. Meşrutiyet dönemi çocuk edebiyatı gelişmelerini şöyle aktarır:

“İkinci Meşrutiyet’le birlikte görülen yeni bir toplum yaratma hevesi, Türk Edebiyatı’nda çocuk edebiyatıyla ilgili çağdaş görüş ve önerilerin değerlendirilmesine

ortam hazırlamıştır. Ali Nusret (1872-1913), “Şuray-ı Ümmet” adlı gazetede ilk kez çocuk edebiyatının önemini vurgulayan bir yazı yazmıştır. Bu konudaki tartışmaların giderek yoğunlaşmasıyla birlikte önce şiir alanında çocuklara özgü pek çok ürün verilmiştir”

Şiir ve şarkıların eğitim ve öğretimdeki önemi üzerinde dikkatle duran II. Meşrutiyet döneminin ünlü eğitimcisi Mustafa Sâtı Bey (1880-1969), okul çocuklarının kendileri için yazılmış şiir ve şarkılardan yoksun olduklarını belirterek şair ve müzisyenleri göreve çağırmıştır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Örnek metinler ve kuramsal bilgiler içeren Ahmet Cevat Emre’nin (1878-1961) Çocuklara Hikâye Anlatmak Sanatı (1910) kitabı da II. Meşrutiyet döneminin çocuk edebiyatıyla ilgili üzerinde durulması gereken çalışmalardandır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Türk çocuk edebiyatı alanında bilinçli çabalar Tanzimattan sonra başlar. Bu alanda çok yönlü ve yoğun ürünler ise İkinci Meşrutiyet döneminde görülür (1908-1923). Ve ülkemizde çocuk edebiyatının ilk temellerinin bilinçli olarak Eğitimci Satı Bey ve onun çağrısına uyan şairlerce atıldığını söyleyebiliriz. Kısa bir sürede İbrahim Alâaddin Gövsa’nın *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvi Elöve’nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912) ve Tevfik Fikret’in *Şermin* (1914) adlı kitapları yayımlanmıştır (Özkırımlı, 1990).

1911 yılında çıkan *Çocuk Şiirleri* ilk çocuk şiir kitabıdır (Canatak, 2011).

İbrahim Alaettin Gövsa’nın *Çocuk Şiirleri* kitabından bir yıl sonra, 1912 yılında, Ali Ulvi Elöve’nin (1881-1975) *Çocuklarımıza Neşideler* kitabı yayımlanmıştır. Kitapta aile, vatan, mektep, insanlık, tabiat başlıkları altında toplanmış, bir kısmı La Fontaine, Victor Hugo, Alphonse de Lamartine’den çeviri, bir kısmı da bunlardan esinlenerek yazılmış fabl türünde toplam yetmiş üç şiir bulunmaktadır. Eğitimci şair kitabın önsözünde amacını, iyiliğe eğilim uyandırmak ve ahlaki telkinlerde bulunmak şeklinde özetler. Elöve’nin şiirlerinde merak duygusundan yaşama sevincine, yurt sevgisinden çalışmayı öğütleme kadar birçok tema işlenir (Şimşek, 2007).

Hem öğretmen hem de bir şair olan Tevfik Fikret (1867-1915) 1914 yılında *Şermin*’i yayımlamıştır.

Özellikle Tevfik Fikret'in *Şermin* adlı eseri, çocuğun dünyasına nasıl girilebileceği, çocuğun ruhuna nasıl inileceği konusunda çarpıcı bir örnektir. Milli Edebiyat akımının egemen olduğu yıllarda çocuk şiiriyle yakından ilgilenen başka şairlerimiz de vardır. İkinci Meşrutiyet döneminde yayınlanan çocuk gazete ve dergilerinde çocukların gerçek ilgi ve meraklarını karşılayan nitelikli yazılara, resim ve karikatürlere de yer verilmiştir. Sürekli öğüt vermekle çocuğa yön ve biçim verileceği düşüncesi Osmanlı eğitim anlayışında değişmez bir ilke olarak benimsenmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına kadar yazılan çocuğa yönelik şiirlerde de, şairler genellikle öğütçü olma özelliğinden sıyrılamamışlardır. Önce eğitici ve yön verici olma kaygısı ağır basmıştır (Ural, 1979).

Sever, Fikret'in *Şermin*'i yazma sürecini şöyle anlatır:

Fikret'e göre, aydın beyinler yeni bir eğitim anlayışıyla yetiştirilebilir. Yenilik ve ilerleme örneği olarak düşündüğü "Yeni Mektep"le çağdaş niteliklere sahip gençlerin yetiştirilebileceğini düşünür. Bir tasarı olarak kalan "Yeni Mektep" anlayışıyla Fikret, arkadaşı eğitimci Sâti Bey'le birlikte Anglo- Sakson eğitim sisteminden esinlenerek öğretimin amaç değil, araç olarak düşünüldüğü; çocuğun duygu, düşünce ve bedensel boyutlarıyla bir bütün olarak geliştirildiği bir süreçte, "iş ve hayat adamı" yetiştirmeyi amaçlar. "Yeni Mektep" tasarısı gerçekleşmeyince Sâti Bey, Şişli'de bir okul ve çocuk yuvası açarak, Fikret'ten bu yuva için şiir yazmasını ister. Bu dilek, "Şermin" adlı, edebiyatımızın "ilk eğitsel çocuk kitabının" yazılmasına neden olur. (Sever, 1996, s. 37)

Bu kitaptaki genellikle yalın ve doğal bir Türkçeyle yazılan şiirlerde çocuklara iyilik, doğruluk, güzellik, yiğitlik, insanseverlik, yurtseverlik, çalışma gibi değerler ve davranışlar kazandırılmak isteniyordu. Bu ilk çocuk şiirleri, biçim, anlatım ve düşünce özellikleri bakımından daha sonraki yıllarda çocuk şiiri yazmak isteyenlere örnek olmuştur (Özkırımlı, 1990).

Bu dönemde çocuk edebiyatıyla ilgili çalışmalar yapan ve çocuk meselesi üzerinde önemle duran kişilerden biri de Türkçülük akımının temsilcisi Ziya Gökalp'tir (1876-1924). Kızıl Elma (1915), Yeni Hayat (1918), Altın Işık (1923), Türk Töresi (1923), Türkçülüğün Esasları (1922) gibi çocukların ve gençlerin okuyabilecekleri eserleri kaleme alan Ziya Gökalp aileye ve çocuğa büyük önem verir. Ziya Gökalp, çocuğun toplumdaki yeri, çocuğun eğitimi, terbiyesi, çocuğun hayal dünyası gibi konular üzerinde durmuş ve çocuğa mutlaka milli bir terbiye verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Halide Edip Adıvar, Ziya Gökalp ve eserleri hakkında şu tespitte bulunur: “Ziya Bey’in o zamanlara tesadüf eden çocuk edebiyatı faaliyeti, ilmi asarından fazla şahsım üzerine tesir yapmıştır. Türk’ün ilk sevimli çocuk edebiyatını Ziya Bey yazdı.” (Enginün, 1985:190)

Bu dönemde *Çocuk Şiirleri* (1917), *Şiir Demeti* (1923) eserleriyle Ali Ekrem Bolayır (1867-1937); *Türk Sazı* (1914), *Tan Sesleri* (1915), *Zafer Yolunda* (1916) eserleriyle Mehmet Emin Yurdakul (1869-1944); *Mektepli Şiirleri* (1918), *Nasrettin Hoca* (1918) eserleriyle Fuat Köprülü (1890-1966) çocuk edebiyatına katkıda bulunan isimlerdir. Bu dönemde çocuklar için hazırlanmış gazete ve dergilerde çocukların ilgileri göz önünde bulundurulmuş, nitelikli yazılara, karikatürlere yer verilmiştir. Yayın hayatı kısa süren çocuk gazete ve dergilerinden bazıları şunlardır: *Talebe* (1911-1912), *Çocuk Bahçesi* (1913), *Çocuk Duygusu* (1913-1914), *Çocuk Yurdu* (1913), *Çocuk Dünyası* (1913-1914), *Talebe Defteri* (1913-1919), *Çocuk Dostu* (1914) (Bilgen Yıldırım, 2017).

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi çocuk edebiyatının tarihi seyri üç ana evrede incelenebilir. Birincisi, Cumhuriyet’in kuruluşundan 1970’lere kadar devam eden dönem. Bu dönemde çocuk edebiyatı eserlerine çocuğun eğitilmesine yardımcı kaynak gözüyle bakılmaktadır. Bu evre didaktik dönem olarak da isimlendirilebilir. İkincisi 1970’lerden başlayıp 1980’lerin ortalarına kadar süren ve çocuk edebiyatına ideolojinin hakim olduğu dönem. Bu dönem, politik dönem olarak da değerlendirilebilir. Üçüncüsü de 1980’lerden başlayıp günümüzde de devam eden ve çocuğu nesne konumundan özne konumuna alan yenilikçi çocuk edebiyatı devresi olarak sayılabilir (Şirin, 2007: 52-53).

Buna göre ilk evre incelenecek olursa Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında devletçe eğitime çok önem verildiği, öğrenci ve öğretmen sayısında sürekli bir artış olduğu gerçektir. Bu hızlı değişim, çocuk yayınlarına da yavaş yavaş bir canlılık kazandırır. 1928’de yeni Türk harflerinin kabulüyle başlayan okuma yazma seferberliği, basın yayın alanına da bir canlılık getirmiştir. Bunun yanı sıra, ilkokula giden öğrencilerin çok kitap gazete ve dergi gibi yayınlara ihtiyacı daha belirgin ve anlamlı kılıyordu. Bu bakımdan 1928’den sonra çocuklara yönelik telif, çeviri ve uyarlama kitap sayısında da hızlı bir artış olmuştur ve bunu çok doğal karşılamak gerekir (Kavcar, 1999).

Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati Uğural (1894-1929) öncülüğünde çocuk ve gençlerle ilgili olarak üç ayrı dizi yayımlanmıştır. Bu diziler; Hakkı Süha (1895-1963), Ali Canip Yöntem (1887-1976), Hasan Âli Yücel (1897-1961) gibi tanınmış yazarlara hazırlatılan ve yerli ve yabancı eserlerin yer aldığı *Cihan Edebiyatından Numuneler*; Mahmut Yesari (1895-1945), Reşat Nuri Güntekin (1889-1956), İbnülrefik Ahmet Nuri (1874-1935) gibi yazarlara hazırlatılan *Mektep Temsilleri*; *Arı Maya*, *Heidi* gibi çocukların severek okudukları çeviri eserlerin yer aldığı *Dünya Çocuk Klasikleri*'dir (Gökşen, 1985, s. 15).

1930'lu yıllardan sonra usta şairlerden bazıları özellikle çocuklar için şiirler yazmışlardır. Bu durum çocuk şiiri bakımından da bir kazanç olmuştur. Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973) *Akıncı Türküleri* (1938), Yusuf Ziya Ortaç (1895-1967) *Kuş Cıvıltıları* (1938), Hasan Ali Yücel *Sizin İçin* (1938) kitapları ile çocuk edebiyatına doğrudan katkıda bulunan şairlerdendir. Ayrıca M. Faruk Gürtenca (1904-1982) *Çocuklara Şiir Kitabı* (1928), Mehmet Necati Öngay (1914-1992) *Çocuk Şiirleri* (1942) ve *Çocuklara Sevgi Şiirleri* (1945) kitaplarını yayımlamışlardır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Cumhuriyetin ilk yıllarında şiirdeki yalınlaşmayla birlikte birçok yazar çocuk edebiyatına da yönelir. Milli Edebiyat Döneminde Beş Hececiler veya Hecenin Beş Şairi olarak tanınan şairler ve Yedi Meşalecilerden bir kısmı da çocuklar için şiirler yazdılar.

Harf devriminden sonra çocuk gazete ve dergilerinde bir canlılık ve artış görülür. Bu sırada çıkmaya başlayan çocuk dergileri arasında *Çocuk Sesi*, *Mektepli*, *Arkadaş* ve *Çocuk* dergilerinin ayrı bir önemi vardır (Kavcar, 1999).

Cumhuriyetin ilanından 1930'lu yılların sonlarına kadar çocuk edebiyatı alanında millet sevgisi, vatan sevgisi gibi temalar işlenirken, 1940'lı yıllardan itibaren toplumsal alanda meydana gelen değişimler edebiyatı da etkilemiştir (Bilgen Yıldırım, 2017).

Kıbrıs (2010), çocuk edebiyatında 1940 - 1970 arası dönemi yeniden Batı'ya yöneliş ve bir arayış dönemi olarak nitelendirmiştir. Ayrıca Türk şiirindeki yönelim ve gelişmelerin de (örneğin şiirde heceden serbest şiire geçilmesi) çocuk şiirlerini hem biçim hem de içerik yönünden etkilediğini

belirtmiştir. Sarıyüce (2012) ise 1945- 1970 arası dönemi çocuk edebiyatında Doğan Kardeş dönemi olarak adlandırmış ve 1945 yılının çocuk edebiyatımızda yeni bir başlangıç dönemi olduğunu vurgulamıştır.

Ülkemizde çıkan en önemli çocuk dergisi hiç şüphesiz *Doğan Kardeş*' tir. 1945- 1978 yılları arasında yayımlanan ve yayın müdürlüğünü Vedat Nedim Tör'ün (1897-1985) üstlendiği bu derginin içinde eğitici ve eğlendirici yazılar, bilmeceler, fıkralar, karikatürler, çizgi romanlar bulunmaktaydı. “Bir döneme adını veren Doğan Kardeş çocuk yazınında büyük bir patlama yapamadı ama alt yapıyı hazırladı denilebilir. Yalnız çocukları ve gençleri etkilemekle kalmadı. Yazarlarda, ozanlarda çocuk yazınına ilgiyi artırdı” (Sarıyüce, 2012, s. 102)

Çocuk edebiyatında ciddi adımlar atılmaya başlandığı Cumhuriyet döneminde çocuklara yönelik şiire yönelik görülür. Bu yöneliş, yeni değerleri çocuklara kavratma ideali ve onları bu değerler doğrultusunda erdemli insanlar olarak yetiştirme amacıyla ilgilidir. Bu nedenle şair, bir yetişkin tavrıyla çocuklara yaklaşmaktadır (Şimşek, 2006: 557) .

Bu dönemde Aka Gündüz, *Gazi'nin Gizli Ordusu* (1930), *Meçhul Asker* (1930), Milli Eğitim Bakanlığı da yapan Hasan Ali Yücel, *Sizin İçin* (1938) isimli eserleriyle dikkat çeker. Şükrü Enis Regü, [*Bayram Yeri* (1947), *Elma Ağacı* (1971)] ve Rakım Çalapala da *Yavrutürk Şiirleri* (1968) eğitici şiirler kaleme alırlar. Ceyhun Atuf Kansu ise *Çocuk Bahçesi* (1941) ve *Çocuk Gemisi* (1946) isimli eserleriyle dikkat çeker (Şimşek, 2016).

1940'lı yıllardan başlayarak 1970'li yıllara kadar geçen dönemde çocuk edebiyatı alanında eserler vermiş diğer şair ve yazarlarımızdan aşağıda kısaca bahsedilmiştir:

Kenan Akansu'nun (1923-) *Çocuk Bahçesi* (1961), *Çocuk Dünyası* (1963) ve *Akansu'dan Damlalar* (1986) adlarında çocuk şiir kitapları bulunmaktadır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Ali Osman Atak'ın şiir türündeki eserleri şunlardır: *Cumhuriyet* (1951), *Eşsiz Bayrağım* (1951), *Okul* (1951), *Vatan Yolunda* (1951), *Yaşayacak Milletiz* (1951), *Özleyiş* (1952), *Seçme Halk Manileri* (1952), *Bu Vatan Bizimdir* (1955), *Okul Sevgisi* (1955), *Gönülden Sesler* (1955), *Milli İnkılap Şiirleri* (1960), *Hürriyet*(1963), *İstanbul Destanı* (1963). Diğer eserlerinden bazıları şunlardır:

Demir Kafesteki Aslan (1961), *Tarihi Büyükler* 1234 (1956), *Seçme Çocuk Bilmeceleri* (1953), *Hayvanlar Alemi* (1965), *Büyük Türk Zaferleri* (1965).

Yüksel Erkekli'nin (1931-1997) *İlkokul Şiirleri* (1961) ve *Hürriyet Çiçekleri* (1965) adında çocuk şiir kitapları bulunmaktadır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Çocuk edebiyatı yazarı ve şair olan Güngör Gençay'ın (1934-2012) *Günaydın* (1959), *Öğretmenler Günü Şiirleri- Cumhuriyet Bayramı Şiirleri- 23 Nisan Şiirleri- Belirli Gün Şiirleri- İsmet İnönü- Belirli Günler* (1984) adında şiir kitapları bulunmaktadır.

Bedri Gider'in (1921-1967) *Levent Kedi* (1967) adında bir çocuk şiir kitabı vardır. Bahaettin Karakoç'un (1930-) *Mevsimler ve Ötesi* (1962) adında şiir ve *Şiir Burcunda Çocuk* (1993) adında antoloji kitabı bulunmaktadır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Faruk Oray'ın (1922) *Öğretmenim* (1968) adında bir çocuk şiir kitabı vardır. Göktürk Mehmet Uytun'un (1935-2001) çocuklar için yazmış olduğu eserleri şunlardır: *Okul Şiirleri* (1960), *Boş Yuva* (1964), *Vatan Sağolsun* (1964), *Kaplumbağa İle Kurbağa* (1967), *Öksüz Ali* (1967), *Ayşecik ve Minik Kuş* (1974), *Kır Gezisi* (1991), *Osman Gazi'nin Rüyası* (1991), *Zeynep Öğretmen* (1991). Tahsin Saraç, edebiyatımıza *Balta Sapı* (1963), *Çolak Pehlivan* (1963) ve *Ağustos Böceği ile Karınca* (1963) adında çocuk şiir kitapları armağan etmiştir. Enver Tuncalp'in (1914- 1992) çocuklar için yazdığı şiir kitapları şunlardır: *Türkümler Ne Mutlu Bana: Türk Çocuğunun Şiirleri* (1948), *Cumhuriyetin 50. Yıl Destanı* (1973), *1979 Çocuk Yılı Dolayısıyla Türk ve Dünya Çocuklarına Armağan* (1980), *Bağlıyız Atatürk'e* (1981), *Yurtta Sulh Cihanda Sulh* (1986). Saadet Ulçugür'ün (1926-1985) çocuklar için yazmış olduğu *Topacım Fır Dönerken* (1962) adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Öğretmen olarak yurdun pek çok yerini gezen, hece ölçüsünü şiirlerinde başarıyla kullanan F. Cemal Oğuz Öcal (1913-1971) milli duyguları coşkulu bir üslupla dile getiren bir şairdir. Şairin çocuk şiir kitaplarını baskı yıllarına göre şöyle sıralayabiliriz: *Türk Geliyor* (1944), *Türk Çocuklarına Milli Şiirler* (1951), *Her Şey Vatan İçin* (1953), *Yavrularımıza Okul ve Bayram Şiirleri* (1960), *Vatan Bahçemizden Sesler* (1967), *Bir Millet Şahlanıyor* (1968). Şair ve yazar olan ve

pek çok ödül alan Hakkı Özkan'ın çocuk kitaplarından bazıları şunlardır: *Kuşlar Gibi* (1957), *Kıvılcım* (1959), *Umutsuzlar* (1965), *Dönüş* (1968), *Bakışların* (1968), *Unutulmayan* (1969), *Kırımızı Kırlangiç* (1970), *Kız* (1971), *Nasrettin Hoca Keloğlan Masalları* (1980), *Her Çocuğun Kanadı Vardır* (1984), *Ben Bir Elektrik Direğiym* (1992). Şükrü Enis Regü (1923- 1976) özellikle çocuk şiirleriyle tanınmıştır. Serbest ölçüyle ilk defa çocuk şiirleri yazan Şükrü Enis Regü'nün *Canım Dünyam* (1945), *Bayram Yeri* (1947), *Elma Ağacı* (1971), *Günaydın Kuşu* (1974) adında çocuk şiir kitapları ve *Onlar da Çocuktur* (1972) adında biyografi kitabı yayımlanmıştır. Çocuklar için yazdığı canlı, sürükleyici şiirleri ile tanınan İsmail Hakkı Talas (1909-1978) aynı zamanda ders kitapları ve ünite dergileri de çıkaran Talas Kitabevi'nin kurucusudur. Çocuklar için yazdığı şiir kitapları ise şunlardır: *Armağan* (1941), *Bahar* (1954), *Pınar* (1955), *Saat* (1958), *Güneş* (1958), *Cumhuriyet* (1959), *10 Kasım* (1959), *23 Nisan- 19 Mayıs Şiirleri* (1959), *Bütün Şiirlerim I* (1969) (Bilgen Yıldırım, 2017).

1960'tan sonra çocuğa yönelik şiir, roman ve hikâye kitapları sayısında artışlar görülür. 1964 yılında Doğan Kardeş Yayıncılık'ın açtığı çocuk romanı yarışması, 1970'te Milliyet Yayınları'nın başlattığı küçük boy ciltli çocuk kitapları dizisi geniş ilgi toplar. Arkın Yayınevi'nin 1973 ve 1974 yıllarında çeşitli dallarda açtığı çocuk edebiyatı yarışmaları da bu alanda büyük bir canlılık oluşturur. 1975 yılında Cem Yayınevi'nin başlattığı *Arkadaş Kitaplar* dizisi, önemli bir atılımdır bu alanda. Daha sonra, adları ileride verilecek olan çeşitli yayınevleri ve onların çocuk dizileri ile, sayı ve nitelik bakımından önemli sıçrama görülür.

Bu gelişmenin bir göstergesi de, Türk Dil Kurumu'nun 1976 Kurultayı'nda kurumun çocuk edebiyatı dalında da ödül vermesinin kararlaştırılmış olmasıdır. Bu canlılık, çocuk edebiyatı sorunlarını da gündeme getirir. Çocuk yayınlarının nitelikleri, çizgi romanların yararlı olup olmadığı, çocuk ve toplumsal sorunlar üzerinde yazılar yayımlanır, tartışmalar yapılır (Kavcar, 1999).

Şirin (2007b), 1970'ten 1980'lere kadar süren dönemi, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nın ikinci evresi olarak belirtmiş ve ideolojik, politik söylem ağırlıklı ve sosyal içerikli bir çocuk edebiyatı olarak nitelendirmiştir. Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nın üçüncü evresi olan 1980 sonrası dönemi ise çocuk gerçekliğine

dayalı, çocuğa göre eserlerin yazılmaya başlandığı, yenilikçi bir çocuk edebiyatı olarak belirtmiştir.

Kıbrıs (2010) da, Şirin'e benzer şekilde 1970-1980 arası dönemi çocuk edebiyatında toplumculuğun öne çıktığı, 1980 sonrası dönemi ise çocuk edebiyatında eğitimdeki gelişmelerin dikkate alındığı dönem olarak ele almıştır.

Şiirleri, çocuklar için düzenlenen çeşitli kitap ve antolojilerde sık sık yayımlanan, bir kısmı halen yaşamakta olan öteki şairlerimiz de şunlardır: Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Kutsi Tecer, Halide Nusret Zorlutuna, Kemalettin Kamu , Vasfi Mahir Kocatürk, Yaşar Nabi, Nazım Hikmet, İlhami Bekir Tez, Ziya Osman Saba, Orhan Veli Kanık, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ceyhun Atıf Kansu, Cahit Külebi, Behçet Necatigil, İbrahim Zeki Burdurlu, Rıfat Ilgaz, Coşkun Ertepinar, Adnan Ardağı, Halim Yağcıoğlu, Turgut Uyar, Edip Cansever, Berin Taşan, Tahsin Saraç, Cemal Süreya, Gülten Akın, Hilmi Yavuz, Ülkü Tamer, Ataol Behramoğlu, Abdülkadir Bulut, Bilgin Adalı, Güven Turan, Erdal Alova, Yaşar Miraç, Necati Cumalı, Ali Yüce... (Kavcar, 1999).

Bu adları sayılan şairler dışında çocuk şiirine karşı sürekli bir ilgi gösteren ve yalnız çocuk şiirinden oluşan eserler yayımlayan şairlerimiz de vardır. Bunlar arasında *Elma Ağacı* (1971) adlı eseriyle Şükrü Enis Regü, *Sonbahar* (1962) ve *Sevgi Bahçesi* (1963) adlı kitaplarıyla Mehmet Necati Öngay, gerek biçim ve söyleyiş gerek hayal, duygu ve düşünce yönlerinden çocuk şiirimize belli bir düzey ve içerik kazandırmışlardır. (Kavcar, 1999)

Öte yandan, ya çocuk dergilerinde çıkan ya da bağımsız kitapçıklarda yayımlanan çoğu eğitsel şiirleriyle çocuklara ilk şiir zevkinin kazandırılmasında, anadili iyi kullanma alışkanlıklarının yerleştirilmesinde ve birtakım güzellik duygularının geliştirilmesinde etkili ve başarılı olan şairlerimiz de vardır. Bunlar arasında Mehmet Faruk Gürtunca, İsmail Hakkı Talaş, Zeki Tunaboşlu, Emin Recep Gürel, Galip Naşit İrı, İ.Hakkı Sunat gibi şairler sayılabilir (Kavcar, 1999).

Bunlardan başka, Refik Durbaş, İsmail Uyaroğlu, Yalvaç Ural, Süreyya Berfe, Veysel Çolak, Abdülkadir Budak ve Neşe Yaşın gibi genç şairler de çocuk kitapları yayımlarlar (Kavcar, 1999).

Cumhuriyet dönemi çocuk şiirinde en önemli isimlerden biri de Fazıl Hüsni Dağlarca'dır. Dağlarca, çocuğa özgü duyarlığı ve söyleyişiiyle Türk çocuk edebiyatında farklı bir tarzın temsilcisidir (Şimşek, 2016).

Fazıl Hüsni Dağlarca (1914-2008), Türk şiirinde görülmemiş imgelerle ve derinlikli, kendine özgü bir şiir dili yaratmıştır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Fazıl Hüsni Dağlarca, Tefik Fikret'le başlayan çocuk şiiri anlayışına 1970'li yıllardan itibaren yeni ufuklar açmıştır. Dağlarca, çocuk şiirleri yazmaktaki amacını şu şekilde dile getirmiştir: “Çocuk şiirleri yazmaktaki amacım birden çok; ona kendimi duyurmak istiyorum; onu kendine aracısız göndermek istiyorum; imge eğitimini sağlamak çabasındayım; kendi kişiliğini, bir buğday tohumunun başak olmasındaki güzelliğe eriştirmek istiyorum; onu bütün yapıtlarımın okuyucusu kılmak istiyorum; ona ana dilimizi sevdirmek istiyorum” (Özen, 1996, s.106-107)

Dağlarca'nın 1967'de başlayan ve yaklaşık otuz yıllık bir döneme yayılan çocuk şiiri yazma faaliyeti, özellikle 1977 ile 1981 yılları arasında yoğunlaşır. Şairin çocuk duyarlığına yönelmesini, daha saf iletişim kurma endişesiyle açıklamak mümkündür. Çocuğa özgü duyarlığı keşfetme ve evreni çocuk gözüyle yorumlama çabasıyla Dağlarca özgün bir şairdir (Şimşek, 2016).

Dağlarca'nın şiirleriyle ilgili olarak Sever şunları söylemiştir:

Dağlarca, Türkçenin anlatım gücünü ve çocuk gerçekliğini onlara yaraşır biçimde şiirlerine yansıtmaya başarısı göstermiş bir ozandır. (...) Onun şiirinde, anlatıma katkısı olmayan sözcüklerin yeri yoktur. Sözcüğün anlam yaratmadaki işlevini, duyu ve düşüncelerini uygun sözcüklerle dizelere dönüştürerek somutlar. Kısa, çarpıcı ve etkili anlatımlar, dizelerde sözcüklerin yarattığı ses örüntüleri, şiirlerine söyleyiş güzelliği katar. (...) çocuklara duyu ve düşüncelerini imgelerle iletmeyi yeğer; çocukların da kendi duyu ve düşünce birikimlerini kullanarak anlam oluşturmalarını ister Dağlarca. (...) Dağlarca'nın şiirleri; çocukların duyu ve düşünce dünyalarını; insana, yaşama, doğaya özgü duyarlıklarda buluşturan özellikler taşır. Bu özellikler, Türkçenin içten söyleyişiiyle çocuk duyarlığını besleyen söylemiyle yapılandırılmıştır. (Sever, 2013, s.173)

Dağlarca'nın çocuk şiirleri kronolojik sıra ile şöyledir: *Kuş Ayak: Açıl Susam Açıl* (1967), *Kuş Ayak: Boyalı Ses* (1971), *Arkaüstü* (1974), *Yeryüzü Çocukları* (1974), *Balina İle Mandalina* (1977), *Yazıları Seven Ayı* (1978), *Göz Masalı* (1979), *Yaramaz Sözcükler* (1979), *Şeker Yiyen Resimler* (1980), *Güneşi*

Doğduran, İlkokul 2'deki / Kanatlarda, Kaçan Uykular Ülkesi, Cinoğlan, Hin ile Hincik (1981), *Bitkiler Okulu, Dolar Biriktiren Çocuk* (1995), *Oyun Okulu* (1999), *Okulumuz 1'deki, Okulumuz 3'teki* (1999), *Cincik, Cin ile Cincik* (2008) (Şimşek, 2016).

“Çocukları istenilen doğrultuda yönlendirmek, onlarla iletişim kurmak üzere, daha önce yetişkinler için yazmış olan yazarların kimileri 1970 sonrasında çocuksu bir üslupla, çocuklar için yazmayı da denemişlerdir. Böylece çocuklar için yazılan ürünlerin türünde ve sayısında önemli bir artış olmuştur” (Kıbrıs, 2010, s. 18)

1979 yılının UNESCO tarafından Dünya Çocuk Yılı ilan edilmesi, bu alandaki yayınların ve etkinliklerin kapsamını alabildiğine genişletir. Cumhuriyet gazetesince her yıl ayrı bir dalda düzenlenen Yunus Nadi Armağanı Yarışması'nın konusu 1978 - 79'da “çocuk romanı” olarak belirlenir ve bu daldaki ödül İsmail Uyaroğlu kazanır.

1970 ve 1980'den sonra çocuk edebiyatımız bakımından asıl sevinilecek nokta, çeşitli yayınevlerinin çocuk yayınlarına yakın ilgi göstermeleridir. Bu durum, çocuk şiiri, roman ve hikâyesi başta olmak üzere çeşitli türlerde çok sayıda eser yazılması, çok sayıda şair ve yazar yetişmesi, bu alanın gerçek anlamda bir canlılık ve hareket kazanması demektir (Kavcar, 1999).

Türk şiirine seçkin ürünler kazandıran Nihat Behram'ın (1946) da şiir diliyle halk masallarını anlattığı *Kuyruğu Zilli Tilki* (1979) ve *Göğsü Kınalı Serçe* (1980) adlarında çocuklar için yazmış olduğu şiir kitapları bulunmaktadır. Çocuklar için şiirler yazmış olan Abdülkadir Budak (1952-) da Türk Dil Kurumu Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü (1982) *Bir Gül Çocuk* (1981), Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü (1988) *Kuşların Alfabesi* (1997) şiir kitaplarıyla almıştır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Tahir Abacı'nın (1951-) *Nasrettin Hoca* (1980); Rıza Akdemir'in (1933-2012) *Bir Gün Gelecek* (1960), *İnci Taneleri* (1972), *Billur Damlalar: Manzum Öğütler, Dini Şiirler* (1974), *Masal Çiçekleri* (Şiir- Masal 1991); Gündüz Aydın'ın (1958-) *Çocuk Bahçesi* (1987), *Çocuğun Dünyası* (1991); M. Güner Demiray'ın (1940-) *Dallar ve Gökler* (1984), *Kuşları Düşünmek* (1996), *Yurduma Atatürk'e Şiirler* (1984), *Annem Bir Çiçek* (2011); Refik Durbaş'ın (1944) *Denizler Sincabı* (1979), *Kırmızı Kanatlı Kartal* (1982); Coşkun Ertepinar'ın (1914-2005) *Destan Atatürk* (1981), *Çocuklar ve Papatyalar* (1986); Türkan

Gedik'in (1942-) *Küçüğüm* (1973), *Nötroncu Amca* (1979), *Atatürk'ten Cumhuriyete* (1999), *Çocuklar Mızıkçı Değildir* (2001), *Mermiler Çiçek Açtı* (2001); Yaşar Faruk İnal'ın (1934- 2012) *Nuran Öğretmen* (1975); Subutay Hikmet Karahasanoğlu'nun (1925-2006) *Beyaz'ı Tanır Mısınız?* (1973), *Nasrettin Hoca* (1988); Muhittin Nalbantoğlu'nun (1935-) *Çocuk Şiirleri* (1984), Şennur Sezer'in (1943-2015) *Gerçeğin Masalı* (1979); Mehmet Turan Tekdoğan'ın (1931-) *Anılarımda Çocukluğum* (1970), *Neden Güzel Dünya* (1972); Necdet Tezcan'ın (1942-) *Serhat Şehri Edirne* (1972); Necati Yıldırım'ın (1946-) *Gökyüzü Çiçeği* (1983); Abdülkadir Bulut'un (1943-1995) *Kahveci Güzeli* (1981); Ülkü Tamer'in (1937-) *Şeytanın Altınları* (1989) kitapları 1990'lı yıllara kadar olan dönemde çocuklar için yazılmış şiir kitaplarından bazılarıdır (Bilgen Yıldırım, 2017).

1985 yılı Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü'nün sahibi olan Ahmet Efe (1955-) çocuklar için *Sevgi Çiçeği* (1981), *Ellerin Üşümesin* (1983), *Işığın Yüreği* (daha sonra Benim de Uçaklarım Var adıyla- 2008), *Zümrüdüankayı Arayan Çocuk* (2012) şiir kitaplarını kaleme almıştır (Bilgen Yıldırım, 2017).

1990 yılında Çocuk Vakfı aracılığıyla dikkatleri çocuğa ve çocuk sorunlarına yönelmesini sağlayan Mustafa Ruhi Şirin (d. 1955), hemen her türde kaleme aldığı eserleriyle çocuk edebiyatımızın öne çıkan isimlerindedir (Şimşek, 2016).

Çocuk kültürü, çocuk hakları, çocuk istismarı, çocuk ve iletişim araçları gibi konularda yazılar ve kitaplar yazan Mustafa Ruhi Şirin (1955-) çocuk edebiyatı alanındaki önemli isimlerden biridir. Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Çocuk Kitabı Ödülü, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Millî Kültür Vakfı Radyo Programı Ödülü, UNESCO Asya Kültür Merkezi Resimli Çocuk Kitapları İkincilik Ödülü, 12. Uluslararası Balkanlar Türk Kültürü Hizmet Ödülü gibi pek çok ödülün sahibi olan Şirin'in, *Gökyüzü Çiçekleri* (1983), *Çocuk Kalbimdeki Kuş* (Daha sonra *Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan* adıyla- 1991), *Yıldız Sayan Ağaç* (2002), *Kar Altında Bir Kelebek* (1988), *Dünyaya Gülen Adam Şiirli Nasrettin Hoca Fıkraları* (2004), *Okula Giden Kedi* (2012), *Dünyanın En Güzel Yeri* (2012), *Harflerin Kardeşliği* (2012) çocuk şiir kitapları bulunmaktadır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Çocuklar için yazdığı eğlendirici eserleriyle tanınan Yalvaç Ural, *Müzik Satan Çocuklar* (1979), *Gölcüğün Küçük Avcıları* (1981), *La Fontaine Orman Mahkemesinde* (1974) isimli eserleriyle, çocukluk anılarını ve yaşadığı yörenin yerel renklerini şiirine taşıyan Ülkü Tamer, *Virgülin Başına Gelenler* (1965) ve *Masal Şiirler* (1981) isimli eserleriyle öne çıkarlar (Şimşek, 2016).

Çocuk edebiyatı alanında eserler veren bir diğer önemli isim de İsmail Uyaroğlu'dur (1948-). İsmail Uyaroğlu çocuklar için *Gül Sağanağı* (1976), *Çocuk ve Şiir* (1977), *Büyüyünce* (1986) şiir kitaplarını yazmıştır.

Nevzat Yüksel'in (1955-) *Kaf Dağının Ardı* (1989) ve *Ben Bir Küçük Çocuğum* (1996) adlarında çocuk şiir kitapları bulunmaktadır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Masalların sembol dünyası ile şiiri benzeşme halinde olan (Şirin, 1998a: 107) Cahit Zarifoğlu, Afganistan Savaşında acı çeken çocuklar için yazdığı *Ağaç Okul – Çocuklara Afganistan Şiirleri* (1987) ve *Gülücük* (1987) isimli şiir kitaplarıyla dikkat çeker. Aslen bir hukukçu olan Mevlana İdris Zengin, *Kuş Renkli Çocukluğum* (1990), *İyi Geceler Bayım* (1991); *Gökkuşağı Sevinci* (1991), *Uçtu Uçtu Şiir Uçtu* (2004) ve *Güneşle Ay Durmasın* (2004) isimli eseriyle tanınan Bestami Yazgan da son dönemin önemli çocuk şairleri arasındadır (Şimşek, 2016).

Yetmişli yıllarda çocuk edebiyatı alanında yazılmış eserlerin çocukların ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmadan, niteliği göz ardı edilerek politik bir amaca hizmet ettiği, belli düşünceler doğrultusunda yazıldığı söylenebilir. Ancak son yıllarda eğitim alanındaki gelişmelerin de etkisiyle çocuk edebiyatı alanında çocuğun gelişim özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları, sözcük dağarcığı ve yaratıcılığı dikkate alınarak ürünler verilmektedir (Bilgen Yıldırım, 2017).

Nitekim Şirin (2007, s. 52-53), *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış* adlı eserinde çocuk edebiyatının 1970'ten 1980'lerin ortalarına kadar süren dönemini, değişen dünya görüşü savunucularının güdümlü, ideolojik, kurtarıcı ve sosyal içerikte çocuk kitapları yazdığı ve kalıcı çok az sayıda kitabın geride kaldığı politik söylem ağırlıklı bir dönem olarak belirtirken; 1980 sonrası dönemi çocuk gerçekliğine dayalı, poetik kalmayı önceleyen ve çocuğa görelilik ilkesi

doğrultusunda örneklerin yazılmaya başlandığı yenilikçi çocuk edebiyatı dönemi olarak nitelendirmiştir.

1980 sonrasında çocuksu duyarlılığı yakalayarak birçok yetkin kalemlerin eserler verdiği çocuk edebiyatımız günümüzde nitelikçe istenen noktaya henüz ulaşamamış olsa da çocuğu özne konumuna alan kalemlerle daha nitelikli bir edebiyatın habercisi durumundadır (Şimşek, 2016).

A. Vahap Akbaş'ın (1954- 2014) *Kuş Olsun Yüreğim* (1991); Ali Akbaş'ın (1942) *Kuş Sofrası* (1991); Mehmet Atilla'nın (1959-) *Defterim Işık Saçıyor* (1997); Mehlika Başer'in (1932) *Güneşe Koşar Adım* (1996); Hasan Demir'in (1954-) *Kuşlarla Büyümek* (3.Baskı 2003); Metin Demirtaş'ın (1938-2014) *Hoca Nasreddin Öyküleri* (1995); Mustafa Baki Efe'nin (1972) *Kuş Defteri* (1996), Muzaffer Gündoğar'ın (1942-) *Şiir Diliyle Nasrettin Hoca Fıkraları 1, 2, 3* (1995), Nurettin İğci'nin (1959) *Şirin Hayvanlar* (1997); Hidayet Karakuş'un (1946) *Serçenin Şiir Defteri* (1998); Kemal Özer'in (1935- 2009) *Şiirlerle Ezop Masalları* (1993), *Şiirlerle Andersen Masalları* (1995), *Şiirlerle Nasrettin Hoca* (2008); Zübeyde Seven Turan'ın (1954) *Cerence* (1999); Ahmet Uysal'ın (1938-) *Eğri Büğrü ile Tepesi Delik* (1990); Hüseyin Yurttaş'ın (1946-) *Sevgiyle Dönsün Dünya* (1993) kitapları 1990 yıllarda çocuklar için yazılmış şiir kitaplarından bazılarıdır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Gökhan Akçiçek'in (1961-) çocuklar için yazmış olduğu şiir kitapları *Bulutlar Örtmese Güneşi* (1995), *Çocuklara Ölüm Yakışmaz* (2001), *Bülbül Deresi Şiirleri* (1996), *İnce Hüzünler Senfonisi* (2005) kitaplarıdır.

Çocuk edebiyatı alanında masal, roman, öykü, şiir gibi türlerde eserler veren çağdaş çocuk yazarlarımızdan biri de Ayla Çınaroğlu'dur (1939-). Ayla Çınaroğlu'nun *Şiir Gemisi* (1996), *Kedi Uçanbalık* (1996), *Küçük Mor Balık* (1998) adlarında çocuk şiir kitapları bulunmaktadır.

2000'li yıllara gelindiğinde daha önceki yıllarda yazılmış olan çocuk şiir kitaplarının çeşitli yayınevlerince yeni baskıları yapılırken diğer yandan da şairler çocuk şiir kitapları yazmaya devam etmektedirler (Bilgen Yıldırım, 2017).

Yavrularımıza Öğütler (2001), *Baharı Beklerken* (2001), *Sevgide Buluşalım* (2001) kitaplarıyla Melek Aktürk (1945-); *Küçük Yıldız Tohumları* (2002) kitabıyla Bilsen Başaran (1954-); *Kuşlarla Uyanmak* (1999), *Kırk Yağmur*

Damlası (2006), *Bir Oruç Masalı* (2008) kitaplarıyla Mustafa Ökkeş Evren (1966); *Kuşlar Attaya Gider* (2009) kitabıyla Vural Kaya (1975-); *Sevginin Gülleri* (2002), *Bir Demet Şiir* (2001), *Küçük Çeşmenin Tatlı Suyu* (2001), *Sevgi Tomurcukları* (2006) kitaplarıyla Rıfki Kaymaz (1950-2010); *Tarifsiz Gökyüzü* (2007) ve *Güzel ve İnce* (2007) kitaplarıyla Mustafa Oğuz (1969-); *İbiş Geldi Karagöz Geldi* (2001) kitabıyla Ünver Oral (1937-); *2x2 Dört Sincaptır Belki* (2000) ve *Zerefşan* (2004) kitaplarıyla Cafer Yıldırım (1961-); *Ay Masalı* (2007) kitabıyla Selami Yıldırım (1959-)ve *Çocuklar İnsan Tomurcukları* (1997), *Topun İçindeki Dev* (2000), *Anamı Arıyorum* (2002) kitaplarıyla Ali Yüce (1928-2015) son yıllarda çocuklar için şiir kitapları yazmış şair ve yazarlarımızdan bazılarıdır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Aynı zamanda öğretmen olan şair ve yazar Yusuf Dursun (1949-) çocuk edebiyatı alanında önemli isimlerden biridir. Yusuf Dursun çocuklar için *Ninnilerde Büyümek* (2000), *Bir Goncadır Peygamberim* (2005), *Peygamber Çiçekleri* (2005), *Kuş Yuvası Yüreğim* (2005), *Yıldız Gözlü Melek Yüzlü Şiirler* (2009) adlarında şiir kitaplarını yazmıştır.

1965'e kadar asıl adı Hikmet Süreyya Kanıpak adıyla yazan Süreyya Berfe (1943-) edebiyatımızdaki önemli isimlerdendir. Süreyya Berfe'nin *Çocukça* (2006) ve *Eksik Alfabe* (2006) adlarında iki çocuk şiir kitabı bulunmaktadır.

Çocuk edebiyatı alanında en üretken isimlerden biri de Mavisel Yener'dir (1962-). Öykü, masal ve şiirleri ilköğretim ders kitaplarında yer alan ve yabancı dillere çevrilen, pek çok ödülün sahibi olan Yener'in *Şiir Saldım Gökyüzüne* (2006), *Komik Şiirler* (2010) adlarında çocuk şiir kitabı bulunmaktadır. Ayrıca Mavisel Yener çocuk edebiyatı alanında bir diğer önemli yazarımız olan Aytül Akal (1952-) ile birlikte *Kar Sesi* (2004), *Kuş Uçtu Şiir Kaldı* (2004), *Mavi Ay* (2004), *Şiirimi Kedi Kaptı* (2004), *Denizin Büyüsü* (2005), *Ay Kaç Yaşında?* (2006), *Kırmızı Şemsiye* (2007) çocuk şiir kitaplarını yazmıştır (Bilgen Yıldırım, 2017).

Çocuklara yönelik şiirlerden oluşan birkaç antoloji ismi ise şöyledir:

1. Orhan Ural, *Şiirlerde Çocuk - Çocuk Konulu Şiirlerden Seçmeler*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979.

2. Ferhan Oğuzkan, Çocuklar İçin Şiir Dünyası, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 1995 (Birinci baskı: Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973).
3. Ali Püsküllüoğlu, Kırlangıcın Kanat Vuruşu - Çocuklara Günümüz Şiirinden Örnekler, Ankara, 1979.
4. Hüseyin Tuncer - İsmet Alpaslan, Şiirlerle Türkiye. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1995 (Kavcar, 1999).

Çocuk edebiyatı; yetişkinler için yazan pek çok yazarın “Çocuk edebiyatı diye bir edebiyat yoktur.” türünden ileri sürdüğü savlara karşın, çocuklar için yazmanın önemini anlamış, bu yolda kuram ve uygulama boyutunda kendini yetiştirmeye çalışan birçok yazarca daha ileri bir düzeye taşınmıştır. Ayrıca başka ülkelerdeki gelişmeleri izleyip eğitim bilimlerinin ürettiği bilgilerden yararlanan ve alanında uzmanlaşan yayınevlerinin sayıları da giderek artmıştır. Bu dönemde çocuk yazınıyla kuramsal ve akademik boyutta ilgilenenlerin sayısı da giderek artmaktadır (Kıbrıs, 2010, s. 29).

Sonuç olarak denilebilir ki başlangıçtan günümüze çocuk edebiyatının gelişimi olumlu bir seyir izler. Bu süreçte çocuğun değeri, çocuk edebiyatının ne olduğu, sınırları, nasıl olması gerektiği, çocuğa görelilik gibi birçok kavram tartışılır ve günümüze yaklaştıkça çocuk özne olarak karşımıza çıkar. Bu da daha özenli çocuk kitapları yazılmasına, bu alanda yayınevlerinin tutumlarının daha dikkatli olmasına sebep olur. Günümüzde nicelik olarak çok fazla çocuk yazarı ve çocuk kitabı vardır. Aynı zamanda nitelik olarak da çocuk edebiyatı eserlerindeki kalite artmaktadır.

Çocuğa görelilik ilkesine göre çocuk şiirleri

Çocuk şiiri, çocuğun dünyasını, gelişim evrelerini dikkate alarak, kendi türünün yazımsal, ulusal, evrensel ölçütleriyle yaratılmış, ana eksenine “çocuğa göre” düşüncesini yerleştiren ürünler olmalıdır. Çünkü, topluma kendi ana dili içinde umarsızlaşmış bireyler yetiştirmeyecek, somut ya da soyut kavramları, onların kendi akılcılıkları içinde tartışmaya açabilecek, “neden”, “niçin”, “nasıl” sorularının temeline yerleşen mantık yürütmek, yorumlamak, düşünce üretmek gibi, çocuğun bilişsel düzeyini zenginleştirici, geliştirici biçimlerde yapılandırılmış ürünler, çocukta hem sanat bilincini, hem de sorgulama tutumuyla

geliştirebileceği eleştirel okuma yetkinliğini oluşturabilir (Gökşen, 1987). Çocuk şiirinin çocuğa en iyi şekilde katkı sağlayabilmesi için bazı noktalar önemlidir:

1. Şiir çocuk gerçekliğine uygun olarak yazılmalıdır.
2. Çocuktaki gelişim basamakları dikkate alınmalıdır.
3. Dört beceriyi geliştirmek için uygun olmalıdır.
4. Şiir telaffuz becerisini geliştirir.
5. Şiir yaratıcılık ve hayal gücünü geliştirir.
6. Şiir zorla ezberletilmemelidir (Güleryüz, 2013).

Türk edebiyatında çocuk şiirleri bir alan olarak iki farklı anlayışla meydana çıkmıştır. Yalçın ve Aytaş (2002)'a göre Türk edebiyatında, çocuklara yönelik şiirlerin birinci grubunda genellikle çocuk duyarlılığını yansıtan ve tamamen çocukları için yazılmış şiirler; ikinci grubunda ise daha çok çocuğu ele alan ve çocuktan sözeden şiirler yer almaktadır. Çocukların en çok benimseyeceği şiirler ise hiç kuşkusuz çocukça yazılan şiirler değil çocuğa göre yazılan şiirlerdir.

Çocuğun yaş ve gelişimine paralel olarak yapılacak kitap seçimi ile çocuk gerçekliği kavramını göz önünde bulundurmuş oluruz. Çocuk gerçekliğinin çocuksuluk ile karıştırılarak çocuksu olan metinde anlatımın kuru, yavan, sığ ve tekdüze olduğundan bahseden Selahattin Dilidüzgün bu tür eserlerde, dilin acemice ve özensiz bir şekilde kullanıldığını, ayrıca bunların edebî değerinin olmadığını da belirtir (Dilidüzgün, 2006).

Çocuk şiirinde bulunması gereken özellikler

Şiirin çocuk üzerindeki iki önemli etkisi vardır:

1. Dil zevki vermek,
2. Kelime dağarcığını zenginleştirmek (Sınar, 2007).

Çocuğun şiirde dil zevkine ulaşması, kelime dağarcığının zenginleşmesi ve daha birçok faydanın ortaya çıkması için çocuk şiirlerinde dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Çocuk şiirlerinde konu, tema ve anlatım bakımından şu özelliklerin bulunması uygun olur:

1. Şiirde fikirler açıkça ve kısa bir şekilde yer almalıdır.

2. Betimlemeler sade olmalıdır.
3. Benzetmeler haricinde bazı sanatlar çok az kullanılmalıdır örneğin istiare sanatı ve mecaz.
4. Şiirde yazılanlar çocukların hayatlarıyla alakalı olmalıdır.
5. Şiirde mısralar uzun olmamalı, cümleler doğal, kelimeler bilinen kelimeler olmalıdır.
6. Şiirde çeşitli ahenk unsurlarından yararlanılmalıdır.
7. Şiir çocuklara hem yaşam enerjisi vermeli hem de onların kalbine aile ve vatan sevgisi işlemelidir.
8. Şiirde fikirler veya olaylar olabildiğince tek beyit veya dörtlükte verilmelidir (Şirin, 1998a).

Çocukların okuyacağı şiirlerde bulunması gereken çeşitli özellikler vardır. Kıbrıs'a göre öğrenciye okutulmak veya ezberletilmek istenen çocuk şiirini seçmekte öğretmene düşen vazife çöktür. İyi bir öğretmen, öğrencilerinin okuyacağı şiiri seçerken, onların yaşını, sınıfını, ilgi ve yönelimlerini, cinsiyetlerini bütün olarak değerlendirmelidir. Burada yapılacak bir hata onarılması zor davranışsal bozukluklara sebep olabilir. Mesela dize sayısı çocuğun seviyesinin çok üzerinde olan bir şiiri, çocuk bir topluluğun önünde okurken şaşırırsa büyük bir ruhsal sorunun içine düşer. Bu öğrencide şiire ve şiir okumalarına olumsuz bir bakış açısı gelişecektir. Ayrıca bir topluluk önünde çıkma konusunda fobi geliştirebilir. Aynı zamanda ezberlemesi güç şiirleri ezber yapamayan bir çocuk kendini başarısız hissedecektir. Çocuğun kendine duyduğu özgüveni bu ve benzeri yaşantılar çokça etkiler. Mesela İstiklal Marşı veya Çanakkale Şehitleri şiirleri oldukça güzel, oldukça duygulu şiirlerdir. Fakat yaşı on olan bir çocuğun kelime hazinesi ile bu şiirlerde geçen kelimeler örtüşmez (Kıbrıs, 2000:91).

Yetişkinler için yazılan şiirlerde aranan özelliklerin çocuk şiirlerinde de bulunması gerekmektedir. Ancak çocuk şiirleri yetişkinlere yönelik yazılan şiirlerden farklı olarak bazı niteliklere sahip olmalıdır. Çocuk şiirlerinde bulunması gereken özellikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Çocuk şiirlerinde işlenen duygu, düşünce ve hayaller çocuğun duygusal dünyasına, ilgi alanına ve yaşantısına uygun olmalıdır.
2. Çocuk şiirinde işlenen temalar çocuğa yaşama sevinci; aile, doğa, insan, hayvan, yurt ve toplum sevgisi kazandırmalı, çocuğun yapma ve başarıma iradesini geliştirmelidir.
3. Çocuk şiirinde çocuğa ders veren bir üslupla yaklaşılmamalı, doğal bir üslup tercih edilmelidir.
4. Çocuk şiirinde durum, olay ve düşünceler açık, kısa ve yalın bir şekilde anlatılmalı, dizeler uzun olmamalı, şiirdeki sözcükler çocuğun sözcük dağarcığıyla örtüşmelidir.
5. Çocuk şiirlerinde tam ve yarım uyaklardan, ölçüden ve mısra tekrarlarından kaynaklanan bir anlatım ahengi bulunmalıdır.
6. Çocuk şiirinde mecazlı söyleyişlere, söz sanatlarına ölçülü bir şekilde yer verilmeli, benzetmeler çok karmaşık olmamalıdır. (Şirin, 2000; Güleriyüz, 2006; Yalçın ve Aytaş, 2002; Kıbrıs, 2010; Sarıyüce, 2012; Oğuzkan, 2013; Keklik, 2014).

Yine çocuk şiirlerinde bulunması gereken nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

1. Konu yaşama sevinci, aile sevgisi doğa ve ulus sevgisi, güzellik duygusu gibi olumlu duygu ve davranışları kazandırıcı, geliştirici ve pekiştirici bir nitelik taşımalıdır.
2. Cümle düzeni Türkçe söz dizimine uygun, sözcükler anlaşılır olmalıdır.
3. İmla ve noktalama işaretlerine azami derecede özen gösterilmelidir. Mısra başlarını küçük harflerle yazma, noktalama işaretlerini terk etmek, kişisel yazımlar gibi fantezilerden kaçınılmalıdır (Şimşek, 2004; Oğuzkan, 2001).
4. Okutulacak şiirlerin uzunluğunda sınıf düzeyi dikkate alınmalıdır. İlköğretim 1., 2. Ve 3. Sınıflarda öğrencilere okutulacak şiirin 2-4 kıtayı geçmemesi, 5-15 dizeden oluşması gerekmektedir. Ancak 4. ve 5. Sınıflarda 5-6 kıtaya 6., 7. ve 8. sınıflarda ise 7-8 kıtaya çıkarılması mümkündür. Bu konuda, şiirin işlediği ana duyguyu, öğrencilerin kişisel

ya da toplu olarak ilgilerini ve yaşadıkları yerel çevre özelliklerini de dikkate almak gerekmektedir.

5. Çocuklara sunulacak şiirlerin estetik bir güzellik içinde sunulması gerektiği unutulmamalıdır (Erdal ve ark., 2007; Kıbrıs, 2000).

Şiir kitaplarının çocuk gelişiminde önemi

Şiir okumanın çocuklara sağlayacağı başlıca yararlar şöyle sıralanabilir:

- Anadil sevgisi ve sanatsal bir derinlik kazandırmak.
- Yaratıcılığını ve hayal gücünü zenginleştirmek.
- Sözlü ifade gücünü geliştirmek.
- Ulusal ve evrensel değerlere ulaşmak (Güleryüz, 2006).

Çocuklara henüz küçük yaşlardan başlayarak şiir dinleme, şiir okuma ve şiir üzerinde tartışma alışkanlıklarının kazandırılması gerekmektedir. Bu alışkanlığı kazanan çocuk erken yaşta ulusal ve evrensel kültürün edebî ve estetik değerlerinden önemli bir bölümünü tanıma imkânı bulabilecektir. Böylece çocuk kendi ufkunu genişletici, yaratıcı gücünü artırıcı, dil varlığını zenginleştirici bir dünyaya adımını atmış olur (Şirin, 1998a: 109).

Çocuk şiirinin çocuk edebiyatı içerisinde önemli bir yeri vardır. Çünkü çocuklar doğdukları andan itibaren -tıpkı şiirde olduğu gibi- belli bir ahengi ve ritmi olan ninni, tekerleme, bilmece gibi türlerle karşılaşır.

Olayları, canlı ve cansız varlıkları, insanları duygulu, renkli ve etkili bir dille anlatan şiir, çocuğun birtakım ruhsal ihtiyaçlarını karşılar. Şair ile çocuk arasında doğaya ve olaylara bakış yönünden benzerlik vardır. Bundan dolayı çocuklar için şiir dünyası büyük bir huzur ve mutluluk kaynağıdır (Oğuzkan, 1995).

Sever ise çocukların erken yaşlardan itibaren şiir diliyle tanıştırmalarının önemini şu şekilde ifade etmiştir:

Şiirde anlamı yaratan araç, dildir. Dilin yaratıcı gücü, şiirin anlatım yetkinliğinin sınırlarını çizer. Okurun duygu ve düşünce evrenine yeni anlamlar katmak; onları dilin özgün anlam yaratma gücüyle buluşturmak şiirin temel işlevlerindedir. Bu temel işlev, dilin; imge, tasarım ve benzetme olanaklarının kişiyi etkileyen biçimde söze

dönüştürülmesiyle gerçekleştirilir. Şiir okur için imgeler, çağrışımlar ve değişik tasarımlarla örülmüş yeni bir iletişim yolu açar. Dilin yaratıcı anlatım gücünü tanımları, sezmeleri; işitsel olarak ses ve sözcüklerin yarattığı uyumu duyumsayabilmeleri için çocuklar, erken dönemden başlayarak masal, bilmece, tekerleme gibi yazınsal ve dilsel ürünlerle birlikte şiir diliyle de tanıştırılmalıdır. (2013, s.146-147)

Şiirler yaratıcı ürünler olduğuna göre, sözcükleri farklı biçimlerde ilişkilendirerek çocuklara yeni bir yapı oluşturmanın coşkusunu ve keyfini yaşatabilir. Ayrıca şiirlerin, sözcüklere yan anlamlar yükleyerek zengin ve düşsel bir dünya oluşturmak, soyut düşünme becerisi kazandırmak gibi katkıları da bulunmaktadır (Güleryüz, 2006).

Şimşek (2016)' e göre, şiirin çocuk gelişimine katkıları şu şekildedir:

1. Şiirde kafiye, ölçü ve ses tekrarlarıyla sağlanan ahenk, çocuğun ritim duygusunu besler.
2. Şiirin duygulara hitap eden yönü, çocuğun hayal gücünün de gelişmesini sağlar.
3. Şiirin bünyesinde var olan güzellik, çocuğun estetik duygusunun gelişmesine yardımcı olur.
4. Bir konu ve fikir üzerine kurulan şiirler, çocuğun zihinsel becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur.
5. Şiir, ulusal ve evrensel kültüre ait değerleri çocuğa aktarır.
6. Dilin incelikli ve sanatsal kullanımın ön planda olduğu şairler, çocuğun dil gelişimine de katkı sağlar.
7. Şiir okuma ve ezberleme etkinlikleri, çocuğun sosyal ve dil becerilerini geliştirmektedir.

Şiir dil ürünü olduğuna göre, şiirin çocuğun dilin gizlerini çözmesine yardımcı olmak, ana dilin zengin anlatım olanaklarını sezdirmek, zengin bir sözcük dağarcığı geliştirmek, çocuğu belli bir anlatım gücüne ve sanatsal duyarlılığa ulaştırmak, çocukta sanat eserlerine karşı ilgi uyandırmak ve çocuğun sanatsal boyutunun derinleşmesini sağlamak gibi yararları vardır (Güleryüz, 2006, s. 248).

Nelson, çocukların dillerini özümsemelerinde şiirin etkisini şu şekilde açıklamıştır:

Küçük çocuklar şiire heyecanla tepkide bulunurlar, çünkü şiirin ritmi hayat ritimleri kalp atışı, göz kırpması, yürüme, soluma gibidir. Şiirin sesleri çocukların dil üzerine keşiflerde bulunmalarına olanak tanır. Küçük çocuklar kendi dillerinin kalıplarını öğrenirken dil kâşifleri olmak zorunda kalırlar ve şiirin ilginç müziği ve sözcüklerinden zevk duyarlar. (Nelson'dan aktaran Oğuzkan, 2013, s.252)

Her türlü milli ve evrensel değer, şiir aracılığıyla çocuklara aktarılabilir. Çocuklara direkt öğüt verir gibi değerleri vermek onları sıkar. Ama şiir dilinin akıcılığı, ritmik yapısı en sıkıcı öğütleri bile çocukların daha istekli dinlemesini sağlar. Hatta daha sonra bu şiirler şarkıya dönüştürülerek eğlenceli bir etkinlik düzenlenebilir.

Dört temel beceri şiir ile geliştirilebilir. Şiir, okuma, yazma, konuşma ve dinlemeye olumlu katkı sunar. 2018 programında “Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur. Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.” ve “Şiir yazar.” Şeklinde şiirle ilgili iki kazanım bulunmaktadır. Aynı zamanda 2006 programında da şiir dilinin farklılığını ayırt etmeye, şiirin kendinde uyandırdığı duyguları ifade etmeye, şiir ezberlemeye, şiir dinletileri düzenlemeye, ezberlediği şiirleri uygun ortamda okumaya yönelik şiir türüyle alakalı kazanımlar mevcuttur. Şiir aracılığıyla dört temel dil becerisini geliştirecek çeşitli etkinlikler yapılabilir. Bunların bazıları şu şekildedir:

1. Öğrencilerle sınıfta “Şiir Bahçesinden” etkinliği düzenlenebilir. Öğrenciler sevdikleri şiirleri seçerek kendi aralarında okuma yarışması düzenlerler. Sınıf içerisinde beş kişilik bir jüri belirlenir. Jüri, elindeki değerlendirme kartlarına göre şiirini en iyi okuyan öğrenciyi belirler (MEB, 2006).
2. Öğrencilerin şiir ve düz yazı metinleri okuması yaptırılarak, öğrencilerin şiir dilinin hangi açılardan farklı olduğunu açıklamaları istenebilir.
3. Çocuklarla inşat çalışmaları yapılabilir. İnşat, yüksek sesle şiir okuma anlamına gelmektedir. “İnşat, öğrencilerin şiir okuma ve dinleme zevk ve alışkanlıklarının gelişmesine önemli ölçüde yardımcı olur” (Kavcar vd.,2005, s. 45)

4. Çocukların hafızalarını güçlendirmek, söz varlığını zenginleştirmek, Türkçeyi kurallarına uygun kullanma becerilerini geliştirmek amacıyla şiir ezberleme çalışmaları da yapılabilir. Temel dil becerilerinin sonuncusu olan yazma; duygu, düşünce, istek, olay ve durumların yazı yolu ile aktarılmasıdır.
5. Çocuklara bir müzik açılarak müzikle birlikte şiir seslendirmeleri istenebilir.
6. Bir şiirin dizeleri karma bir hale getirilip çocuklardan bunları düzenlemeleri istenebilir.

Masal

Masal hakkında çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Masal, TDK Türkçe Sözlükte (2011, s. 1630) şu şekillerde tanımlanmaktadır: 1. Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür.Yine bir başka tanım da şöyledir: “Bütünüyle hayal ürünü olan, genellikle olağanüstü olaylara, zamana, doğaüstü varlıklara (cin, peri, dev, ejderha vb.) yer verilen, olayları belli olmayan bir yerde (masal ülkesinde), belli olmayan bir zamanda (evvel zaman içinde) geçen ve ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa anlatılarak sürüp giden bir anlatı türü” (Büyük Larousse, 1992: 7841). Kıbrıs (2006)’a göre “Masal için kişileri ve olayları olağanüstü nitelikler taşıyan bir edebiyat ürünüdür denilebilir”. Güney’e (1971: 87) göre masal “Toplumun hayal gücüyle yaratılmış sözlü verimlerdir.” Şirin’e göre (2007b) ise masal, “Geçmişte, atalarımızın yaşadığı dünyanın hayal fotoğrafları gibidir. Günümüze kadar ulaşmış masalarda, aslında, bize tanıklık edecek hikâyeler bulabiliriz. Bu bakımdan masallar, önemli kültür ve gelenek taşıyıcı özelliklerine sahiptirler.” olarak tanımlanır.

Hem sözlü ve hem de yazılı gelenek içerisinde yer alan ve büyükten küçüğe herkesin severek okuduğu/dinlediği masal, olayları bilinmeyen ve hayalî bir mekânda geçen, kahramanları insan, hayvan ve olağandışı varlıklar olabilen bir edebiyat türüdür. “Evvel zaman içinde” tekerlemesiyle başlayan masallar genellikle mutlu son ile biter. Masaldaki gizemli olaylar, karakterin yaşamış

olduğu serüvenler, karakterlerin olağanüstü olması masalları çocuklar açısından ilginç kılmaktadır (Şimşek, 2011).

Masallarla insanlar hayal dünyasının sınırlarını aşarlar ve birden kendilerini ummadıkları bir dünyanın içinde bulabilirler. “Masal dinlememiş çocuklar büyüyünce kendi resmini bile cetvelle çizerler.” diyor Cemal Süreyya. Tezel (2009) ise bu konuda şunları belirtir: “Masalarda imkânsızlıklar yoktur. Düşünülen ve düşünilemeyen her şey olabilir. Bir küpün üzerine binip gözünüzü açıp kapayınca kadar bir yıllık yolu aşabilirsiniz. Yedi kat yerin altında karıncaların padişahıyla buluşur, bir ejderhanın sırtında on iki kat gökyüzüne bir anda yükselerek aslanlar padişahıyla konuşabilirsiniz”

Masalları anlatan kişi de oldukça önemlidir ve masalın etkili olmasını sağlar: “Anlatıcı bilgili, birikimli, hoşsohbet ve hepsinden öte iyi bir hatipse, masal da o oranda etkili olur. Çünkü masallar şiir gibi her zaman aynı şekilde kalan, değişmeyen bir edebi tür değil; aynı temanın farklı kelimelerle anlatıldığı “esnek” bir türdür” (Şimşek, 2011).

Masal sınıflaması

Türk masallarının ortak noktaları bulunsa bile birçok sınıflaması vardır. Masalların sınıflandırılmasına ilişkin David L. Russell’ın (1991) *Literature for Children* adlı eserinde belirtilen görüş şöyledir:

1. Hayvan Masalları: Konuşabilen hayvanlar neredeyse tüm halk masallarında ortaya çıkmalarına rağmen, eğer masalın bütün ana kahramanları insan özellikli hayvanlar ise bu masal hayvan masalı olarak sınıflandırılabilir. Çoğu hayvan masalında hayvanlar insan sembolü olarak işlevlendirilir ve hiçbir şekilde hayvan gibi davranmazlar. Bu masallar hayvanların çoğuna büyük ilgi gösteren çocuklara çok cazip gelir. Bremen Mızıkacıları bu masalların en ünlü örneklerinden biridir. Russell’ a göre, esasen bütün fabllar hayvan masalıdır.
2. Budala (Noodlehead) Masalları: Komik (droll) masallar ya da Ahmak (simpleton) masalları olarak da adlandırılırlar. Asıl kahramanları sempatik de olsa budala olan masallardır. Başkahramanı sürekli olarak değerli bir varlığı daha az değerli olanıyla değiştirip, sonunda elinde

mutluluktan başka hiçbir şey kalmayan Hans in Luck, bu türe güzel bir örnektir.

3. Olağanüstü Masallar: Almanca karşılığı märchen olarak verilen bu masal türü, geleneksel halk masallarının en çok bilinenidir. Uzun zaman önce, çok uzak diyarlarda geçen sihirli mucizeler üzerine odaklanan bu masallar tipik olarak iyi ve kötü arasındaki mücadeleyi betimlerler, erdemli olanın galibiyetiyle ve mutlu bir evlilikle sonuçlanırlar. Sinderella, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler ve Uyuyan Güzel bu tip masalın klasik örneklerindedir.”Fairytale” terimi çoğunlukla bu tip masallar için söylenir.
4. Kümülatif Masallar: Halk masallarının çoğu üç dilek, yedi kardeş, başarılacak olan on iki iş gibi tekrarlayan örüntüler içerir. Fakat bazı masallar bütünsel etki için tamamıyla tekrarlamaya dayalıdır. Her yeni detay daha öncekilere eklenirken, dizelgenin hepsi sırayla tekrarlanır, böylece bütün birikim bir nakarat haline gelir. Küçük çocuklar, anlatıma katkıda bulunmalarına olanak sağlayan bu masalardan özellikle hoşlanırlar. The Gingerbread Boy adlı masal bu türe örnektir.
5. Açıklayıcı Masallar: Adı Fransızca “niçin, neden” anlamında “pourquoi” sözcüğünden gelen bu masallar, tabii fenomenleri açıklamaya çabalarlar. Aşağı Michigan yarımadasının kuzey batındaki Sleeping Bear kumulunun yaratılışını anlatan etkileyici masal gibi bildik çoğu Yerli Amerikan masalı bu kategoriye girer. Bu masalda kumulun varlığının nedeni, Michigan gölünde boğulan iki yavrusu için yas tutan anne ayının bedeninin geniş kumullarla kaplanması ile açıklanır. Gölün hemen kıyısındaki Kuzey ve Güney Manitou adaları da kaybolan yavru ayıları simgelemektedir.

Masal sınıflaması hakkında Thompson’ un bugün de kabul edilip uygulanan beşli sınıflaması şöyledir (Sakaoglu, 1999: 13):

1. Hayvan Masalları (1-299)
2. Asıl Halk Masalları (300-1199)
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar (1200-1999)
4. Zincirlemeli Masallar (2000-2399)
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar (2400-2499)

Tezel (2009, s.13) yapısal özellikleri göz önünde tutulursa masalları matematik bir kesinlikle ayırmanın mümkün olamayacağını, ancak genel özellikler yönünden Türk halk masallarının “Hayalî Masallar” ve “Gerçekçi Masallar” diye iki kısma ayrılabilceğini ifade eder.

Yalçın ve Aytaş da (2002, s. 65-69) “Çocuk Edebiyatı” adlı kitabında Türk masallarını hayvan masalları, olağanüstü yaratık masalları, saf insan masalları, sihir, büyü ve olağanüstülüklerden söz eden masallar olarak dört başlık altında inceler.

Arıcı (2013, s.122-123) ise masalları iki şekilde inceler:

1. Hayvan Masalları

Kahramanı hayvan olan masallardır. “Kahramanlar şekil olarak tilki, ayı, kurt, kedi vb. görünümündedir. Davranış ve düşünce tarzları insan niteliklerine uygundur. Büyü ve sihirle hayvan kılığına giren insanlar, masal sonunda hayvan donundan kurtularak normal hayatlarına dönerler” (Günay, 1998, s.234). Bu masal türünde sembolleştirilen hayvanlar kişilerin olduğu gibi içinde doğduğu toplumun ortak düşüncesini de yansıtmaktadır. “Hayvan Masalları” adlı kitabında hayvan masallarının Batı dillerinde “animaltales”, “fabl”, “tiemärchen” gibi karşılıklarının olduğunu ifade eden Alptekin (2010, s. 15) hayvan masalları teriminin Türkçede daha çok Batı’daki biçimiyle yani fabl olarak bilindiğini ancak son zamanlarda bu kavram yerine hayvan masalları kavramının daha çok tercih edildiğini vurgular. Alptekin burada her ne kadar hayvan masallarının fabl olarak bilindiğini ifade etse de hayvan masalları ile fablların birbirinden bağımsız olduğunu ifade edenler de vardır. Söz gelimi Yalçın ve Aytaş (2002) fabllar ve hayvan masallarının farkını şu şekilde ortaya koyarlar: “Bu masallar toplumların istek, ihtiyaç ve değerlerinin, olduğu gibi değil de çarpıcı örneklerle anlatılmasında çok önemli bir yere sahiptirler. Bu bakımdan fabllardan ayrılırlar”.

2. Asıl Masallar

a) Olağanüstü Masallar: “Olağanüstü masalların kişileri insanlarla, cinler, periler, devler, ejderhalar... gibi tabiat dışı varlıklardır. Hayvanlar, hayvan masallarında olduğu gibi insan rolünde değil, tabiat dışı araçlar durumundadır; çoğu kez de insan dışı varlıkların (cinlerin, perilerin) hayvan kılığında görünüşleridir” (Boratav, 2014, s. 90-91)

b) Gerçekçi Masallar: “Gerçekçi masalların olayları ve kahramanları gerçeğe yakındır. Padişah, Keloğlan ve Köse en önemli gerçekçi masal kahramanlarıdır.” (Arıcı, 2013, s. 122) Özellikle Keloğlan masal kahramanı olarak Türk kültürünü, değerlerini göstermek gibi önemli bir göreve sahiptir.

Türk masal tarihi ve gelişimi

Türk masallarıyla ilgili gerek yabancı gerek Türk araştırmacılar incelemelerde bulunmuşlardır. Saim Sakaoğlu (1999, s.25) Türk masalları üzerine yayınlanmış en eski derlemenin Fransa Kralı 16. Lui'nin çeviricisi ve sekreteri olan M. Digéon'a ait olduğunu belirtir. Digéon'un eseri iki cilttir. Birinci ciltte anlatmaya dayalı herhangi bir örneğe rastlanmazken beş masal metni bulunmaktadır. Bu masallardan üçü Türklere ikisi Araplara aittir. Masallar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- Halil (1-54)
- Alâeddin (55-120)
- Le Dervische (Derviş) (121-146)
- Le Cady le Volnar (Kadı ile Volnar) (147-160)
- Le Marchand de Chirvan (Şirvanlı Tüccar) (161-164)

Sakaoğlu çalışmasında, içinde masal motifleri bulduran, masalları hatırlatan yapıları olan metinlerin incelenmesinden gerçek masallara kadar değişik boyutlarda ele aldığı Türk masallarını şu başlıklar altında ele alır (Sakaoğlu, 1999: 19-24):

- a) İslamiyet Dışı Dönemin Masalları
- b) Yazmalar, İlk Basmalar
- c) Yabancıların Çalışmaları
- d) Türklerin Derlemelerle Başlayan Bilimsel Çalışmaları
- e) Dilciler, Dergiler, Tezler
- f) Yeni Dönem: Üniversitelerde İlk Masal Çalışmaları

İlk başlık altında Altın Yaruk, Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Kuansi İm Pusar, Turkische Turfantexte, Uigurica, Türkçe mani el yazmaları gibi Türklerin İslam dinine girmeden önce bağlı oldukları inanç ve dinlerle ilgili olarak başka dillerden çevrilen kitaplarda masal özellikleri olduğunu belirten

Sakaoğlu (1999), bunun masal araştırmaları tarihimizi o dönemlerin daha ötesine götürmemizi sağlayacağını söyler.

“F. Wilhelm Radloff Cyrus Adler ile Allan Ramsey, Ignács Kúnos da Türk masallarını incelemiş ve derlemişlerdir.” (Yalçın ve Aytaç, 2002, s. 65; Sakaoğlu, 1999, s.27) Bu sayılan kişilerden özellikle Ignács Kúnos Türk halk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de ilk masal derlemeciliğinin başında yabancılar gelmektedir. Wilhelm Radloff’un, Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler adlı kitabı 1899 yılında yayınlanmıştır. Bu eser, 1885 yılından sonra Ignac Kunos’un çıktığı geziler sırasında, çoğunluğu Anadolu ve Rumeli’den derlediği anlatmaya dayalı Türk halk edebiyatı ürünlerini içerir (Tümen, 2018).

Türk ilinde “Folklor” ile masal türünün araştırmasının o döneme kadar hiç yapılmadığını, hiç nazarının dikkate alınmadığını belirten Kúnos (2001, s.112) derlediği dört ciltlik masalları çiçeklere benzetir. Bu çiçeklerin en çoğu Rumeli ve İstanbul bahçelerinde açmıştır ve onları ilk koklayan Macar Türkolog Kúnos olmuştur.

Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da masalın belli bir gelişim süreci söz konusudur. Ana Britannicadaki (1987, s.403) bilgilere göre Hint, Arap ve İran kökenli masallar Türkler tarafından ilgi görmüş, çeviri ve uyarlama yoluyla Türkçeye kazandırılan Kelile ve Dimne, Binbir Gece Masalları, Binbir Gün Masalları, Bahtiyarname, Kırk Vezir Hikâyesi, Yedi Âlimler Hikâyesi, Sinbadnâme, ile Ferecbade’ş-şidde türü yapıtlar, hem sevilerek okunmuş, hem de Türk halk masallarını konu ve motif bakımından çok etkilemiştir.

“Türk kaynaklı masallar ise mesnevi tarzında 13. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen Dâstan-ı Ahmed Harami; ünlü Türk hekimi İbni Sina’nın hayatı etrafında teşekkül eden İbni Sina Hikâyeleri; 1796’da Giritli Aziz Efendi tarafından kaleme alınan Muhayyelât-Aziz Efendi ve Billur Köşk Masalları’dır” (Güzel ve Torun, 2010, s. 170).

Kayserili Dr. Rüştü tarafından 1859 yılında yazılan “Nuhbetül-Etfal” adlı eserinin arkasında çocuklar için yazılmış hayvan hikâyeleri ve masallar

bulunmaktadır. Tanzimat döneminde Şinasi'nin yaptığı çeviriler de o zaman çocukların okuyabileceği düzeydeydi (Tümen, 2018).

Sakaoğlu, 317 sayfalık “Türk Masalları” adlı yapıtıyla bir hanım yazara da dikkat çeker: Türk masallarını şuurlu olarak derleyen ve yazıya geçirip yayımlayanların basında şüphesiz K.D. Hanım gelmektedir. Kim olduğu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız bu hanım, 1912 tarihini taşıyan Türk Masalları adlı 317 sayfalık kitabında 13 masal yer verir (Sakaoğlu, 1999).

Tümen (2018)'in aktardığına göre “Türk Masalları” serisinin başlangıcı olarak XIX. Yüzyılda eski harflerle yayımlanmış Billur Köşk Masalları kabul edilir. Kitap, 1923 yılında Almanya’da Theodor Menzel tarafından Almanca yayımlanmıştır. Cumhuriyet döneminde harf inkılâbı ve okuma yazma oranındaki artış kültürel anlamda da gelişmelerin önünü açmıştır. Hem konu hem de üslup bakımından edebiyatta da yeni bakış açıları ortaya çıkmıştır. Türk edebiyatına büyük katkıları olan Ziya Gökalp de masal derlemesinin nasıl yapılacağına dair ilk bilgileri vererek masal araştırmacılığına hız kazandırmıştır. Bunların eserleri Kızıl Elma, Yeni Hayat ve Altın ışık kitaplarında toplamıştır (Tümen, 2018). “Altın Işık”ta yer alan ve masal olarak kabul edilen eserler mensur, manzum ve mensur-manzum şeklinde kaleme alınmıştır. Bu masallar çocuklara milli tarih ve değerleri aşılama amacı taşıdığı için didaktik özellik taşımaktadır.

1930 yılında Bahtaver Hanım “Türk Masalları” adlı bir kitap yayınlar. Bu yıldan sonra birçok masal kitabı yayımlanarak dilimize ve çocuklara kazandırılmıştır.

Yusuf Ziya Demircioğlu “Yörükler ve Köylülerde Hikâyeler- Masallar” (1934),

Suat Salih Asral, “Öz Türk Masalları” (1935),

Naki Tezel, “Keloğlan Masalları” (1936),

Cahit Uçuk, “Türk Çocuğuna Masallar” (1946),

Eflatun Cem Güney, “Nar Tanesi” (1946), “En Güzel Türk Masalları” (1948), Bir Varmış Bir Yokmuş” (1956), “Evvel Zaman İçinde” (1957),

Oğuz Tansel, “Altı Kardeşler” (1959),

Oğuz Tansel, “Yedi Devler” (1962),

Oğuz Tansel, “Üç Kızlar” (1963),

Oğuz Tansel, “Mavi Gelin” (1966),

Pertev Naili Boratav, “Az Gittik Uz Gittik” (1969),

Naki Tezel “Türk Masalları”(1971),

Saim Sakaoğlu, “Gümüşhane Masalları Metin Toplama Tahli” (1973),

Bilge Seyidoğlu, “Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar, Metinler ve Açıklamalar” (1975),

Ali Berat Alptekin, “Hayvan Masalları” (1991),

Mehmet Özçelik, “Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma” (1992),

Muhsine Helimoğlu Yavuz, “Masallar ve Eğitimsel İşlevleri” (2002),

Ferhat Aslan, “Naki Tezel’ in İstanbul’ dan Derlediği Masallar” (2013),

Masal araştırmaları her geçen gün önem kazanmakta, üniversitelerde yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri sayesinde de kaybolmaya yüz tutan Türk Masalları gün yüzüne çıkarılmaktadır (Tümen, 2018).

Gün geçtikçe masal araştırmaları daha da önemli hale gelmektedir. Üniversitelerde yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları da Türk masalları üzerinde araştırmalar yapmakta ve Türk masallarını gün yüzüne çıkarmaktadır. “... Bugünkü biçimde düz yazı olarak masallar ise, 1940’tan sonra çoğalmaya başlamıştır. Bu konudaki öncülüğü yapan kişi de “Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları” adlı yapıtıyla Orhan Şaik Gökyay’dır (1939)” (Kıbrıs, 2010, s. 85-86). Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Naki Tezel ve Mehmet Tuğrul’un derlemeleri ile Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın Atatürk Üniversitesinde Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu ve Umay Günay’a yaptırdığı doktora tezleri bu alandaki diğer önemli çalışmalardır (Arıcı, 2013).

Masallar genellikle halkın yarattığı ve zaman içerisinde ağızdan ağza dolaşarak nesilden nesle aktarılmış sözlü edebiyat ürünleridir. Ancak edebiyatımızda belli bir kişi tarafından ortaya koyulan yapay nitelikli masallara da rastlamaktayız. Yapay nitelikli masalların belli başlı temsilcileri vardır. Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007) bu temsilcileri şu şekilde aktarırlar: Yapay nitelikli masal yazımında öncülük İbrahim Zeki Burdurlu, Cahit Uçuk ve Oğuz

Tansel'dedir. 1970'ten sonra, yoğun bir yapay nitelikli masal yazımı görülmüştür. Bu dönemden, Ahmet Uysal, İsmail Sivri, Ahmet Kahraman, Yaşar Kemal, Erol Toy ve Ülkü Tamer dikkati çeken isimlerdir. 1980 sonrasında ise Gülten Dayıoğlu, Aytül Akal, Hasan Latif Sarıyüce, Mevlânâ İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin ve Tarık Dursun Kakinç'in isimleri öne çıkmaktadır.

Masalların eğitici işlevi

Masalların düşsel, heyecanlı, çocukları merak ettiren ve onları kahramanlarla özdeşleştiren dünyası masalın eğitici işlevi açısından da oldukça önemlidir. Çocuklar sadece nasihat edilmeyi sevmezler ama masalla nasihat edildiklerini bile fark etmeden birçok şey öğrenirler.

Dilidüzgün (2006) masalların içindeki öğreticilik boyutunun, ahlaksal, dinsel, töresel derslerin öykünün içinde verilmesini ve edebiyattaki bu anlamdaki öğreticiliği eğitimbilim ilkeleri açısından doğru bulmadığını bildirirken masalın çocuk edebiyatının kaçınılmaz bir türü olduğunu da dile getirmiştir.

Masalın en mühim eğitici işlevlerinden biri toplum bilinci ve kültürel kimlik kazandırmasıdır. Feyzioğlu (2007)'na göre öyküler ile masallar yazıldıkları toprakları, o yurdu, o yurdun insanlarını anlatır. O ülkenin tarihinden, geleneğinden, dil ve duygu derinliğinden damıtılırlar. O nedenle ulusal bir özü vardır. Kültürel bir kimlik oluştururlar.

Masal çocuklara çeşitli değerleri öğretirken onlara seçimler de sunar. "Masalarda dürüst-sahtekâr, mert-namert, cesur-korkak, akıllı-aptal, adil-zalim, tembel-çalışkan insan tipleri karşı karşıya gelir. Bu iyi ve kötü karakterler aracılığıyla örnek alınacak ya da sakınılacak davranış biçimleri tanıtılır. Masalın sonunda daima iyiyi temsil eden kahraman kazanır; kötüyü temsil eden karakterler cezalandırılır. Masal, bir yandan çocukların düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirirken bir yandan da onların kazanması gereken iyilik, dürüstlük, çalışkanlık ve yardım severlik gibi erdemlerin olaylar içinde edinimini sağlar." (Karatay, 2007: 471) Masallar çocuğun önünde seçenekler sunarak kendi kimliğini oluşturmasına yardımcı olur. "Masalların içinde kahramanları örnek edinilmeye değerler de bulunuyor, şerrinden kaçılması gerekenler de. İşte masalların asıl eğitim değeri de burada. Çocuklarımızın ruhunu iyi örneklerle göre

inşa ederek onları inandıkları yolda yürüyebilecek, yürüdükleri yolda güçlükleri yenecek, şahsiyetli birer insan yapmak...” (Kantarcıoğlu, 1991)

Karatay (2007: 472–473)’a göre ise masallar, çocukların zihninde iyilerin galip geleceği ve iyi bir insan olmak gerektiği düşüncesini aşılır. Masaldaki kahramanın zayıf dahi olsa mutlaka bir gün başarıya ulaşacak olması çocuklarda güçlü olmanın değil, haklı olmanın önemini düşündürür. Masallar iyi ve doğru olana güveni ve inancı artırır. Masallarda iyiler doğru yolda oldukları müddetçe mutlaka yardım görecektir ve işleri rast gidecektir. Yaşamdaki tesadüfler, iyi insanlara birer yardım niteliğinde olabilir ve masallarda hiç ummadığın birinden ummadığın anda bir yardım gelebilir. Masallarda tüm varlıklar değerlidir, karınca dahi yapılan iyiliğe cevap verebilir. Masallarda zorluklara karşı sabreden kazanır, sabreden kişi mutluluğa erişir.

Masalların çocuk gelişiminde önemi

Çocuk deyince aklımıza asla kötülükler ve çirkinlikler gelmez. O bize daima güzel şeyleri hatırlatır. Yetişkin bir insan olduğumuzda hâlâ içimizde yaşayan bir çocuk var gibidir. Yaşlınsak da çocukluğumuz ve gençliğimiz içimizde devam eder. Bunun için severiz çocukları... Çocuk ilk öğrendiği kelimelerle yavaş yavaş dünyasını kurmağa başlar. Eşyalar ve insanlar onun gözünde işte bu kelimelerle anlam kazanmaya baslar. Anne, baba ve çevresindeki diğer insanlar ona dilini öğretirler, yanlış söylediği kelimeleri düzeltirler. Kısaca, çocuk okula başlamadan önce ilk Türkçe derslerini aile çevresinden alır. Derken masalların, hikâyelerin dünyasına adım atar (Şirin, 1987).

Baymur ve Demiray (1957: 13), çocuklar için masalın yerini şöyle ifade eder:

“Güzel bir masalı ilgi ile, heyecanla dinlemeyen hiçbir çocuk tasavvur edilemez. Çocuklar beğendikleri masalları tekrar tekrar dinlemekten usanmazlar ve her anlatışta hemen her noktanın daha öncekine tamamı tamamına uymasını isterler; küçük bir değişikliğe tahammül edemezler. Çünkü bir masalı dinleyen küçük, kendine göre bir hayal dünyası kurar ve daima bu âlemde yaşamayı arzu eder.”

Masallar hayal gücüne sınır tanımayan sihirli bir dünya gibidir. Bu yüzden çocuklar masal okumayı, okutmayı ve özellikle anlattırmayı daha çok severler. Aslında onlar masallarda kendi dünyalarını bulurlar. Cadılar, kötü yürekli üvey anneler, vahşi hayvanlar, büyük saraylar birçok çocuk masalının ayrılmaz

parçalarıdır. Aralarındaki korkutucu öğelere rağmen masallar küçükler için vazgeçilmezdir (Şirin, 1987).

Masallar dünyayı ve kendini keşfetmek adına çocuklara birçok fırsatlar sunar. “*Masalda orijinal bir anlatım tarzı, dili kullanma becerisi, canlandırma yeteneği çocuğu etkilemektedir. Masal okuyan veya dinleyen çocuk, kendi hayal dünyası ile anlatılan dünyayı birlikte yaşama fırsatı bulur.*” (Yalçın ve Aytaş, 2002, s. 60) Masallar çocukların gerçekle hayal arasında yerini bulmasını yardımcı olur. Can (2014) bu konuda masallardaki fantastik unsurların çocuk okurun dışlanması gerektiren bir durum olmadığını, çocukların çocukluklarının ilk yıllarında yetişkinler gibi olaylar arasında mantıklı bir bağ kurup neden sonuç ilişkisi kuramayacağını ifade eder. Ayrıca fantastik âlemde yaşayan, gerçek ile kurmaca arasında gidip gelen, gerçek dünyada yerini bulmaya çalışan çocuğun kendisini yeniden keşfettiğini belirtir.

Şimşek (2011) da masalların çocukları hayata hazırladığını belirtir. Şimşek’e göre masallar çocukları bir taraftan eğlendirirken diğer taraftan onlara yeni şeyler öğretir, ana-baba ile çocuk arasındaki iletişimi sağlar. İyilerin ödüllendirileceğini, kötülerin cezalandırıldığını örneklerle gösterir. Kısaca çocukları farkında olmadan hayata hazırlar. Masallar, çocukların ruhunu besleyip zenginleştirirken, çocuğa gerçeği dolaylı yoldan anlatır ve onun geleceğe hazırlanmasına yardımcı olur. Masallar eğlendirici olduğu kadar eğitici bir role de sahiptir. Okuduğu ya da dinlediği masallardaki karakterle özdeşim kuran çocuk, olayların akışına göre iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt etmeyi öğrenir.

Karatay, masalın hayata hazırlama işlevini zıtlıklar üzerinden gerçekleştirdiğini belirtir.

Çocuk, zıtlıkları masalarda tanır. İyi ile kötünün, doğru ile yanlışın, güzel ile çirkinin, güçlü ile zayıfın bir arada bulunduğu ve bu zıtlıkların kıyasıya yarıştığı masallar, çocuğa sahici bir dünya fotoğrafı çizer. Dikkatli incelendiği zaman masalların insan hayatını aksettirdiği görülür. Şöyle ki, insanlar gerçek olayları yaşarken bir taraftan da düşler görür, hayaller kurarlar. İnsanların gerçek hayatlarıyla düşleri masalarda birleşmiştir (Karatay, 2007:471-472).

Masalların çocuk gelişimine en önemli katkılarından biri de dilin inceliklerini ve güzelliklerini onlara kazandırmasıdır. Çocuklar masal dinlerken masalın kendisine has tarzı içinde dilinin zenginliklerine erişir. Sever (2003: 143)

masalın bu konudaki işlevini şöyle belirtir: “Masallar Türkçemizin sözvarlığını ve anlatım yetkinliğini çocuğun dünyasına özgü bir kurgu ve söylem içinde sunar. Masalların en büyük özelliği eğlendirirken öğretiyor olmasıdır.”

Boratav (1987: 113) da bu konuda şunları söylemektedir: “Çocuğun ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi, nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin hünerlerini; kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiyi kendi dilinde konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu - ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yanı başında ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşlayan masallardır.” Masallar ana dilin kavranmasına, gelişmesine, hayal gücünün zenginleşmesine yardımcı olur. Henüz okuma yazma bilmeyen çocukların fikir ve duygularını besler (Gökşen, 1985).

Masallar yerinde ve zamanında ustaca kullanıldığında çocukların duyu dünyalarını, düşsel evrenlerini beslemelerinde, sözcük dağarcıklarını geliştirmelerinde ve sözcükleri zamanlara uygun kullanmalarında etkili birer araç olabilir (Güleryüz, 2006). Dil bilinci oluşturmanın yanında kitap sevgisi kazandırmanın önemli araçlarından biri yine masallardır. “Masallar, okul öncesi kitaplarla iç içedir. Henüz okuma bilmeyen çocuğa önce kitabı, sonra da okumayı sevdirebilirler. İşte masalların ve resimli kitapların en önemli özelliği, çocuğa kitap dünyasının kapılarını açmalarıdır.” (Ural 1989: 68)

Nas (2004) ve Şimşek (2011) ise masalların çocuk için önemi ve çocuğa katkılarını şöyle özetler:

- Çocuğun düş gücünü geliştirir.
- Çocuğun ana dilinin zenginliklerini, olanaklarını sunar.
- Çocuğun sözcük dağarcığını zenginleştirir.
- Çocuğun dinleme yeteneğini geliştirir.
- İyilik, adalet, hakkaniyet duygularını geliştirir.
- Çocuğu yaşama hazırlar, onun duygularını besler.
- Masallarla okuma alışkanlığının temeli atılır.
- Masallar çocuklara planlı olmayı öğretir.
- Masallar çocukların belleklerinin gelişmesine katkı sağlar.

- Masallarla çocuğun edebî zevki gelişir.
- Masallar çocuğun konuşma becerisine katkı sağlar.
- Masallar çocuğun ahlak duygusunu geliştirmesine yardımcı olur.
- Masallar kültür aktarımını sağlar.

Çocuklar için seçilen masalarda bulunması gereken özellikler

Çağdaş eğitimde masallar birçok eğitimci tarafından önerilir. Fakat bazı ebeveynlerin masalın çocukları aşırı bir düş dünyasına sürüklediği yönünde olumsuz düşünceleri vardır. Masallara yapılan çeşitli eleştirilerin haklı ve haksız yanları olabilir. Elbette çocuk masallarında da bulunması gereken özellikler vardır. Masallar, mutlaka özenli bir dille ve estetik kaygı ile yazılmalıdır. Başkasına ait masalları kendinin gibi gösteren ve sadece bu türde masalları süsleyerek basan yayınevlerinden uzak durulmalıdır. Masalların içerisinde şiddet, ayrıntılı kötülük tasvirleri, cinsel anlatımların olmamasına veya çocuğu olumsuz etkileyecek şekilde olmamasına dikkat edilmelidir (Dilidüzgün, 2006: 95).

Sever (2002)'e göre ise masalarda dil çocuklara uygun olmalı, kahramanlar sağlıklı birer kişiliğe sahip olmalı ve kahramanların çeşitli olumsuz duygularla nasıl mücadele etmeleri gerektiği hakkında yollar sunulmalıdır. Bu özelliklere sahip olmayan masallar çocuklarda olumsuz izler bırakabilir.

Çocuk masallarında bulunması gereken özellikler şöyle sıralanabilir:

- a) Masalda olay örgüsü durağan değil canlı olmalıdır.
- b) Masalın dili süslü olmamalıdır.
- c) Masalın düğüm bölümü oldukça usta verilmeli, sonuç kısmı ise hiç umulmadık şekilde bitmelidir.
- d) Masaldaki anlatımlar çocukta iyiliğin pekişmesine olanak sunmalıdır.
- e) Masal bazen çocuğu güldürmeli ve onun hoşça vakit geçirmesini sağlamalıdır.
- f) Masal, her açıdan çocukları korkutmamalı ve üzmemelidir.
- g) Masalda çocukları tembelliğe, batıl inançlara ve mücadele etmemeye iten bir kader anlayışına yönlendirmeler olmamalıdır (Oğuzkan 2001: 26).

- h)** Masallar, sabırsız, kıpır kıpır, elde avuçta durmaz bir okur kitlesine sesleneceğine göre dil ve anlatımın da aynı kıvraklıkta olması baş koşuldur. Akıcı, duru, canlı ve kıpırtılı bir anlatım örgüsü... Değişik tipte yüklemlemlerle sonlanan değişik tipte cümleler. En önemlisi de fazlaca deyim ve seci boğuntusunda bırakmadan Türk, sözlü masal anlatma geleneğinin kokusu ve çeşnisini yaşatabilmek... (Sarıyüce, 1989, s. 173-174).
- i)** Masallar ulusal ve evrensel değerlere ters düşmemeli, dünyadaki bitki, insan ve hayvan dengesini dikkate almalı, canlıların kardeşliği, yaşama hakkı işlemeli; masal, çocuğun yaşama heyecanını öldürmemeli, düşünme gücünü kırmamalı; tartışılmaz değerleri önüne koyup onu çaresiz bırakmamalıdır (Güleryüz, 2003)
- j)** Masallar, kişilik gelişimini etkiler. Bu sebeple masalda yer alan olaylar, masal kahramanlarının söz ve davranışları çocuklar üzerinde olumlu etkiler bırakacak nitelikte olmalıdır.
- k)** Çocuk masallarının bilgi verici (tarih, sosyal yaşayış), ahlakî ve edebî niteliği güçlü olmalıdır (Ciravoğlu 2000).
- l)** Masallarda konuşmalara yeterince yer verilmiş olmalıdır. Döşeme bölümündeki söz dizimi akıcı, ilgi çekici olmalı; düğüm bölümü ustaca işlenmiş olmalı, olaylar beklenmedik şekilde sonuçlandırılmalıdır. Masallar, öğrenci ve sınıf ortamına uygun olmalı, içlerinde argo, küfür gibi sözler bulunmamalıdır (Kıbrıs, 2010).
- m)** İyi bir masal çocuğu büyülemeli, çocukta güzellik duygusunun gelişmesini amaçlamalıdır.
- n)** Bozulmuş ve aslını kaybetmiş masallardan kaçınılmalıdır.
- o)** Masaldaki konuların çocuklar tarafından yanlış anlaşılacak nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir.
- p)** Masallar değerleri çocuklara aşılabilmelidir (Gökşen, 1985).

Değer kavramı

İlk defa sosyal bilimlere Znaniecki tarafından kazandırılan değer kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamına gelen “valare”

kökünden türetilmiştir bir kelimedir (Bilgin, 1995 Akt: Keskinoglu, 2008). Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 2010); düşünme biçimini, davranışları ve olaylara verilen tepkileri belirleyen, okulun sahip olduğu özellikler (MEB, 2002); bireyin ya da toplumun edindiği ve geliştirdiği değerlerin bütünü; bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlara yön veren köklü tutum ve inançlar (Oğuzkan, 1981) olarak tanımlanmıştır. Terim olarak “değer” insanların; nesnelere, diğer insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi, kötü, arzu edilen, istenmeyen ve bunun gibi yargılarımızı oluşturan standartlarımızı ve prensiplerimizi ifade eder (Halstead- Taylor, 2000).

Öncül (2000: 281) değer kavramını “genel olarak, bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlâksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesi” olarak tanımlamaktadır. Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir. Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, büyüklere saygılı olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bu ve benzeri değerler ile öğrencilere hayatta nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder (Akbaş, 2008: 10).

Kazanılan değerler insanların tutum ve davranışlarını etkiler. Bu sebeple değerler aynı zaman da insanın, yaşam boyu etkileşimde buldukları diğer insanların karakterini, davranışlarını değerlendirirken kullandıkları bir kriterdir. Örneğin; Nazlı Hanım ve Ahmet Bey iyi insanlardır. Çünkü, misafirperver bir ailedirler, herkese saygı ve sevgi ile yaklaşır. Çocuklarına da bu değerleri vermeye çalışırlar... gibi cümlelerle insanlar çevrelerindeki bireylerin karakter ve yapılarını değerlendirmektedir.

Toplumsal anlamda değerler ise, toplum tarafından en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen genelleştirilmiş davranış ilkeleridir. Bireylerin ve grupların kültür değerlerini araştırıp bu değerler hakkında bilgi edinerek, onların tutum ve davranışlarını büyük ölçüde önceden kestirebiliriz. Değerler, sosyal hayatı düzenlediği gibi bireyler arası bağlılığı da artırır. Birlikte yaşayan insanların hangi değerleri merkez alacakları konusunda konuşmaları, fikir

birliğine varmaları ve bu değerleri önem sırasına sokmaları gerekir. Farklı değerlere sahip kişiler arasında veya kuşaklar arasında oluşan değer farklılıkları nedeniyle çatışmalar ortaya çıkabilir. Ancak bu çatışmaları da “barış, saygı, hoşgörü, uzlaşma” gibi başka ortak evrensel değerler yardımıyla çözmek mümkündür (Aydın, 2010: 2).

Değer kavramı, Powney ve diğerleri tarafından (2004) tarafından üç kavramsal çerçevede ele alınmıştır:

- Değerler, inancın dini ve ahlaki alanlarını içerir. Değerler, aynı zamanda yaşamlarımızı nasıl devam ettirdiğimiz, düzenlediğimiz ve deneyimler geçirdiğimiz ile ilgili diğer bakış açılarına işaret eder.
- Değerler biliş, duygu ve davranışlarımızla ilgili olabilir.
- Değerler iki farklı düzeyde ifade edilebilir: Temel ve bağlamsal (Temel değerler, evrensel değerler olarak düşünülebilir; bağlamsal değerler ise, belirli durumlardaki belirli davranışlarla ilgili bilgi veren değerlerdir).

Değerlerin önemi

“Değerler, bireylerin inançlarını, duygu ve düşüncelerini etkileyerek tercih ve davranışlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır” (Güven, 2014, s. 17). Her birey çocukluk döneminde ailesinden birçok değer yargıları öğrenip; görgü kurallarını ve ahlak esaslarını benimsemektedir. Eğer birey bu dönemde ailesinden iyi ve kötü olan değer yargıları, tutarlı değer kalıpları edinemezse bu boşluğu tesadüfen edindiği olumlu ya da olumsuz birçok değer yargılarıyla doldurmaya çalışır. Bu durum ise kişi de telafisi zor problemlere, kişilik bozukluklarına yol açabilir. Bu sebeple anne - babalar çocuklarıyla tutarlı ilişkiler kurmalı, hoşgörü ve anlayış çerçevesinde çocukların olumlu değer yargıları edinmesine yardımcı olup, onlara örnek olmalıdır (Bilgin, 1991: 27).

Değerler, bir toplumda adaleti, güveni ve hoşgörüyü sağlarken insanları ortak noktada buluşturur. Yaman, Taflan ve Çolak'ın (2009), ifadeleriyle toplumda bireyleri birbirine bağlayan bunun sonucunda da toplumun devamını sağlayan unsurların başında değerler vardır. Değerler, sosyal yaşamda dayanışma oluşturarak toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirler.

Başaran (1992), değerlerin insanın problemlere karşı takındığı tavrı etkilediğini belirttiği: “Değerler, tutum ve davranışları belirleme,

biçimlendirme ve yönlendirmede önemli rol oynarlar. Bireyleri önemli problemlerini ve o kişinin benimsedikleri değerler hakkında güvenilir bilgileri dikkate almadan anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak zordur. Bireylerin, grupların ve çeşitli kültürlerin değerleri hakkında bilgi edinerek onların tutum ve davranışlarını büyük ölçüde önceden kestirebiliriz.” (s.49) diyerek değer kavramının ne kadar önemli bir misyon üstlendiğini farklı bir açıdan açıklamıştır.

Çocuklar dünya üzerinde gün geçtikçe büyüyen sosyal problemlerden, şiddet ve hoşgörüsüzlükten, savaş ve çatışmalardan fazlasıyla etkilenmektedir. Pek çok ülkede aileler, eğitimciler ve pedagoglar toplumsal düzeni tehdit eden tüm bu sorunlardan en az zararla kurtulmanın yolunun etkili bir değerler eğitiminden geçtiği kanaatinde dirler.

Dönmez ve Cömert (2007) ise “Değerlerin amacı kim olduğumuzu, yaptıklarımızı, niçin yaptığımızı, ne yapmak istediğimizi anlamamıza yardımcı olmaktır. Ancak bu arada değerlerin niçin ortaya konduğunu; doğru kararları verebilmek için rehber olduklarını, her zaman doğru yanıtı bulmamızı sağlayacak bir kurallar bütünü olmadıklarını da bilmemiz gerekir.” (s.31) diyerek insan hayatını şekillendiren değerlerin hem amacını hem de önemini vurgulamışlardır.

Değer aktarımında dikkat edilecek noktalar

Eğitim açısından değerlerin rolü ve önemi yıllar önce tartışılmaya başlanmıştır. Değerler eğitimin içinde, özellikle hazırlanan programlarda sürekli yer almıştır. Anne- baba ve öğretmenler değer eğitiminde aşağıdaki hususlara dikkat etmelidir:

1. Çocuğa, herhangi bir değeri öğretmeye başlarken, önce o değer net bir şekilde tanımlanmalıdır. Öğretilmek istenen değer, eş ve zıt anlamlı kelimelerle üzerine konuşularak netleştirilebilir. Çocuklara iyi, kötü, sorumluluk, sorumsuzluk, erdem gibi kavramlar hakkında açık ve tam bilgiler verip bunların fikirleri oluşturulmalıdır. Bununla beraber çocuklardaki gerçek değere sevgi ve bağlılık duyma yetenekleri de geliştirilmelidir.
2. Değerler açıklanırken, söz konusu değere sahip olan insanların davranışları somut bir şekilde ortaya konmalıdır. Örneğin, sevgiyi

öğretmek istiyorsak, “Seven bir insan neler yapar, neler yapmaz?” konusunun tek tek ortaya konulması değerini anlaşılmasına ve özümsemesine yardımcı olur.

3. Değerler öğretilirken, bahsedilen değere sahip olursa ne kazanacağımız ve sahip olmazsak ne kaybedeceğimiz örneklerle somut bir şekilde ortaya konmalıdır. Örneğin, adalet değerini öğretmek istiyorsak, “Adil bir insan neler yapar, neler yapmaz?” konusu ayrıntılarıyla açıklanmalıdır.
4. Değerlerle ilgili tavsiyelerde bulunurken emir veren bir dil kullanılmamalı. Doğrudan anlatım yerine, bu konudaki örnek kişi ve öykülerden yararlanarak öğretilen değere, dolaylı olarak vurgu yapılmalıdır.
5. Değerlerimiz konusunda çocuklara tartışma ortamı sağlanabilir. “Neden bu değer iyidir?”, “Neden bu değeri önemsemeliyiz?” vb. sorularla değerleri açmak, çocukların bu değerleri benimsemelerini ve sahiplenmelerine yardımcı olur.
6. Çocuklardan değerlerle ilgili örnekler bulmalarını istemek konunun pekişmesini sağlarken, kalıcılığı artırır.
7. Öğretilmek istenen değerlerin pekişmesinin bir yolu da, değerlerle ilgili etkinliklerin hazırlanmasıdır. Öğrencilerin değerlerle ilgili kompozisyon, şiir, öykü yazmaları resim yapmaları, bulmaca hazırlamaları istenebilir.
8. Öğrencilere değerlerle ilgili yazılı materyal taraması yaptırılabilir. Değerlerle ilgili gazete-dergi haberleri, şiir, öykü, resim, film, sunu bulmaları, bunların sunumlarını yapmaları ve sınıfça okunup tartışılması sağlanabilir.
9. Anne- baba ve öğretmenler ödül ve ceza verirken duygusal değil, adaletle hareket edilmelidir (Aydın, 2010: 17).

Çocuklarda kişilik gelişiminin yüzde sekseni ilk beş yaşta gerçekleştiği düşünülürse bu yaşlarda değerler eğitiminin verilmesi daha uygun olduğu görülmektedir. Bu yaşta çocukların büyük çoğunluğu herhangi bir eğitim kurumuna gitmedikleri için, yaşamının büyük bir kısmını aile yanında geçirmektedir. Çocuğun bütün sorumlulukları aile dediğimiz mekanizmaya

bağımlıdır. Aile yanında verilen her türlü eğitim süreci, bireyin kişiliğinin yapılanmasında önemli rol oynamaktadır. Bireylerin değerler eğitim sistemine sahip olmaya başlama yeri olarak da ailelerin gösterilmesi doğru olacaktır. Bu yıllarda da çocuğa verilen değerler eğitimi çocuğun ileride iyi bir vatandaş, kişilik sahibi bir birey olma bilincine sahip olmasına katkı sağlayacaktır (Dilmaç, 2007: 28).

Duyarlık kavramı

Duyarlık kavramının çeşitli tanımları vardır. “Duyum ve duyguları algılayabilme yeteneği, hassasiyet. Zayıf bir etkiye tepki gösterebilme yeteneği” (TDK, 2005), “Kendi dışında olanları sezip değerlendirebilen, görmezden gelmeyen; dış etkilerden çabuk etkilenen” (Kavcar vd., 2005), “Duyar olma durumu, duyum ve duyguları algılayabilme, duyumsayabilme yeteneği” (Püsküllüoğlu, 2005), “Kendi yaşamı, kendi dünyası dışında olup bitenlerle ilgili olmaktır. Bunları önemsemek, sezip değerlendirebilmek ve bu dış uyaranlara karşı bilinçli / uyanık olmak, tepkide bulunmaktır. Olanlardan, insanların yaşadıkları olay ve duygulardan etkilenmek ve olanları görmezden / bilmezden / anlamazdan gelmemek; başkalarının duyum ve duygularını kendilerini onların yerine koyarak anlamak, hissetmek”tir (Aslan, 2013: 29).

Duyarlık tesadüfen oluşmaz. Onun oluşması için öncelikle çocukların sevgi, adalet, hoşgörü, saygı, dürüstlük, bağımsızlık, bilimsellik, barış, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, özgürlük, sorumluluk, estetik, içtenlik, yardımseverlik, erdem, vicdan, anlayış, arkadaşlık, dostluk, iyilik gibi bazı değerlerin öğrenmesi gerekmektedir (Aslan, 2013).

Göktürk (2012)'e göre insanın en etkili özgürleşme yolu okuma, bilincimizdeki soyut çıkarımlar aracılığıyla yaşama ilişkin deneyimlerimizi; kavrayışımız ise duyarlığımızı artırır, yeniler, inceltir. Nitelikli çocuk ve gençlik edebiyatı ürünleri bir doğruyu, bir değeri, bir güzelliği güzel bir sanat olan edebiyatla kavratarak, duyumsatarak çocukların/gençlerin duyarlıklarını artırmasına, yenilemesine ve incelmeye katkıda bulunur.

Sanat, insanın daha güzel bir dünyada yaşamasını sağlar. Daha güzel bir dünya ise duyarlı insanların varlığıyla, çokluğuyla olanaklıdır. Bu bağlamda sanatsal üretime ve tüm sanatların olanaklarına daha fazla gereksinim vardır.

Sanat ve edebiyat insana has hislerin ortaya çıkmasına imkan verir. Onların farklı duygular hissetmesini sağlar. Çocuğa/gence çeşitli duyguları hissettirerek, farklı değerlerin önemini yaşatarak, çocuğun dünyasında duyarlıklar edinmesinde mühim bir sorumluluk üstlenir; çocukları/gençleriduyarlık açısından eğitir. Hemen belirtmek gerekir ki edebiyatın ve çocuk/gençlik edebiyatının hedefi öğreticilik, bilgi vermek veya nasihat etmek değildir; herhangi bir durum karşısında okuyucuların duygularını ortaya çıkararak onlarda çeşitli duyarlıklar meydana getirmektir. Algılama, duyumsama ve duyarlık kazanma çocuğun dilinin olanaklarını bilmesini, dilinin olanaklarını bilmesi de onun duyma ve düşünme sorumluluğunu ona veren yapıtlarla buluşmasını koşullar. Bu durumda anne-babaların, öğretmenlerin sanatı küçük yaşlardan başlayarak solumaları ve duyarlık yeteneğini kazanmaları için çocukları bu nitelikteki yapıtlarla buluşturması gerekmektedir (Aslan, 2013).

Kavcar (1999)'a göre insanı iyi olana, güzel olana ve doğruya yönlendirmede, her açıdan onları geliştirmede, iyi bir vatandaş olacak şekilde ve çağın gereksinimlerine göre yetişmesini sağlamada, yeni düşünceler telkin etmede ve iyi bir kamuoyu meydana getirilmesinde edebiyatın çok önemli bir yeri vardır. Bu açıdan edebiyat ve eğitim birbiriyle sıkı sıkıya ilişkilidir.

Kısaca duyarlık için edebiyat vazgeçilmez bir araçtır. Çocukların çeşitli değerler edinmesi ve daha duyarlı bireyler olmaları için kitaplar aracılığıyla duyarlık eğitimi verilmelidir.

Duyarlık eğitimi

Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklarıdır. Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır (Yaman, 2014). Duyarlık eğitimi, değerler eğitimin bir parçasıdır. İnsana kazandırılmaya çalışılan duyarlıkların kalıcı öğrenmelere dönüştürülmesidir. Duyarlık eğitimi çok çeşitli şekillerde verilebilir. Edebiyat ve çocuk kitapları da bu eğitimin önemli bir parçasıdır.

Aslan (2012)'a göre edebiyat değerler eğitimi anlamında yararlanabilmek için çeşitli fırsatlar taşır. Çünkü edebiyat esas itibarıyla değerlere diğer alanlardan daha yakındır. Değerler ve manevi duygular yalnız akılla değil; kalp, vicdan ve irade ile de oluşur. Edebiyattan değerler eğitiminde öncelikli yararlanılabilir

çünkü edebi eserler yaşamla birebir ilişkili, insanların geçmişini, tarihini, kültür ve medeniyetlerini, kimliklerini taşıyıcı özelliğe sahip ve estetik ürünlerdir.

Kavcar (1999) edebiyat ile duyarlık eğitimi arasındaki ilişkiyi daha da belirginleştirir. Kavcar'a göre hayatı yalnız teknolojik araçlar daha kolay hale getirmez. İnsanı daha iyi olana, güzele, doğruya yönlendirme, güzellik duygusunu besleme ve toplumun ilerlemesi için hizmetler sunma sanatın esas işlevleri arasındadır. Sanatçı ödevini bazı zamanlar iyiyi canlı hale getirmek bazıları ise kötüyü yani toplumun ve o toplumda yaşayan insanların aksayan yanlarını ortaya koyarak yerine getirir. Sanatçı eserinde vereceği dersi, sanki ders notlarını ezberletiyormuş gibi değil, yaşantılarla, telkin yöntemiyle ve sezgiyle, estetik bir şekilde verir.

Çağlayan (2005:70) da bütün edebi eserlerin aktardığı duyarlık ve değerlerle alakalı şunları söyler:

Eserler değerler konusunda farkındalık oluşturmali; zorluklar karşısında direnme gücü aşıl原因an, bireysel ve toplumsal dayanışmayı ön plana çıkaran mesajlar taşımali, öğrencileri sisten, dumandan, soluk kirli renklerden uzaklaştırıp hayatın sevimli ve canlı renkleriyle tanıştırmalıdır. Böylece nezaket, sevgi ve saygıya dayalı davranışlar kazandırarak, yeni semboller, yeni tasarımlar, yeni imajlar oluşturarak öğrencileri edebî değerlerle buluşturmuş; ahlaki, kültürel ve bedensel yeteneklere katkı sağlamış olur.

Çocuk kitaplarından duyarlık eğitiminde faydanılmak isteniyorsa belirli nitelikler taşıması gerekir. Sever (2002)'e göre çocuklar için yazılan eserlerin dil olarak sanatsal duyarlıklarla işlenmiş olması, hem içerikte hem biçimde okuyanda heves uyandırması, kahramaların sağlıklı kişiliklere sahip olması, eserlerin insana ve insan haklarına karşı duyarlıklar geliştiren mesajlar içermesi, eserlerin çocuklarda benlik duygusuna, sevgiye ve kendine karşı saygıya dair duyarlıklar oluşturması gerekir.

Bu anlamda çocuklar kitaplarında işlenen konu insana, hayata, tabiata karşı duyarlıklar oluşturmali, çocukların kazanması istenilen evrensel değerlerle kurgusu oluşturulmalı, eserdeki çatışmalar abartılı bir duygusallık barındırmamalı, kitabın konusu çocukta heyecan uyandırmalı, onu sevindirmeli ve onun hayaller kurmasını sağlamalıdır (Eryeşil, 2015).

Alamdar ve Süngü (2017)'ye göre, çocukların okuyacağı kitaplarda duyarlık eğitimi açısından bulunması gereken bazı özellikler vardır. Öncelikle dile dair

duyarlıklar çocuğa en güzel biçimde kazandırılmalıdır. Bunun için yazar, çocuğun anlayacağı seviyede yazmalıdır. Çocuk, alıntı dilinin inceliklerini sezebilmelidir. Eserde Türkçenin anlatım gücü ve olanakları duyumsatılmalıdır. Kitaplarda ırkçılık, nefret, düşmanlık, savaş, kin, intikam gibi kavramlardan güzel bir şeymiş gibi bahsedilmemeli tam tersine bu kavramların olumsuzluğu hissettirilmelidir. Bunların karşıt kavramları bir kurgu içinde sindirilerek verilmelidir. Çocuk kitaplarında, çocuk okuduğu zaman hayatıyla ilişki kurabileceği eserler meydana getirilmelidir. Yazar vermeyi amaçladığı mesajı doğrudan değil, kahramanlar yoluyla sezdirmelidir. Yaşama dair gerçeklikler olan ölüm, boşanma, doğal afetler, şiddet, savaş, mülteci olma, terör, istismar, göç etme gibi kavramlar çocuğun zihinsel ve duygusal açıdan gelişim seviyesi ve yaşı dikkate alınarak sınırlar dahilinde çocuk kitaplarında işlenebilir.

Sever (2013a)' e göre ise çocuk kitaplarının temel amacı duyarlılık kazandırma olmalıdır, öğretici olmak değil. Bu amaçla sanatçı yazmalı ve resimlemelidir. İdeal bir çocuk hedeflenmemeli; sorgulayan, bilişsel ve duyuşsal açıdan dengeli, tartışan, bilime ve sanata saygısı olan, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmelidir.

Sadece öğreticilik (didaktizm) tercih edilirse bu durum çocuğun/gençin duyarlılık eğitimine çok fazla katkısı sağlamaz. Çocuk bu değerleri içselleştirmeli, benimseyerek özümsemelidir. Duyarlılık kabiliyetinin kazanılması için çocuğun olayları duyularıyla algılaması gerekmektedir. İnsanların duyularını harekete geçirmeyi amaçlayan sanatsal nitelikteki uyaranlara ihtiyaç vardır. Bu eserler değer öğretimini esas amaç edinmemekle birlikte bu uyaranlar değişik değerleri etkili bir şekilde işledikleri için onlara karşı okuyucunun duyarlılık kazanmasını sağlayabilir (Aslan, 2013). Sever (2003)'e göre ise kitaplarda çocuklara ne yapıp yapmayacağı değil, ne yapıp yapmaması gerektiği sorgulatılmalıdır. Çocuklardan bir davranışın sonucunda oluşabilecek ihtimalleri düşünebilmeli, davranış ve eylemlerin diğer insanlarda oluşturacağı duygusal etkiler, çocukların duyarlılıkları harekete geçirilerek kendilerinin bulmaları sağlanmalıdır. Çocuk kitaplarında, sanatçı kural koyucu, yaptırımlar uygulayan sonuçlardan ziyade çocukların gelişim seviyeleri dikkate alınarak onlara neden-sonuç ilişkileri kurabilecekleri yaşamsal kesitler sunulmalıdır. Ayrıca kitaplarda emir cümlelerinin kullanılması çocukları okuma eyleminden uzaklaştırabilir.

Duyarlık eğitimi, çocukların hayat boyu kullanacakları duyarlılıkları kalıcı olarak edinmelerini sağlayan eğitimidir. Duyarlık eğitimi verilirken edebi eserlerde doğrudan öğüt verilmemesi gerekir. Çocukların hayal güçlerini geliştiren, onları Türkçe'nin anlam derinliklerine çeken, olayların belli bir kurgu içinde verildiği ve böylece çocukların olayları duyumsamasını sağlayan, onların düşünce, duygu ve duyularını harekete geçirerek duyarlılıklarını artıran kitaplar olmalıdır.

Çocuk edebiyatının kişilik gelişimine etkisi

Kavcar (1999)'a göre, kişiliğin gelişimi, bütün insanların kendi yönelimleri, kabiliyetleri, hayatta karşılarına çıkan yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendi seçebilmesi demektir. Bu eğitim ve hayat anlayışı, insanda çok değişik duyma, fikir üretme ve eyleme geçme bilincinin gerekliliğini ortaya koyar. İşte edebiyatın önemi bu bilinci uyandıran araçların başında gelmesinden kaynaklanır. Marshall (1994)'a göre, öğrencinin görgüsüne zengilik katmak ve onu farklı açılardan insanlık durumlarıyla ilişkiye girdirerek onun kişiliğini geliştirmek, yazın öğretiminin vazifelerinden biridir.

Çocukların kişiliğini geliştirecek en önemli araç ise çocuk edebiyatıdır. Sever'e (2003:47) göre çocuk kitapları hayat boyunca rastlanacak sorunlara verilecek yanıtları, sanatçının bakış açısından örnekler sunan bir kaynaktır. Çocuk kitapları, çocuklara her insanın farklı özelliklerinin olduğunu sezdirir; farklı kültürlerdeki hayatları ve insan ilişkilerini gösterir. Çocuklar, kitaplar sayesinde yaşam çevrelerinin sınırlarını aşar ve genişletir, farklı çevrelerden sayısız his ve fikir örneğiyle bir araya gelir. Okuma alışkanlığı kazanan çocuklar, kendilerini tanımada, başka insanlarla kıyas etmede, onlarla benzer ve farklı yönlerini görme denemeleri yapmada iyidir. Böylece çocuklar kendi kişiliklerini tanırlar ve farklı kişilikleri anlamaya dair bilinç kazanma sürecine girerler. Çocuk kitapları, ilk çocukluk döneminden itibaren insana dair ve yaşamsal gerçekliklere ilişkin değerler üretmede önemli bir göreve sahiptir. Çizginin ve ana dilin anlatım zenginlikleriyle farklı karakter özelliklerini yani farklı kişilikleri çocukların zihninde canlandırır. Bu canlandırma ile çocuklar okudukları kitap kahramanlarıyla özdeşim kurarlar. Kahramanların fiziki ve ruhi özellikleri, davranışları, eylemleri onları etkiler.

Kavcar da, ebedi eserlerin insan üzerindeki etkisinden bahsetmiştir. Çocuk kitapları da edebi birer eser olduğuna göre Kavcar' ın görüşleri önemlidir. Kavcar (1999)'a göre edebi açıdan güçlü olan eserler insanı derinden sarsar. Hiçbir çocuk güzel bir masal veya öykünün tamamını dinlemekten kendini alamaz. Gençler hoşlarına giden bir roman için, uykularından olur hatta yasaklansa dahi gizlice okurlar. Yaşlılar da çekici bir kitabı elinden düşürmez. Tüm bunları yaptıran şey, sanatın insanın ruhuna işleyen derin gücüdür ve bu güç mutlaka eğitim alanında kullanılmalıdır. Çünkü edebiyatın esas görevlerinden biri eğitime ve kişilik değiştirme-geliştirmedir. Bu göreve duyguları zenginleştirme, duygu ve fikirler arasında dengeli bir ilişki kurma da denilebilir. Çünkü insanı sevmek, ona acımak, güzel olan karşısında heyecanlanmak edebiyat sayesinde meydana gelir. Kişi sığ olmaktan, bencillikten ve bunun oluşturduğu yalnızlıktan edebiyat ile kurtulur.

Kavcar edebiyatın kişiliği geliştirme yönüne değinmiştir. Sever (2003) de çocuk kitaplarının çocuğun kişiliği üzerindeki etkisine değinir. Ona göre çocuk kitapları, çocuk doğasına uyumlu yaşamsal durumlarla, pozitif kimlik değişimine destek veren; hem görsel hem işitsel açıdan çocukların öğrenim süreçlerine aktif katılımlarını sağlayan; çocukların koklama, duyma, tatma, dokunma ve görme duyularını harekete geçiren; bir uyarıcı olarak çocukların eğitimlerini tamamlayan bir araçtır.

Sever'e (2003:48) göre çocuğun kitaplarla ilişkisi arttıkça kitaplar, çocuğa kendi kendini tanımak, önemli olduğu inancına erişmek, diğer insanlara saygı duymak gibi kişilik gelişimi adına mühim olan yaşantıları edinim imkanı oluşturur. Bu sayede çocuk kitaplarıyla çocuklar birden fazla duyguyla tanışmış olurlar. Yazılı metinlerde, sanatçının öznel dünyasına göre yeniden şekil verdiği kahramanların tecrübe ettiği çatışmalar, çocukların insan doğasına aşına olmalarını sağlar. Çocuklara hayatın her yönünü sezdirir: onların duyma ve duyumsama kabiliyetlerini geliştirir.

Durmuş da (2007), masal, öykü, türkü, bilmece, şarkıların karakter eğitimi açısından mühim olduğunu söyler. Yazar, şiiri dile getirmez fakat şiir de önemlidir. Öztürk (2003) ise okuma toplantılarında insanların çok önemli değerler kazandığını, bunları özümsemişini dile getirir. Eskiden köylerde toplanan halkın okuduğu tasavvuf şiirleri, ozanların söylediği türküler değerler öğretiminde çok önemlidir.

Edebi eserler çocukları duygusal anlamda da geliştirir ve karakter gelişimlerine katkı sağlar. “Uygun sınırlar ve örnekleyici modeller çocukların duygularını toplumsal bakımdan kabul edilebilecek biçimlerde dışa vurmalarını öğrenmelerine yardımcı olur” (Ulusoy vd., 2003: 118). “Duyuların algılama yeteneğini geliştirmek, kişileri uyaranlara karşı duyarlı kılmak, sanat eğitiminin temel amaçlarından biridir. Çocuk kitapları, dilsel ve görsel bir uyaran olarak, çocuğun sanat eğitimi sürecini başlatan ve zenginleştiren araçlardır” (Sever, 2003: 130) Kitaplarla sağlanmaya çalışılan sanat eğitiminin içinde duygu eğitiminin de verildiği açıktır. “Edebiyat yapıtlarıyla kurulan etkileşimde, yazarın biçimlendirdiği öznelliğin kaynağı, genellikle yaşadığı, var olduğu toplumun değerleriyle beslenir. Bazen olumlanan bazen de karşı çıkılan bu değerler, okura o toplumun geliştirdiği, önemseydiği davranışlara ilişkin ipuçları sunar”

Edebi türlerin karakter gelişimine katkı sağlama açısından faydalanılması gerekmektedir. Aslan (2012, s.48-49)’a göre modern çağda karakter eğitiminde ailenin rolü azalmakta, okulun rolü ise daha da artmaktadır. Okulun karakter eğitiminde karşısına çıkan en büyük sorun, konuların yaşamla ilişki kurulmasıdır. Bu sorun ancak değerler, didaktik bir şekilde ezberlenmesi gereken listeler şeklinde değil, hayatın ve yaşamsal durumların içinde verildiğinde çözülebilir. Bu da ancak edebiyat ürünleri kullanılarak mümkün olur. Bu ürünlerin içerisine şiir ve masal da girer.

Çocuk edebiyatının duyarlık eğitimine etkisi

Çocuk ile duyarlık arasındaki bağ kuvvetlidir. Çünkü çocuklar duyarlıklara daha yatkındır. Çocuk edebiyatı ise bu yatkınlığı kuvvetlendiren en önemli araçlardandır. Şirin (2000)’e göre çocuk edebiyatı, her şeyden önce bir edebiyattır. Edebi yönü ile yazının içinde en incelikli yazarlık şeklidir. Bütün yaşlardan okurun dikkatini çekebilen, herkesçe okunabilen, dil, anlatım ve biçim açısından edebiyatın içerisinde yeni bir türdür. Şirin bu tanımda çocuk yazını duyarlı sanatçının oluşturduğu yazının alt dalı olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanımına göre ise çocuk yazını, ilk çocukluktan başlayarak çocukluk dönemi bitene kadar yaşanmış olan çocukluk çağlarına dair duyarlıkları yansıtmaktadır. Yazınsal yapıtların amacı; bireyleri bilişsel, ruhsal, kavramsal, toplumsal açıdan zenginleştirerek insanlarda değişiklik meydana getirmek, çocuklara anadili bilinci

kazandırmak, onları değişik sözcük örnekleriyle karşılaştırarak sözcük zenginliğini zenginleştirmektedir.

Kavcar (1999), yazının en önemli görevinin eğitim ve kişilik gelişimi olduğunu söyler. Yazı insanı sığ olmaktan, bencil ve yalnız olmaktan alıkoyar; ona etrafındaki insanları ve hayatı gösterir. İnsana kendi kendisiyle, bir başkasıyla, doğal çevresiyle ve toplumla olan çatışmalarını tanıtır. Etrafındaki olayları daha iyi tanıyıp anlamlandıran bir insan toplumla da uyumlu olur. Yazı aynı zamanda insanda estetik açıdan duyarlıklar da geliştirir.

Kavcar (2013)'a göre bir insanın uygarlık seviyesine ulaşması için kendi iç ve dış dünyasındaki çirkinliklerden arınması lazımdır. Bu da ancak güzel olanı tanıyarak gerçekleşir. Güzel olanın tanınması ise sanatsal metinlerin çok küçük yaşlarda çocuklarla tanıştırılması ile meydana getirilebilir.

Çocuk edebiyatı adından da anlaşılacağı üzere bir "edebiyat"tır. Yetişkinlere seslenen edebiyattan beklenenler çocuk edebiyatında da beklenmektedir. Yalnız bu iki tür arasındaki en belirgin ayrım; seslenen kitledir. Çocuk edebiyatının çocukların anlam dünyalarına, kulaklarına, gözlerine, düş ve düşünce evrenlerine seslenmesi, çocukları duyarlı kılması, dil becerileri edindirmesi, düşünmesini sağlaması ayrı bir önem gerektiren konudur (Eryeşil, 2015).

Arslan Karaküçük, (2009)'e göre çocukluk insanlık tarihi kadar eski olduğu söylenir fakat yetişkin insanlardan ayrı tutulan bu çocukluk tanımı için yüzyıllarca beklenilmiştir. Çocuk edebiyatı birçok yazarın önemseydiği bir alandır. Bu alan, hem çocuklar hem eserler hem de kelimelerin çocuklarda bıraktığı iz, onlarda yarattığı değişim, onlara hissettirdiği estetik his ve meydana getirdiği duyarlık kabiliyeti vb. açılar dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Aslan (2013), bu duyarlık kabiliyetinin oluşması için gerekenleri belirtir. Çocukların değerleri özümsemesi yani duyarlık kabiliyetlerinin oluşması için yaşananları duygularıyla anlaması lazımdır. Bu anlamda hedefi çocukların duyarlıklarını harekete geçirmek olan sanatsal nitelikteki eserlere ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra anadili bilinci edinmiş çocuklarla temellendirilen toplumlar birlik içinde yaşamaya daha eğilimli olabilmektedirler.

Anadili bilincinin gelişmesi, çocukların sözcük zenginliğinin gelişmesiyle doğrudan alakalıdır. Aslan (2007)'a göre, edebi eserler, okuyucuyu gündelik hayattaki kısıtlı

kelime dağarcığından çıkararak ona zengin duyarlıklar ve olanaklar sağlayan bir kelime dağarcığına ulaştırır. Okuyucu, her eserde değişik bir dil ile karşılaşır. Böylece yazarların dili işleme şekillerini, kelimelerin kullanım alanlarındaki çeşitliliği görürler. Edebi eserler, sadece insan yaşamından örnek kesitler sunmaz, insanın içinde bulunduğu toplumun sorunlarına değinerek evrensel değerlerin kazanılmasını da sağlar.

Çocuk edebiyatı çocukların duyarlıklarını birçok açıdan geliştirir. Sözvarlığı gelişen çocuklar, kitaplar sayesinde okuma sevgisi kazanır ve çocuğun okumaya ilişkin duyarlıkları artar. Aslan (2007)'e göre, okul öncesinden başlayarak dinlenen ya da okunan edebi eserler, öncelikle dört temel beceriden dinleme becerisini geliştirir. Buna ilaveten kelime hazinesini zenginleştirir, çocuğa dilbilgisel yapıları sezdirir ve düzgün cümle kurabilmede duyarlı hale gelmeyi öğretir. Çocuklar dilsel becerileri geliştikçe okumayı severler ve okuma alışkanlık ve kültürü kazanırlar.

Sever (2012:19) de bu görüşü destekler. Sever'e göre çocuk edebiyatı eserleri, onlara okuma alışkanlığı ve sevgisi edindirir. Bu eserlerin, çocukları nitelik açısından kaliteli metinlere yönelten, onlara zaman içerisinde okuma kültürü edindirebilen bir sorumluluk üstlenmesi gerekir. Yani çocuklar için ortaya çıkan nitelikli yayınlar sanat- çocuk-edebiyat etkileşimini oluşturan önemli birer uyarıcı olmalıdır. Çocukların yazılı metinlerin ve resimlerin mesajlarını tanıması ve anlaması için zihinsel ve duyuşsal açıdan davranışlarını ortaya koyabileceği, sınava tabi tutabileceği imkanlar sunmalıdır.

Edebi eserlerin bir diğer mühim görevi çocukta okuma sevgisi kazandırmak ve zamanla bu sevginin alışkanlığa dönüşmesini sağlamaktır. Çocukları kitap okurken hem eğlendirmek hem de bir şeyler öğretmek, insana ve hayata dair bir duyarlık oluşturmak, insanı tanımalarına yardımcı olmak kitapların diğer görevleri arasındadır. Anlaşılacağı üzere, çocuk/gençlik edebiyatı, çocukta okuma alışkanlığını oluşturmada, yazıya dair duyarlık geliştirmekte ve kişinin kişiliğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir (Aslan, 2007; Dilidüzgün, 2006).

Çocuk edebiyatı eserleri çocuklarda yazıya dair bir bilinç oluşturma açısından da önemli bir yere sahiptir. Nitelikli eserler, çocukların eserle

hesaplaşabilmesine imkan sunar. Çocuklar bu eserler sayesinde çeşitli çıkarımlar ortaya koyar ve dört temel dil becerilerini geliştirir (Dilidüzgün, 2006).

Yazınsal duyarlılığı ve okumaya karşı duyarlılığı gelişen bir çocuğun düş gücü de gelişir. Dilidüzgün(2006) ve Erdem(2000)'e göre çocuklar sanatsal bir duyarlığa sahip eserlerle tanıştıkça bireysel, toplumsal ve kültürel anlamda kendi gelişimlerini daha sağlıklı devam ettirirler. Kendini bu alanlarda geliştiren ve düş gücü zengin insanlar daha mutlu bir yaşam sürmektedirler.

Çocuk edebiyatı çocuklara duygu ve düşünce eğitimi verir. Onları duygusal açıdan olgunlaştırır ve duyarlıklarını artırır. Sever (2013)'e göre, içinde bulunduğumuz çağda, duygusal ve fikirsel açıdan eğitilmiş, yaratıcı, iletişim becerisini geliştirmiş ve duyarlı insanlara ihtiyaç vardır. Çocuklara ne yapacakları veya ne yapmayacakları doğrudan söylenmemeli, bu onlara duyumsatılmalıdır. Bunu da en iyi sağlayacak sanatsal niteliğe sahip çocuk edebiyatı eserleridir.

Çotuksöken (2003:149)'e göre, edebiyat insanı duygusal bir eğitime tabi tutar. Yazınsal eserlerde insana dair tüm duyular, bir takım bağlamlarda farklı şekillerde sunulur. Yani yazın, insanın tüm duygu yollarını ortaya çıkarır, izah eder, gösterir ve bildirir. Çotuksöken'e göre, yazın olmasaydı birçok duygumuzun ayrımını fark edemeyecek, onları uygun yaşantı durumlarında ortaya çıkartamayacak, gerektiğinde kontrol altına alamayacak; hislerimizin hayatımıza kattığı renkten, tattan, sıcaklıktan mahrum kalacaktık.

Sever (1998:2-3)'e göre çocuğun veya gencin metinle girdiği iletişim, öncelikle bir fikir ve his eğitimidir. Bu süreçte, çocuk duyarlıklar oluşturur, kültürel bilinçlenmeler yaşar. Çünkü insanların tüm maceraları yazarın duyarlık dünyasına girer; onun his, fikir, düş ve düşsel kuvvetiyle büyüyerek okuyucuya aktarılır. Yazarın kurduğu dünyada, okura takdim ettiği anlamsal evrende, söz konusu olan insanoğlunun gerçekliğidir.

Çocuk edebiyatı eserlerinde olayların kurgusal gerçeklikle yer verilmesi çocukların kendini kurgudaki olayların içinde bulmasını sağlar. Çocuklar kendilerini karakterlerle özdeşleştirir ve onların gözünden hayata bakabilir. Aslan (2006)'a göre yazın, bir kurgu içerisinde yer alan kahramanların hissettiği duygular ve onları yaşayış şekilleri aracılığıyla çocuklara, onların hislerinin diğer çocuklarda da olduğunu, bunun doğal ve sıradan olduğunu, bir hissi her insanın

değişik şekillerde yaşayabileceğini, duyguları hangi durumlarda ve ne şekilde yaşamak gerektiğini gösterir. İntikam, nefret, kin, öfke gibi olumsuz ve insanı yıpratıcı duygularla hangi şekilde baş edileceğine ilişkin ipuçları verir. Çocuklar insanların çeşitli yaşantısal örneklerle tanışıp insana dair his, fikir, sorun, heyecan gibi duyguların ayırıcısına ulaştıkça duyarlı olur. Bu manada yazın; insanın hayatını değişik yaşamlarla, değişik insan tiplerleriyle zengin kılar. Ona dünyada kendinden farklı insanlar da olduğunu gösterir, onun bu farklılıklara farkında olmaksızın saygı ve hoşgörü beslemesini sağlar.

Yazınsal eserler, güzel yapılandırılmış kahramanlar ile çocuğun his ve fikir evrenini zenginleştirir. Çocukların bir kurguya dayalı olarak yaşadıklarını, olayları, durumları, yaşamı ve insanı irdeleyerek kavramasını ve yorum yapmasını sağlar. Çocuklar, iletişim kurdukları kahramanlar ile özdeşim kurarlar ve onları taklit ederler. Unutulmamalıdır ki çocukluğun hangi yaş grubuna hitap ederse etsin edebi bir eserin hedefi onları eğitmek değil, mesajlarını duyumsatma ve sezdirme aracılığıyla çocuklara hayata ve insana dair duyarlıklar edindirmektir (Aslan, 2013: 12).

Çocuklar, yazınsal eserlerde, bazen kendileri gibi bazen farklı; kimi zaman aynı kimi zaman farklı his ve sorunları olan ve bunlara bazen kendilerine benzer bazense farklı tepkiler ortaya koyan, beklenti ve ilgileri kimi zaman aynı kimi zaman farklı olan karakterlerle karşılaşır. Bu sayede farklı çocukları tanıma olanağı sağlarlar. Kendilerini ve onları kıyaslayarak kendi hislerini ve yaşantılarını daha iyi anlar, kişilik özelliklerini kavrarlar (Aslan, 2006).

Geçgel (2006)'e göre, karakterlerin küçük bir çocuk veya tavşan olması, çocuklar için önemli değildir. Ancak, seçilen karakterin yetişkin gibi düşünmesi ve yetişkin duygularına sahip olması inandırıcılığını kaybetmesine neden olur. Bunun yanı sıra çocuğun özdeşim kuracağı kahramanlar çocuk okurda güzele ilişkin bir duyarlılık oluşturmaktadır.

Dilidüzgün (2006)'e göre, okur, kitapla birlikte düşünmek, belli yargıları oluşturmak ve her şeyden önemlisi kitabın kurduğu gerçeklik ile kendi gerçekleri arasında sürekli bir hesaplaşma içinde olmak zorundadır.

Tüm bu hesaplaşmalar, çocukta zihinsel devinimi çoğaltır ve ona kendi tercihlerini oluşturmada fayda sağlar. Aslan(2006)'a göre nitelikli çocuk eseri

okuyan çocuklar, sanatçının eserinde işlediği konulardan yola çıkarak fikirlerini oluşturmaya, doğru ve yanlış olanı ayırt etmeye ve kendi doğrularını meydana getirmeye başlarlar. En mühimi ise kendini sevmek, kendine değer vermek, hayattan zevk duymak, içinde bulunduğu topluma fayda vermek, nelerin doğru nelerin yanlış olduğunu öğrenmek çocuk kitaplarının onlara sağladığı faydalardır. Bu kitaplarda hayattaki sorunlar ve çözümleri yazarın bakışıyla örneklendirilmiştir.

Çocuk kitaplarının duyarlık eğitiminde başka birçok faydası da vardır. Sever (2009)' e göre, edebi eserlerle kurduğu iletişim, öncelikle insanın dil ve duyarlılıklarla iç içe geçmiş gerçekliğinin duyumsatılması; insanın tanınıp anlaşılması sürecidir. Bu süreç, çocuğun kendini ve diğerlerini kıyaslamasına; hayatta karşılaşılabileceği sorunları tahmin etmesine; onları çözmeye yönelik ipuçları yakalamasına imkan tanır. Çocuğa, his ve fikirlerini yönetme, yaşadığı çevreye uyum sağlama ve kişiliğinin gelişmesinde etkili olan davranışları ortaya çıkarabileceği bir alan sağlar.

Görüldüğü gibi çocuk edebiyatının duyarlık eğitimi açısından katkıları çok büyüktür. Çocuk kitapları sayesinde çocuğun anadiliyle olan bağı kuvvetlenir. Sözcük dağarcığı gelişir. Okuma sevgisi ve kültürü kazanır. Okuduğu kitalarda sanatçı duyarlığıyla işlenmiş karakterlerin dünyasına girer. Başkalarının duygularını daha iyi anlar. İnsan sevgisi ve insani duyarlıkları, sorun çözme becerisi, yaşamda tercihler yaparak çatışmaları çözme becerisi kazanır. Yani çocuk edebiyatı, çocuğa insan olmanın duyarlıklarını sezdirir ve onun kendisini ve hayatı tanımmasını sağlar.

Duyarlık eğitiminde masal ve şiirin işlevi

“İnsan her şeyden önce düşünen ve yaratan bir varlıktır. Düşünme yorumlama ve yaratıcılık özelliği onu öteki canlılardan ayıran temel niteliklerin başında gelir. İnsanı hayvandan ayıran temel özellik güzellik yaratma ve güzellik aramadır. İnsanın bu yaratıcı yeteneğinden doğan en mühim ürünlerden birisi de edebiyattır.” (Kavcar, 1999, s.2)

Çocuk edebiyatının hedef, önem ve niteliği maddelenerek şöyle sıralanabilir:

1. Bilgi verme,

2. Zevk verme,
3. Öz güven geliştirme,
4. Başarı isteği uyandırma,
5. Çocuğa hayatı tanıtmaya,
6. Çevreye ve insana yönelik duyarlık bilinci kazandırma
7. Çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olma,
8. Öğrenmeye yönelik olumlu tutumlar oluşturma,
9. Çocukta dil gelişimini sağlama(Karatay,2007: 466-467).

Edebiyatla eğitim arasında sıkı bir bağ olduğu da yine birçok kaynakta dile getirilmiştir. “Edebiyat kelimesi kök itibariyle “Terbiye=Eğitim” anlamına gelen “edep” sözcüğünden geliyor olması da bu ilişkiyi ortaya koymaktadır.” (Demirel ,vd.; 2010, s.69) Kavcar (1999: 2) da edebiyat ve eğitimin birbirini tamamlayan iki alan olduğunu söylemiş ve konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmıştır: “Edebiyatın da, eğitimin de konusu insandır. İnsanoğlunun yeryüzündeki serüvenleri doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkileri, sağlıklı bir yaşayış özlemi bu iki alanın ortak konusunu oluşturur. Birbirinden ayrı yollarda ayrı amaçlarda olan birbirinden habersiz ve kendi dünyasında yaşayan insanları ruh ve zevkçe birleştiren köprüyü ise edebiyat kurar.”

Şiirle duyarlık eğitimi verirken dikkat edilmesi gereken şeyler vardır. Şiirin öncelikli görevi eğitmek değildir. Şiir, öncelikle çocuğun düş ve duygu dünyasını harekete geçirerek bir duyarlılık kazandırmakla görevlidir. Bu duyarlılık çocuğa, doğrudan değil sezinletilerek verilmelidir.

Masallar da duyarlık eğitimi konusunda birçok açıdan şiire benzer. Aslan (2016)’a göre çocuğa görelilik ilkesine uyan masallar, hem edebi ürün olarak çocuğa katkıda bulunur hem de duyuşsal ve duygusal açıdan onu eğitir. Ona evrensel değerleri sezdirme yoluyla duyarlık eğitimi verir. Masallar öncelikle dilin kelime zenginliğini ve bunların inceliklerini, hangi özelliklere sahip olduklarını, eğilimlerini ve kullanım imkanlarını oldukça zengin bir şekilde çocuklara sunar. Ve bu sayede onlara dil duyarlığı edindirir. Değişik kültür ve toplulukların masallarını okuyan çocuklar değişik kültürleri tanır ve bir anlamda toplumsallaşır, insana dair farklılıklara karşı duyarlık kazanır. Masallar, bilinçli bir okur

aracılığıyla anlatıldığı zaman çok kültürlü olmaya ve evrensel bilince destek verir, çocuğun farklı kültürlere ve inançlara dair duyarlılığını artıran bir araç işlevine bürünür.

Güney (1971: 90)'e göre aile ve toplumsal yaşantılara has birçok gerçeklik masal motifleri aracılığıyla sezdirilir. Masalarda olayların meydana gelmesi ve ilerlemesinden ibretlik dersler çıkarılır. Masallar, kahramanların tutumları ve olaylara gösterdiği davranışlarla insanlara, başkalarının ruh ve kişilik özelliklerini tanıma imkanı kazandırır; çünkü masalarda yer alan kahramanlar aslında birer simgedir. İnsan gibi iyilik ve kötülük yapabilecek varlıklardır. Masallar, doğru olan ve yanlış olan üzerine ahlaki boyuttaki sorunların anlaşılmasına kolaylık sağlar. Çocukları emeğe, iyiliğe, barışa ve insanın değerine saygı beslemeye, iyi ve doğruları simgeleyen kahramanlarla özdeşleşmeye çağırır.

Değer aktarımında mühim bir yeri bulunan masallar, modern eğitim anlayışlarıyla birleştirildiği zaman, duyarlık eğitimine katkı sunabilir. Duyarlık eğitiminde amaç, insana dair değerleri, çocukların yaş ve gelişim seviyelerine göre bir kurguyla çocuğa duyumsatmak ve çocukta üstünde durulan konuyla alakalı duyarlık meydana getirmektir. İçerikleri zengin olan masallar, duyarlık eğitimi alanında kullanılabilecek yazınsal türler içerisinde mühim bir görev üstlenmektedir (Alamdard ve Süngü, 2017).

Masalları eğiticilik işlevinin ön planda olmasından dolayı çocuklara uygun olup olmadığı tartışılabilir. Masalların çocuk edebiyatında yeri özeldir. Dilidüzgün'e göre masalların kurgusal olması ve bu kurgu dünyasının en baştan sonuna dek aynı mantık içerisinde bulunması, dil ve anlatım üslubu, fantastik olması gibi sebeplerle yeri ayrıdır (Dilidüzgün, 2006: 95). Ona göre masalların fazla ders verici özellikler taşıması olumsuz görülebilir. Sanatsal ve modern eğitim ilkeleriyle bakıldığında bu işlevi yoğun olan masallar eskimiş görünebilir. Fakat masal, bu özelliğinin yanında daha çok toplumsal değerleri nesilden nesile aktaran sözlü yazın geleneğindeki mühim kollarıdır. Bu açıdan kendi içerisinde geleneksel bir eğitim bakış açısına sahip olması, günümüze göre otoritesini daha çok hissettirmesi, masalın kendi özelliklerindeki bütünlük ve özü itibariyle doğal karşılanmalıdır (Dilidüzgün, 1996: 35).

Şiir, masal gibi edebi türlerin duygu aktarımı ve imgeler yoluyla en önemli duyarlıkları bile rahatlıkla sezdirebileceği görülmektedir. Duygusal zihin, çağrışımsal olarak işler. Bir gerçekliği temsil eden veya ona çağrışım yapan öğeleri, o gerçeklikle bir tutar. Bu sebeple teşbih, tasvir, mecaz tıpkı sinema, opera, roman, tiyatro, şiir, şarkı gibi doğrudan zihne seslenir. Buda, İsa gibi önemli ruhani öğretmenler, inananların yüreklerini duygu diliyle, meseller, öyküler ve masallarla fethetmişlerdir (Goleman,1998: 366).

Şiir ve masal gibi türler duyarlık eğitiminde oldukça kullanışlıdır. Toplumların eğitilmesinde de büyük katkılar vardır. Kavcar bu konuda şunları söyler:

Genel olarak sanatın amacı yaşamı kolaylaştırmak olduğu gibi, edebiyat eserleri de insanın iç dünyasını yumuşatır. İnsan sevgisiyle, yurt sevgisiyle, doğa sevgisiyle, daha nice sevgilerle yüreği yumuşatır. İyilik, dostluk hoşgörü, bağışlama, dayanışma, çalışkanlık, dürüstlük... gibi insana özgü temel duyguları geliştirir, pekiştirir. Sonuç olarak edebiyat eserleri, insana özgü bazı değer ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Kısaca edebî eserler, hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele ve doğruya yönelme, yeni değerler kazanma yolunda telkinlerde bulunur. İnsanları bunlar doğrultusunda eğitir (Kavcar, 1999: 6).

Şiir ve masalın duyarlık eğitimine birçok katkısı vardır. Şiirin kendine özgü dili ve ritmik yapısı, masallardaki tekerlemeler çocuğun ilgisini çeker. Çocuklar şiir ve masalları severek dinler. Duyarlık eğitiminde verilmek istenen duyarlıkların doğrudan verilmek istenmemesi de şiir ve masalı kullanışlı kılar. Çünkü bu edebi türlerde bir sembol veya imge yardımıyla mesaj iletilebilir. Masalın merak uyandırıcı yapısı, şiirin hayal gücünü geliştiren yönü duyarlık eğitimi verirken bu türlere avantaj katan yönlerdir. Çocuk duyarlığı ile yazılmış şiir ve masallar, çocukların varolan duyarlıklarını artırıp çoğalmasını ve çocukta kalıcı bir eğitime dönüşmesini sağlar.

Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı ve çocuk edebiyatı hakkında görüşleri

Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı

Mustafa Ruhi Şirin 1955 yılında, Trabzon'da doğdu. İlkokulunu Uğurlu İlkokulu'nda 1967 yılında, lise öğrenimini ise Of Lisesi'nde 1973 yılında tamamladı. Üniversiteyi ise Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi

Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nun Radyo Televizyon Program Uzmanlığı Bölümü'nde 1978'de bitirdi. Önce 1976'da TUSAŞ'ta, sonra 1977'de TRT'nin Ankara biriminde çalıştı. TRT'nin açtığı prodüktörlük sınavı ile 1981 yılında İstanbul Radyosu'na atandı. Burada kültür ve eğitim programları hazırladı. 1984 yılında İstanbul Radyosu Çocuk Yayınları Şef Prodüktörlüğü kadrosu ile çocuk yayınlarını yönetti. 1985 ile 1993 yılları arasında Eğitim Kültür Yayınları'nda Müdür Yardımcılığı yaptı. 1993 ile 1998 yılları arasında ise Denetim ve Redaksiyon Müdürlüğü görevinde çalıştı. 1986-1990 yıllarında TRT'nin televizyon programlarında çocuk programlarına danışmanlık yaptı.

RTÜK tarafından 22 Nisan, 28 Ağustos ve 18 Kasım 2003 tarihlerinde yapılan TRT Genel Müdürlüğü adaylığı seçiminde üç kez atanacak üç aday arasında yer aldı. İstanbul Üniversitesi Radyo ve Televizyon Meslek Yüksek Okulu'nda iletişim alanında 1986-1991 eğitim ve öğretim dönemlerinde ders anlattı. 2007-2008 öğretim yıllarında ise Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde Çocuk Edebiyatı dersleri verdi. İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde Toplum ve Medeniyet Dersi'nin Çocuk ve Medeniyet bölümünü 2014'ten bu yana sürdürüyor. 35 yıl çalıştığı TRT'den 1 Aralık 2011 tarihinde emekliye ayrıldı; sürekli basın kartı sahibidir.

1990 yılında Çocuk Vakfı'nı kurdu.

Kültür Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Devlet Plânlama Teşkilatı, T.C. Hükümeti İnsan Hakları On Yılı Eğitim Programı, Adalet Bakanlığı ve Üniversitelerde jüri üyeliği, danışma kurulu üyeliği, komisyon üyeliği ve müzakereci görevlerinde bulundu. Habitat II'nin Türkiye sürecinde sivil toplum kuruluşlarının sözcülüğünü yaptı. Çocuğa yönelik kent ve ülke ölçekli hizmet, eğitim ve araştırma projeleri hazırladı ve yönetti; strateji yazım gruplarında yer aldı. Unicef'in koordinatörlüğünde 2001 yılında gerçekleştirilen 'Çocuklar İçin Evet Deyin' Kampanyası Türkiye Çalışma Grubu'na sözcülük etti.

İstanbul Valiliği İstanbul Çocukları Vakfı'nca düzenlenen ve 26-27 Haziran 2000 tarihlerinde gerçekleşen I. İstanbul Çocuk Kurultayı'nın projesini hazırladı ve genel koordinatörlüğünü üstlenerek Türkiye'de kent ölçekli ilk sosyal politika metni olan İstanbul Çocuk Acil Eylem Plâni'nin yazımını gerçekleştirdi (Ağustos 2000). 2001 yılında Türkiye Çocuk Hakları Koalisyonu'nun kurucuları arasında yer aldı ve sözcülüğüne seçildi.

Millî Eğitim Bakanlığı, Marmara Üniversitesi, Çocuk Vakfı iş birliğinde 23-25 Eylül 2004 tarihlerinde gerçekleşen I.Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi; Çocuk Vakfı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, İstanbul Üniversitesi kurumsal paydaşlığında 25-27 Şubat 2011 tarihlerinde düzenlenen I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi ve BYEGM, Çocuk Vakfı, RTÜK iş birliğinde 14-15 Kasım 2013 tarihinde gerçekleşen I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi'nin projelerini hazırladı genel yönetmenliklerini; TBMM himayelerinde düzenlenen Anayasa İçin Çocuk Görüşü çalışmalarının (2012) yetişkin sözcülüğünü üstlendi.

Okuyan Şehir Sakarya (2005, 2006, 2007) projesini oluşturdu ve yönetti. Çocuk Vakfı'nın 2007'de hazırladığı Türk Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatının Dünya Dillerine Çevrilmesi Projesi'nin Türkiye editörlüğünü sürdürüyor. Şubat 2004-29 Kasım 2005 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanlığı Çocuk Yayınları Danışma ve Yayın Kurulu Başkanlığı döneminde, 100 Temel Eser konusunda Bakanlıkla yaşanan görüş ayrılığı sonrasında, 8 kurul üyesiyle beraber bu görevden istifa etti. Çocuk Vakfı adına ASPB Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu Üyeliği görevinde bulundu (2012).

1976 yılında başlayan yazarlık çalışmaları ile çocuk dünyasında tanındı. Çocuk kültürü, çocukların medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik hakları, çocuk ihmali ve istismarı, güç koşullardaki çocuklar, çocuk ve medya, çocuk edebiyatı alanlarında dergi ve gazetelerde yazılar yazdı, kitaplar yayınladı. Türkiye'de ilki 1987'de yayımlanan üç Çocuk Edebiyatı Yıllığı'nı (Şirin, 1987), (Şirin, 1988), (Şirin, 1989a) yayıma hazırladı.

Yayımlanmış çocuk kitapları: Masal Mektuplar (Şirin, 1983a), Gökyüzü Çiçekleri (Şirin, 1983b), Kar Altında Bir Kelebek (Şirin, 1986), Guguklu Saatin Kumrusu (Şirin, 1989b), Her Çocuğun Bir Yıldızı Var (Şirin, 1993), Mavi Rüyalara Gören Çocuk (Şirin, 2003), Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan (Şirin, 2004a), Geceleri Mızıka Çalan Kedi (Şirin, 2004b), Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun (Şirin, 2004c), Dünyaya Gülen Adam (Şirin, 2004d), Okula Giden Kedi (Şirin, 2012a), Dünyanın En Güzel Yeri (Şirin, 2012b), Harflerin Kardeşliği (Şirin, 2012c),

Yetişkinlere yönelik kitapları: Rüya Saati (Şirin, 1997), Çocuk Yüzlü Yazılar (Şirin, 1998b), Çocukluğun Kozası (Şirin, 1998c), Televizyon, Çocuk ve

Aile (Şirin, 1998d), Gösteri Çağı Çocukları (Şirin, 1999), Yıldız Sayan Ağaç (Şirin, 2002), Çocuğa Adanmış Konuşmalar (Şirin, 2006a), Çocuk Hep Çocuk (Şirin, 2006b), Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü (Şirin, 2006c), Hayat Gibi (Şirin, 2006d), Dersimiz Çocuk (Şirin, 2006e), Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış (Şirin, 2007a), Çocuk Edebiyatı Kültürü (Şirin, 2007b), Masal Atlası (Şirin, 2007c), Dünya Bir Lunapark (Şirin, 2012d).

Çocuk edebiyatı ve çocuk hakları kültürü alanındaki çalışmalarından dolayı Kırklareli Üniversitesi fahri doktora verdi (Mayıs, 2012), Dünyaya Gülen Adam adlı Şiirli Nasrettin Hoca kitabı üzerine Mısır, Suhağ Üniversitesi'nde Sabri Tevfik Hammam doçentlik tezi yapıldı. Şiir, hikâye ve masalları Arapça, Almanca, Farsça, İngilizce, Macarca, Makedonca, Rusça, Rumence, Sırpça-Boşnakça, Özbekçe, Urduca'ya çevrildi; kiril alfabesine aktarıldı.

Mustafa Ruhi Şirin'in çocukla ilgili araştırma, inceleme ve çocuk edebiyatı eserleri ile ilgili 5 yüksek lisans tezi, çocuk edebiyatı eserlerinin eğitim değeri üzerine Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Yasin Mahmut Yakar tarafından doktora tezi yapıldı (2012), Dünyaya Gülen Adam adlı Şiirli Nasrettin Hoca kitabı üzerine Mısır, Suhağ Üniversitesi'nde Sabri Tevfik Hammam tarafından doçentlik tezi (2007) yapıldı.

Mustafa Ruhi Şirin, birçok kurum ve kuruluş tarafından ödüller almış, çeşitli antolojiler hazırlamış, masal uyarlamaları, bildiri ve makaleler yayınlamış, yıllıklar, raporlar ve çeşitli projelere dahil olmuş, deprem çalışmaları, çocuk ve kültür komisyonu çalışmalarında bulunmuştur.

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk edebiyatı

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatı ile ilgili birçok görüşü bulunmaktadır. Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış adlı eserinde Mustafa Ruhi Şirin çocuk edebiyatı tarifini vermektedir: “Çocuk edebiyatı, edebiyatın içinde, çocuğu duyarlı bir birey, iyi okur ve edebiyat okuru olmaya hazırlayan geçiş dönemi edebiyatıdır.” (Şirin 2007 a: 15)

Şirin'e göre çocuk edebiyatının anamenbaı, çocuk ve çocukluktur. Çocuğun ilgi, algı, düşünce, his ve düş dünyasını yansıtan, çocuk bakışını yansıtan ve çocuk gerçekliğine uygun, sade bir biçimde ve içtenlikle içerik oluşturabilen, çocuğun

okuma alışkanlığını geliştirmekle birlikte, onu duyarlı şekilde yetişkinliğe alıştıran geçiş dönemi edebiyatıdır.

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk edebiyatı, yayınlardan ve kullanılan dilden ayrı değildir. Çocuk edebiyatı kavramı, çocuklar için yapılan edebiyat ve yayınlar için kullanılır. İki yüz yıllık bir geçmişi vardır bu kavramın (...) Çocuk edebiyatı, çocuklar için yapılan edebiyattır. Genel anlamda edebiyatın içinde bir alandır. (Şirin, 2006a). "Çocuk edebiyatı, edebiyat ve yayını birlikte ifade eder. Çocuk edebiyatında dil, başlı başına bir konu. Çocukluğu bilen yazarlar bu dili bilinçli olarak kullanma başarısı gösteriyorlar." (Şirin 2006a: 117)

Çocuk edebiyatı, çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak yazılmış edebiyattır. Şirin'e göre en yaygın anlamı ile çocuk edebiyatı, çocuklar için edebiyat ve çocuksu edebiyat yerine kullanılıyor... Öncelikle çocuk okurları hedefleyen bu edebiyat çocuklar için adlandırılmağa hak kazanmış olur... Çocuksu edebiyata en duyarlı olacak yaklaşım, çocuğa görelilik tarafından belirlenir. Çocuğa göre demek ise, çocuk edebiyatının çocuğun psikolojisine, algılama seviyesine, büyüme ve gelişme dönemlerine, kavram ve kelime bilgisine uygun bir duyarlılıkta olmasıdır (Şirin 1998b).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatını edebiyatın bir parçası olarak görüp görmeme konusunu da ele alır. Şirin'e göre çocuk edebiyatı-edebiyat tartışması eksiktir. Bu eskiliğe ilaveten hala güncel kalabilmektedir çünkü bu türün bağımsız olmak iddiasını ileri sürenler, görüşlerinde ısrar etmektedir. Bu fikre sahip olanların fikirlerini savunurken temel dayanakları ise pedagojiktir. Onlar çocuk edebiyatını pedagojik bir dile yaslar. Çocuk edebiyatı - edebiyat ayrımı olmadığını savunan, edebiyatın tekliğinden yola çıkanlara göre ise belirleyici olan pedagojik dil değil, poetik dildir. Bu görüşe göre çocuk edebiyatı, edebiyatın bir türüdür; yani bağımsız bir tür değildir. Pedagojik dil, poetik dile ulaşmadıkça edebiyat var olamaz. Pedagojik dil bir başına bağımsız bir anlam katmanı olamaz sadece poetik dilin içinde ontolojik bir katman olabilir. Burada belirleyici olan dil, poetik dildir. Çocuğu özne olarak alan edebiyat, pedagojik dille beslenir ve poetik dilin çocuk bakışına sahiptir. Hem çocuğa hem de yetişkinin çocukluğuna hitap etmeyi başaran edebiyattır (Şirin, 2007b).

Şirin'e göre, çocuk edebiyatı bir alt tür değildir. Edebiyatın, seçme, yer değiştirme, yeniden yapma ilkelerinin uygulandığı bir edebiyat türüdür. Ona göre çocuk edebiyatı, edebiyattan kesin sınırlarıyla ayrılmaz ve onun en incelikli damarını oluşturur (Şirin, 2006a). Çocuk edebiyatı her şeyden önce edebiyattır. Bu yönüyle edebiyatın içinde en incelikli bir yazarlık biçimidir. Her yaştan okura hitap eden ve okunabilen, dil ve anlatım biçimiyle edebiyatın içinde yeni bir türdür (Şirin, 2000).

Şirin'e göre çocuk edebiyatı, çocuklar için yapılan yayını ve edebiyatı ifade etmektedir. Şirin bu kavramın yerine "çocuklar için yapılan edebiyat" kavramının kullanılmasının daha doğru olacağını belirtmektedir. Edebiyatı nasıl algılıyorsa çocuk edebiyatını da öyle algıladığını belirtmiştir." (Şirin, 2006a: 75) "Çocuk edebiyatı ne yalnızca çocukların edebiyatıdır ne de çocuklarla sınırlıdır." (Şirin, 2006a: 97)

Bununla birlikte çocuk edebiyatının belirleyiciliği, okuru önce çocuk olan edebiyat olmasıdır. Çocuk edebiyatı, "Okuru önce çocuk olan bir edebiyat." (Şirin, 2006a: 107) "Okuru yalnızca çocuk olmayan bir yazarlık biçimi." (Şirin, 2006a: 116) "Çocuk edebiyatı okuyucusu çocuk olan bir edebiyatı çağrıştırır." (Şirin, 2006a: 115) Fakat çocuk edebiyatını büyükler de okuyabilir. Edebiyatın gücü okurunu da seçer (Şirin, 2000).

Sonuç olarak çocuk edebiyatı, çocuğun merkezde olduğu fakat bütün yaş seviyelerine hitap eden edebiyattır. "Çocuk edebiyatı çocuğun özne durumuna gelmesidir... Her yaştan okuru olan, edebiyatın çocuksu şöleni. Çocuğun gelişmesine, düş, his, fikir ve duyarlıklarına seslenen, ilk okuru çocuk olan çocuksu bir edebiyat" (Şirin,2006a: 103).

Edebiyatın oluşumu için hangi ilkeler gerekli ise bu çocuk edebiyatına dalazımdır. Edebiyatın içinde çocuksu bir yöneliştir. Ona yön veren ise, çocuk kalbinin duyarlıkları ve çocuk bakışıdır. Çocuk dünyasının tüm zenginliklerini yansıtır. Çocuğu önceleyerek yapılması gereken bir edebi yöneliştir (Şirin, 2000).

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuğa bakışı

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk tanımı oldukça farklıdır. O, çocuğa farklı bir yerden bakar. Ona göre çocuk, hayatının en büyük ödevidir. O, en doğal yaşama felsefesini çocuk ödevi oluşturduğunu söyler. (Şirin, 2006a). Üstelik Mustafa Ruhi

Şirin, bu ödevi yalnız kendinin saymaz ve çocuğun bir insanlık ödevi olduğunu belirtir. Çocuğun hem bir başlangıç hem de hayatın biricik öznesi olduğunu belirtir. İnsanlığın en büyük ödeviyse, dünyayı çocukları merkeze alarak anlamaya çalışmaktır. Ona göre çocuk, kendi başına güzel bir başlangıç yapamaz. Doğan bütün çocuklar sadece korumakla da büyüzmez. Çocukların yaşaması için hayatta kalması yetmez; onun gelişmesi, sorumluluklarını fark edebilmesi gereklidir. Bunun için yetişkinler, çocuklara en iyi şeyleri vermek zorundadır (Şirin, 2006a: 238).

Şirin, çocuk ödevi üzerinde yeterince düşünmediğimizi vurgular. Çocuk ile alakalı bilgilerin sıhhatini sorgular. “Çocuk konusunda çok az düşünüzyoruz. Çocuk bilgimiz hem eski hem de kültürel değerlerimize göre üretilmemiş, yabancı bir çocukluğa ait.” (Şirin, 2006d: 82) Şirin’e göre, çocuk Allah’ın bir emanetidir. (Şirin, 1998b). Bu emaneti hakkıyla korumak için onları sevgiyle beslemek gerektiğini söyler ve onlar için yapılması gerekenlerin ertelenmemesi gerektiğini belirtir. “Çocuk ne geçmiş, ne de gelecektir; çocuk, şimdidir.” (Şirin, 2007c: 33)

Şirin, her yazarın yazma sürecinde bir beslenme kaynağı olduğunu dile getirir. Ve kendisinin kaynağı ise çocukluğudur. Sanatla uğraşan her insanın zaman zaman etrafında dönüp dolaştığı bir çocukluğu vardır. Çocukluktan ne kadar uzaklaşırsak uzaklaşalım yine de çocukluğumuzdan tamamen kopamayız. Sanatçılar hangi alanda çalışırsa çalışsın çocukluklarından bir şeyler yansıtırlar eserlerine. Ben çocukluğumdan beslenen bir yazarım ve çocukluğu sanatımın ilk kaynağı kabul ediyorum. Çocuklar için yazdığımından dolayı kitaplarımın öznesi hep çocuk oluyor (Şirin, 2006a: 171).

Çocukluğunu unutmayan Mustafa Ruhi Şirin, çocuğa da hak ettiği değeri vermek gerektiğini belirtir. Ona göre “Artık dünyanın yükselen biricik değeri çocuktur.” (Şirin, 2006c: 211) Bu değer o kadar büyüktür ki, “Dünyanın çocuk yüzünden ayakta durduğunu fark edemeyen toplumların geleceği yoktur. Bundan böyle kim çocuğa yönelirse zafer onun hakkı olacaktır.” (Şirin, 2006c: 202)

Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk şiirine bakışı

Mustafa Ruhi Şirin çocuk şiirine farklı bir yerden bakar. Şirin’e göre çocuk edebiyatı, edebiyatın en incelikli türü olduğu gibi çocuk şiiri de çocuk edebiyatının en incelikli türünü oluşturur. Çocuk şiirinin kaynağı, çocuk dünyası, onun ince

ruhu ve duyarlılıklarıdır.Şiir için geçerli olan bütün estetik ölçütler çocuk şiiri için de geçerlidir. Çocuğa dair her şey çocuk şiirine yansımalıdır. Çocuk şiirinin var olması için şiir çocuksuluğa açılmalı, şiirde çocuksu çizgiler belirmelidir. İçindeki çocuğu koruyan şair, kendi çocukluğundan yola çıkarak onlarla özdeşerek duyarlık dolu şiirler ortaya koyabilir (Şirin,1998a: 104).

Çocuklar şiirin biçimine bakmazlar. Şiirde oyun masalı kurmak ve etrafındaki varlıkların uyumunu yakalamak isterler. Bu sebeple çocuk şiiri bir sözcük oyunu değildir. Çocuk şiirde hikâyeyi de arar. Şair şiirle anlatıcı rolünü üstlenir (Şirin 1998a).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre şiirde öncelikle önemli olan anlamdır. Şiirde şekil, anlamın üzerine çıkmamalıdır. Şirin'e göre, şiirin tek bir biçimi yoktur. "Şiirin yapısında kelimenin yeri sağlam değilse şiirin anlam katmanı oluşamaz. Dolayısıyla da şiirin mimarisi eksik kalır." (Şirin, 2006a: 138- 139)

Çocukların şiirde kurdukları anlam katmanları ise yaşlarına göre değişiklik gösterir. "Çocukluk çağlarına göre çocuk şiiri farklı anlatımlara bürünür. Oyun çağı çocuğu şiirden oyun tadı almak ister. Harfler, heceler, kelimeler çocuk şiirinde adeta dil fantezisine dönüşür. Oyun çağı çocuğu şiiri oyun, masal çağı çocuğu ise masal gibi algılar. Oyun çağı çocuğuna seslenen şiir adeta kelime ve ses oyunudur. Tekerlemelerdeki ses oyunlarının kullanılması çocuğun hoşuna gider. Masal çağında ise şiir masalın açılımı olarak düşünülmelidir. Çocuk, arkadaşlarını masal kahramanları arasından seçer. Olağanüstü dünyanın keşfine onlarla çıkar. Masal çocuğuna yazılacak şiir, masal dünyasının sembolleri ve masal dilinin zenginliklerinden beslenir. Çocuk düşüncesinin en önemli odağı, çocuğun hayal kurarak büyümesidir. Bu yönüyle çocuk şiirinde masal evreni ve fantezi açılımı olmalıdır." (Şirin 1998a: 105) Şirin'e göre masal ve şiir birlikte yol alan iki tür gibidir. Sadece masal şiiri besler. Masallardaki olağanüstü dünya, şiirin kaynaklarındandır. Çocuklar oyundan masala geçerken kendini masal kahramanı gibi hisseder. Dünyanın şair sıfatına en layık yazarları, masal yazarlarıdır (Şirin 1998a).

Şirin'e göre, çocuk şiirinde bulunması gereken özellikler iyi şiirde bulunması gereken özelliklerden çok da farklı değildir.

Anlam katları çocuğa göre olan şiir, şiiri çocuğa indirgeme ustası olan şairin gerçekleştirebileceği şiirdir. Bir şiirin anlam katlarının çocuğa göre olabilmesini ise şairin çocuk duygusu ve çocuk bakışı belirler. Şair, kendi çocuk bakışından bir felsefe kurabildiği oranda çocuk felsefesi olan bir şair olmayı hak eder. İçindeki çocuğu yaşatmayı başaramayan bir şair çocuk şairi olamaz (Şirin, 2007a: 130).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuk şiiri yazmak bir iddiadır ve herkes çocuk şairi de olamaz. Çocuk şairi, içe bakışı gerçekleştirmeli ve çocukla uyum sağlayabilmelidir (Şirin, 2007a: 131-132). "Çocuk şairleri, çocuğu ve çocukluğu, kendine özgü geliştirdikleri çocuk alfabesi ile okurlar." (Şirin, 2006e: 144) "Çocuk şairi şiiri çocuğa göreleştirme iddiasını taşır. Şiirde olan ne varsa çocuğa yazılacak şiirde de olmalıdır. Dağlarca 'bazı şiirler büyümemeyi seçer' derken, çocuklar için yazılacak şiirin boyunu belirlemek yerine, anlamına vurgu yapıyordu." (Şirin, 2006a: 142)

Mustafa Ruhi Şirin'e göre, çocuk şairinin dikkat edeceği bir diğer husus, şiiri yazarken çocuğa göre bir yaklaşım kurayım derken çocukça veya pedagojik – ideolojik söyleme düşmemektir. "Pedagojik ve politik söylemde zekâ, akıl ve katı bilinç, şairin iç sezgi kullanmasına imkân vermez. İç sezginin kullanılmadığı durumlarda ise şiire ve çocuğa yenik düşülmesi kaçınılmaz duruma gelir." (Şirin, 2007a: 132) Mustafa Ruhi Şirin, gerçek çocuk yazarı ile pedagojik çocuk yazarı arasında farklar olduğunu söyler. Hakiki çocuk yazarı en soyut konuları dahi somutlaştırabilir. Yalın yazma başarısı gösterir. Bilinç-bilinç dışı, somut-soyut arasında yüzleşebilir. Pedagojik dilli yazar ise tanımlama, tarif etme ve öğretme sınırında kalır. "Çocuk gelişiminden pedagojiye, edebiyattan çocuk sosyolojisine kadar çocukla ilgili bilim dallarını bilmek çocuk yazarı olmak için yeterli değildir; bütün bunların yanında üstün sanat yeteneği ve yetkinliği de gereklidir. Bu iki grup yanında, yazma yeteneği olan, ancak çocuklar için yazmanın ayırımına varamamış yazıcı bir grubu da bu gruba dâhi edilebilir." (Şirin, 2007b: 26)

Şirin, kötü çocuk kitabı yazarlarının işaret parmağı sürekli havada duran öğretmenlere benzediklerini ve sayılarının iyi çocuk kitabı yazarlarından çok daha fazla olduğunu vurgulamaktadır. Kötü çocuk yazarları çocuğun eğri-büğrü olduğuna, eğitilmezse topluma zararlı olacağına inanmaktadırlar ve onlarda her şey sert disiplin kuralları ve korkutularak ele alınır. Bu yazarlar için kitap, tıpkı bir hap gibidir. Kötü çocuk yazarının yazdıkları bağıdır; bu yazarların yazdıkları güdümlü ve didaktiktir. Faydacılık daima ön plandadır. Şirin, bu tip yazarların

öyküden çıkarılacak dersi de okura bırakmadıklarını belirterek çoğu zaman bu eserlerin yetkin çizerler tarafından çizgi-resim ve tasarımların yapılmış olmalarının ise yanıltıcı olabildiğini vurgulamaktadır (Şirin, 2007a: 56-57).

Mustafa Ruhi Şirin'in masala bakışı

Masal, çocuk ruhunu besleyen, süsleyen, donatan, zenginleştiren, gerçekliği dolaylı olarak anlatan ve bunu olağanüstü, gerçek ve mantık dışı özellikleriyle gerçekleştiren bir türdür (Şirin, 2007c: 80).

Mustafa Ruhi Şirin, çocuğun hikâyeden önce masalla karşılaştığını vurgulayarak masalın değerinin çocuk için çok daha büyük olduğunu belirtmektedir. Hikâye masala göre daha gerçekçi olduğu için çocuk masalın bilinmezliklerle dolu dünyasını kendine daha yakın bulmaktadır (Şirin, 2006a). Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocukların rüyaları ile masallar birçok yönden birbirine benzemektedirler. Çocukların masallara olan ilgisinin bir kaynağı da budur (Şirin, 1987). Şirin, masalın da rüyanın da gerçek olduğuna inandığını belirterek, çocuğun rüya içinde yaşadığını ve dünyayı kabulünün de buna göre şekillendiğini vurgulamaktadır. Masal, çocuğa hayal zenginliği vermesi yanında, daha geniş bir dünyaya açılmasını sağlamaktadır (Şirin, 2006a).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre masal, denizlerden göllere, nehirlerden ırmaklara akan sihirli söz ırmağıdır (Şirin, 1998b). İnsanlık tarihi boyunca anlatı geleneğinin en büyük parçasını oluşturan masallarda, geçmişte atalarımızın tecrübelerine şahitlik eden hikayeler bulunur. Masallar, mühim bir gelenek ve kültür taşıyıcısıdır (Şirin, 2007c). Masallarla modern dünyada yalnızlaşan, kendi adasına çekilen çocuk arasında sıcak bir yakınlaşma başlayabilir. Ancak bunun için masalların geleneğe uygun olarak usta sanatçıların elinde yenilenmesi ve çocuğun yüzünün tekrar masallara dönmesinin sağlanması gerekmektedir (Şirin, 2007c).

Şirin, masalın en çocuksu sanat olduğunu ısrarla vurgulamaktadır (Şirin, 1998b ve 2007c). Çocuğun geleceğe yönelmesi masalla başlar. Şirin, çocuğun masal aracılığıyla düşüncesini kurmaya, hayalinde tasarladığı olağanüstülüklerle gelişen serüvende kendini ortaya koymaya ve tanımaya çalışacağını belirterek masalın çocuğun gelişimindeki önemine vurgu yapar. İnsan hangi yaşta olursa olsun masal dinleyince veya okuyunca çocukluğuna doğru yolculuğa çıkar (Şirin,

2007c: 32). Aynı kültür ve medeniyeti paylaşan toplumların masalları, dünle bugünün, bugünle yarının ortak duygu ve düşünce dünyasını yansıtmaktadırlar (Şirin, 2007c). Şirin'e göre insanoğlu ile yaşıt olan masal, insan ruhunu yansıtan, insanlık tarihinin kozasını ören ve her insanın yaşantısına az çok kendini katmayı başarmış bir türdür. Masallar toplumların yaşadıkları serüvenlerle benzer bir oluşum gösterirler. Bu sebeple bir masalın dili, şekli, anlatım düzeni, tema ve motifleri içinden çıktığı toplumu yansıtır. Şirin, iletişimin sınırlı olduğu çağlarda, sözlü geleneğin insanı masallara bağladığını ve türü ne olursa olsun, masalların gelenekçi toplumlarda sığınma kuleleri gibi bir görevi yerine getirdiğini belirterek masalların işlevine dikkat çekmektedir (Şirin, 2007c).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre, çocuğun hayale de gerçeğe de ihtiyacı vardır. Şirin, masalın hep çocuğa ya da insanlığın çocukluğuna seslendiğini belirtmektedir (Şirin, 2006d). Şirin, masalı düşsel bir yolculuğa benzeterir ve çocuğun büyüme çağında düş kurduğuna dikkat çeker. "Çocuğa masalı sevdirmek ve masalın zevkini yaşatmak edebiyatın gücü ile orantılıdır." (Şirin, 2007c: 119)

Şirin'e göre masal evrenseldir ve insanın ayak bastığı her yerde masal bulunur. Masalların Doğu'su da Batı'sı da olamaz çünkü masal insanla yaşıttır. Doğu medeniyetinde masallar mecaz yumakları gibiyken, Batı medeniyetinde ise masal daha akla yakın bir yerde durmaktadır (Şirin, 2007c). "İslam medeniyetinde masal, bilgelerin elinde yoğrulmuştur. Metafizik ürpertiye uyanış, gerçeklerin dünyasından hayallerin dünyasına uzanış, yaşadığımız dünyanın faniliğini anlatma ihtiyacı, İslam kültüründe masalın temel özellikleridir" (Şirin, 2007c: 54). Ruhi Şirin, masalın, insanın, kendini, çevresini ve yaşadığı dünyayı dolaylı olarak anlatmaya çalışmasından doğduğunu belirterek, masalın doğmasını sağlayan düşüncenin temelinde hikmetin olduğunu savunmaktadır (Şirin, 2007c).

Şirin, masalların iyilik ve kötülük üzerine temellendiklerini vurgulayarak masalarda doğru yanlış, adalet adaletsizlik, haklılık haksızlık, dostluk düşmanlık gibi davranışlar yansıtıldığını belirtir. Bu yönüyle masallar, insana dönük yüzü ile en imkânsız zamanda ve durumda bile bir yol göstermektedir (Şirin, 2007c).

Mustafa Ruhi Şirin, masalın insana açılan en çocuksu sanat olduğuna inanmaktadır. Çünkü masal, insanlığın çocukluğundan doğmuştur. Bu yönü ile

masal, çocuksu duyarlığa açılan fantezinin söze ve mecaz yumağına dönüşmesidir (Şirin, 2007c).

Masalın çocuksu bir sanat olmasının sadece çocuklara yönelik olması anlamına gelmediğine inanan Şirin'e göre masallar yalnızca çocuklar içindir diye düşünmek yanlıştır. Masallar her yaştan insan içindir. Masalları yaşa göre ayırmak da yapaydır. Masallardan uzaklaştıkça masalları çocuk işi gören anlayış da yaygınlaşmaktadır (Şirin, 2006a). Günümüzde masalın karşılaştığı tehlikelerden biri de masalın çocuklara terk edilmesi olmuştur. Böyle olmasına rağmen, çocuklar da günümüzde masallardan uzaklaştırılmaktadır. Faydacı eğitim anlayışlarının sonucu, okullardan klasik masallar kovulmuş gibidir. Fabl türünde masallar öne geçmiş, masalın sündürülmüş, akla uygun hâle getirilmiş örneklerine öncelik verilmiştir. Çocukların hayal kurma melekesini körelten bu katı gerçekçilik uygulamasının bilim adına, bilim şemsiyesi altına saklayarak yapıyor olmasının üzerinde durulması gerekmektedir (Şirin, 1998b: 82). Masalın çıkış noktası bilim değil, sezgidir. Sezgi ise hayale dayanır. Bilimi tabulaştıran ve bunu bir hayat tarzına dönüştüren faydacı gerçekçilik, masalı dışlayan bakış açısının temelini oluşturur. Bu bakış açısı insanı hayalden denşlen soyut vakıadan uzaklaştırmak istemektedir (Şirin, 2007c).

Şirin bir yandan faydacı eğitimi eleştirir bir yandan da teknolojinin masallara etkisine değinir.

Teknolojinin ulaştığı noktayı düşünerek, masallara gerek kalmamıştır, demek, insanoğlunun masallara yüklediği hafızayı silmek anlamına gelecektir. Bu yüzden insanoğlu, masalı bu kadar dışlamak yerine, hayalin değerini kavrayarak ve metafizik ürpertiyle masallara yönelerek daha olumlu sonuçlar elde edilebilir. Ancak modern dünyanın adeta dayattığı teknolojiye dayalı yaşama biçimi karşısında insan tavrı alamamakta ve giderek robotlaşmaktadır. (Şirin, 2007c: 86).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre masalın yerini ve masala ayıracağımız zamanı günümüzde modern bilişim teknolojileri doldurmaktadır. İnsanoğlu bunun sonucunda gün geçtikçe masaldan uzaklaşmaktadır (Şirin, 2007c).

Mustafa Ruhi Şirin, masal geleneğinden faydalanarak yeni masallardan oluşan bir masal edebiyatı oluşturulmasını önermektedir. “Ana dilin en güzel, en zarif anlatımlarıyla oluşacak masal edebiyatı, klasik masal edebiyatımızın yenilenmesi ile dirilişini gerçekleştirebilir.” (Şirin, 2007c: 66) cümleleriyle bu

konudaki fikrini ortaya koyan Şirin'e göre, masalların yenilenmesi için yapılan çalışmalar üç yüz yıllık bir geçmişe sahiptir. Ancak "ülkemizde bu yönde gerçekleştirilen masal edebiyatı çalışmaları yok denecek kadar azdır ya da masal derlemeleri ile sınırlıdır" (Şirin, 2007c: 67).

Masallarımızın yenilenebilmesi için mutlaka masalın ilkelerine bağlı kalmak şartıyla büyük sanatkârların devreye girmesi gerektiğini belirten Şirin, bu konuda üç öneride bulunmaktadır:

- a) Masal geleneğinin modern bir edebiyat değeri taşıdığı bilinciyle, önce yazılı masal edebiyatı kurulmalıdır.
- b) Yaşadığımız günlerin masallarını yazan yenilikçi masalcılar teşvik edilmelidir.
- c) Yukarıdaki iki maddeyle bağlantılı olarak masallar çağımızın yeni masal anlatımlarına –çizgi film/sinema- dönüştürülmelidir (Şirin, 2007c).

Şirin, modern sanatlarla masal ilişkisini irdeler ve sadece edebiyatın değil, sinema ve tiyatro dâhil bütün modern sanatların masal geleneğinden yararlanabileceğini ama hiçbirinin masalın yerini tutmayacağını belirtmektedir (Şirin, 2007c).

Mustafa Ruhi Şirin, insanoğlunun yaşadığı sürece yeni masalların doğacağını (Şirin, 2007c) vurgulayarak çağdaş çocuk edebiyatının en başarılı iki örneğinin başarılarını masalsi anlatımlarına borçlu olduğunu belirtmektedir. Uzun Çoraplı Kız: Pippi ve Çarli'nin Çikolata Fabrikası adlı eserlerin bu anlamda iki iyi örnek olduğuna işaret eden Şirin, bu eserlerin "gerçekle düşseli başarıyla bir arada gerçekleştiren çocuk kitapları olduğunu savunmaktadır." (Şirin, 2007c: 119)

Mustafa Ruhi Şirin'de duyarlık

Mustafa Ruhi Şirin "duyarlık" kavramını öncelikle çocukluk üzerinden okur. Ve eski çocukluk anlayışıyla günümüzü kıyaslar. "Çocukluk tarihinden öğrendiğimiz ilk şey, sözel dünyada çocuklukla ilgili öne çıkmış duyarlık ve kavramın olmayışıdır. İki yüzyıl öncesine kadar bebeklik, yedi-sekiz yaşlarına kadar sürerdi. Yani çocukluk diye bir şey yoktu. Çocukluk yaşanmadan erginlik başlardı. Çocuk ve yetişkin enformasyonu aynıydı. Aynı çevreyi paylaşan, aynı kültürel davranışları gerçekleştiren çocuk ve yetişkin dünyası birlikte

oluşuyordu.” (Şirin, 1998b: 94) Şirin günümüz çocukluk anlayışını da eleştirir. Çocuğun salt tüketici konumunda olmasını hoş karşılamaz. “Modern çocukluk tasarımı yapaydır. Henüz keşfedilmeyen çocukluk icat edilerek biçimlendirilmek istenir. İcat edilen çocukluk kültürel oluşumla desteklenerek yeni bir duyarlık alanı hâline gelir.” (Şirin, 2006e: 12) “Eğitimden sağlığa, kültürden sanat-edebiyata, daha yaygın bir konumda olan müzik ve eğlence formlarına uzanan iletişim araçları ‘reklam etkisi’ yapıyor. Tek yönlü iletişim karşısında çocuk bir kültür tüketicisi konumuna getiriliyor. Sesin ve görüntünün üstünlüğü karşısında çocuk, pasif tutuma bürünmek zorunda kalıyor.” (Şirin, 1998b: 131)

Şirin’e göre tüketilen bir çocukluk duyarlıksız bir gelecektir. Şirin, modern medyaların çocuk alanını giderek daralttığını savunmaktadır (Şirin, 2006e). Tehlikenin farkında olunmasa da medyanın çocukluğu tüketmesinin, duyarlıksız bir gelecek anlamına geldiğini belirtmektedir. Fakat bu durum dünyanın umurunda bile değildir (Şirin, 2009).

Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk ve duyarlık arasında kurduğu bağ çok sıkıdır ve çocuk edebiyatı da esasen bu bağa dayanır. Şirin’e göre çocuk edebiyatı çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlar (Şirin, 2007b).

Şirin, çocuk şiirinin kaynağını da çocuk kalbinin duyarlığı olduğunu belirtir. Şirin’e göre çocuk edebiyatı, edebiyatın en incelikli türü olduğu gibi çocuk şiiri de çocuk edebiyatının en incelikli türünü oluşturur. Çocuk şiirinin kaynağı, çocuk dünyası, onun ince ruhu ve duyarlıklarıdır. Şiir için geçerli olan bütün estetik ölçütler çocuk şiiri için de geçerlidir. Çocuğa dair her şey çocuk şiirine yansımalıdır. Çocuk şiirinin var olması için şiir çocuksuluğa açılmalı, şiirde çocuksu çizgiler belirmelidir. İçindeki çocuğu koruyan şair, kendi çocukluğundan yola çıkarak onlarla özdeşerek duyarlık dolu şiirler ortaya koyabilir (Şirin,1998a: 104).

Şirin, duyarlık dolu çocuk kalbine ancak yine çocuksu duyarlıkla işlenmiş eserlerin hitap edeceğini söyler. “Çocuksu edebiyat, Mustafa Ruhi Şirin tarafından çocuk ve edebiyata yönelik ilgilerin toplamını yansıtan bir kavram olarak kullanılmaktadır. Çocuk edebiyatı kültürünün en temel kavramlarından biri çocuksu duyarlılıktır. Çocuksu çizgiye yaslanmadan çocuklar için edebiyat yapmanın imkânı yoktur.” (Şirin, 1998b: 58) Bu edebiyatın en temel kavramları

ise çocuksu duyarlık ve içtenliktir (Şirin, 2007a). Çocuksu edebiyatın çerçevesini öncelikle çocuğa göre biçimlenen ve çocukların dünyasını yansıtan bir edebiyat olarak çizen Şirin'e göre çocuğa göre'liği ise; çocuk bakışı, dil ve anlatım, bütünlüğe ulaştırmaktadır. Çocuksu edebiyatın, anlatımının ve kahramanlarının karakterleri çocuk algılamasına uygun olursa gerçekleşebileceğini vurgulayan Şirin'e göre çocuksu edebiyat, safiyet, masumiyet, çocuksu anlatım, çocuksu dil ve bunların belirlediği eserin toplamı ile oluşabilir. Şirin, çocuk edebiyatı verimlerinde kahramanın çocuk olması gibi bir zorunluluk olmadığını belirterek, hiçbir türün ve bununla beraber her çocuk konusunun da kendi başına çocuksu olamayacağına inanmaktadır (Şirin, 2007a: 45).

Mustafa Ruhi Şirin, masalın insana açılan en çocuksu sanat olduğuna inanmaktadır. Çünkü masal, insanlığın çocukluğundan doğmuştur. Bu yönü ile masal, çocuksu duyarlığa açılan fantezinin söze ve mecaz yumağına dönüşmesidir (Şirin, 2007c).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre "masal anlatımı öncelikle ve mutlaka çocuksu duyarlılığa dayanmalıdır. Bu bağlamda masal anlatıcının masalı gerçek gibi düşünmesi bu saf duyarlılığı yakalamasına bağlıdır." (Şirin, 2007c: 63)

Şirin, ancak çocuk dünyasını tanıyan, çocuksu duyarlığa bürünmeyi başarabilen bir yazarın çocuklar için yazabileceğine inanmaktadır. Bunun için yazar kendine, kendi çocuk olsaydı neleri okumak isterdi sorusunu sıkça sormalı ve içindeki çocuğun farkına varabilmelidir (Şirin, 1998b).

Mustafa Ruhi Şirin bu çocuksu duyarlığı yakalayan yazarlara örnek de verir. Örneğin Şirin'e göre Cahit Zarifoğlu, ne çocukluğun edebiyatını yapmıştır, ne de çocukluğa özlem duymuştur. Çocukça bakışı, çocuk kalbinin duyarlığını yakalayıp kendi edebiyatını kurmakla kalmamış, çocuğun dünyasını eserlerinin altyapısı olarak kullanmıştır (Şirin, 1988a). Şirin, Mevlâna İdris[Zengin] (1966-...)'i "içimdeki çocuğun yazarı" olarak nitelendirmektedir. Şirin'e göre Zengin, modern Türk çocuk kitabı yazarlığını hak etmiş en duyarlı yazardır. Zengin'in en büyük şansı, yeni çocukluğun buluşacağı edebiyatı genç yaşta fark etmesidir (Şirin, 2006d).

Mustafa Ruhi Şirin'e göre çocuksu duyarlığı dikkate alınan yapılan çocuk edebiyatı eğitimin de en önemli kaynaklarından biridir. Çocuk edebiyatının

amaçlarından biri duyarlı bireyler yetiştirmektir. “Şirin, çocuk edebiyatının bir diğer eğitsellik işlevi olarak çocuğa okuma becerisinin kazandırılmasını gösterir. Okuma öğretiminde nitelikli çocuk edebiyatı örneklerinin çocuğa sunulması, okuma becerisinin kazandırılmasında en etkili yöntemdir. Çocuk kitaplarının öncelikli amacı ise iyi okur ve duyarlı birey yetiştirmektir.” (Şirin, 2007b: 22)

Mustafa Ruhi Şirin’e göre çocuk edebiyatı toplumda çocuğun yerini belirleyen en duyarlıklı alanlardan biridir. İçinde var olduğu toplumun felsefesini ortaya koyan bir ayna rolünü üstlenir. Ona göre okul öncesi ve okul çağında çocukların seviyelerine uygun şekilde verilen edebiyat, ana dili sevgisinin verilmesinde ve eğitimde vazgeçilmez bir kaynaktır (Şirin, 1998c).

Şirin, çocuk edebiyatının amacını, okuma alışkanlığı ile sınırlandırmak yerine, çocukta iyilik ve kötülük değerleriyle insani duyarlılığın oluşumu çerçevesinde geniş tutmak gerektiğini savunmaktadır. Çocuk edebiyatı, bunu, buyurgan değil, estetik biçimde kazandırmalıdır (Şirin, 2007b). Şirin, çocuğa seslenen edebiyat ve sanatın bir yandan toplumsal duyarlıklar kazandırması bir yandan da gelenekten izler taşıyarak kültürel motiflerin yaşatılıp özümsetilmesi açısından önemli olduğunu savunmaktadır (Şirin, 1987).

Şirin’e göre bütün bunlar yapılırken çocuk edebiyatı eserleri bütün zamanlarda okunabilecek eserler olmalıdır. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının öncelikle toplumların idealleri etrafında gelişmesi gereken bir edebiyat olduğuna inanmaktadır. Bütün zamanlarda okunabilecek duyarlıkla yazılacak kitaplar bugünün ve yarının çocukları için de geçerlidir (Şirin, 1987: 55).

İlgili Araştırmalar

Mustafa Ruhi Şirin’le ilgili yurt içinde sekiz tez çalışması yapılmıştır.

Bu çalışmaların ilki Beyhan Kanter tarafından 2002 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Doç. Dr. İbrahim Kavaz danışmanlığında hazırlanan “Çocuk Şiirleri Üzerine Bir İnceleme ve Mustafa Ruhi Şirin” adlı çalışmadır. Üç bölümden oluşan çalışmada Mustafa Ruhi Şirin’in şiirleri tematik açıdan incelenmiş, bunun yanı sıra çocuk edebiyatıyla ilgili kuramsal bilgilere, Şirin’in hayatına ve eserlerine yer verilmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin’le ilgili ikinci tez çalışması 2009 yılında Hüseyin Mertol tarafından Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalında Yrd. Doç. Dr. Şeyma Büyükkavas Kuran ve Yrd. Doç. Dr. Aslı Yazıcı danışmanlığında hazırlanan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Yararlanma (Mustafa Ruhi Şirin Örneği)” adlı çalışmadır. Üç bölüm ve eklerden oluşan çalışmada Mustafa Ruhi Şirin’in eserlerinden yararlanarak sosyal bilgiler derslerinde kullanılabilecek etkinliklerin planlanması hedeflenmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin’le ilgili olarak hazırlanan üçüncü çalışma, 2010 yılında Mehlika Karagözoğlu tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Prof. Dr. Fatih Andı danışmanlığında hazırlanan “Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri ve Eserleri” adlı çalışmadır. Tez, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk ve çocuk edebiyatıyla ilgili görüşleri, eserleri ve çocuklara yönelik eserlerinin tematik incelemesi yapılmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin hakkında hazırlanan dördüncü çalışma 2011 yılında Yasin Mahmut Yakar tarafından Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yrd. Doç. Dr. Tacettin Şimşek danışmanlığında hazırlanan “Mustafa Ruhi Şirin’in Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Eserlerinin Eğitsel Değeri Üzerine Bir İnceleme” adlı doktora tezidir. Çalışmanın kapsamını Mustafa Ruhi Şirin’in kaleme aldığı tüm eserler oluşturmaktadır. Çalışmada, belirlenen eğitsel unsur ve iletiler, başlıklar hâlinde gruplandırılmış ve numaralandırılarak tasnif edilmiştir.

Mustafa Ruhi Şirin hakkında yapılan tezlerden birisi de 2011 yılında Mine Göl tarafından hazırlanan yüksek lisans tezidir. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yrd. Doç. Dr. Ahmet Kemal Bayram danışmanlığında hazırlanmış bir tezdır. “Çocuk Edebiyatında Cinsiyet Rollerini: Mustafa Ruhi Şirin ve Ayla Çınaroğlu’ nun Eserleri” ismini taşıyan tezde üç bölüm vardır. Tez, Mustafa Ruhi Şirin ve Ayla Çınaroğlu’nun eserlerini cinsiyet rolleri açısından karşılaştırmalı incelemektedir.

Çalışmaların altıncısı, Mehmet Salih Avcı tarafından 2011 yılında yapılmıştır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi

Anabilim Dalı Yrd. Doç. Dr. Yılmaz Öney danışmanlığında hazırlanan bir yüksek lisans tezidir. “Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuğa Yönelik Eserlerinin Eğitsel Açıdan İncelenmesi” ismini taşıyan tez dokuz bölümden oluşmaktadır. Çalışmada Şirin’in çocuğa yönelik farklı türden eserlerinin eğitsel açıdan incelenmesi amaçlanmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin’le alakalı yapılan yedinci tez ise Mehmet Miraç Sert tarafından 2014 yılında hazırlanmıştır. “Mustafa Ruhi Şirin’in Şiirlerinin Türkçe Öğretimi Bağlamında Tema ve İletiler Açısından İncelenmesi” isimli tez çalışması Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitim Ana Bilim Dalı Prof. Dr. Şener Demirel danışmanlığında yapılmıştır. Tez, altı bölüm ve eklerden oluşmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin’e ait sekiz adet şiir kitabında yer alan şiirlerin ortaokul 6,7,8. sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı gözetilerek Türkçe öğretimi bağlamında tema ve iletiler açısından incelenmesini amaçlayan tezde fişleme yöntemi kullanılmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin hakkında yapılan sekizinci tez Elmas Taşkiran tarafından 2015 yılında yapılmıştır. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Prof. Dr. Mehmet Hilmi Uçan danışmanlığında hazırlanan bu yüksek lisans tezi, “Mustafa Ruhi Şirin’in Masallarında ve Öykülerinde Eğitsel İletiler” ismini taşımaktadır. Tez, üç bölüm ve eklerden oluşmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin’in masal ve öykü türündeki eserlerinin değerler aracılığıyla verilmek istenen eğitsel iletiler açısından inceleyen tezde, betimsel metotlardan kaynak tarama metodu kullanılmıştır.

Problem Durumu

Çocuk edebiyatı, çocuklara duyarlık kazandırmak açısından oldukça önemli bir türdür. Duyarlıkları gelişmiş bir çocuk kendisini ve çevresini daha iyi duyumsayabilir ve yüksek bir karakter bilincine erişebilir. Günümüzde, hemen her şeyin tüketildiği, insanların hızlı hareket etmekten durup etrafına, kendisine, çevresine bakmadığı modern çağda, duyarlıkların önemi bir o kadar artmaktadır. Duyarlıksız insanlar, insanı insan yapan hassasiyetlerden, hayatı duyumsamaktan ve hissetmekten yoksundur. Duyarlık eğitimi almış bir çocuk farkındalığı yüksek, düşünebilen, araştıran, dünyayı ve kendisini keşfetmeye hazırdır. Çocuk kitaplarında ve eğitim sistemimizde duyarlık eğitimi konusunda bazı eksiklikler görülmektedir. Duyarlık eğitimi üzerinde yeteri kadar durulmadığından

çocuklarda ve öğrencilerde çeşitli davranış bozuklukları da meydana gelmektedir. Gerek bu davranış bozukluklarını gidermek gerekse çocuklara insana, hayata ve karşılaştıkları zorluklara karşı çeşitli duyarlıklar sezdirmek ancak sanatla mümkündür ve çocuk edebiyatı da bu hedefleri estetik bir biçimde işleyebilecek en önemli sanat dallarındandır. Fakat şimdiye dek çocuk edebiyatında değerler eğitimi üzerinde durulmasına ve bununla ilgili araştırmalar yapılmasına rağmen duyarlık ile ilgili herhangi bir tez çalışması bulunmamaktadır. Çocuk edebiyatında duyarlık eğitimi hakkında yapılan çalışmalar Aslan (2013), Aslan (2016), Alamdar ve Süngü (2017) ve Tayşi (2019) gibi birkaç makaleden ileri gitmemektedir. Bu anlamda çocuk edebiyatındaki duyarlık eğitimi üzerine yapılan çalışmaların az olmasından dolayı bu araştırma ortaya konulmuştur. Araştırmada Mustafa Ruhi Şirin'in masalları ve çocuk şiirlerinde hangi duyarlıklara yer verildiği problemine cevap aranmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirleri ve masallarını duyarlık eğitimi açısından incelemektir. Eserler “Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiiri ve masallarında verilmek istenen duyarlıklar nelerdir?” sorusundan yola çıkılmıştır. Onun çocuk şiirleri ve masallarındaki duyarlıkları inceleyerek Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatına kazandırdığı eğitsel bakış ortaya konulmuştur. Masal ve şiirler çocukları duyarlı kılacak en önemli eserlerdir. Bu araştırma, Mustafa Ruhi Şirin'in bu türden eserlerinde yer alan duyarlıkları tespit etmeyi amaçlamıştır.

Problem Cümlesi

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirleri ve masallarını duyarlık eğitimi açısından incelenebilmesi için aşağıdaki problemlere cevap aranmıştır:

1. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiiri kitaplarında hangi duyarlıklara yer verilmiştir?
2. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk masallarında hangi duyarlıklara yer verilmiştir?

Araştırma Önemi

Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatı üzerine birçok eseri mevcuttur. Ancak şiir türü bu eserler arasında özel bir yere sahiptir. Şiir dilinin akıcılığı ve ritmi çocuklara edebiyatı sevdirecek en önemli unsurlardandır. Mustafa Ruhi Şirin'in eserleri üzerine yapılan birçok araştırma ve tez mevcuttur (Avcı, 2011; Kanter, 2002; Yakar, 2011). Fakat Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirlerini duyarlık eğitimi açısından inceleyen hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan çalışmaların çoğu değerler eğitimi ile ilgilidir. Bu çalışma ise Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirlerini duyarlık eğitimi açısından incelemekte ve araştırmacılara bu alanda yardım edebileceği düşüncesiyle önemli görülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma Mustafa Ruhi Şirin'in çocuklara yönelik olarak yazdığı masal kitapları ve çocuk şiirlerinin tamamını ele almaktadır. Mustafa Ruhi Şirin'in yazdığı çocuk kitapları içerisinde iki masal kitabı ve beş çocuk şiiri kitabı yer almaktadır. Çalışma, Mustafa Ruhi Şirin'in masalları olan Mavi Rüyalar Gören Çocuk, Guguklu Saatin Kumrusu ve çocuk şiiri kitapları olan Okula Giden Kedi, Gökyüzü Çiçekleri, Dünyanın En Güzel Yeri, Harflerin Kardeşliği, Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan şiir kitapları ile sınırlandırılmıştır.

İkinci Bölüm

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizi ele alınır.

Araştırma Modeli

Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirlerinde duyarlıklara yer verilme durumu ve bu eserlerin duyarlık eğitime katkısını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu desen, eğitim alanındaki nitel araştırma desenleri arasında en sık işe koşuludur. Çünkü araştırmacılar her zaman olgubilim, kuram oluşturma, söylem analizi ya da etnografik çalışmalar yapmayabilirler. Ancak bir araştırmacı yorumlamacı bir yaklaşımla nitel araştırma yapabilir (Merriam, 2018). Temel nitel çalışmalar bütün disiplin ve uygulama alanlarında görülebilir. Bunlar muhtemelen eğitimde bulunan en yaygın nitel araştırma biçimleridir. Veriler; görüşmeler, gözlemler ya da doküman analizi yoluyla toplanır (Merriam, 2018). Bütün nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle, insanların hayatlarını ve dünyalarını nasıl anlamlandırdıklarıyla ilgilidir. Temel nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları ortaya çıkarmak ve yorumlamaktır (Merriam, 2018).

Çalışma Grubu

Araştırmada yazarın tüm eserleri içerisinde çalışma grubunu masalları ve çocuk şiirleri oluşturmaktadır. Şirin'in bütün masal ve çocuk şiiri kitapları (n= 7) incelenmiştir. Duyarlık eğitimi açısından Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinin seçilme sebebi ise Mustafa Ruhi Şirin'in diğer çocuk yazarlarından farklı olarak hem kuramsal hem edebi açıdan çocuk edebiyatına birçok açıdan eser kazandırmış olması, çocuklarla ilgili birçok proje yürütmesi ve bu alandaki yetkinliğidir.

Kitapların kimlik bilgileri Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1

İncelenen Çocuk Şiiri ve Masal Kitaplarının Kimlik Bilgileri

Sıra No	Kitabın Adı	Yayınevi	Yayın Yılı	Masal/Şiir Sayısı	Resimleyen
K1	Guguklu Saatin Kumrusu	Uçan At Yayınları	2017	8	Mustafa Delioğlu
K2	Mavi Rüyalara Gören Çocuk	Uçan At Yayınları	2017	10	Mustafa Delioğlu
K3	Gökyüzü Çiçekleri	Uçan At Yayınları	2018	38	
K4	Yıldız Sayan Ağaç (Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan)	İz Yayınları	2012	50	Saadet Ceylan
K5	Okula Giden Kedi	Uçan At Yayınları	2012	51	
K6	Dünyanın En Güzel Yeri	Uçan At Yayınları	2012	53	Berk Öztürk
K7	Harflerin Kardeşliği	Uçan At Yayınları	2012	46	Saadet Ceylan Mustafa Delioğlu

Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde kapak, tasarım ve resimleme açısından daha özenli olması sebebiyle bu yayınevleri tercih edilmiştir. Kitaplar basılı olarak satın alınmıştır. Buna göre “Guguklu Saatin Kumrusu” isimli masal kitabında 8 masal bulunmaktadır. Hepsini incelenmiştir. “Mavi Rüyalara Gören Çocuk” isimli masal kitabında 10 masal bulunmaktadır ve incelenmiştir. “Gökyüzü Çiçekleri” isimli şiir kitabında 38 şiir bulunmaktadır ve hepsini incelenmiştir. “Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” isimli şiir kitabında 50 şiir bulunmaktadır, tamamını incelenmiştir. “Okula Giden Kedi” şiir kitabında 51 şiir mevcuttur ve tamamını incelenmiştir. “Dünyanın En Güzel Yeri” şiir kitabında 53 şiir bulunmaktadır ve hepsini incelenmiştir. “Harflerin Kardeşliği” isimli şiir kitabında ise 46 şiir bulunmaktadır ve hepsini incelenmiştir. Mustafa Ruhi Şirin'in 2 masal kitabı ve 5 çocuk şiiri kitabında bulunan toplam 256 tane masal ve şiir incelenerek bu araştırmanın verileri toplanmıştır. Masal ve şiirlerin çocuklarda hangi duyarlıkların oluşmasına katkıda bulunacağı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, temel nitel araştırma yönteminde görüşme, gözlem ya da doküman analizi ile toplanabilir (Merriam, 2009). Bu çalışmada, verilerin elde edilmesinde doküman incelemesi kullanılmıştır. Dokümanlar, kolayca ulaşılabilen ve hazır kaynaklardır. Dokümanlar sürekli göz ardı edilir fakat temel araştırma ve değerlendirmede oldukça faydalı kaynaklardır (Lincoln & Guba). Dokümanlar, nitel araştırmalarda sıkça kullanılan mühim kaynaklardır. Araştırmacı, ihtiyaç duyduğu veriyi gözlem ve görüşme yapmadan elde eder. Bu da araştırmaya hem zamandan hem de paradan tasarruf sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman, araştırma öncesi elde mevcut olan yazılı veya görsel malzemedir (Merriam, 2018). Bu malzemelerden yazılı olanlar romanlar, öyküler, şiirler, kitaplar, dergiler, fermanlar, anılar, makaleler, layihalar, yazıtlar vb. görsel malzemeler ise anıtlar, giyim-kuşam, araç gereçler, resimler, slaytlar, filmler, pullar, flamalar vb. olabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013).

Verilerin Analizi

Araştırmada Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk kitapları duyarlık eğitimi açısından incelenmesi ve eserlerdeki duyarlık öğelerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2017).

Tespit edilen kitaplardan doküman inceleme yoluyla bulunan veriler, betimsel olarak çözümlenmiştir. Betimsel çözümleme (analiz), nitel araştırmada bulunan verilerin, önceden oluşturulmuş kategorilere göre özetlenmesiyle gerçekleştirilir. Dört aşamadan oluşur. Bu çözümlemenin temel amacı, mevcut durumu doğrudan aktarmak ve tanımlamak, bulunan ham verileri düzenli ve yorumlanmış şekilde okuyucuya sunmaktır (Altunışık vd., 2010: 322; Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224).

Doküman incelemesi ile elde edilen nitel araştırma verileri çözümlenirken kitaplar araştırma amacına uygun olarak incelenir. Konuyla alakalı alıntılar doğruluğu denetlenir. İndeksler oluşturulur ve güvenilirlik çalışması yapılır (Kvale, 1996). Bu çalışmada uygulanan betimsel çözümleme süreci aşamaları ve bu aşamaların işlemleri şu şekildedir:

Bu çalışmada birinci aşamada, Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiiri kitapları kuramsal çerçevede değinilen duyarlık eğitimi açısından çözümlenmiştir. Çocuğu duyarlı kılan konular, farklı kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler oluşturulurken Aslan (2013 ve 2016)'ın çalışmaları temel teşkil etmiştir. Aslan'ın çalışmalarındaki duyarlıklara ek olarak araştırmacı tarafından da yeni kategoriler eklenmiştir. Araştırmacı tarafından eklenen kategorilerde uzman görüşleri alınmıştır. Uzmanların duyarlık kategorisine girmeyeceğini düşündükleri maddeler çıkartılmıştır ve uzmanların kitapları okuyarak eklenmesini önerdiği bazı duyarlık öğeleri de eklenmiştir. Ayrıca duyarlık kategorileri oluşturulurken seçilen kategorilerden bazıları mevcut temalar üzerine eşleştirilmiştir. Tema, "Öğretici veya edebi bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş" (TDK, 2005: 1945) şeklinde ifade edilir. Duyarlık ise "Duyum ve duyguları algılayabilme yeteneği, hassasiyet." (TDK, 2005) Aslan (2013)' e göre de kendi yaşamı, kendi dünyası dışında olup bitenlerle ilgili olmak, onları önemsemek, sezip değerlendirmek, onlara karşı açık olarak tepki vermektir. Bu durumda tema ile duyarlık farklı kavramlardır. Tema birden fazla konuyu kapsayabilmesi açısından daha genel ve soyuttur. Oysa duyarlıklar soyut da somut da olabilir. Bununla birlikte tema ile duyarlık kavramlarının kesiştiği noktalar da olabilir. Yazarın kitabında kullandığı temaların nelerden oluştuğu hangi alanda duyarlık kazandırmak istediğine dair araştırmacılara ipucu verebilir. Bu düşünceyle çocuklarda olumlu duyarlık kazandıracakı düşünülen temalar duyarlık ögesi olarak yer almıştır.

Mustafa Ruhi Şirin'in kitapları incelenirken kullanılan duyarlık kategorileri şunlardır:

- dilsel duyarlık,
- kadına duyarlık,
- barışa duyarlık,
- iyilik yapmaya duyarlık,
- aile bireylerine duyarlık,
- insana, insanın mutluluğuna duyarlık,
- paylaşmaya duyarlık,
- yoksul insanlara duyarlık,
- hayvanlara duyarlık,
- toplumsal huzura duyarlık,

- yardımlaşmaya duyarlık,
- emeğe ve çalışkanlığa duyarlık,
- aşka, sevgiye duyarlık,
- hakka, hukuka, adalete duyarlık
- çocuğa ve çocukluğa duyarlık
- hayale ve düş gücüne duyarlık
- anneye duyarlık
- vatana duyarlık
- kültürel zenginliklere duyarlık
- sorgulamaya duyarlık
- doğaya duyarlık
- kendin olmaya duyarlık
- zamana karşı duyarlık
- yaşama sevincine duyarlık
- inanca duyarlık
- fedakarlığa duyarlık
- özgürlüğe duyarlık
- doğruluğa duyarlık
- kardeşliğe duyarlık
- eşitliğe duyarlık
- okula duyarlık
- okumaya duyarlık
- kitaba duyarlık
- dostluğa duyarlık
- arkadaşlığa duyarlık

İkinci aşamada incelenen kitaplar oluşturulan çerçeveye uygun olarak okunmuştur ve kitabın üzerine ilgili cümlelerin ait oldukları duyarlık kategorisi not edilmiştir. Daha sonra her bir duyarlık kategorisi için word sayfasında birer başlık açılıp alt kategorilerin verilerini içeren cümleler sayfa numaraları ile beraber yazılmıştır. Daha sonra, betimsel veri kısmına kodlanan betimsel indekslerin ve kitaplardan alınmış olan doğrudan alıntılarının oluşturulan alt kategorilere uygunluğu iki alan uzmanı tarafından da kontrol edilmiştir. Doğrudan alıntılarının oluşturulan alt kategorilere uygunluğu son kez değerlendirilmiştir. Son

olarak ise tanımlanan bulgular açıklanıp ilişkilendirilmiş, anlamlandırma ve yorumlama yapılmıştır. Bulguların arasındaki neden-sonuç ilişkileri açıklanmış ve olguların karşılaştırması yapılmıştır. Nitel araştırmalarda bazı bulgular çizelgeler (tablolar) şeklinde verilmiştir çünkü tablolar kategorileri görselleştirerek geçerliği artırır ve bulguları okura bir bütün halinde görme imkânı sağlar.

Üçüncü Bölüm

Bulgular

Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirleri kitaplarının duyarlık eğitimine katkısının incelendiği bu araştırmada bulgular şu şekildedir:

Araştırmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

“Guguklu Saatin Kumrusu” (K1) adlı kitaptaki masalarda çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 2’de “Guguklu Saatin Kumrusu“ adlı kitaptaki masalların çocukları duyarlı kılacağı düşünülen konular sunulmuştur:

Tablo 2

“Guguklu Saatin Kumrusu“ Adlı Masal Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Kitabın Kodu ve Adı	Duyarlı Kılacağı Konu
K1.1 (Guguklu Saatin Kumrusu)	Sorgulamaya, Hayal ve düş gücüne, Yardımlaşmaya, Yaşama sevincine, Dilsel, Fedakârlığa, İyiliğe, Özgürlüğe Duyarlık
K1.2 (Aslan Kuş)	Hayal ve düş gücüne, Dilsel, Toplumsal Huzura, Kendin Olmaya, Doğaya Duyarlık
K1.3 (Martıcık İle Tilki)	Kültürel Zenginliklere, Anneye, Sevgiye, Sorgulamaya, Yaşama Sevincine, Dilsel, Düş Gücüne Duyarlık
K1.4 (Zıplayan Kral)	Sorgulamaya, Düş Gücüne, Toplumsal Huzura, Çalışkanlığa, Sevgiye, Dilsel, Adalet, Kendin Olmaya Duyarlık
K1.5 (Üç Kartal)	Kültürel Zenginliklere, Dilsel, Özgürlüğe, Düş Gücüne, Toplumsal Huzura Duyarlık
K1.6 (Masal Sarayı)	Dilsel, Düş Gücüne, Mutluluğa Duyarlık
K1.7 (Kuş Oyunu)	Dilsel, Düş Gücüne, Mutluluğa, İyiliğe, Sevgiye, Çocukluğa Duyarlık
K1.8 (Kuş Ağacı)	Kültürel Zenginliklere, Düş Gücüne, Dilsel, Fedakârlığa, Sorgulamaya, Mutluluğa, Anneye, Sevgiye Duyarlık

Tablo 2'ye göre, incelenen kitaptaki masallarda çocukları dilsel (f:8), hayal ve düş gücüne (f:8), sorgulamaya (f:4), sevgiye (f:4), mutluluğa (f:3), kültürel zenginliklere (f:3), toplumsal huzura (f:3), iyiliğe (f:2), anneye (f:2), yaşama sevincine (f:2), fedakârlığa (f:2), özgürlüğe (f: 2), kendin olmaya (f:2), çalışkanlığa (f:1), çocuğa ve çocukluğa (f:1), doğaya (f:1), yardımlaşmaya (f:1), adalete (f:1) olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Dilsel duyarlılıkla ilgili cümleler

“Ağlama, dedi saatin kumrusu. Evvel zaman içinden kalbur saman içinden uçuruldum. O gün bugündür buradayım. Kanatlarına sinmiş gökyüzünü koklamak istiyorum.” (K1.1, s. 18)

“Gökyüzü kısa sürede kanat seslerinden ses ormanına dönüşüverdi.” (K1.2, s. 39)

“Az uçtular çok uçtular. Sihirli suyun yanına vardılar.” (K1.2, s. 43)

“Güneş, gölün üzerinden ışıktan çiçeklerini toplamak üzereydi.” (K1.3, s. 50)

“Hoş geldin evi sırtında.” (K1.4, s. 67)

“Çok uzaklarda bir ülke vardı. Irmaklarında balıklar türkü söyler, göllerinde kuğular uyurdu. Bin bir ırmağı bin bir göle akardı.” (K1.5, s. 79)

“Günlerden bir gün padişah hafızasını kaybetti. Saraya yedi iklim dört bucaktan en ünlü doktorlar çağrıldı.” (K1.5, s. 81)

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Ne kalburun altında ne kalburun üstünde.” K1.6, s. 89)

“Dev, ‘Açıl!’ der demez sarayın kapısı açılıverdi.

Bir tarafı yaz köşesi

Bir tarafı kış köşesi

Bir tarafında ilkbahar

Bir tarafında sonbahar

Kuş tüyünden yataklar, süt akıtan çeşmeler. Bildircin etinden çorbalar, baldan tatlı meyveler. Gülen ayvalar, ağlayan narlar.” (K1.6, s. 94)

“Günlerden sevinçli bir gündü. Gecelerden mavi bir geceydi.” (K1.7, s.103)

“Az uçtuk uz uçtuk.

Yıldızlara el salladık.

Aya şarkılar söyledik.

Uyuyan dağları uyandırdık.

Kuş oyunu oynayan kuşlarla saklambaç oynadık.” (K1.7, s. 113)

“ –Bundan böyle adın ağaçkakan değil de Ağaçbakan olsun.

– Harika bir çocuksun, şey ağaçsın, dedi Ağaçbakan.” (K1.8, s. 121)

Hayale ve düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler

“ –Yıllar yılı içinde yaşadım. Ben de seni unutmayacağım. Geçen zaman geri gelmez. Yüzümüzü geleceğe çevirmeden yeni hayaller peşinde koşamayız. Biliyorsun, ancak hayal edenler hayallerini gerçekleştirebilirler.” (K1.1, s. 24)

“Karanfili koklarken, odanın içinde garip bir şey oldu: Nokta kadar beyaz ışıklar çizgilere, çizgiler de birer birer küçücük kuşlara dönüverdi.” (K1.1, s. 16)

“ –Ben, diye ortaya atıldı geyik, nasıl bir kuş olacağım acaba?

– Rengin, dedi tilki, yine kırmızı olacak. Başımın üzerinde ise iki beyaz tüy uzayacak.

– Rengimi hiç beğenmiyorum, dedi maymun. Sarı bir Maymun Kuş olmak isterim.

– Sihirli sudan içmeden önce, dedi tilki, herkes istediği renk için bir dilekte bulunabilir.” (K1.2, s. 38)

“Önce aslan içti sihirli sudan. Bir anda yarısı kadar bir kuşa dönüşüp uçuverdi. Bir yudum su içen tam yarısı kadar küçülüyor ve uçup gidiyordu.” (K1.2, s. 39)

“ –Ben, dedi üç kanatlı yaratık, su perisiyim. Korkmana gerek yok. Işıktan ağacımın tepesinde yaptığın yolculuğu unuttun mu?” (K1.3, s.55)

“Gece olunca göl uyurdu. Su uyur mu? Uyur. Hem de tatlı bir uykuyla mırıl mırıl uyur.” (K1.4, s.63)

“Papağan konuşulanları duymuştu. Çaresizlik içindeydi. Salon birden kanat sesleri ile çınladı. Tahtın arka kısmında bulunan üç kartal resminden beyaz olanı canlanmıştı ve uçuyordu. Beyaz kartalın sesi kubbede yankılandı:

— Yıllar önce, ülkemin şehzadesini insan ayağı değmemiş ormanların içine bırakan ve onun yerine padişah olan birisi için üzülmeiniz.

Salonda herkes beyaz kartala bakıyordu. Padişah çok şaşırılmış, tir tir titriyordu. Bu sırrı kimsenin bilmediğini sanıyordu. Beyaz kartalın kanat sesine bir kanat sesi daha karıştı. Siyah kartal da canlanarak havalandı. Hiç konmadan uçuşunu sürdürüyordu. Kubbenin tam altına gelince o da şöyle konuştu:

— Bu tahtın asıl sahibi yola çıktı. Birazdan burada olacak.

Siyah kartal sözlerini bitirir bitirmez sarayın kapısı aralanıverdi. Ülkenin şehzadesi tahtın önüne doğru ilerlerken üçüncü çerçeve içindeki yeşil kartal da canlanıverdi.” (K1.5, s.88)

“Şehzade, güzel bir sonbahar günü atına binerek ceylan avı için yola çıktı. Atından hiç inmeden bir gün bir gece yol aldı. Ormanın içinde dolaşırken elma ağaçlarının bulunduğu bir bahçeye girdi. Atından inmeden dalından bir elma aldı. Yarısını atına yedirdi, yarısını kendisi yedi. Şehzade beyaz bir bülbüle, at ise ibibik kuşuna dönüşüverdi.” (K1.6, s. 90)

“Tam o sırada bülbül uçup peri kızının omzuna konuverdi. Yaz bahçesinde meyveler salkım saçaktı. Irmaklarda balıklar oyun oynuyor, tavşanlar büyük yapraklı ağaçların altında uyuyordu.” (K1.6, s. 96)

“ —İyi uykular, sevgili çocuk! Bizimle uçmak ister misin?

Bu ses Rüya Kuş’un ilk kez duyduğum sesiydi.

— Kanadım yok, uçamam ki!

— Uçman için kollarını havada sallaman yeterli.

— Nereye gideceğimizi bilmek isterim.

— Peri kızının sarayına, dedi. Çok sevineceğiniz bir işi başarmak istiyorsanız elçimiz olmayı kabul edin.” (K1.7, s. 106)

“İhtiyar ağaç ne diyeceğini bilemiyordu. Bir yandan seviniyor diğer yandan da bu garip olayı anlamaya çalışıyordu.

– Ormanın en güzel ağacısın. Yaprakların kuşa benzese sevinmez misin?

İhtiyar ağaç bir kuş gibi konuşmaya başladı:

– Bir daha yaprak açamayacağım diye üzülüyorum.

– Bunu sağlayabilirim. Kuşlarını uçurduktan sonra gagamla sana dokunur dokunmaz yanmaya başlarsın. Baharda küllerinden bir fidan çıkar. Böylece Anka gibi sen de küllerinden yeniden doğmuş olursun.” (K1.8, s. 116)

“İhtiyar ağaç önce yavaş yavaş yürümeyi denedi. Kuşlar, ağacın yürüdüğünün farkında bile değildiler. Yürüyen ağacı gören hayvanlar korkmuş ve ormanın içlerine çekilmişlerdi.” (K1.8, s. 123)

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Anne martı sesini yükseltti:

– Daha çok küçüksün. Öğüt verecek yaşta değilsin. Martı ailesinin hayat bilgilerini öğrenmeden kendini koruyamazsın. Önce büyümelisin.

– Büyümek nedir anne?

– Büyümek, ne yaptığını bilecek yaşa gelmektir.” (K1.3, s. 49)

“O gece Martıcık uyumak istemiyordu.

– Tilki mi geldi anne, diye sordu.

– Ben buradayken tilki yanımıza gelemez.

– Şu tepeden bakanların adı nedir?

– Senin tepe dediğin yer gökyüzüdür. Gördüklerinin büyüğü ay, küçüğü ise yıldızdır.

– Bizi mi seyrediyorlar?

– Işık oyunu oynuyorlar. Güneş doğunca yuvalarına çekilecekler.

– Güneş nedir anne?

– Dünyayı aydınlatan ve ısıtan bir çiçektir.” (K1.3, s. 51-53)

“Gece olunca göl uyurdu. Su uyur mu? Uyur. Hem de tatlı bir uykuyla mırıl mırıl uyur.” (K1.4, s. 63)

“İlk defa tavşan adlı bir yaratıkla karşılaşacaktı. ‘Acaba tavşan nedir?’ diye düşündü. ‘Uçar mı yüzer mi?’ “ (K1.4, s. 67)

“— Kuşlarım uyurken yürümeye başlarım. Sen de gözcümüz olursun. Gün ışığınca olduğumuz yerde bekleriz.

— Ağaçların yürüdüğünü hiç duymamıştım.

— Konuştuklarına göre yürümeleri gerekmez mi?” (K1.8, s. 121)

Sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler

“— Adın Martıcık olsun, dedi anne martı. Sevgisini göstermek için gagasıyla yavrusunu gıdıkladı.” (K1.3, s. 48)

“Sevgili adacığım, seni hiçbir zaman unutmayacağım. Bir suçum varsa o da seni sevmektir. Rüya görmeye başladığım bir sırada beni uyandırdılar. Geç uyandığım için beni uykucu ilan ettiler. Bir gün sana geri döneceğim. İşte bu benim zaferim olacak!” (K1.4, s. 66)

“Kuş oyunu oynayan kuşlarla saklambaç oynadık. Sevgi ırmağı boyunca yürüdük.” K1.7, s. 113)

“Ağaçbakan pıt pıt, seke seke fidanın yanına yaklaştı. Gagası ile kuşa benzeyen yapraklarına dokunarak ona sevgisini gösterdi.” (K1.8, s. 128)

Mutluluğa duyarlık ile ilgili duyarlıklar

“Şehzade sevincinden ağlıyordu. Önce atının yanına gitti. Boynunu ve yelesini okşadı. Sonra peri kızının yanına doğru yürüdüler.” (K1.6, s. 97)

“Ülkelerine varır varmaz padişahın huzuruna çıktılar. Padişah ile eşi, şehzadelerin geri dönüşüne pek sevindiler. Kırk gün kırk gece süren bir düğünden sonra şehzade ile komşu ülke padişahının kızı olan prenses evlendiler. Ömür boyu mutluluk içinde yaşadılar. Siz de daha güzel masallarda yaşayın.” (K1.6, s. 100)

“Hoş geldin, dedi gülerek. Bana mutluluk getirdin. Hem de büyümün bozulmasını sağladın.” (K1. 7, s. 108)

“– Ne yapmamı istersiniz? Diye sordu.

– Kuş uçuşma oyunu oynayabiliriz.

– Nasıl bir oyun bu?

– Sonu mutlulukla biten bir oyun.” (K1.7, s. 110)

“– Artık, dedi kuş ağacı, yapraklarımı uçuran kuş yerimizi bulamaz. Ben de yanmaktan kurtulurum ve burada mutluluk içinde yaşarız.” (K1.8, s. 123)

“Gökyüzü kuşlarla güzelleşti. Kuşlar, bir süre uçtuktan sonra, yeşil çimenlerin üzerine kondular. Ovada şırl şırl küçük ırmaklar akıyordu. Çimen, beyaz kuş bahçesi gibiydi. Kuşlar ovaya ayrı bir güzellik katıyordu. Her biri yuva kurmak için çalı çırpy topluyordu. Böylesine hiç mutlu olmamışlardı.” (K1.8, s. 124)

Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler

“Yavru martılar uyudu. Anne martı hala ninni söylüyordu. Ay ise yıldızları etrafına toplamış, anne martının ninnilerini dinliyordu.” (K1.3, s. 47)

“Çok uzaklarda bir ülke vardı. Irmaklarında balıklar türkü söyler, göllerinde kuğular uyurdu.” (K1.5, s. 79)

“Çiçek açan bir ağaçtı. Ormandaki ağaçların en büyüğüdü. Dallarına konan kuşlar türküler söylerdi.” (K1.8, s. 114)

“O gece, yalnız yaprakları kuş olan ihtiyar ağaç uyuyamadı. Kuşlarına sabaha kadar kuş ninnileri söyledi.” (K1.8, s.120)

Toplumsal huzura duyarlık ile ilgili cümleler

“Bu yüzden ormanda kısa zamanda tilkilerin olduğu bir düzen kuruldu. Dilediklerini yapıyorlardı. Bütün eski kuralları değiştiren birbirleri ile kavga etmeye başladılar. En önemlisi aç kaldılar. En küçük tilki en tecrübeli tilkiye tuzak kuruyordu. Her gün en az üç tilki yaralanıyordu. Tilkiler mutlu olacakları yerde daha da mutsuz oldular.” (K1.2, s. 4)

“Dal uçlarından çıkan ses ışığa, ardından da ağlama sesine dönüşmüştü.

– Atalarımız bu sesi dinleyerek yüceldiler, dedi kaplumbağaların en yaşlısı.

– Aklınla bin yaşa bilgemiz, dedi kral. Birlikte yaşamamızı sağlayan bu sestir. Biz de

bu sesi tekrarlamalıyız.” (K1.4, s.65)

“– Yeni padişahınız, dedi yaşlı kartal, ülkenize huzur getirecek. Kendisinden bir isteğimiz var. Suçu papağanı kafesinden çıkarırsa mutlu oluruz.” (K1. 5, s.88)

İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“– Bir kardeşim için bunu yapabilirim.

– Bu iyiliğini hiçbir zaman unutmayacağım.” (K1.1, s.21)

“– Bugün gökyüzü ikinizin sayesinde yeniden kuşlarına kavuştu. Kuşların bayramı kutlu olsun. Ağaçları kuşsuz, kuşları ağaçsız bırakmadığınız için teşekkür ederim size. İyilik karşılıksız yapılırsa unutulmaz. Ben de size teşekkür etmek ve ikinizi de dilediğiniz yere kadar ulaştırmak isterim.” (K1.8, s. 111)

“Yavru martılar uyudu. Anne martı hala ninni söylüyordu.” (K1.3, s. 47)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“– Annen çok deneyimli biriymiş.

– Evet, her yıl çok yavru büyüttü. Belki de geçen yıl kardeşlerimi tuzağa düşüren tilki sensin.

– Başka biri olmalı.

Martıcık gördüğü rüya ile tilkinin tuzağına düşeceğini fark etti. Son anda tilkiden kurtulan Martıcık kanat çırparak annesinin olduğu yöne doğru uçup gitti.” (K1.3, s. 60)

“– Şey, dedi ihtiyar ağaç, her annenin yapması gerekeni yaptım. Ormanda kuşlarıma bir zarar geleceğinden korktuğum için yerimi değiştirdim.” (K1.8, s. 126)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“Göz göze gelince çok sevindiler. İki afacan çocuk gibi bakiştılar. Saatin kumrusu, ayakları bağı olduğu için yerinden ayrılamıyordu. Birkaç kez birlikte ötüştüler. Misafir kumru sevinçten ağlıyordu.” (K1.1, s. 18)

“Konuşmadan hemen sonra kumru, gagasıyla düğümü çözünce saatin kumrusu odanın içinde uçu ve konabileceği her yere kondu. Durmadan karşılıklı ötüştüler. Ahşap ev, ötüşen kumrularla eski neşesine kavuşmuştu.” (K1.1, s. 21)

“Yüzme yeteneği doğalarında kayıtlı olduğu için suya girer girmez yüzmeye başladılar. Anne martının sevincine diyecek yoktu. Güneş, gölün üzerini ayna gibi parlatıyordu.” (K1.3, s. 50)

Fedakârlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“— Ne acıkıyordum ne de susuyordum. Büyülediler beni. Yardımcı olursan buradan kurtulabilirim.

— Ne yapmam gerektiğini söyler misin?

— Önce ayaklarımı bağlayan ipi çözmen gerekecek. İp çözülünce eski halime döneceğim. Sonra senin ayaklarını bağlayacağım ve benim yerime burada nöbet tutacaksın. Ben ise en son konduğum ağacın kovuğundan bir damla su içeceğim. Dönünceye kadar saatin içinde bekleyebilirsen büyü bozulacak.” (K1.1, s. 20)

“— Ağaçbakanım, ne düşünüyorum biliyor musun? Yapraklarımı kuşa dönüştüren beyaz kuşa yanmak istemediğimi söyleyeceğim.

— Kuşlarına bir şey olacağından mı korkuyorsun?

— Evet!” (K1.8, s. 121)

Özgürlüğe duyarlık ile ilgili cümleler

“— Ben uçup gidince kuşsuz kalacaksın.

— Kuşlar uçan tatlı şeylerdir. Her kuş uçarken güzeldir.” (K1.1, s. 24)

“– A benim koca saatim, dedi guguklu saatin kumrusu; buna ben de üzülüyorum. Ama yıldızları, gökyüzünü, ağaçları, kırları, çiçekleri ve özgürlüğü çok özledim. Ancak özgür olanlar büyük hayaller kurabilir.” (K1.1, s.25)

“Yarı açık pencere kendiliğinden kapandı. Gökyüzü ise sevinçle uçan iki kumru ile o günden sonra daha da güzelleşti.” (K1.1, s. 26)

“– Yakalanırsan sırlarımı açıklayacağından korkuyorum.

– İki kanadım var ve ben bir kuşum. Kuş demek uçmak demek.” (K1.5, s. 85)

“Padişah ilan edilen şehzade, kartallara bakarken gülüyordu. Tam o sırada salonun büyük penceresini özgürlük rüzgârı açıverdi. Kafesinden çıkan papağan hiç konuşmadan saraydan uçup gitti. Üç kartal da açık kalan pencereden süzülerek uçup gittiler.” (K1.5, s. 88)

Kendin olmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Görüyorsunuz, ne aslanlığımı unutup tam kuş olabildim ne de aslan olarak kalabildim. Her canlı için bir yaratılış yasası vardır. Aslan olarak yaratıldım. Kuş olarak yaratılmak istenseydim kuş olarak yaratılırdım.” (K1.2, s. 42)

“– Tavşan tavşandır, tilki tilkidir, dedi tilki. Tilkiliğe özenen tavşanların sonu budur işte.

Tavşan, krallık oyununda, sahip olmadığı şeye özenerek zararlı çıkmıştı.” (K1.4, s. 76)

Çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“– Hey! Diye bağırdı kral, oyunbazlık ediyorsun. Bizim gibi bağırmalısın. Önce şarkımızı tek başına söyle! Tembeller Mahkemesi’nde yargılanacağını bilmiş ol!” (K1.4, s.65)

“Adanın yeni kralı, Fufus’u affedince bu mutlu günü Kaplumbağa Günü olarak kutlamaya karar verdiler. Ve hep bir ağızdan ‘Kaplumbağalar çalışkandır’ şarkısını söyleyerek eğlendiler.” (K1.4, s. 76)

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“O gün bu gündür uyumadan önce, her gece doksan dokuz kırmızı kanatlı beyaz kuş sayıyorum. Ama bir türlü Rüya Kuş’u ve peri kızını göremiyorum. İçimdeki çocuk söyle bana, ben artık büyüdüm mü?” (K1.8, s. 113)

Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Aslan, suyun kaynağını tilkilerin kapatmasını emretti. Bir günde kuyunun üzerinde topraktan bir dağ yükseldi. Herkes sevdiği birer fidanı bu dağa dikince orman daha da güzelleşti.” (K1.2, s. 44)

Yardımlaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“— Ne acıkıyordum ne de susuyordum. Büyülediler beni. Yardımcı olursan buradan kurtulabilirim.

— Ne yapmam gerektiğini söyler misin?

— Önce ayaklarımı bağlayan ipi çözmen gerekecek. İp çözüldüncce eski halime döneceğim. Sonra senin ayaklarını bağlayacağım ve benim yerime burada nöbet tutacaksın. Ben ise en son konduğum ağacın kovuğundan bir damla su içeceğim. Dönünceye kadar saatin içinde bekleyebilirsen büyü bozulacak.” (K1.1, s. 20)

Adaletle duyarlık ile ilgili cümleler

“Fusfus artık eski kralından hiç korkmuyordu.

— Zıplayan Kral, sizin beni haksız yere cezalandırdığınızı duymuş. Sıraya dizilin ve ona, ‘Hoş geldiniz, krallar kralı!’ deyin.” (K1.4, s. 70)

“Mavi Rüyalarda Gören Çocuk” (K2) adlı kitaptaki masalda çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 3’te “ Mavi Rüyalarda Gören Çocuk” adlı kitaptaki masalın çocukları duyarlı kılacağı düşünölen konular sunulmuştur:

Tablo 3

“Mavi Rüyalar Gören Çocuk” Adlı Masal Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Masalın Kodu ve Adı	Duyarlı Kılacağı Konu
K2.1.(Kırk Birinci Gün)	Yoksul İnsanlara, Çocukluğa, Hayal ve Düş Gücüne, Dilsel, Kültürel Zenginliklere, Aşka ve Sevgiye, İnsan Mutluluğuna Duyarlık
K2.2.(Elleri Üzerinde Yürüyen Padişah)	Düş Gücüne, Dilsel, Barışa, Toplumsal Huzura, Hakka, Hukuka Duyarlık
K2.3.(Keloğlan'ın Sevinci)	Kültürel Zenginliklere, Doğaya, Dilsel, Anneye, Yoksul İnsanlara, Hayvanlara, Düş Gücüne, Yaşama Sevincine, Emeğe ve Çalışkanlığa Duyarlık
K2.4.(Mavi Rüyalar Gören Çocuk)	Dilsel, Sorgulamaya, Doğaya, Hayal ve Düş Gücüne, Yoksul İnsanlara, Paylaşmaya, Yaşama Sevincine, Yardımlaşmaya, Kültürel Zenginliklere, Çocuğa, Hukuka, Hayvanlara, Anneye, İnsana Duyarlık
K2.5.(Kırkinci Kardeş)	Dilsel, Kardeşliğe, Yoksul İnsanlara, Yardımlaşmaya, Emeğe ve Çalışkanlığa, Paylaşmaya, Düş Gücüne, Kültürel Zenginliklere, İnsan Mutluluğuna Duyarlık
K2.6.(Sihirli Gömlek)	Dilsel, Düş Gücüne, Hukuka ve Adalete, Anneye, İnsan Mutluluğuna Duyarlık
K2.7.(Hiç Yüzünden)	Dilsel, Düş Gücüne Duyarlık
K2.8.(Kuyruksuz Kalan Tilki)	Dilsel, Düş Gücüne, Hayvanlara, İnsan Mutluluğuna, Dostluğa, Arkadaşlığa, Anneye Duyarlık
K2.9.(Horozlu Çocuk)	Dilsel, Düş Gücüne, Anneye, İnsan Mutluluğuna, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K2.10.(Dev Anasının Son Günü)	Kültürel Zenginliklere, Çocukluğa, Düş Gücüne, Dilsel Duyarlık

Tablo 3'e göre, incelenen kitaptaki masalda çocukları hayal ve düş gücüne (*f*:10), dilsel (*f*:10), kültürel zenginliklere (*f*:6), insana ve insan mutluluğuna (*f*:6), anneye (*f*:5), yoksul insanlara (*f*:4), hakka, hukuka ve adalete (*f*:3), hayvanlara (*f*:3), çocuğa ve çocukluğa (*f*:3), yaşama sevincine (*f*:2), doğaya (*f*:2), yardımlaşmaya (*f*:2), paylaşmaya (*f*:2), emeğe ve çalışkanlığa (*f*:2), dostluğa (*f*:1), arkadaşlığa (*f*:1), kardeşliğe (*f*:1), toplumsal huzura (*f*:1), barışa (*f*:1), aşka ve sevgiye (*f*:1) sorgulamaya (*f*:1) olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Hayal ve düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler

“Ve istediğimiz her yere bizi götüren, tüyden hafif, istediğimiz kadar büyüyüp küçülen bir uçan halımız vardı. İstesek en uzak dağlara, Kafdağı'na bile götürürdü bizi.” (K2.1, s. 14)

“Ali Cengiz, iki yüz altınlık ipek keseyi annemin eline uzattı. Tek şartı ise atı tasmaı ile satın almaktı. İki yüz altınlık keseyi gören annem şaşırđı. Tasmayı uzatacağı sırada beyaz at kar beyazı güvercine dönüşüverdi ve gitti. Ali Cengiz de hemen kartal oldu ve uçuverdi. Güvercin tam yakalanacağı anda bir demet güle dönüşerek sarayın bahçesinde oturan padişah kızının kucağına düşüvermez mi!” (K2.1, s. 25)

“Gökyüzünde ışıktıan çiçekler uçuşmaya başlayınca horozlar uyandı.” (K2.2, s. 28)

“Kediler şarkı söyledi. Mızıkacı çaldı eşekler. Horozlar şinanay, diye öttü. Kuşlar fillerin üstüne kondu. Belki bir gün uğrarım sizin de ülkenize. Haydi şimdilik hoşca kalın!” (K2.2, s. 35)

“Sesin geldiği yöne bakınca bir de ne göreyim, güzeller güzeli bir su perisi bana doğru bakarak şöyle seslendi:

— Kim attı bu taşını başıma?” (K2.3, s. 40)

“Sihirli kutu, benden komut bekliyordu.

— Açıl sofram açıl, dedim açılıverdi sihirli sofrası.

Herkese yetecek kadar yemekler, tatlılar, şerbetler ve meyveler...”(K2.3, s. 44)

“Sihirli değneğimi elime aldım. File benzeyen küçük bulutumu çağırır çağırılmaz uçuşarak yanıma yaklaşıverdi. Uzansam, ellerim buluttan filin hortumuna değecek gibiydi. Filin yanına bir zürafa çizdim. Çizdiğim resim, ilk defa zürafa gören çocukların tarif ettiği zürafaya benziyordu. Ardından masal kızları, koşan atlar ve ağlayan bir çocuk çizdim. Ağlayan çocuk bendim işte. Bulut oyunu oynamaya başlamışken, güneş de ışıktan ellerini batıya doğru uzatıverdi. Sihirli değneğimle havaya çember çizince bulut birden kayboluverdi. File ne oldu? Rüzgâr uçurdu. Masal kızları nerde? Saraylarına çekildiler. Atlar dağlara kaçtı. Zürafa ormana gitti. Ben ise tek başıma kalmıştım” (K2.4, s. 52)

“Günler günleri aylar ayları kovaladı. Sıcak bir leylek gününde su perisi Tüzü’nün yaşadığı göle uğradım. Yüzümü göle doğru çevirerek ılık çaldım. Ne duyan oldu beni ne de gören.” (K2.4, s.53)

“Zindana girince canım sıkıldı. Günleri bile şaşırđım. Sihirli değneğimle oynamak geldi aklıma. Değneğimin ucuna kırık aynamı bağladım. Aynayı ışığa tutunca, zindanın kubbesine masal gibi bir dünya yansıdı. Bütün ırmaklar beyaz. Irmaklar boyunca ağağlar. Yapraksız ağağların dalları karlı.” (K2.4, s. 58)

“Bir görkemli ağacın her bir yaprağı bir yorgan kadardı. Birer yaprağını uyumadan önce üstümüze örttüğ. Yumuşacık birer meyvesini başımızın altına koyarak yastık yaptık. Birer püskülünü elimizde tutarak uyuduk.”(K2.5, s. 70)

“Üstelik yıldızlar da bana benziyordu. Ben gülünce yıldızlar da gülüyordu. Ağlar gibi yapınca yıldızlar da ağlar gibi yapıyordu.” (K2.6, s. 80)

“Üç adam, yine boy sırasına göre şöyle konuştu:

— Şu beğenmediğin değneğin ucu kime dokunursa, hemen köpeğe dönüşür.

— Bu kedinin ipini çözersen, günlük yiyeceğini toplar getirir.

— Gömleğe gelince. Onu kim giyerse görünmez olur.” (K2.6, s. 84, 85)

“O balık da uçup kavak dalına konmaz mı!”(K2.7, s. 92)

“O buluttaki koşan atı çağırđım, sesimi duymadı. O buluttaki yürüyen file eğil dedim, eğilmedi. O buluttaki yaşı adama kurtar dedim, kurtarmadı beni.” (K2.7, s. 95)

“Koştum arkadaşlarımla yanına.

— Bakın, dedim Anka hem ötüyor hem de üstümüzde uçuyor.

— Boyayınca sesini, dedi Ali, sesi hep yanımızda kalır.” (K2.8, s. 102)

“Horoz üç kere uzun uzun öttü. Sonra tilkinin yanına yaklaşarak hop dedi, onu yutuverdi. Bu işte bir iş var, diye geçirdim içimden. Biraz daha hızlı yürümeye başladık.” (K2.9, s. 121)

“Mırıl mırıl türküler söyleyen ırmağa ulaştık. Irmağın kenarında durdum.

— Hoş geldiniz, dedi bize ırmak. Ben de sizinle gelmek istiyorum.

— Hadi sen de gel, dedi ırmağa horozum.

ırmak birazcık yürüyünce yoruldu. Horozum üç kez uzun uzun öter ötmeyiz ırmağı da içivermez mi! Şaştım hem de nasıl şaştım!” (K2.9, s. 122)

“– Haydi, dedim, boyadığım gökkuşağının altından geçelim.” (K2.10, s. 127)

“Biz yedikçe dev anası sık sık ‘aferin’ diyordu bize. Parmaklarını çıtlattıkça kırk kız elleri havada yıldızlara dokunma oyunu oynuyorlardı.” (K2.10, s. 132)

Dilsel duyarlık ile ilgili cümleler

“Mevsimlerden sır mevsimi, aylardan aslan ayı, günlerden bulutsuz bir kartal günüydü.” (K2.1, s. 14)

“Aylardan tavşan ayı, günlerden güvercin gününde padişahın sarayına doğru yola çıktık.” (K2.1, s. 15)

“Bağışla beni padişahım, oğlumun gönlü yücelerde, akli ise bir karış havalarda.” (K2.1, s. 16)

“Mevsimlerden süs mevsimiydi. Çiçek çiçekti toprak. Aylardan kirpi ayıydı. Salkım saçaktı üzümler.” (K2.2, s. 28)

“Mevsimlerden naz mevsimi. Aylardan karınca ayı. Günlerden ise serçe günüydü. Çimenler mışıl mışıl uyurken, yaz yağmuru yağıverdi.” (K2.3, s. 37)

“Köprüsüz derelerden, çiçeksiz tepelerden geçtim. Uzaktan evimiz göründü.” (K2.3, s. 42)

“Evvel zaman içinde. Kalbur saman içinde. Mevsimlerden ses mevsimi. Aylardan kedi ayı. Günlerden ise bülbül günüydü.” (K2.4, s.49)

“Kırkinci harami, eve varır varmaz ev sahibine kuşları pişirmelerini, akşam vakti gümüş tepsinin içinde onları almaya geleceğini söyledi. Tilki gününün öğle vaktinde saklandığım köşede söylenenleri dinledim.” (K2.4, s. 51)

“Günler günleri aylar ayları kovaladı. Sıcak bir leylek gününde su perisi Tüzü’nün yaşadığı göle uğradım. Yüzümü göle doğru çevirerek ıslık çaldım. Ne duyan oldu beni ne de gören.” (K2.4, s.53)

“Bir varmış bir yokmuş. Mevsimlerden naz mevsimi. Aylardan ise nar ayı. Günlerden leylek gününde doğmuşum.” (K2.5, s. 65)

“Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Mevsimlerden sır mevsimi. Aylardan ise fil ayı. Keklik gününün gecesi erkenden uyumuşum.” (K2.6, s. 79)

“Az gittim uz gittim. Altı ay bir güz gidemedim çünkü sürem üç aydı. Atıma koş dedikçe atım ovaları aştı. Gündüz bir bulutun gölgesinde dolaştık, geceleri köy konaklarında sabahladık.” (K2.6, s. 83)

“Mevsimlerden süs mevsimi. Aylardan sincap ayı. Günlerden martı günüydü.”

“Önce annemi yanıma aldım. Mutluluk içinde yaşadık.”(K2.7, s. 91)

“Evvel zaman içinde kalbur saman içinde. Mevsimlerden ses mevsimi. Aylardan geyik ayı, günlerden kuğu günüydü. Açık maviydi gök, masmaviydi deniz. Yeşildi çimen, ııssızdı orman. Sessizdi dağ, şarkılıydı ırmak.” (K2.8, s. 102)

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Dünyada kediler az horozlar çokken. Benim de bir horozum vardı. Boyu kısadan kısaydı.”(K2.9, s. 116)

“İslık çaldım, korku uzaklaştı içimizden. Türkü söyledim, güzelleşti orman.”(K2.10, s. 127)

Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler

“Aldım değneği elime, tilkilere türkü söyleyerek köyüme doğru yola çıktım.” (K2.1, s. 20)

“Hak ettin dedi, kırk gün kırk gece sürecektir düğünü. Yarın çıkarım padişahın huzuruna.” (K2.1, s. 23)

“Her gün evimizin önündeki küçük ırmağın kıyısında oynardım. Balıklara türkü söylerdim.” (K2.3, s. 36)

“Küçük ırmak mırıl mırıl ninniler söylerdi bana ve balıklara. Ben uyurdum, balıklar uyumazdı.” (K2.3, s. 37)

“Hop, dedim yükseldi Tata ile Titi. Titi miyavladı, Tata havladı. Ben sallandıkça başımdaki külahın zili çaldı. Tata ile Titi'ye tekerleme söylemeye başladım.” (K2.4, s.50)

“Günü türkü söyleyerek geçirdim. Ne kapımı tıklatan ne bana seslenen oldu.” (K2.4, s. 61)

“Padişahın verdiği üç kese altını heybeme koyar koymaz koşmaya başladım. Kırılarda tilkilere ıslık çaldım. Karlı uzak dağlara türkü söyledim.” (K2.4, s.63)

“Ben türkü söyleyerek gide gide akşam vakti devin evine ulaştım.” (K2.5, s. 73)

“Can sıkıntısından ıslık çaldım, türkü söyleyerek değirmene ulaştım.” (K2.8, s. 104)

“Horozumla ağaçlara ve gökyüzüne türküler söyledik.” (K2.9, s. 125)

“Hüseyin kuşlara türkü söyledi.” (K2.10, s. 126)

İnsana ve insan mutluluğuna duyarlık ile ilgili cümleler

“Masal bu ya, kırk gün kırk gece sürdü düğünümüz. Mutluluk içinde yaşadık. Siz de mutlu yaşayın.” (K2.1, s. 27)

“Harami de olsa insan insandır. İçinde duygunun teli titirse her insan ağlar. Ben göle bakarken kırk haraminin kırkı da ağlamaya başlamaz mı? Haramibaşı küpeyi bulana kadar gölü aramalarını emredince giysilerini çıkaran haramiler göle girdiler. Saatlerce aradıkları halde küpe bulunamayınca haramibaşı da suya girmek zorunda kaldı.” (K2.4, s. 54)

“Biri ressam oldu, hayal kuşların resimlerini çizdi. Biri uduyla yeni şarkılar besteledi çocuklara. Biri yoksullara ev yapmak için mimarlığı seçti. Hep mutluluk içinde yaşadık.” (K2.5, s. 78)

“Önce annemi yanıma aldım. Mutluluk içinde yaşadık.”(K2.6, s. 90)

“Padişahın kızı köşkte mutluluk içinde yaşamaya başladık.”(K2.8, s. 112)

“Küçücük evimizde mutluluk içinde yaşadık. Siz de hep mutluluk içinde yaşayın.” (K2.9, s. 125)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“Evin kapısını tıklatınca kapıyı annem açtı. Önce ıslak başımı okşadı. Anne yüreği hem şefkatli hem de sıcak olur. Annemi görünce üşüyen ellerim ısındı. Islanan elbisemin kurduğunu hissediverdim.” (K2.3, s. 38)

“Duyguludur annem, bütün anneler gibi.” (K2.3, s. 38)

“Annemle karşılaşınca, bir kuş nasıl açarsa kanatlarını, kollarımızı öyle açarak kucaklaştık.” (K2.4, s. 64)

“Önce annemi yanıma aldım. Mutluluk içinde yaşadık.”(K2.6, s. 90)

“Anne sözü dinlenmez mi! Daha oyun henüz başlamışken, heybemi omzuma astım, ardıma bile bakmadan yürüdüm değirmene doğru.” (K2.8, s. 104)

“Biz de eşimle yuvamıza geri döndük. Annem bizi görünce neredeyse sevincinden uçacak gibiydi. Kavalımla Anka gibi fiyyü fiyyü diye sesler çıkardıkça, annem güldü. Annem gülünce gökten üç elma düştü. Biri yeşil, biri sarı, diğeri ise kırmızı. Üçü de dünyada annesini en çok seven üç çocuğun olsun!” (K2.8, s. 115)

“Altının yarısını vergi için ödedim. Yarısıyla çiftlik kurarak annemi yanıma aldım.” (K2.9, s. 125)

Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Yalnızlık küçülttü evimizi. Yoksulluk çevremizi kuşattı. Yoksullaştıkça annemin kalbindeki iyilik odaları genişledi.” (K2.1, s. 13)

“— Acele etme, dedim her işin sırası vardır. Bundan sonrası çok daha kolay. Bu işi başarırız her gece ay yoksullara şarkı söyleyecek.” (K2.1, s. 23)

“Benim annem en güzel çorapları örer. Ördüğü çoraplara kuş konduğunu sanırsınız. Bir gün gelin yoksul evimize. Ama çoraplardaki kuşlara, uç demeyin sakın. Kuşlar uçunca çoraplarım kuşsuz kalabilir.” (K2.3, s. 38)

“İkinci peri çıktı ortaya.

— Biz, dedi, ekmek ve para nedir bilmeyiz. Fakat yoksullara yardım etmeyi severiz. Sana bir kutu verelim fakat eve gidinceye kadar kutuyu kesinlikle açmayacaksın.” (K2.3, s. 41)

“Annemin en güzel günüydü. Yoksul evimizde yemek ikram etmenin mutluluğunu yaşıyorduk.” (K2.3, s. 44)

“Tepsiyi alınca cebimden çıkardığım kağıdı evin kapısına astım. Yoksul evimize doğru koştum. Annem beni görünce hem çok şaşırды hem de çok sevindi. Masal bu ya, nar gibi kızarmış kuşlardan birkaçını afiyetle yedik. Diğerlerini ise komşulara dağıttık.” (K2.4, s. 53)

“Padişahın verdiği üç kese altını heybeme koyar koymaz koşmaya başladım. Kırlarda tilkilere ısıklık çaldım. Karlı uzak dağlara türkü söyledim. Daha eve varmadan altınların çoğunu yoksullara dağıttım.” (K2.4, s.63, 64)

“Gökten üç altın elma düştü. Biri sizin olsun. İkisini dağıtın yoksullara.” (K2.4, s. 64)

“Biz büyüdük babam yaşlandı. Yoksulluk iyice yormuştu babamı. Bir çare bulmak için günlerce düşündü. Bir umut kapısı açılmadığı gibi aksine bütün kapılar bir bir yüzüne kapanıverdi.” (K2.5, s. 66)

“Biri ressam oldu, hayal kuşların resimlerini çizdi. Biri uduyla yeni şarkılar besteledi çocuklara. Biri yoksullara ev yapmak için mimarlığı seçti. Hep mutluluk içinde yaşadık.” (K2.5, s. 78)

“Belki acır bize, başımıza konar da, sona erer yoksulluğumuz.” (K2.8, s. 105)

Hakka, hukuka ve adalete duyarlık ile ilgili cümleler

“- Korku ülkesi olmuş ülkeniz.

- Haklısın. Padişah, her tepeye kendisi için altın kubbeli saraylar yaptırdı. Çocuğu doğandan bebek, yakını ölenden ölüm vergisi almaya başladı. Bununla da yetinmeyerek gülenden gülme, ağlayandan ağlama, konuşandan konuşma, susandan susma vergilerini sıraya koyacağını açıkladı.” (K2.2, s. 31)

“Padişah, omzunda bir papağanla yanıma geldi. Tahtına kadar yan yana yürüdük.

-Gel bakalım kel oğlan, dedi, affediyorum seni. Fakat bundan böyle ortalığı karıştırmayacağına söz ver bana. Benim yapmam gereken işleri de yapmaya kalkışma. Haydi güle güle sana, yolun açık olsun.” (K2.4, s.63)

“Sihirli gömlek sayesinde ülkede gizli iş yapanları yakalamak kolaylaştı. İşleri düzeltinceye kadar ondan çok yararlandığımı söyleyebilirim. Birkaç yıl sonra sihirli gömleğe ihtiyaç kalmayınca onu müzedeki bir sandığı kilitledik.” (K2.6, s. 90)

Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Sizi bilmem ama, doğrusu göle ve denize bakmayı balık tutmaktan daha çok severim. Kavalımın sesini duyan balıklar zıplıyor, havada uçuyor, tekrar suya düşüyor mu! İşte bu, benim en çok sevdiğim balık oyunudur.” (K2.3, s. 39)

“Padişahın verdiği üç kese altını heybeme koyar koymaz koşmaya başladım. Kırklarda tilkilere ıslık çaldım.” (K2.4, s.63)

“Hiçbir kuşa taş atmamıştım. Hiçbir canlıya zarar vermemiştim. Hiçbir iyiliği karşılıksız bırakmamıştım.”(K2.8, s. 106)

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Ben çocukken dünya daha küçüktü. Daha yakındı gökyüzü. Daha şarkılıydı ırmak. Daha yakındı insana çiçekler, ağaçlar ve kuşlar.” (K2.1, s. 13)

“Padişah çocuk gibi yalvarmaya başladı. Belki çocuk gibi ağlamasa yüreğim bu kadar yumuşamazdı.” (K2.4, s. 63)

“Çocukluk dediğin biraz da kolay inanmak değil mi zaten!”(K2.10, s. 127)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“Sevinç ne güzel bir duygu! Sevinçliyken bütün yokuşlar iniş oluyor.” (K2.3, s. 41)

“Kırk kuşumu siz aldınız

Sevincimi siz çaldınız

Küçük oyun azdır size

Bekleyin büyük oyunu” (K2.4, s. 55)

Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Dağlara el sallarken, ağaçlar adımı gökyüzüne yazdı. Kollarımı yana açarak yürürdüm. Kelebek çocuk olurdum sanki. Kelebekler kel başıma konunca kel olduğumu kimse anlayamazdı.” (K2.3, s. 36)

“Sizi bilmem ama, doğrusu göle ve denize bakmayı balık tutmaktan daha çok severim.” (K2.3, s. 39)

“İnce uzun yollarda koşuyordum. Yıldızların gülümsediğini hissettim.” (K2.3, s. 45)

“Kırkinci harami evden uzaklaşınca sırt üstü çimenin üzerine uzanıverdim. Gökyüzünde bembeyaz bulutlar uçuşuyordu.” (K2.4, s. 51)

Yardımlaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Harami de olsa insan insandır. İçinde duygunun teli titirse her insan ağlar. Ben göle bakarken kırk haraminin kırkı da ağlamaya başlamaz mı? Haramibaşı küpeyi bulana kadar gölü aramalarını emredince giysilerini çıkaran haramiler göle girdiler. Saatlerce aradıkları halde küpe bulunamayınca haramibaşı da suya girmek zorunda kaldı.” (K2.4, s. 20)

“Gökten üç altın elma düştü. Biri sizin olsun. İkisini dağıtın yoksullara.” (K2.4, s. 54)

“— Çocuklarım, diyerek konuşmaya başladı babam. Dünya gece ile gündüzü olan bir güne benzer. Gündüzünü de gördüm gecesini de. İnsan yaşadıkça eskiyor. Yaşlandıkça hayaller de uzaklaşıyor insandan. Çalışacak gücümün kalmadığını hissediyorum. Kırk kardeşiniz. Eğer birlikte yürürseniz yokuşları kolay çıkarsınız.” (K2.5, s. 67)

Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Tepsiyi alınca cebimden çıkardığım kağıdı evin kapısına astım. Yoksul evimize doğru koştum. Annem beni görünce hem çok şaşırды hem de çok sevindi. Masal bu ya, nar gibi kızarmış kuşlardan birkaçını afiyetle yedik. Diğerlerini ise komşulara dağıttık.” (K2.4, s. 53)

“— Hey kırk kardeş, diye seslendi: Dün akşam nerede yattınız? Geldim ama göremedim sizi. Yatacağınız yeri söyleyin de yemeği oraya getireyim. Yoksa sizin aç uyumanız beni üzer!” (K2.5, s. 69)

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“O günden sonra sihirli kutuyu da, sihirli değirmeni de unuttum. Kendime iş bulmak için yoksulu olmayan büyük bir şehre gitmeye karar verdim. Saat kuleleri yapan bir ustanın yanında çalışmaya başladım. Biraz da şans yardım edince kısa zengin oldum.” (K2.3, s. 48)

“— Çocuklarım, diyerek konuşmaya başladı babam. Dünya gece ile gündüzü olan bir güne benzer. Gündüzünü de gördüm gecesini de. İnsan yaşadıkça eskiyor. Yaşlandıkça hayaller de uzaklaşıyor insandan. Çalışacak gücümün kalmadığını hissediyorum. Kırk kardeşsiniz. Eğer birlikte yürürseniz yokuşları kolay çıkarsınız.” (K2.5, s. 67)

Dostluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Bir gün tilki yanıma yaklaştı:

— Kel oğlan, dedi ben ölürsem ne yaparsın?

...

— Altından bir tabut yaptırır, köşkün bahçesine seni gömer, üzerine de çiçekler dikerdim.

— Sen gerçek bir dostsun, dedi tilki.” (K2.8, s. 112)

Arkadaşlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“— Yanınıza geldiğimde, dedi, benimle alay etmeseydiniz bu gelmezdi başınıza. Kuyruğumu nerede kaybettiğimi sorabilir, acımı paylaşabilirdiniz. Şimdi ise birbirimizden farkımız kalmadı.” (K2.8, s. 115)

Kardeşliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Ben doğunca otuz dokuz kardeşimin hepsi de çok sevindi. Henüz yeni yürümeye başlayan ablam bile beni kucağına almak istedi. Bizim yaşadığımız çağlarda kardeşler kıskançlıktan bebeklerin gözlerine parmak sokmaz, kardeşlerinin ellerini ısırmaz, yanaklarını çimdiklemezlerdi.” (K2.5, s. 66)

“Bir kırk kardeş, her zorluğu birlikte aşmak istedikçe önümüzde aşamayacağımız hiçbir engel kalmadı. Mutlu bir şekilde yaşarken günlerden keklik gününde padişahın buyruğu duyuldu ülkeye.” (K2.5, s. 71)

Toplumsal huzura duyarlık ile ilgili cümleler

“— Ülkemiz güzel bir ülkeydi. Toprakları verimliydi. Tarlaları dört mevsim ekilirdi. Denizi de mavi topraktı bizim için. İnsanları iyi ve çalışkandı. Hem barış ülkesiydi ülkemiz hem de sevgiyle yaşadık ülkemizde. Yeni padişah bizleri yönetmeye başladığından beri düzen bozuldu.” (K2.2, s. 30)

Barışa duyarlık ile ilgili cümleler

“—Ülkemiz güzel bir ülkeydi. Toprakları verimliydi. Tarlaları dört mevsim ekilirdi. Denizi de mavi topraktı bizim için. İnsanları iyi ve çalışkandı. Hem barış ülkesiydi ülkemiz hem de sevgiyle yaşadık ülkemizde. Yeni padişah bizleri yönetmeye başladığından beri düzen bozuldu.” (K2.2, s. 30)

Aşka ve sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler

“Padişahın kızı boyumun kısalığına ve de çirkinliğime hiç aldırmadı. Sevdik birbirimizi. Sevince de güzel göründük birbirimize.” (K2.1, s. 27)

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Sordum anneme:

— Tahterevalli ne demek?

— Onunla, dedi annem. Tartabilirsin dünyayı.

— Dünya ne demek, diye sorunca da, oyun evidir, dedi.” (K2.4, s.49)

Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

“Gökyüzü Çiçekleri” (K3) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 4’te “ Gökyüzü Çiçekleri” adlı kitaptaki şiirlerin çocukları duyarlı kılacağı düşünülen konular sunulmuştur:

Tablo 4

“Gökyüzü Çiçekleri” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Duyarlı Kılacağı Konu
K3.1 (İlk Şiir)	Doğaya Duyarlık
K3.2 (Masal Çocuk)	Hayal ve Düş Gücüne, Dilsel Duyarlık
K3.3 (Uyku Bekçileri)	Sorgulamaya Duyarlık
K3.4 (Bebeğe Ninni)	Sevgiye, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K3.5 (Bebeğin Duası)	Hayal ve Düş Gücüne, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K3.6 (Anneme Ninni)	Anneye Duyarlık
K3.7 (Annemin Adını Yazmak)	Hayal ve Düş Gücüne, Anneye Duyarlık
K3.8 (Dahası Var)	Sevgiye, Anneye, Dilsel Duyarlık
K3.9 (Bayram Günü)	Kültürel Zenginliklere, Hayal Gücüne Duyarlık
K3.10 (Bayrağımın Türküsü)	Vatana Duyarlık
K3.11 (Suya Ninni)	Kültürel Zenginliklere, Düş Gücüne, Sorgulamaya Duyarlık
K3.12 (Yağmur Hanım)	Doğaya, Düş Gücüne, Kültürel Zenginliklere, Sorgulamaya, Paylaşmaya Duyarlık
K3.13 (Uçan Resim)	Düş Gücüne, Doğaya Duyarlık
K3.14 (Ağaçlar Da Ağlar)	Doğaya, Hayvanlara Duyarlık
K3.15 (Dağlar Sarı Bayrak)	Doğaya, Düş Gücüne Duyarlık
K3.16 (Ağlayan Kar)	Düş Gücüne Duyarlık
K3.17 (Kış Masalı)	Doğaya, Düş Gücüne, Dilsel Duyarlık
K3.18 (Günler Kardan Bir Yum)	Emeğe ve Çalışkanlığa, Zamana Duyarlık
K3.19 (Oyuncak Bebeğin Türküsü)	Düş Gücüne, Sevgiye, İnsan Mutluluğuna Duyarlık
K3.20 (Yalan)	Düş Gücüne Duyarlık
K3.21 (Rüya Ağacı)	Düş Gücüne Duyarlık
K3.22 (Rüyakız'ın Masalı)	Sevgiye, Sorgulamaya, Kültürel Zenginliklere, Düş Gücüne, Zamana Duyarlık
K3.23 (Kuşları Seven Deve)	Düş Gücüne, Sevgiye, Hayvanlara Duyarlık
K3.24 (Bilmeceli Şiir)	Doğaya, Hayvanlara, Zamana, Düş Gücüne Duyarlık
K3.25 (Küçük Kuşum)	Çocukluğa, Sorgulamaya, Yaşama Sevincine Duyarlık
K3.26 (İhtiyar Kiraz Ağacı)	Doğaya Duyarlık
K3.27 (Masalın Masalı)	Düş Gücüne Duyarlık
K3.28 (Açıl Susam Açıl)	Düş Gücüne Duyarlık
K3.29 (Keloğlan İle Konuşma)	Çocukluğa, Düş Gücüne, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K3.30 (Camgöz)	Kültürel Zenginliklere, Düş Gücüne Duyarlık
K3.31 (Masalkız)	İyiliğe, Düş Gücüne, Dilsel, Mutluluğa, Çocukluğa Duyarlık
K3.32 (Ay Şarkıları)	Yoksul İnsanlara, Paylaşmaya, Düş Gücüne Duyarlık
K3.33 (Bilye Oyunu)	Düş Gücüne, Paylaşmaya Duyarlık
K3.34 (Karagöz'ün Rüyası)	Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K3.35 (Tahta Beşik)	Kültürel Zenginliklere, Sorgulamaya, Çocukluğa Duyarlık
K3.36 (Son Rüya Ülkesinde)	Düş Gücüne Duyarlık
K3.37 (Çocukluk Günleri)	Çocukluğa, Düş Gücüne Duyarlık
K3.38 (Koş Gel Bana)	Çocukluğa, Düş Gücüne Duyarlık

Tablo 4'e göre, incelenen kitaptaki şiirlerde çocukları hayal ve düş gücüne (f:26), kültürel zenginliklere (f:10), doğaya (f:8), sorgulamaya (f:6), çocuğa ve çocukluğa (f:5), sevgiye (f:5), dilsel (f:4), anneye (f:3), hayvanlara (f:3), zamana (f:3), paylaşmaya (f:3), mutluluğa (f:2), yaşama sevincine (f:1), çalışkanlığa (f:1), yoksul insanlara (f:1), vatana (f:1), iyiliğe (f:1), olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Hayal ve düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler

“Aydede'nin arkadaşı
Konuştuğu can yoldaşı
Masal çocuk masal çocuk” (K3.2, s. 18)

“— Büyüdüm, büyüdüm anne
Çocukluğun hayal kuşları
Konuyor ağaçlara yine” (K3.7, s. 23)

“Beşiğim beyaz gemi
Kürek yapsam ellerimi” (K3.5, s. 21)

“Sevinçten gemimize
Melekler kaptan olsun
Hayalden yelkenine
Kırmızı kuşlar konsun
Bu güzel rüya sürsün
Değnekten atlarımız
Su üstünde yürüsün” (K3.9, s.25)

“Su annenin ninnisi
Pınarı uyutur mu?
Uyuyunca pınarın
Gözleri yumulur mu?” (K3.11, s. 29)

“Bazen beyaz

Bazen sarı
Gökannenin
Gözyaşları” (K3.12, s.30)

“Uçan resimdir adı
Binbir sevinç binbir renk
Gök onunla gülümser
Yazın süsü ve ahenk” (K3.13, s. 32)

“Sararınca ortalık
Ağaca çıkar balık
Yuvaya döner kuşlar
Dağlar sarı bayrak” (K3.15, s. 34)

“Karda çiçek açıyor
Şarkı söyleyen kuğu
Sarı bir yol çiziyor
Kediciğin kuyruğu” (K3.16, s. 35)

“Beyaz deniz üstünde
Evler yüzen bir sandal
Kuru dalın ıslığı
Masal yazıyor masal” (K3.16, s. 35)

“Beyaz bir devenin
Sırtında gelir kış” (K3.17, s. 36)

“Kanadı yok uçar
Ağlar yağarken kar
Mini mini kuş kuş
Bir kuşun kanadında
Gelir bir daha bahar” (K3.17, s. 36)

“Doğduğum gün ayrılmıştık

Annem öksüz bir köy kızı
Kalbini bana bıraktı
Ağladı gökte yıldızı” (K3.19, s. 38)

“Değirmen taşı yüzerken
Süslendi,
Deniz kızının sarayı.
Korkudan dağlara kaçtı
Üç beyaz ayı” (K3.20, s. 43)

“Cıvıldaşır uyku kuşu
Bir ağaçta ışık yanar
Uçar beyaz kuş evleri
Şenlenir mavi ormanlar
Uyku meleği konuşur
Uyur kuşlarım dallarda
Rüya ağacı uyumaz
Çiçek açar masallarda” (K3.21, s. 44)

“Rüyakız çiçek çiçek
Bahar gibi açardı
Suyu öpünce yüzü
Kuşlar göğe uçardı” (K3.22, s. 45)

“Anne, şu beyaz deve
Sarı bir kuşa bakıyor
Kıskanıyor kanatlarını
İnce bir ırmak akıyor
Kapkara gözlerinden” (K3.23, s.46)

“Ağaçlar uçurur
Altın yapraklarını
Rüzgar, görünmez postacı
Mektup dağıtır kuş dilince” (K3.24, s.47)

“Bir varmış iki yokmuş
Hayal evden uçtu halı
Tılsımlı ayna içinde
Doğdu masalın masalı
Anka uçtu Kafdağı’ndan
Kuruyan ırmaklar aktı
Masalların gökçe kuşu
Masal kandilleri yaktı” (K3.27, s.53)

“Kuşa benzeyen bulut
Şarkılar söyleyerek
Götürür bizi sessizce
Büyülü küçük saraya” (K3.28, s.55)

“Uçup gitti penceremizden
Konuştuğumuz sihirli kuşlar
Şehzadeler nerde?
Gelin olmuş hayal kızlar” (K3.29, s.57)

“Cin mısırı patlatır
Kestane pişirirdik
Açıl susam açıl, deyince
Masal sarayına girerdik” (K3.30, s.58)

“Bir göz açıp kapayınca
Dünyanın bir ucunda
Bir an kalbimin içinde
Sonra devin avucunda” (K3.31, s.59)

“Sesi bahar
Yüzü yaz olan kız
Ay şarkıları söyler
Balıkla dolar

Okyanusta bin sandal” (K3.32, s.61)

“Pergelimin çizdiği daire
Dünya kadar” (K3.33, s.62)

“İslatmayan bir deniz
Neler gördüm bilseniz
Ay içinde yıldızlar
Son rüya ülkesinde” (K3.36, s. 68)

“Kuşlarla yarışırken
Göğe resim çizerdik
Bir bayram yeri gibi
Oyun yerimiz nerde?” (K3.37, s. 69)

“Çocukluğum, çocukluğum!
Kafdağı’nda zembilde mi?
Suya bitmiş bir gölde mi?
Güneşin gök sofrasında,
Gizlediğim mendilde mi?” (K3.38, s. 70)

Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler

“Sensin benim yazım kışım
Nazlı şirin cennet kuşum
Sana sevgi uçurmuşum
Uyu ninni uyu ninni!” (K3.4, s.20)

“Attaya doğru süzülsem
Balıklar türkü söyler mi?” (K3.5, s. 21)

“Bu bayram günü
Uçan kuşlar yere indi
Yerde yürüyen karınca

Gökte ay sevindi” (K3.9, s. 25)

“Küçük pınar ormanda
Türkü söyler saz çalar” (K3.11, s. 29)

“Bulut değil
Su kafesi
Bir türküdür
Yağmur sesi” (K3.12, s.30)

“Kapılar kapalıydı
Nerden girdi bu hırsız
Uykularımı çalan
Bilmece şu Rüyakız” (K3.22, s. 45)

“Bir dere kenarında
Akıp giden suya bakmak
Türküler söylemek seninle
Türküler söylemek Keloğlan” (K3.29, s.57)

“Ninem kanadım yok uçarım, derdi
Bilmecenin cevabını bilince
Elif nineme su getirdi” (K3.30, s.58)

“Hacivat yıldızlar altında
Karagözüm evinde üşür” (K3.34, s.63)

“Beşiğim sallardı kuğuları
Ninniler söylerdi
Şık şak şık şak” (K3.35, s. 67)

Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Uyuyor

Karlı dağ
Yağ elsiz yağmur
Yağ” (K3.1, s. 17)

“Beyaz bulut
Gökte uçar
Damla damla
Çiçek açar” (K3.12, s.30)

“Bazen beyaz
Bazen sarı
Gökannenin
Gözyaşları” (K3.12, s.30)

“Bulut değil
Su kafesi
Bir türküdür
Yağmur sesi” (K3.12, s.30)

“Karışır gökyüzüne
Çiçeğe benzer biraz
Kelebekler uçarken
Gülücük dağtır yaz” (K3.13, s. 32)

“Her kuş
Bir ağacı kalbinde saklar” (K3.14, s. 33)

“Yapraklar bir el gibi
Gökten yağer sel gibi
Ayva yüzlü sonbahar
Solarken yaprak yaprak” (K3.15, s. 34)

“Beyaz bir devenin
Sirtında gelir kış” (K3.17, s. 36)

“Kanadı yok uçar
Ağlar yağarken kar
Mini mini kuş kuş
Bir kuşun kanadında
Gelir bir daha bahar” (K3.17, s. 36)

“Boyar her rengi beyaza
Saz çalar bahara yaza
Kuşlar pencerelere konar
Güneş uzaktan gülünce” (K3.24, s.47)

“Denizi öpünce güneş
Yazın bayrakları uçuşur
Dal üstünde ateş yanar
Kiraz zamanı gelince” (K3.24, s.47)

“Bu bahar
Son kez çiçek açacak
İhtiyar kiraz ağacı
Yalnız serçe bilecek
Sincabın yerini” (K3.26, s.50)

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Geceye kim
Uyku verir?
Rüyaları
Kim gönderir?” (K3.3, s. 19)

“Su annenin ninnisi
Pınarı uyutur mu?
Uyuyunca pınarın
Gözleri yumulur mu?” (K3.11, s. 29)

“Yağmur yağmur,
Ne yağarsın
Nerden geldin,
Hep ağlarsın!” (K3.12, s.31)

“Kapılar kapalıydı
Nerden girdi bu hırsız
Uykularımı çalan
Bilmece şu Rüyakız” (K3.22, s. 45)

“Bir küçük kuşum vardı
Kuşumla konuşmak istesem
Kalbimin ucuna konardı
Nereden uçup geldi bu kuş?” (K3.25, s.48)

“Kuşlarımı kim çaldı anne?” (K3.35, s. 67)

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“ –Uçtu gitti o,
Uçtu gitti
Her çocuğun kalbine,
Bir kuş konar çocuğum
Büyüyünce uçar
Göklerdeki evine.” (K3.25, s.49)

“Çocukken gördüğümüz
Bulut başkaydı
Uçan kuş başka
Yıldızlar boncuk boncuk
Altın gemimiz aydı” (K3.29, s. 56)

“Gömgök masal ülkesinden

Uçup gel de uçur bizi
Başına bir taç yapalım
Çocukluk sevincimizi” (K3.31, s.59)

“Çocukluğumu dereler aldı
Şehzadeleri masallar
Salınır odamda hala
Tahta beşiğim,
Şık şak şık şak” (K3.35, s. 67)

“Dallarda çiçek çiçek,
Gülücükler bıraktık
Aya mendil sallayan,
O küçük eller nerde?” (K3.37, s. 69)

“Nerde şimdi nerde bilmem?
Çocukluğum, çocukluğum!” (K3.38, s. 70)

Sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler

“Sensin benim yazım kışım
Nazlı şirin cennet kuşum
Sana sevgi uçurmuşum
Uyu ninni uyu ninni!” (K3.4, s.20)

“Sevgi çiçek çiçek sende
Dünyadaki ahenk sende” (K3.8, s. 24)

“Ağzı burnu yanakları
Baldan tatlı bebeğim
Benim de seven bir kalbim var
Üç kanatlı kelebeğim” (K3.19, s. 38)

“Mavi aynalı evde

Gül alır sevgi verir
En güzel rüyaları
Çocuklara gönderir” (K3.22, s. 45)

“Öksüz devenin hörgücü
İki çatılı bir evcik
Küçücük sarı kuş
Konunca hörgücüne,
Ağlar sevincinden
Kuşları seven deve” (K3.23, s.46)

Dilsel duyarlık ile ilgili cümleler

“Güneş bir kuş öter cuk cuk
Yıldızlar elinde boncuk
Masal çocuk masal çocuk” (K3.2, s. 18)

“Her bahçeden bir çiçekle
Geleceğim beni bekle
Buna dünyaları ekle
Dahası var dahası var” (K3.8, s. 24)

“Turnalar
Sarı çiçeği görünce
Kış
Bir varmış bir yokmuş” (K3.17, s. 36)

“Söyle yerini masalkız
Gökten yelkenler biçelim
Sana mektuplar taşıyan
Beyaz bir gemi seçelim” (K3.31, s.60)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“Sen ninni söyledikçe anne

Yıldızlar bile uyur gökte” (K3.6, s. 22)

“Bir ninni söylesem yine
Açılır mı gözlerin anne?” (K3.6, s. 22)

“Yine kuşların kanadı ile
Yazıyorum adını göklere
Beyaz adını melek adını
Anne anne anne...” (K3.7, s. 23)

“Anneliğin bin renk sende
Dahası var dahası var” (K3.8, s. 24)

Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Ansızın bir kuş ölse
Gökyüzünde
Ağaçlar ağlar da
Niçin yarıya inmez anne
Bayraklar?” (K3.14, s. 33)

“Toprağın türküsünü söyler,
Kardeşim serçekuş
Şekerkız yer altında
Çiçek açar
Nazlı ve ince” (K3.24, s.47)

Zamana duyarlık ile ilgili cümleler

“Toplanırken dalından
Günler bir kiraz gibi
Tadına doyumadan
Kısa sürer yaz gibi” (K3.18, s. 37)

“Güneşin sofrasında

Zaman kardan bir yumak
Çalışmak arı gibi
Arı gibi uyumak” (K3.18, s. 37)

“Çocuklar ülkesine
İlk giden o olurdu
Güneşin şarkısıyla
Rüyakız kaybolurdu” (K3.22, s. 45)

“Öksüz devenin hörgücü
İki çatılı bir evcik
Küçük sarı kuş
Konunca hörgücüne,
Ağlar sevincinden
Kuşları seven deve” (K3.23, s.46)

“Denizi öpünce güneş
Yazın bayrakları uçuşur
Dal üstünde ateş yanar
Kiraz zamanı gelince” (K3.24, s.47)

Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Çok şirinsin
Ev kuralım
Gel beraber
Oturalım” (K3.12, s.31)

“Her gece annem
Kaç yoksusu varsa dünyada
Onca şarkıya böler ayı
Ballanır yoksulların uykuları” (K3.32, s.61)

“Elimde oyuncak saz

Bilye oynarım zenci çocuklarla” (K3.33, s.62)

Mutluluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Kuşlar vardı aramızda
Kaptanımız gölde kuğu
Fotoğraftan okunurdu
İkimizin mutluluğu” (K3.19, s. 38)

“Seni bir ilkbahar günü
En yoksul çoban görürmüş
O an mutluluktan uçar
Sen gidince üzülürmüş” (K3.31, s.59)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“Gülerdi güldüğümde
Benim yerime ağlardı
İlk çocukluk şarkımı
Söylediği gün
Sevincim
Dünyalara sığmadı” (K3.25, s.48)

Çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“Arılar konsun sana
Dalında bir çiçek ol
Durmadan geçer günler
Çalışkan bir böcek ol” (K3.18, s. 37)

Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Her gece annem
Kaç yoksusu varsa dünyada
Onca şarkıya böler ayı
Ballanır yoksulların uykuları” (K3.32, s.61)

Vatana duyarlık ile ilgili cümleler

“Üstündeki ay yıldız
Zaferlerin gök süsü
Durmadan söylenecek
Bayrağımın türküsü” (K3.10, s. 26)

İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Kafdağı’nda doğan güzel
Sensin masalların kızı
Yerde iyilik perisi
Gökte kalbimin yıldızı” (K3.31, s.59)

“Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” (K4) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 5’ te “Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” adlı kitaptaki şiirlerin çocukları duyarlı kılacağı düşünülen konular sunulmuştur.

Tablo 5

“Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Şiirin Duyarlı Kılacağı Konu
K4.1 (Ağaçlar Ayakta Uyur)	Anneye, Sorgulamaya Duyarlık
K4.2 (Dünya Kuş)	Doğaya, Hayvanlara Duyarlık
K4.3 (Kuşlara Benzemek)	Doğaya, Çocuğa Duyarlık
K4. 4 (Bulut)	Düş Gücüne, Doğaya Duyarlık
K4. 5 (Kuşların Annesi)	Anneye, Doğaya Duyarlık
K4. 6 (Uçan Bir Kuşa Bakınca)	Doğaya, Hayvanlara Duyarlık
K4. 7 (Kuş Olmak)	Hayvanlara Duyarlık
K4. 8 (İyilik Şarkıları)	Düş Gücüne, İyiliğe Duyarlık
K4. 9 (Kuşların Gece Ödevi)	Hayvanlara Duyarlık
K4. 10 (Balon)	Düş Gücüne, Çocukluğa, Sorgulamaya Duyarlık
K4. 11 (Eyy!)	Barişe, Anneye, Çocukluğa Duyarlık
K4. 12 (Afrika: Kardeşim)	Sorgulamaya, Yoksul insanlara, Adalet Duyarlık
K4. 13 (Kuş ve Gökyüzü)	Düş Gücüne Duyarlık
K4. 14 (Kuş İşleri)	Mutluluğa, Anneye, İyiliğe Duyarlık
K4. 15 (Uçurtmam Bir Kuş Gibi)	Doğaya, Düş Gücüne, Yaşam Sevince Duyarlık
K4. 16 (Kuşevi)	Düş Gücüne, Kültürel Zenginlik Duyarlık
K4. 17 (Hanımkuş)	Kültürel Zenginliklere, Yaşama Sevincine,Sevgiye Duyarlık
K4. 18 (Kuş Ninnileri)	Dilsel, Düş Gücüne, Anneye Duyarlık
K4. 19 (Kuş Sevince)	Sevgiye Duyarlık
K4. 20 (Uçmayı Unutan Kuş)	Hayvana Duyarlık

Tablo 5 (devamı)

“Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Şiirin Duyarlı Kılacağı Konu
K4. 21 (Gül Kuşu)	Düş Gücüne, Aşka Duyarlık
K4. 22 (Şakacı Papağan)	Çocukluğa Duyarlık
K4. 23 (Kafesteki Kanarya)	Düş Gücüne, Yaşama Sevincine Duyarlık
K4. 24 (Leyleğe Verdiğim Söz)	Düş Gücüne Duyarlık
K4. 25 (Martı Çiçeği)	Yaşama Sevincine Duyarlık
K4. 26 (Kuş Türküleri)	Sevgiye, Kültürel Zenginliklere, Yaşama Sevincine Duyarlık
K4. 27 (Kuş Ülkesi)	Düş Gücüne Duyarlık
K4. 28 (İlk Kuşlar)	Yaşama Sevincine Duyarlık
K4. 29 (Küçük Masal)	Doğaya Duyarlık
K4. 30 (Masal Kuşu)	Düş Gücüne, Zamana Duyarlık
K4. 31 (Hayalkuş)	Düş Gücüne, Kültürel Zenginliklere, Sorgulamaya Duyarlık
K4. 32 (Uykucuk Kuşu)	Anneye, Düş Gücüne Duyarlık
K4. 33 (Kanatsız Kuş)	Düş Gücüne, İyiliğe Duyarlık
K4. 34 (Rüya Kuşu)	Düş Gücüne Duyarlık
K4. 35 (Kelebek)	Yaşama Sevincine Duyarlık
K4. 36 (Uçmak Oyunu)	Düş Gücüne, Sorgulamaya Duyarlık
K4. 37 (Uçtu Uçtu)	Sorgulamaya, Hayvanlara, Yardımlaşmaya, Sevgiye Duyarlık
K4. 38 (Kuş Gemileri)	Düş Gücüne Duyarlık
K4. 39 (Kuşlar Türkü Söyleyince)	Düş Gücüne, İnsan Mutluluğuna, Kültürel Zenginliklere, Doğaya Duyarlık
K4. 40 (Her Kuş Eski Bir Masaldır)	Yaşama Sevincine, Düş Gücüne Duyarlık
K4. 41 (Adını Unutan Kuşlar)	Düş Gücüne, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K4. 42 (Kafdağı'nın Kuşu)	Anneye, Düş Gücüne Duyarlık
K4. 43 (Üç Beyaz Kuş)	Doğaya, Çocukluğa Duyarlık
K4. 44 (“Kuşlar Da Kaderle Uçar”)	İnanca, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K4. 45 (Çocukkuş)	Hayvanlara Duyarlık
K4. 46 (Betül'ün Tek Kuş Sorusu)	Sorgulamaya, Çocukluğa Duyarlık
K4. 47 (Bulutkuş)	Anneye, Sevgiye Duyarlık
K4. 48 (Kırlangıç)	Paylaşmaya, Yoksul İnsanlara Duyarlık
K4. 49 (Seni Uçurabilirim Anne)	Anneye Duyarlık
K4. 50 (Çocuk Kalbimdeki Kuş)	Çocukluğa, Kültürel Zenginliklere, Paylaşmaya, Anneye Duyarlık

Tablo 5'e göre, incelenen kitaptaki şiirlerde çocukları hayal ve düş gücüne (f:22), anneye (f:10), doğaya (f:9), kültürel zenginliklere (f:8), yaşama sevincine (f:8), sorgulamaya (f:7), çocuğa ve çocukluğa (f:7), hayvanlara (f:7), sevgiye ve aşka (f:6), iyiliğe (f:3), paylaşmaya (f:2), mutluluğa (f:2), yoksul insanlara (f:2), yardımlaşmaya (f:1), dilsel (f:1), zamana (f:1), adalete (f:1), inanca (f:1), barışa (f:1) olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler

“Nar saçar rüzgâr

İki kanatlı at olur
Bir kanadı,
Değer çin dağına
Bir kanadı
Çinçin öter” (K4.4, s. 80)

“Geceleyin kuşlara
Rüya gönderir annem” (K4.8, s.84)

“Kuş resimli balon
Patlar ansızın
Çocuk ve gökyüzü
Karışır birbirine” (K4.10, s.86)

“Kuş kurbağa,
Balık tavşan olmaz
Fakat kuş olabilir her şey
Çiçek ağaç zürafa ve insan” (K4.13, s.91)

“Göğün kapısını açar perikız
Uzatır görünmez gül ellerini” (K4.15, s.93)

“Bir resim çizeceğim:
Dört ayaklı bir kuyruklu
Kuş attan önde duracak
Bu kuş atı dört nala
Dağlara uçuracak” (K4.16, s.94)

“Bir resim çizeceğim, karda
Kuşlar kızak kayacak” (K4.16, s.95)

“Uyku, köpüklü süttür
Damlar kuşlara aydan
Dökülür yıldız yıldız

Çatısız bir saraydan” (K4.18, s.100)

“Kanatları ay ışığı
Niçin ağlar hep gül kuşu
Acısını unutturur
Saf hayalden bir damla su” (K4.21, s.103)

“Uçuyor ülkeden ülkeye
Masal kanatlı atlarım” (K4.23, s.105)

“Baharla gelen leyleği
Yıldızları kırarak
Yuva kuracağım” (K4.24, s.106)

“Bir kuşun rüyası süsler
Geceleyin yıldızları
Saçlarından ırmak akar
Büyür masalın kızları”

“Bahardır neşe duvağı
Kırlar güzel düğün yeri
Şen ardıç bülbülü söyler
Söylenmemiş türküleri” (K4.27, s.109)

“Her gece Kafdağı’nın ardından
Uzun kanatlı bir kuş gelir
Gördüğü rüyalar için
Ağlayana inci verir” (K4.30, s.115)

“Çocuğun kendi uçurduğu
Sonsuz kanatlı kuş olur
Bilmeceler ilk önce
Olmayan kuşlara sorulur” (K4.31, s.116)

“Uykucuk kuşu
Hiç uyumaz
Uykuları saklamak
İşi gücü bu” (K4.32, s.117)

“Gece, bir siyah kuş
Kanatları Kafdağı’nda
Unutulmuş unutulmuş” (K4.33, s.118)

“Uçunca rüya kuşum
Uyandım koştum pencereye
Ellerim bomboş yine” (K4.34, s.119)

“İpten salınır gökten
Kuklacı ipe çekince
Başlar kuş oyunu” (K4.36, s.121)

“Denizin kıyısı bahar
Kuş gemileriyle
Bulutlar oynar” (K4.38, s.123)

“Suda yürür su perisi
Etekleri hiç ıslanmaz” (K4.39, s.124)

“Kuş resimlerinden
Bir adadır Kafdağı” (K4.40, s.125)

“Delikli uzun gagası
Rüzgâr estikçe
Ağlarmış” (K4.41, s.126)

“Biraz acıksa ağlar
Uzar meyve dalları
Hep doğudan batıya

Uçurur masalları” (K4.42, s.127)

“Uçuşan küllerinden
Bir Anka daha doğar
Onun da yüreğinde
Annesinin düşü var” (K4.42, s.128)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“Kuşları gökyüzü örter
Beni annem” (K4.1, s. 77)

“Önce mumu yakar
Sonra
Yıkar beni annem” (K4.5, s. 81)

“Öldürmekle bir çocuğu
Bütün anneleri öldürmüşken
Düşman
Göremedin hiçbir yerde
Utancını” (K4.11, s.87)

“Türküler ormanı gün ışığında
Şefkati uçurur anne kuşlar
Gece yitirir kuşlarını orman
Bir varmış bir yokmuşlar” (K4.14, s.92)

“Ninni, der anne kuşlar
Gökten bir resim uçar
Yavru kuşlar sevinir
Yavrular çiçek açar” (K4.18, s.100)

“Güneşle,
Acıkır küçük ırmak

Koşar anne suya” (K4.32, s.117)

“Uçuşan küllerinden
Bir Anka daha doğar
Onun da yüreğinde
Annesinin düşü var” (K4.42, s.128)

“Yağmur-anne
Emzirir bulutları
Çiçek gibi bir sudan” (K4.47, s.135)

“Kuşların gözyaşları
Senin gözyaşlarına benziyor anne” (K4.49, s.137)

“Minik kuşum, diyorsun bana
En solgun günlerinde
Kanatlarımı sana
Açabilirim anne” (K4.49, s.137)

“Yolların bittiği gün
Anneme bir şiir sun
Çocuk kalbimdeki kuş
Benim çocukluğumsun” (K4.50, s.140)

Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Güneş kuş
Ay kuş
Yıldızlar kuş” (K4.2, s. 78)

“Balığa kiraza elmaya
Ne görsen kuş diyorsun
Böyle kuşlara benziyorsun,
Gözlerin kapalı gülünce!” (K4.3, s. 79)

“Gök-anne,
Masal anlat rüzgâra
Kuşlar konsun
Yağmurun ellerine” (K4.4, s. 80)

“Yıkanmak
Koparmak asmadan
Salkım salkım üzümü” (K4.5, s. 81)

“Bahar abla duvağını dikerken
Ilık rüzgâr çiçekleri öpüyor” (K4.15, s.93)

“Bir kuş
Sarı yapraklı
Bir ağaç
Kırık bir dal” (K4.29, s.114)

“Gelin olur bahar abla
Kuşlar türkü söyleyince” (K4.39, s.124)

“Kuğuları uçurur nehir
Orman resimleri çizer,
Kuş kanatları
Güzelleşir dağ deniz ve şehir” (K4.40, s.125)

“Üç kuşum var üçü de beyaz
Şiir okurken kuşlarıma
Gülümser deniz
Nazlanır yaz” (K4.43, s.131)

Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler

“Bir resim çizeceğim
Çocuğun elinde saz
Teller sarı teller ak
Kuş ve çocuk
Türküler okuyacak” (K4.16, s.94)

“Çocuk her gün
Türkü söylediği için
Kuğulara bu kadar beyaz” (K4.17, s.99)

“Güler ninni sesiyle
Gökyüzü ağaç olur” (K4.18, s.100)

“Bahardır neşe duvağı
Kırlar güzel düğün yeri
Şen ardıç bülbülü söyler
Söylenmemiş türküleri” (K4.26, s.108)

“Çocuğun kendi uçurduğu
Sonsuz kanatlı kuş olur
Bilmeceler ilk önce
Olmayan kuşlara sorulur” (K4.31, s.116)

“Gökyüzü ağaca döner
Kuşlar türkü söyleyince” (K4.39, s.124)

“Türkü söyleyince kuğu
Kuş düğünü başlarmış” (K4.41, s.126)

“Kuşlar türkü söyleyince
Yer değiştirir bahçe ile evimiz” (K4.44, s.132)

“Uçmak mavi bir türkü
Kanadında gözüm var” (K4.50, s.139)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“Yükselir tüy-kanat gibi uçurtma
Gösterir sevincin gökte yerini” (K4.15, s.93)

“Çocuk her gün
Çember çevirdiği için
Kuşlar bu kadar sıcak” (K4.17, s.99)

“Çocuk her gün
Daha çok sevdiği için
Kuğular uçmaz” (K4.17, s.99)

“Kuşlar şarkı söylüyor bahara
Sevinçleri uçuracak kafesi” (K4.23, s.105)

“Bir gülücüğe benzer
Martının konduğu yer
Gökyüzü ağaç deniz
Çiçek açar gemiler” (K4.25, s.107)

“Bahardır neşe duvağı
Kırlar güzel düğün yeri
Şen ardıç bülbülü söyler
Söylenmemiş türküleri” (K4.26, s.108)

“Altın çiçeği her öpüşünden
Bir kuş doğmuş süslü ve ince
Atı çağırılmış yıldızlar
Kuşlar çiçeğe gülünce” (K4.28, s.113)

“Sevincin
İyi havalarda
Düşmanın ise
Yağmur” (K4.35, s.120)

“Kuğuları uçurur nehir
Orman resimleri çizer,
Kuş kanatları
Güzelleşir dağ deniz ve şehir” (K4.40, s.125)

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Ağaçlara şaşıyorum
Ağaçlar ayakta
Nasıl uyuyor anne?” (K4.1, s.77)

“Niçin
Daha çok balon
Ve gökyüzü çizer
Çocuk yine?” (K4.10, s.86)

“Bu mudur Afrika anne: Su da mı yanar” (K4.12, s.89)

“Bir sır gibi saklar
Beyaz hayal defterini
Niçin şaşırır her çocuk
Hayal evinin yerini?” (K4.31, s.116)

“İpten salınır gökten
Kuklacı ipe çekince
Başlar kuş oyunu

Kuklacı nerde gizli?
Kim açar perdeleri?” (K4.36, s.121)

“Nerden geldi nazlı kuşum,
Cennetten mi uçuruldu?” (K4.37, s.122)

“Aynı ağacı sevdikleri için mi?
Birbirine benzer çok
Kuş ve çocuk” (K4.46, s.134)

Çocuğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Balğa kiraza elmaya
Ne görsen kuş diyorsun
Böyle kuşlara benziyorsun,
Gözlerin kapalı gülünce!” (K4.3, s. 79)

“Çocuk ve gökyüzü
Balonla yarışır” (K4.10, s.86)

“Bozabilseydin susma orucunu
Yazılacaktı kalbine yeniden
Sonsuza kadar yaşayacak
En çocuk adın” (K4.11, s.88)

“Çiçek bakışlı çocukları görünce
Anılar çağırır onu ilk konduğu dala” (K4.22, s.104)

“Bülbül kanatlıdır ağzı çiçek
Çocuk kalbimdeki kuş
Güzel günler görecektir” (K4.43, s.131)

“Burnu havuçtan kardan adamı
Görünce gülümser çok
Kuş ve çocuk” (K4.46, s.134)

“İstiyorsan seninle
Adımı paylaşırım
Çocuk kalbimdeki kuş
Binlerce kuş taşırım” (K4.50, s.139)

Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Ne çok kuş var
Dağlar ırmaklar kuş
Kardeşim
Nazlı kuş” (K4.2, s. 78)

“Uçan bir kuşa bakınca
Güzelleşir dünya” (K4. 6, s. 82)

“Ev kuş
Deniz kuş
Ağaç kuş
Irmak kuş oldu
Başladı kuş oyunu” (K4. 7, s. 83)

“Kuşların gece ödevleri
Yazmaktır şiirleri” (K4.9, s.85)

“En çiçek kuş tavus kuşu
Hep süslü her an yeni” (K4.20, s.102)

“Gözlerime bakma öyle
Yaralıysan bana söyle” (K4.37, s.122)

“Mini mini serçe kuş
Kalbim seni çağırıyor” (K4.45, s.133)

Sevgiye ve aşka duyarlık ile ilgili cümleler

“Küçücük bir kuş
Fili sevdi
Uçtu fil” (K4.19, s.101)

“Şarkıların ırmakları
Aşkını sunar ak güle
Aşkın kırık aynasında
Kırk sır görünür bülbüle” (K4.21, s.103)

“Bir ağaçtan bir ağaca
Sevgi ırmakları akar” (K4.26, s.108)

“Çiçek bir kuşu severse
Doğar içine kuş dili” (K4.26, s.108)

“Gir kalbime yanımda kal
Sürsün bitmeyen masal” (K4.37, s.122)

“Bulutkuş
Toprağı özler
Yavru kuşları
Uyandırır uykudan” (K4.47, s.135)

İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Her sabah
İyilik şarkısı söyleyerek
Uçar kuşlar” (K4.8, s.84)

“Biraz ninni biraz masal
Ay uzar beşik olur
Meleklerle merhamet yarışında
Annesiz bebekleri öpen kuşlar” (K4.14, s.92)

“Uyandırırım güneşi anne
Üşüyebilir kanatsız kuş” (K4.33, s.118)

Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Birlikte yaşamak varken
Pırr diye kaçıyorsun
Niçin telaşlısın uçarken” (K4.48, s.136)

“İstiyorsan seninle
Adımı paylaşırım
Çocuk kalbimdeki kuş
Binlerce kuş taşıyım” (K4.50, s.139)

Mutluluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Yeryüzünün acılarını uçurur
Nazlı kuşlar mutlu uçar
Koyar kalbimize sevinci
Gülen umutlu kuşlar” (K4.14, s.92)

“Çiçek açar masallarda
Ağaçlara yakışır naz
Acı azalır dünyadan
Kuşlar türkü söyleyince” (K4.39, s.124)

Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Rüyadayız. Yedi kişi oluyoruz yine
Annemin incecik kollarında
İlk ölen kardeşimiz soruyor
İçinden bulut geçen bilmeceleleri
Yapraktan bardakla su taşıyor bize babam” (K4.12, s.89)

“Kanatların makas gagan iğne
Gökyüzünden diktiğin
Giysileri
As ağaçlarına
Yoksul ülkelerin” (K4.48, s.136)

Yardımlaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Gözlerime bakma öyle
Yaralıysan bana söyle” (K4.37, s.122)

Dilsel duyarlıkla ilgili cümleler

“Uyku, köpüklü süttür
Damlar kuşlara aydan
Dökülür yıldız yıldız
Çatısız bir saraydan” (K4.18, s.100)

Zamana duyarlık ile ilgili cümleler

“Günler geçer büyür çocuk
Büyür ağaçların boyu
Görünmez olur masal kuşu
Dalgaları gölün suyu” (K4.30, s.115)

Adaletle duyarlık ile ilgili cümleler

“Ara. Şimdi reklamlar sırada:
İnsanlığın Afrika vicdan ödevi” (K4.12, s.90)

“Harflerin Kardeşliği” (K5) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 6’ da “Harflerin Kardeşliği” adlı kitaptaki şiirlerin çocukları duyarlı kılacağı düşünülen konular sunulmuştur:

Tablo 6

“Harflerin Kardeşliği” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Şiirin Duyarlı Kılacağı Konu
K5.1 (Harflerin Kardeşliği)	Kardeşliğe Duyarlık
K5.2 (Her Çocuğun Bir Adı Var)	Yaşama Sevincine Duyarlık
K5.3 (Rengim Güzelliğimdir)	Çocukluğa, Eşitliğe Duyarlık
K5.4 (Gözyaşı Rengi Aynı)	Eşitliğe Duyarlık
K5.5 (Azınlık Çocuk!)	Eşitliğe, Kardeşliğe Duyarlık
K5.6 (Daha Nasıl Anlatmalı)	Eşitliğe, Sorgulamaya, Çocuğa Duyarlık
K5.7 (Ayrımcılık Dersi)	Eşitliğe Duyarlık
K5.8 (Biricik Ders)	Haklara, Çocuğa Duyarlık
K5.9 (Kardeşlik)	Anneliğe, Kardeşliğe, Kültürel Zenginliklere Duyarlık
K5.10 (Soru Sormak)	Sorgulamaya Duyarlık
K5.11 (Şair Amca)	Sorgulamaya, Çocuğa Duyarlık
K5.12 (Hangisi Büyük)	Sorgulamaya Duyarlık
K5.13 (Karşı Kıyıya Geçmek)	Çocuğa Duyarlık
K5.14 (Neden İnsan Gibi)	Sorgulamaya, Yaşama Sevincine Duyarlık
K5.15 (Yedi Büyük Soru*)	Sorgulamaya Duyarlık
K5.16 (Nedir Hak?)	Hakka, Eşitliğe, Sorgulamaya Duyarlık
K5.17 (Şaka)	Çocuğa Duyarlık
K5.18 (Doğru Başka)	Doğruluğa Duyarlık
K5.19 (Yorum)	Barışa Duyarlık
K5.20 (Ana Dili Hakkı)	Kültürel zenginliklere, Haklara Duyarlık
K5.21 (Eşitlik)	Eşitliğe Duyarlık
K5.22 (Çocuklar Yalan Söylemez)	Doğruluğa Duyarlık
K5.23 (Babaların Payı)	Aile Bireyelerine Duyarlık
K5.24 (Şair Amcanın Kedisi)	Hayvanlara Duyarlık
K5.25 (Bir Kedi Yalnız)	Paylaşmaya Duyarlık
K5.26 (Felsefe Okulu)	Sorgulamaya Duyarlık
K5.27 (Kaç Ufuk Çizgisi Var?)	Sorgulamaya Duyarlık
K5.28 (Dedem Bunları Nereden Biliyor?)	Çocukluğa Duyarlık
K5.29 (İki Soru)	Yoksul İnsanlara, Mutluluğa Duyarlık
K5.30 (Sandalye Bile Ağlar)	Çocukluğa Duyarlık
K5.31 (Adalet)	Adalet, Eşitliğe, Yoksul İnsanlara Duyarlık
K5.32 (Pişmanlık)	Özgürlüğe Duyarlık
K5.33 (Son Rüya)	Anneye, Çocuğa Duyarlık
K5.34 (Fotoğraftaki Çocuk)	İnsan Mutluluğuna, Çocuğa Duyarlık
K5.35 (Ağır Oyun)	Çocukluğa, Yoksul İnsanlara, Anneye Duyarlık
K5.36 (Uçamayan Kuş)	Sorgulamaya Duyarlık
K5.37 (Boyacı Kuş)	Yoksul İnsanlara, Haklara Duyarlık
K5.38 (Dünya Nasıl Sevinir?)	Paylaşmaya, Yoksul İnsanlara Duyarlık
K5.39 (Lale ve Gül)	Dilsel Duyarlık
K5.40 (Çocukların Anlamadığı)	Çocuğa Duyarlık
K5.41 (Çocukları Anlayan)	Çocuğa Duyarlık
K5.42 (Çocuk Benim Ülkemdir)	Çocuğa Duyarlık
K5.44 (Nasıl Felsefe Bu!)	Çocuğa Duyarlık
K5.45 (Çocuklar Kime Oy Versin?)	Çocuğa Duyarlık
K5.46 (Oylarınızı Çocuklara Verin)	Yoksul İnsanlara, Kardeşliğe, Çocuğa, Barışa Duyarlık

Tablo 6’ya göre, incelenen kitaptaki şiirlerde çocukları çocuğa ve çocukluğa (*f*:17), sorgulamaya (*f*:10), eşitliğe (*f*:8), yoksul insanlara (*f*:6), hakka ve adalete (*f*:5), kardeşliğe (*f*:4), anneye (*f*: 3), paylaşmaya (*f*:2), mutluluğa (*f*:2), yaşama

sevincine (f:2), kültürel zenginliklere (f: 2), doğruluğa (f:2), barışa (f:2), aile bireyelerine (f:1), özgürlüğe (f:1), dilsel (f:1), hayvanlara (f:1), olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Çocuğa ve çocukluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Renk körü
Olmaya gerek yok
Önce çocuğum ben” (K5.3, s. 17)

“Doğacağı ülkeyi
Annesini babasını
Ana dilini
Önceden
Seçemez çocuk” (K5.6, s. 21)

“Dersimiz: Çocuk Hakları
Konu: Her zaman ve her yerde
Çocuk olma
Ve çocuk gibi
Yaşama hakkı” (K5.8, s. 23)

“Çocuk
Şarkılı ırmak
Kıyısına ulaştığı
Denizden büyük” (K5.11, s. 29)

“Boyum uzasa,
Yüzmeyi öğrensem de
Uygun ortam olmadan
Geçemem
Kendi ırmağımdan
Karşı kıyıya” K5.13, s. 31

“-Doğru, dedi Rana
Parmağını havaya kaldırarak
Çocuklar
Yalan
Söyleme” (K5.17, s. 39)

“Çocuk her sabah
Daha yeni
Daha ilginç görür
Dünyayı” (K5.28, s. 57)

“Bir çocuk
Sanık sandalyesine otursa
Sandalye bile ağlar” (K5.30, s. 62)

“Hani çocuklar çiçekte şair amca
Sen yine de şiir defterini yakma!” (K5.33, s. 66)

“Anlayamadığım
Bir şey daha var:
Niçin gülme hakkı yok
Fotoğraftaki ağlayan çocuğun” (K5.34, s. 69)

“Beni her gün sobeleyen kimdir usta?
Yoksulluk mu annemin erken gidişı
Kalem yerine kullanıyorum parmaklarımı
Gökyüzü hüznün defterim midir usta?”(K5.35, s. 70)

“Küçük dedeme göre
Sesi tanır çocuk
Bakışı okur
Bilir kime
Güven duyacağını” (K5.40, s. 79)

“Haberci çocuklar

Sabah duyurmuş
Üç müzisyenin
Öldüğünü
...
Şöyle demiş köyün bilgisi:
Yürekleri hep
Çocuk kalmış bu üç kişi kadar
Yoktur dünyada
Çocukları anlayan” (K5.41, s. 81- 82)

“ ‘Çocuk benim ülkemdir’
Dizesi tek başına
Çocuk safında
Duruşun belgesi

Okuyun
Her doğan çocukla
Gelen haberi:
‘Diriliş beşiği’dir çocuk” (K5.42, s. 83)

“Üç yanlışı var bu
Eski zaman bilgesinin:

Hiç ciddiye
Almıyor çocuğu!” (K5.44, s. 86)

“İtirazım var buna:
Hiç olmazsa çocuklar
Oylarını verebilsinler
Kendilerine” (K5.45, s. 87)

“Yeter ki öğrensın büyükler
Oylarını çocuklara vermeyi” (K5.46, s. 90)

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Kediciğim
Söyler misin
İnsanlara bunu
Daha nasıl anlatmalı?” (K5.6, s. 21)

“Soru sormak
Bazen
Cevabın yarısını
Bazen de
Tamamını bilmektir

Soru sormak
Hayat bilgisi dersinden
Pekiye’yle geçmektir” (K5.10, s. 28)

“Çocuğun soruları
Hepimizden büyük” (K5.11, s. 29)

“— Soruların
Dedi öğretmen
Okuldan bile
Dağdan bile
Daha büyüktür” (K5.12, s. 30)

“Neden insan gibi
Konuşamaz hiçbir kuş
Hiçbir arı?” (K5.14, s. 32)

“Kimim ben?
...
Neresi geldiğim yer?
...

Gittiğim yer neresi?

...

Yaşıyorsam ne için?

...

Anlamı ne

Soluk alıp vermenin?

...

Nereye çevirmeliyim

Yönümü?" (K5.15, s. 34)

“İyilik mi?

...

Ayrıcalık mı?

...

Doğuştan payına

Düşen mi?

Herkes için eşit

Olması gerekmez mi?

Söyler misiniz

Nedir hak?" (K5.16, s. 36)

“Bir soru soracağım size,

Dedi öğretmenimiz:

Tavuk mu yumurtadan çıkar

Yumurta mı tavuktan?" (K5.26, s. 54)

“— Baba, kaç ufuk çizgisi var

Dünyada?" (K5.27, s. 56)

“Ya annem ya babam yanımda

Ben uçamayan bir kuş muyum anne?" (K5.36, s. 71)

“Yollar bu kadar uzunken
Ben evde unutulmuş muyum anne?” (K5.36, s. 71)

Eşitliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Ben esmer çocuk
Ben sarışın çocuk
Ben beyaz çocuk
Ben siyah çocuk

Renk körü
Olmaya gerek yok
Önce çocuğum ben” (K5.3, s. 17)

“Beyaz, esmer, siyah,
Sarı tenli olsa da

Hepsinin gözyaşları
Aynı renk” (K5.4, s. 18)

“Sayıca az olması
Bir toplumun
Üstünlük sağlamaz ki
Çoğunluğa” (K5.5, s.19)

“Derileri değişik
Gözleri siyah mavi
Yeşil kahverengi
Olsa da
Doğuştan yoktur
Hiçbir insanın
Diğerinden farkı” (K5.6, s. 21)

“Ayırmaz

Ne erkek

Ne de kız

Büyüklere

Sıralar vermeli

Ayrımcılık dersini” (K5.7, s. 22)

“İyilik mi?

...

Ayrıcalık mı?

...

Doğuştan payına

Düşen mi?

Herkes için eşit

Olması gerekmez mi?

Söyler misiniz

Nedir hak?” (K5.16, s. 36)

“O kadar büyük

O kadar büyük ki

İnsanların doğuştan

Eşit haklara

Sahip olduğunu

Açıklayan felsefe” (K5.21, s. 45)

“Nar narnar

İçinde ne çok

Eşit kardeşin var” (K5.31, s. 63)

Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Niçin anne
Her gün rüyada
Yoksulları görüyorum”(K5.29, s. 61)

“Her şey
Nar gibi
Adaletle dağıtılsa
Her gün bayram edecek
Yoksullar” (K5.31, s. 63)

“Beni her gün sobeleyen kimdir usta?
Yoksulluk mu annemin erken gidişi”(K5.35, s. 70)

“Okul sonrası koşup gelirdi
Boyacı çocuk
Yoksul ve cılızdı çok
Fırçalarını tıkırdatınca
Fırçaları sazdı çok” (K5.37, s. 72)

“İkinci payı
Yoksul kızın
Kalem kutusuna koydum
Sevindi kalemler
Sevindi yirmi üç kuruş”(K5.38, s. 74)

“Nedense bir türlü
Gerçekleşmedi
Özlenen
Güzel günler
Yoksulluk
Yedi kıtada
Dağlarca” (K5.46, s. 90)

Hakka, hukuka ve adalete duyarlık

“Haklarımızı yazalım
Aynalara denizlere gökyüzüne
Okusun anneler babalar” (K5.8, s. 23)

“İyilik mi?

...

Ayrıcalık mı?

...

Doğuştan payına

Düşen mi?

Herkes için eşit

Olması gerekmez mi?

Söyler misiniz

Nedir hak?” (K5.16, s. 36)

“Değişmez yasadır:

Ana dili hakkını

Değiştiremez

Hiçbir anayasa” (K5.20, s. 42)

“Her şey

Nar gibi

Adaletle dağıtılsa

Her gün bayram edecek

Yoksullar” (K5.31, s. 63)

“Okul sonrası koşup gelirdi

Boyacı çocuk

Yoksul ve cılızdı çok

Fırçalarını tıkırdatınca

Fırçaları sazdı çok” (K5.37, s. 72)

Kardeşliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Harfler nasıl söyler
İnsanlara
Kardeşliği?
Çiçekler gibi mi?” (K5.1, s.13)

“Azınlık sözcüğünü
Silelim sözlüklerden
Kardeşçe
Yaşamak istiyorum” (K5.5, s. 19)

“Anneler
Menekşelere
Şarkı söylediği zaman
Büyür yan yana
Bir zenci çocuk
Bir Kızıldereli çocuk
Bir Asyalı
Bir Afrikalı
Bir Avrupalı çocuk

Aslında
Kardeşlik
Bu kadar kolay” (K5.9, s. 24)

“Doğmuş ve doğacak
Kardeşlerimizle
Biz öğreteceğiz
Dünyaya
Göz göze baka baka
Kardeşliği
Yeter ki öğrensin büyükler
Oylarını çocuklara vermeyi” (K5.46, s. 90)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“Anneler
Menekşelere
Ninni söylediği zaman
Uyur kırlarda
Yan yana
Bir çocuk
Bir kuzu
Bir tavşan
Bir tilki” (K5.9, s. 24)

“Şehrin ıssız ve yorgun parklarından
Çiçekler toplayacağım annem için” (K5.33, s. 66)

“İssız ve soğuk ay ışıklarıyla
Anneme koşacağım son rüyamda” (K5.33, s. 66)

“Beni her gün sobeleyen kimdir usta?
Yoksulluk mu annemin erken gidişi”(K5.35, s. 70)

Paylaşmaya duyarlık ile ilgili duyarlık

“Bir sabah
Yaşlı ressam
Tamamlamış
Son resmini

Resmin yanı bomboş:
Bir kedi yalnız” (K5.25, s. 53)

“Harçlığımı üçe böldüm
Sevindi üç kuş” (K5.38, s. 74)

“Sınıf arkadaşıma verdim
İlk payı
Sevindi parmaklarım
Sevindi on üç kuş” (K5.38, s. 74)

İnsanın mutluluğuna duyarlık ile ilgili cümleler

“Niçin anne
Her gün dünyada
Sevinç daha az” (K5.29, s. 61)

“Anlayamadığım
Bir şey daha var:
Niçin gülme hakkı yok
Fotoğraftaki ağlayan çocuğun” (K5.34, s. 69)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“Sevinçle girsinler
Güzel bir dünyanın
Eşiğinden içeri” (K5.2, s. 14)

“Neden yazın
Şarkı söyler ağustos böcekleri” (K5.14, s. 32)

Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler

“Anneler
Menekşelere
Ninni söylediği zaman
Uyur kırlarda
Yan yana
Bir çocuk
Bir kuzu
Bir tavşan
Bir tilki” (K5.9, s. 24)

“Bebek
Ana dilinde
Dinler ninnileri

Şarkılarını
Ana dilinde söyler” (K5.20, s. 42)

Doğruluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Doğru çizilemez ki!
Doğru
İnsanın yüreğinde
Davranışında” (K5.18, s. 40)

“Bir çocuk
Babasına
Mavi bulutunu gösterse
Bu da doğrudur

Çünkü çocuklar
Yalan söylemez” (K5.22, s. 46)

Barışa duyarlık ile ilgili cümleler

“Savaş’a seslenince
Utaniyorum
Barış’la konuşunca
Umutlanıyorum” (K5.19, s. 41)

“Daha da acısı
Hiroşima Vietnam
Doğu Türkistan
Filistin. Bosna
Irak. Suriye. Somali” (K5.46, s. 90)

Aile bireyelerine duyarlık ile ilgili duyarlık

“Ana haber

Ana yol

Ana yasa

Öğretmenim

Yok mu

Hiçbirinde

Babaların payı?” (K5.23, s. 47)

Özgürlüğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Eli kulağında hala:

Hani anlatmıştın

İlk Hayat Bilgisi dersinde

İzinsiz dokunulmayacaktı

En özgür yurdumuz olan

Bedenimize” (K5.32, s. 65)

Dilsel duyarlık ile ilgili cümleler

“...ya lale açmalıdır

Göğsümüzde yahut gül

Dizesiyle, seslenir bize

Cennetin orta yerinden” (K5.39, s. 77)

Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Şair amca

İtiraz ediyorum sana

Kedi insanların

Oyuncağı değil ki

Kedilerin de

Kedice bir adı var” (K5.24, s. 51)

“Okula Giden Kedi” (K6) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 7’ de “Okula Giden Kedi” adlı kitaptaki şiirlerin çocukları duyarlı kılacağı düşünölen konular sunulmuştur:

Tablo 7

“Okula Giden Kedi” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünölen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Duyarlı Kılacağı Konu
K6.1 (Büyömek İstiyorum Baba)	Aile Bireyelerine Duyarlık
K6.3 (Topum ve Ayağım)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.4 (Ben Hangisiyim?)	Çocuğa Duyarlık
K6.5 (Annemi Anlatmak)	Anneye Duyarlık
K6.6 (Okula Giden Kedi)	Okula, Hayvanlara Duyarlık
K6.7 (Daha Çok Sevmek)	Sevgiye, Paylaşmaya Duyarlık
K6.8 (Ayakkabılarım)	Çalışkanlığa Duyarlık
K6.9 (Ayakkabılarımın Sevinci)	Okula Duyarlık
K6.10 (Benimle Yüröyen)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.11 (Okula Giderken)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.12 (İlk Kime Söyleyeceğim)	Aşka Duyarlık
K6.13 (Silgi)	İyiliğe, Emeğe Duyarlık
K6.14 (Kalem)	Okula Duyarlık
K6.15 (Harflerin Uykusu)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.16 (Harflerin Uyanması)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.17 (Harfler Nasıl Bakar?)	Çocuğa, Sorgulamaya Duyarlık
K6.18 (Harfler Neyi Sever?)	Sorgulamaya, Okula, Çocuğa Duyarlık
K6.19 (Harfler Ne Yer?)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.20 (Sayıların Sevileni)	Doğruluğa Duyarlık
K6.21 (İstanbul Gibi)	Aile Bireyelerine Duyarlık
K6.22 (İki Dördü Sevdiği İçin)	Sevgiye Duyarlık
K6.23 (Okumak Neye Benzer?)	Okumaya Duyarlık
K6.24 (Okurken)	Okumaya Duyarlık
K6.25 (Kitaplar İnsana Benzer)	Kitaba Duyarlık
K6.26 (Daha Uzaklara Götüren)	Kitaba Duyarlık
K6.27 (Anne Ben Balık Mıyım?)	Düş Gücüne Duyarlık
K6.28 (Oyuncaklar Niçin Büyömez?)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.29 (Uyurken Yeşil)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.30 (Mavi Sevmek)	Okula, Sevgiye Duyarlık
K6.31 (Dedemin Çocukluğu)	Çocukluğa Duyarlık
K6.32 (Palyaço)	Yaşama Sevincine Duyarlık

Tablo 7 (devamı)

“Okula Giden Kedi” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Şiirin Duyarlı Kılacağı Konu
K6.33 (Daha Çok Sevmek)	Sevgiye, Çocuğa Duyarlık
K6.34 (Karnemdeki Kırık Ders)	Doğaya Duyarlık
K6.35 (Önce)	Emeğe Duyarlık
K6.36 (Üşüyen Kardelen)	Çocuğa, Sevgiye, Anneye Duyarlık
K6.37 (Her Çiçek Bir Haber Verir)	Aşka, Çocuğa Duyarlık
K6.38 (Sudaki Rüya)	Doğaya Duyarlık
K6.40 (Köydeki Arkadaşım)	Düş Gücüne, Doğaya Duyarlık
K6.41 (Çocuğa Benzeyen Çiçek)	Çocuğa, Anneye Duyarlık
K6.42 (Daha Büyümeden)	Doğaya Duyarlık
K6.43 (Uyku Hırsız)	Düş Gücüne Duyarlık
K6.44 (Konuşmak)	Çocuğa, Doğaya Duyarlık
K6.45 (Annem Her Zaman Yaz)	Çalışkanlığa, Anneye Duyarlık
K6.46 (Güneş Niçin Doğar?)	Doğaya Duyarlık
K6.47 (Merak)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.48 (Dünya)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.49 (Neden He	Sorgulamaya Duyarlık
K6.50 (Neden Çok Şakacıdır Ay?)	Sorgulamaya Duyarlık
K6.51 (Neden Böyle?)	Sorgulamaya Duyarlık

Tablo 7’ye göre, incelenen kitaptaki şiirlerde sorgulamaya (*f*:15), çocuğa (*f*:8), aşka ve sevgiye (*f*:7), doğaya (*f*:6), okula (*f*:5), anneye (*f*:4), emeğe ve çalışkanlığa (*f*:4), düş gücüne (*f*:3), aile bireyelerine (*f*:2), okumaya (*f*:2), kitaba (*f*:2), iyiliğe (*f*:1), doğruluğa (*f*:1), yaşama sevincine (*f*:1), hayvanlara (*f*:1), paylaşmaya (*f*:1) olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Baba niçin
Gol atınca
Topu severim
Ayağımdan
Daha çok?” (K6.3, s. 19)

“Niçin anne
Eski ayakkabıları
Çöpe attın?” (K6.10, s. 25)

“Okul yolunda
Yanımda yürüyen
Ve ıslık çalan kim?
Babam

Türkü söyleyen kim?
Annemle babam” (K6.11, s. 28)

“Nasıl uyur harfler?

Yeşilce
Sarıca
Mavice mi?” (K6.15, s. 36)

“Harfler
Nasıl uyanır?
Yazanın
Kalemiyle mi?” (K6.16, s. 37)

“Büyük harfler
Büyükler gibi
Küçük harfler
Çocuklar gibi mi
Bakar?” (K6.17, s. 38)

“Neyi sever harfler?

Defteri kitabı
Yazı tahtasını mı?

Yazan eli
Okuyan gözü mü?” (K6.18, s. 40)

“Harfler acıkır mı,
Susar mı?
...
Ses mi yer harfler
Renk mi?
Koku mu?” (K6.19, s. 41)

“Uykudayken
Uzarmış boyum
Niçin hiç büyüzmez, baba,
Oyuncaklarım?” (K6.28, s.58)

“Niçin uyurken
Yeşilim, anne?

Daha hızlı
Büyüdüğüm için mi?” (K6.29, s.60)

“Öğretmenim haklı:
Akli havalarda olmak
Büyümekten
Başka bir şey

Yine de
Merak ediyorum
-Önceki boyum
Nereye gitti?” (K6.47, s.89)

“Hiç durmadan
Ardına bile
Bakmadan
Döner dünya

Yoksa dünyanın
İnsanlardan sakladığı
Bir şey mi var?” (K6.48, s.90)

“Neden havaya
Attığımız taş
Dalından kopan elma
Yere düşer hep” (K6.49, s.91)

“Bulutlar mı
Saklar ay’ı
...
Niçin
Gece görünür ay?” (K6.50, s.92)

“Neden dünya
Bir yılda döner
Güneşin çevresinde?
...
Neden ay
Bir yılda
On iki kez
Dolaşır dünyayı?” (K6.51, s.94)

Çocuğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Annem ‘aşkım’ diyor
Babam ‘arkadaşım’

‘Dayıcığım’, diye
Seslenir bana dayım
‘Minnoş’uyum anneannemin

Çiçek Ahmet’im
Amcama göre” (K6.4, s. 20)

“Çocukla

Çocuk gibi bakar
Her harf
Büyükle
Büyük gibi” (K6.17, s. 39)

“Taş devrinden kalma,
Desem üzülecek
- Harikalar diyarından
Almış olmalısın
Bu iki tekerlekli arabayı,
Der demez
Geri geldi sanki
Dedemin çocukluğu” (K6.31, s.62)

“Ağaca çıkınca
Daha çok
Sever çocuk
Ağaçları
Kuşları
Ve gökyüzünü” (K6.33, s.66)

“Yaz kış
Çocukları görünce
Isınır deniz” (K6.36, s.72)

“Gül
Güzelliğin doruk noktası
En çok sevdiği
Bülbül ve çocuk sesi” (K6.37, s.73)

“Papatyadır çocuğa
En çok
Benzeyen çiçek” (K6.41, s.78)

“Çocuklar karda
Oynarken
Kardan adam
Sıcak
Sımsıcak” (K6.44, s.83)

Aşka ve sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler

“— Anne
Bir kardeşim daha olsa
Sever mi seni çok?

Alır mı senden
Sevgimin yarısını

Bana ayırdığın zaman
Bölünür mü ikiye?

Sıcaklığın azalır
Eksilir mi
Öpücüklerin

— Hayır, yavrum, hayır!
Sen nasıl sevginle geldiysen
Kardeşin de
Sevgisiyle gelecek” (K6.7, s. 24)

“İçimdeki sesi duyunca
Koşacağım annemin
Babamın yanına

El ele tutuşup
İkisine birden
Söyleyeceğim

Kime aşık olduğumu” (K6.12, s. 29)

“Çarpma

İşlemini anlatırken

Sordu öğretmen

— Niçin dört eder

İki kere iki?

...

Ayağa kalktı

Ahmet Kerem

— İki, dedi

Dördü

Sevdiği için” (K6.22, s. 48)

“Niye mavi

Severler hep

Sevgi

Mavi

Diye mi?” (K6.30, s.61)

“Gökyüzü sever

Kuşları

Ağaçları

Kaval çalan çobanı

Gökyüzü sever çocuğu

Ağaçlardan

Kuşlardan

Ve çobandan

Daha çok” (K6.33, s.66)

“Kar yağarken

Sevgim

Isıtır seni” (K6.36, s.72)

“Aşka mektubudur
Karanfil
Okutur kendini herkese” (K6.37, s.73)

Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Yağmurla arkadaşlığım iyi
Karla pekiyi

Uçurtmamla aram iyi
Bulutlarla pekiyi

Ağaçlarla arkadaşlığım iyi
Sincaplarla pekiyi” (K6.34, s.67)

“Nilüferciğim
Mavin o kadar
O kadar sessiz ki
Benziyor
Buluttan yavru ceylanın
Durgun gölü öpüşüne” (K6.38, s.74)

“Gelecek yaz
Kırlaraa götüreceğim seni
Ağustos böceğinin
Şarkılarını dinlerken
Kim bilir
Nasıl da güleceksin” (K6.40, s.77)

“Her gün ayrı renge
Boyuyorum
Bulutları
Mavi pembe sarı...” (K6.42, s.81)

“Gökyüzüyle konuşurken
Alnımda
Kuş gölgeleri” (K6.44, s.83)

“Akşamları güneş
Aramızdan ayrılırken
Yıldızlar ve ay
Bekçiliğe başlar” (K6.46, s.87)

Okula duyarlık ile ilgili cümleler

“Anaokuluna
Başladıkları gün
— On beş arkadaşız,
Dedi öğretmen

— Hayır, diye seslendi
Ahmet Kerem
Tam on altı
Saymayı unuttunuz
Pencerede duran kedimi

On altısı da
Güldü birden” (K6.6, s. 23)

“Beni okula götürürken
En çok
Kim sevindi?
Ayakkabılarım” (K6.9, s. 25)

“Harfleri yazarken
Seviniyor elim
...
Cümle sonuna

Noktayı
Kor komaz
Takla atıyor
Kalemim” (K6.14, s. 34)
“Gündüz
Açık bir okuldur
Yeryüzü

Bitkiler hayvanlar
Irmaklar denizler
Severler hep mavi mavi” (K6.30, s.61)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“Anne
Koşarım kırlara
Çiçeklere anlatırım seni” (K6.5, s. 21)

“Anneme
Yazdığım mektubu
Gönderiyorum sana” (K6.36, s.72)

“Bir çocuğun
Öldüğünü duyduğunda
Üzülür
Papatya
Çocuğun annesine kadar” (K6.41, s.78)

“Hiç değişmez
Annemin sıcaklığı
Benim için annem
Her zaman yaz” (K6.45, s.84)

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“Yazı yazarken
Çıkmak istiyor
Ayakkabılarım
Sıranın üstüne
...
Yazdıkça
Okudukça
Daha erken
Götürüyorlar beni
Okuldan eve
Evden okula” (K6.8, s. 25)

“Dünya, güneşin
Çevresinde dönerken
Tembellik nedir bilmez
Yaklaşınca ısınır
Uzaklaşınca soğur” (K6.45, s.84)

“-Eksiksiz yazdığında, dedi
Öylesine güzelleşiyorsun ki!” (K6.13, s. 33)

“Ne hayal, dedi karınca
Ne de dilek
Gerçekleşmez
Kendiliğinden

Hayal edenin de
Dilek tutanın da
Önce
Yola
Çıkması gerek” (K6.35, s.71)

Düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler

“Anne
Dün gece
Rüyamda
Denizin üstünde
Hiç ıslanmadan
Koşarak yürüdüm” (K6.27, s.57)

“Zarfin içinde
Kuş sesleri
Gönderiyorum sana
Dedeme söyle
Papatya tohumlarını
Balkondaki saksıya eksin” (K6.40, s.76)

“Başımı yastığa koyunca
Uykumu çalar
Uyku hırsızı
Bir türlü uyuyamam” (K6.43, s.82)

Aile bireyelerine duyarlık ile ilgili cümleler

“— Ya abin
Eski boyunda kalır
Büyüyemezse
Üzülürsün o zaman
Değil mi?” (K6.1, s. 15)

“Bir çarpı bir
Annemle
Babam

Bir çarpı bir
Kardeşim

Ve ben” (K6.21, s. 46)

Okumaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Okudukça
Başlar konuşma
Bir oyuna benzer
O zaman
Yaşamak” (K6.23, s.49)

“Okurken
Yan yana geliyor
Dağla deniz
Fille deniz
Okurken
Daha iyi
Tanıyorum
Kendimi” (K6.24, s.50)

Kitaba duyarlık ile ilgili cümleler

“Her kitabın
Bir yeryüzü vardır
Konuşur içinde
İnsan
Bitki
Hayvan

Her kitabın
Bir yüzü vardır” (K6.25, s.52)

“Hangisi
Daha uzaklara
Götürür bizi?

Araba mı
Uçak mı
Gemi mi
Tren mi
Kitap mı?” (K6.26, s.53)

İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“İyilik sever silgi
Hemen koşar
Parmaklarımın arasına” (K5.13, s. 33)

Doğruluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“En dik olanı
1’dir sayıların
Hep doğru kalmıştır
Bilmez eğilmeyi
Bükülmeyi
Bu yüzden sevilir
Bütün sayılarca” (K6.20, s. 45)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“— Burnundaki top ne renkti?
— Sarıydı sapsarıydı
— Nereye gitti peki?
— Açık hava tiyatrosuna
— Burnundaki top düşmeden
Yakalayalım şu palyaçoğu” (K6.32, s.65)

Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Anaokuluna
Başladıkları gün
— On beş arkadaşız,

Dedi öğretmen

— Hayır, diye seslendi

Ahmet Kerem

Tam on altı

Saymayı unuttunuz

Pencerede duran kedimi

On altısı da

Güldü birden” (K6.6, s. 23)

Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“— Anne

Bir kardeşim daha olsa

Sever mi seni çok?

Alır mı senden

Sevgimin yarısını

Bana ayırdığın zaman

Bölünür mü ikiye?

Sıcaklığın azalır

Eksilir mi

Öpücüklerin

— Hayır, yavrum, hayır!

Sen nasıl sevginle geldiysen

Kardeşin de

Sevgisiyle gelecek” (K6.7, s. 24)

“Dünyanın En Güzel Yeri” (K7) adlı kitaptaki şiirlerde çocuğu duyarlı kılacak konulara ilişkin bulgular

Tablo 8’ de “Dünyanın En Güzel Yeri” adlı kitaptaki şiirlerin çocukları duyarlı kılacağı düşünölen konular sunulmuştur:

Tablo 8

“Dünyanın En Güzel Yeri” Adlı Şiir Kitabında Çocukları Duyarlı Kılacağı Düşünülen Konular

Şiirin Kodu ve Adı	Duyarlı Kılacağı Konu
K7.1 (Dünyanın En Güzel Yeri)	Anneye Duyarlık
K7.2 (En Güzel Ev)	Anneye Duyarlık
K7.3 (Arkadaş)	Arkadaşlığa, Sevgiye Duyarlık
K7.4 (Hayal Arkadaşım)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.5 (Kırmızı Bisiklet)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.6 (Günler Kardeştir)	Kardeşliğe Duyarlık
K7.7 (Günlerin Renkleri)	Emeğe ve Çalışkanlığa, Paylaşmaya Duyarlık
K7.8 (Bitki Saati)	Doğaya Duyarlık
K7.9 (Hayvan Saati)	Hayvanlara Duyarlık
K7.11 (Ne Olmak İsterim)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.12 (Kardan Kız)	Arkadaşlığa Duyarlık
K7.13 (Küçük Çoban)	Yaşama Sevincine Duyarlık
K7.14 (Cennetin Rengi)	Anneye Duyarlık
K7.15 (Ben Uyrken)	Barışa, Yoksul İnsanlara, Paylaşmaya Duyarlık
K7.16 (Kırmızı Tren)	Aile Bireylerine Duyarlık
K7.17 (Uzaklara Giden Dedem)	Aile Bireylerine, Sevgiye Duyarlık
K7.18 (Haritadaki Şehir)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.19 (Saat ve İnsan)	Zamana Duyarlık
K7.20 (Saat Kardeş)	Zamana Duyarlık
K7.21 (Korku)	Zamana Duyarlık
K7.22 (Saat Kimi Sever?)	Zamana Duyarlık
K7.23 (Bozuk Saat)	Doğruluğa Duyarlık
K7.24 (Deniz Nasıl Sever?)	Sevgiye Duyarlık
K7.25 (Deniz Nasıl Üşür)	Yoksul İnsanlara, Doğaya Duyarlık
K7.27 (Deniz De Çocuk Gibidir)	Doğaya, Çocuğa Duyarlık
K7.28 (Deniz ve Çocuk)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.29 (Ağaçlarla Konuşmak)	Kültürel Zenginliklere, Doğaya Duyarlık
K7.30 (Kardeş Payı)	Kardeşliğe Duyarlık
K7.31 (Ağaçlar Neye Benzer)	Doğaya Duyarlık
K7.32 (Ağaçlar Kavga Etmez)	Mutluluğa, Sevgiye, Dostluğa Duyarlık
K7.33 (Sönmeyen Fener)	Düş Gücüne, Yoksul İnsanlara, İyiliğe Duyarlık
K7.34 (İyilik Nedir?)	İyiliğe Duyarlık
K7.35 (Küçük Bir İyilik)	Sevgiye, İyiliğe Duyarlık
K7.36 (Güzellik Duygusu)	Sorgulamaya Duyarlık
K7.37 (Benzeşme Oyunu)	Doğaya Duyarlık
K7.38 (Zeytin Ağacı)	Barışa Duyarlık
K7.39 (Acılı Masal)	Barışa Duyarlık
K7.40 (Soruların En Güzeli)	Sorgulamaya Duyarlık
K7.43 (Horozlu Ayna)	Sorgulamaya Duyarlık
K7.44 (Renk Renk Trenler)	Sorgulamaya Duyarlık
K7.45 (Rüya ve Eldiven)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.46 (Oyuncaklar Da Ağlar)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.47 (Kuklacı Kim?)	Sorgulamaya Duyarlık
K7.48 (Dedem Nasıl Kayboldu?)	Sevgiye Duyarlık
K7.49 (İlk Kez Ormana Gitmek)	Doğaya Duyarlık
K7.51 (Rüyada Horon Oynamak)	Düş Gücüne Duyarlık
K7.52 (Bilmediğin Nedir?)	Sorgulamaya Duyarlık
K7.53 (Bir Kez Gülen İmparator)	Çocuğa Duyarlık

Tablo 8'e göre, incelenen kitaptaki şiirlerde düş gücüne (f:9), doğaya (f:7), sevgiye (f:6), sorgulamaya (f:6), zamana (f:4), iyiliğe (f:3), anneye (f:3), barışa (f:3), yoksul insanlara (f:3), aile bireyelerine (f:2), kardeşliğe (f:2), dostluğa (f:1), çocuğa (f:2), paylaşmaya (f:2), emeğe ve çalışkanlığa (f:1), hayvanlara (f:1), arkadaşlığa (f:2), yaşama sevincine (f:1), doğruluğa (f:1), kültürel zenginliklere (f:1), mutluluğa (f:1), olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Aşağıda kitapta geçen anlatımlardan örnekler yer almaktadır:

Düş gücüne duyarlık ile ilgili cümleler

“Yıldızımın adı Naz
Her gece konuşuruz
Cevapsız bırakmaz
Hiçbir sorumu” (K7.4, s.18)

“Anlayamadığım
Bir şey var:
Kırmızı bisikletimle
Gündüz gezdiğimiz yollarda
Nasıl dolaşıyoruz?
Gece uyurken” (K7.5, s.19)

“- Hiçbiri, demiş çocuk
Eskimolar için
Kiraz ağacı olmak isterim
Çocuklar
Kar üstünde
Kirazları yerken
Isınır gün” (K7.11, s. 39)

“Haritadaki ırmak
Taşır göllere
Serinliğe beni

Haritadaki dağ
Çıkarır beni göğe” (K7.18, s. 48)

“Kayıktan denize bakınca
Uyurgezer gibi
Balıklar
Dolaşıyor çevremde
Anne ben
Balıkların uykusu muyum?” (K7.28, s. 66)

“Uçan halıdaki
Nasıl bu kadar çok
Sevdin gökleri” (K7.33, s. 78)

“Rüyamda
Oyuncaklarıma
Gönderiyorum
Eldivenlerimi
Oynamaları için” (K7.45, s. 101)

“Odasındaki
Leylek güldü
Çalıştı guguklu saat
Yürüdü
Oyuncak at” (K7.46, s. 102)

“İslık çalar denize çocuk
Karşılık verir
Balıkçılar kemeñeyle
Gıy gıy da gıy gıy!” (K7.51, s. 108)

Doğaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Tohum
Toprağa değince
Bitki saati
Başlar çalışmaya

Mevsimplere ayarlıdır,
Besini toprak,
Güneş ve sudur” (K7.8, s.31)

“Çıplak ayaklarıyla
Karda
Yürürken
Nasıl
Üşürse çocuk
Kar yağarken
Öyle üşür deniz!” (K7.25, s. 62)

“Yağmur
Damla damla
Gıdıklarken
Sevinir deniz

Irmaklarla nehirler
Kavuşunca denize
Bir şenliktir deniz” (K7.27, s. 65)

“Elmadır
Ağaç güzeli
Susunca susar
Konuşmak istersen
Konuşur seninle” (K7.29, s. 71)

“Şakacı bir çobandır meşe
Oyuncakları palamut” (K7.31, s. 74)

“Bakarken bitkilere
Çınar oluruz biraz
Nar oluruz biraz” (K7.37, s. 84)

“Yaklaştım ağaçlara
Dokunur dokunmaz
Fark ettim
Zürafa sandığım
Gürgenmiş
Aslan
Kocaman bir çınar
Filse kestane” (K7.49, s. 105)

Sevgiye duyarlık ile ilgili cümleler

“Tek başına
Çözülmez ki
Balık ağı

Arkadaş
Tükenmez
Sevgi yumağı” (K7.3, s.17)

“Dedemle
Kucaklaşınca
Her yer
Boyanacak mı
Cennetin rengine?” (K7.17, s. 46)

“Denizin
Elleridir dalgalar

Okşayarak severler
Kayıkları
Gemileri
Martıları” (K7.24, s. 61)

“Kavga etmez
Ağaçlar
İnsanlar gibi
Parasız pulsuz
Severler birbirlerini” (K7.32, s. 77)

“İnsan severse
Sevilir” (K7.35, s. 81)

“Dedem kayboldu, diye
Ağlamaya başlayınca
Ağacın arkasından
Koşarak geldi yanıma

Çok şakacıdır dedem
Sanki bir yaş küçük benden” (K7.48, s. 104)

Sorgulamaya duyarlık ile ilgili cümleler

“Çiçeklerin
Bitkilerin
Nereden gelir
Güzelliği?” (K7.36, s. 82)

“-Bilmediğin konuda
Soru sormak,
Dedi kaplumbağa
Soruların en güzeli” (K7.40, s. 91)

“Anlamadığım

Bir şey var:

Köyde anneler

Gece

Horozlu ayna

Verince ellerine

Çocuklar hemen

Nasıl uyur?” (K7.43, s. 99)

“Hiç tren görmemişken

Nasıl renk renk

Trenler görüyorum

Rüyada?” (K7.44, s. 100)

“Hey kuklacı, kuklacı

Kuklayı kim oynatır

Ellerin mi?

Yoksa içinde

Görünmeyen bir

Palyaço mu var?” (K7.47, s. 103)

“Yola çıkmış

Nasrettin Hoca'nın torunu

Karadenizli Temel

Sormuş sorusunu:

Bilmediğin nedir?” (K7.52, s. 109)

Zamana duyarlık ile ilgili cümleler

“Çalışkandır saat

Akrebi yelkovanı

Koşar durur

İleri
Hep ileri” (K7.19, s. 53)

“Saat kardeş
Zamanın
Sana emri bu
Tik tak tik tak” (K7.20, s. 54)

“Saatin akrebini
Yelkovanını
İleri doğru çevirince
Ses inceldi” (K7.21, s. 56)

“En çok
Kimi sever saat
Zamanın değerini bileni” (K7.22, s. 57)

İyiliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Uçan halıdaki peri
Yaptığın iyilikleri söyleme
Söylersen
Tilki alır elinden
Hiç sönmeyen feneri” (K7.33, s. 78)

“Her şeye
En kolay
Ulaşmanın
Çiçekli yoludur
İyilik” (K7.34, s. 80)

“Küçük bir
İyiliğine karşılık
Daha büyük
İyilik görür” (K7.35, s. 81)

Anneye duyarlık ile ilgili cümleler

“Dünyanın en güzel yeri
Neresidir?
Diye sor büyüklere
Her biri
Farklı bir yer
Söyler sana

Dünyanın neresinde
Sorarsan sor çocuklara
Aynı soruyu
İki sözcük duyacaksın
Hepsinden:
Anne kalbi” (K7.1, s. 13)

“Anne kucağı gibi
Sıcaktır
Sıcacıktır” (K7.2, s.15)

“Gölge de
Buz da
İstemem anne
Elin alınma değsin yeter” (K7.14, s. 43)

Barışa duyarlık ile ilgili cümleler

“Ben oynarken
Silinir
Savaş kelimesi
Sözlüklerden” (K7.15, s. 44)

“Hani
Dalına konunca
Barış türküsü
Söyleyecekti güvercinler!” (K7.38, s. 85)

“Yavrularını yiyen kartalı
Kovalamış iki karga

Saldırınca
Kartalın gözlerine
Biri sağdan biri soldan
Çılgık sesiyle
Yere düşmüş kartal

İki kargayı
Yuvada karşılamış
Ormanın bütün kargaları
Gagalarında birer yeşil dal

Ne böyle başlasın
Ne de böyle bitsin
Dünyada hiçbir yeni masal” (K7.39, s. 89)

Yoksul insanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Ben uyurken
Yoksulları doyurur
Dağların ardında
Bir çoban” (K7.15, s. 44)

“Çıplak ayaklarıyla
Karda
Yürürken
Nasıl
Üşürse çocuk
Kar yağarken
Öyle üşür deniz!” (K7.25, s. 62)

“Uçan halıdaki peri
Seni bekliyor
Yoksulların evleri” (K7.33, s. 78)

Aile bireyelerine duyarlık ile ilgili cümleler

“Kırmızı tren
Kasabamızdan
Her geçişinde
Söz verir de
Neden geri getirmez
Babamı?” (K7.16, s. 45)

“Baba
Büyüyünce
İyileşecek mi?
Çok uzaklara
Giden dedem?” (K7.17, s. 46)

Kardeşliğe duyarlık ile ilgili cümleler

“Yedi kardeşin
Elçisidir cuma
Haftanın bayramı
Kalabalık ve güzel” (K7.6, s.25)

“Günler kardeştir
Değişirler her sabah
Birbiriyle renklerini” (K7.6, s.27)

“Hey, diye
Seslenir serçe
Biraz taraf tuttun
Kardeş payına hazır
Portakalı
Mandalınayı unuttun!” (K7.30, s. 72)

Dostluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Yan yana yaşamaktan
Mutludur at keşanesi,
Ceviz ve ıhlamur
...
Ne ‘cüce’ der kavak
Yalnız ardıca
Ne de meşe
Söğüde ‘kambur’ “ (K7.32, s. 76)

Çocuğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Denizin de yüreği var
En çok
Çocuklar yüzerken
Eğlenir deniz” (K7.27, s. 65)

“Çağırmış sarayına
Bilgeleri
Komutanları
Bakarak
Küçük oğlu İrnek’e
İlk kez gülmüş” (K7.53, s. 111)

Paylaşmaya duyarlık ile ilgili cümleler

“İnsanlar gibi
Kıskanç değildir günler
Değişirler her gün
Birbirinin renklerini” (K7.7, s.29)

“Ben uyurken
Yoksulları doyurur
Dağların ardında
Bir çoban” (K7.15, s. 44)

Emeğe ve çalışkanlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“İşçiler gibi güçlüdür
Kırmızıdır
Çarşambanın rengi” (K7.7, s.28)

Hayvanlara duyarlık ile ilgili cümleler

“Kedinin saati başka
Fareninki de
Tavşanın saati benzemez
Tilkininkine

Her hayvan ölür
Kendi saati durunca” (K7.9, s.33)

Arkadaşlığa duyarlık ile ilgili cümleler

“Tek başına
Çözülmez ki
Balık ağı
Arkadaş
Tükenmez
Sevgi yumağı” (K7.3, s.17)

“Kardan kız
Gece gülse de
Yalnızlık üşütür onu” (K7.12, s. 40)

Yaşama sevincine duyarlık ile ilgili cümleler

“Kaval çalarken
Kuzularım ırmağa koşar
Benden çok
Sevinir ırmak” (K7.13, s. 42)

Doğruluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Bozuk saat

Daha iyidir

Yalan söyleyenden

Hiç olmazsa

Doğru zamanı gösterir

Günde iki kere” (K7.23, s. 58)

Kültürel zenginliklere duyarlık ile ilgili cümleler

“Irmağa söyler

Türkülerini söğüt” (K7.29, s. 71)

Mutluluğa duyarlık ile ilgili cümleler

“Çınar, yeşil tavus kuşu

Manolya, yemyeşil kuğu

Ağaçların

Kuşlar gibi

Hiç eksilmez

Mutluluğu” (K7.32, s. 77)

Dördüncü Bölüm

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinde çocuğu duyarlı kılacak birçok konu vardır. Mustafa Ruhi Şirin bunu öyle ustaca yapar ki onun şiirlerinden sadece çocuklar değil, büyükler de okurken büyük bir zevk duyar. Zaten Şirin'e göre çocuk edebiyatı sadece çocuklara hitap eden bir edebiyat değil, çocukları önceleyen bir edebiyattır. Onun masallarında tek bir ana mesajın etrafını çevreleyen çeşitli duyarlıklara rastlanmaktadır.

Mustafa Ruhi Şirin'in şiir ve masallarını duyarlık eğitimi açısından inceleyen bir çalışma bulunmamıştır. Fakat bu eserleri değerler eğitimi açısından inceleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur (Avcı, 2011; Sert, 2014; Taşkiran, 2015; Yakar, 2011).

Yakar (2011), Şirin'in eserlerini eğitsel açıdan oldukça zengin bulmuştur. Çalışmasında dört ana başlıkta toplam yüz altı eğitsel iletinin varlığını tespit etmiştir. Yakar (2011)' a göre Şirin, dünya üzerinde acı çeken çocuklardan yalan söylemenin kötü olduğuna, çocuklara yönelik eserlerin özelliklerinden çocuk haklarına birçok çeşitli ileti aracılığıyla toplumun gereksinim duyduğu milli ve manevi değerlere bağlı, evrensel değerleri özümsemiş, hakları ve sorumlulukları konusunda duyarlı insan tipinin yetiştirilmesini amaçlar.

Avcı (2011) ise Şirin'in eserlerinin eğitsel açıdan belirlenen kıstaslara uygun olduğunu, çocukların anlamasının ve zevkle okunmasının önünde bir engel olmadığı belirtmiştir. Şiirlerinin mecaz ve benzetme ve istiarelerin çocuğun anlama kapasitesini aşacak mahiyette olduğunu, şiirlerinin yalın ve mesajın anlaşılır olmadığını dile getirmiştir. Yazarın eserlerinde ölüm teması ve kendi hayatına dair kesitler olduğunu belirtmiştir.

Sert (2014) ise yaptığı araştırma sonucunda, Mustafa Ruhi Şirin'in çocuklara yönelik farklı türde eserlerinin eğitsel açıdan değerlerinin oldukça yüksek olduğunu belirtir. Şiirlerinde de aynı durumun görüldüğünü dile getirir. Şirin'in hayatı, yaşam gerçeğini, doğayı ve canlıları, dünyadaki insan kaynaklı olayları çocuğun penceresinden görebilen bir şair üslubu ile şiirler yazdığını söyler.

Taşkıran (2015), Mustafa Ruhi Şirin'in iki masal, iki öykü kitabını eğitsel iletiler açısından incelemiştir. İnceleme sonucunda masalların değerler bakımından zengin olduğunu öykülerin ise masallar kadar zengin olmadığını tespit etmiştir. Bütün masallarında değerlere rastladığını, *Mavi Rüyalar Gören Çocuk* adlı masal kitabının değer çeşitliliği bakımından daha zengin olduğunu dile getirir. Yazarın masallarında ve öykülerinde değerleri dolaylı olarak vermeye çalıştığını, masal ve öykülerde yer alan kişilerin, okuyucunun özdeşim kurabileceği kişiler olduğunu belirtir. Taşkıran (2015), Şirin'in eserlerinde olumsuz değerlere sahip kişilerin çok fazla olmaması açısından eleştirmiştir. Ayrıca Şirin'in masal ve öykülerinde en çok rastlanılan değerlerin şunlar olduğunu belirtmiştir: mutlu olmayı bilmek (25), sevgi (anne, baba, doğa vb. sevgisi) (19), ölüm duygusu (11), iyilik (10), adalet duygusu (9). Yapılan araştırmada bu sıralama çok başka değerler etrafında çeşitlenmektedir.

Daha önce yapılan bu çalışmalarda Avcı (2011)'nin belirttiği üzere Şirin'in şiirlerinin mecaz, benzetme ve istiare sanatları dolayısıyla anlaşılabilir olduğu düşüncesi doğru değildir. Şimşek (2011)'e göre çocuklar 2-3 yaştan itibaren mecazlı dili anlayabilirler. Sever (2007)'e göre ise masalarda bulunan teşbih, teşhis, intak gibi söz sanatları edebiyata çocukluğun bir armağanıdır. Şirin (2007a), çocukların kelimelere yüklediği edanın, çocukça'lık ve sadelik, ince mizah ve fantezinin, çocuk şairinin şiirinde bir araya geldiğini söyler. Hayallerle birlikte çocuk dünyasının da şiirin içinde olduğunu, sürekli yenilik ve tazeliğin, iyi çocuk şairinin şiirinin en önemli özelliği olduğunu belirtir. Bu bağlamda Şirin'in şiirlerinde kullandığı söz sanatlarının bilinçli olduğu ve çocuğa yönelik ilkesi dikkate alınarak kullanıldığını düşünmekle beraber, Mustafa Ruhi Şirin'in şiirlerini çocuğa yönelik ilkesi açısından inceleyen herhangi bir çalışma yoktur. Şirin'in şiirlerindeki eğitsel iletileri inceleyen Avcı (2011)'in vardığı bu sonuç dayanaksız kalmaktadır.

Taşkıran (2011)'in Şirin'in masallarındaki kişilerin olumsuz özellikler bulunmadığı eleştirisi de doğru değildir. Şirin'in "Mavi Rüyalar Gören Çocuk" isimli masal kitabında Keloğlan, haramilere yalan söyler ve onları kandırır (K2.4, s.54), kendisine daha önce hiçbir kötülüğü bulunmayan devi, ödül için öldürür (K2. 5, s.77), ona birçok iyiliği bulunan Tilki'ye yalan söyler ve vefasızlık eder (K2. 8, s.113).

Sonuç

Bu araştırmada daha önceki çalışmaları destekler nitelikte, Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinin duyarlık eğitime uygun olduğu ve duyarlık açısından oldukça zengin olduğu tespit edilmiştir. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiiri ve masallarında 33 farklı duyarlık konusunda toplam 487 adet duyarlık ögesine rastlanılmıştır. Bu hem çeşitliliğin hem de duyarlık öğeleriyle karşılaşma sıklığının fazla olduğunu göstermektedir. Şirin'in şiir kitaplarının masallara göre duyarlık açısından daha zengin olduğu söylenebilir. Masal kitapları duyarlık konularının çeşitliliğinde şiir kitapları ile benzer bir konumdadır, şiir kitapları ise duyarlık konularının kullanılma sıklığında öne çıkmaktadır. Kitaplar tek tek incelendiği zaman karşılaşılan duyarlık öğeleri şu şekildedir:

Guguklu Saatin Kumrusu masal kitabında bulunan 8 masal aynı şekilde kurgulandığı görülmektedir. Kitaba ismini veren "Guguklu Saatin Kumrusu" isimli masalda yardımlaşmak, fedakârlık gibi insanın insan yapan en temel duyarlıklara yer verilmiştir. Masal kitabının ikinci masalında yer alan "Aslan Kuş" isimli masalın en temel iletisi ise kendin olmaya duyarlık kazandırma yönündedir. Buna ilaveten masalda düş gücüne duyarlık, dilsel duyarlık, toplumsal huzura duyarlık gibi duyarlıklar da mevcuttur. Masal kitabının üçüncü masalı olan "Martıcık" masalında da anneye duyarlık etrafında şekillenen olaylar görülmektedir. Yine bu masalda çocukların sorgulamaya olan duyarlıkları da artacaktır. "Zıplayan Kral" masalı ise kitabın dördüncü masalıdır. Bu masaldaki en temel duyarlık ögesi, kendin olmaya duyarlık ve adaletle duyarlıktır. Masalda yine sevgiye, sorgulamaya, düş gücüne duyarlık gibi birçok duyarlık da yer almaktadır. "Üç Kartal" masalında özgürlüğe duyarlık geliştirilmek istenen en temel duyarlıktır. "Masal Sarayı" isimli masalda düş gücüne duyarlık ve mutluluğa duyarlık geliştirilen en önemli duyarlıklardır. "Kuş Oyunu" isimli

masalda ancak karşılıksız yapılan iyiliklerin iyilik olacağını söyleyen Peri kızı aracılığıyla iyiliğe duyarlık geliştirilmiştir. Ayrıca kahraman olan çocuk büyüyüp büyümediğini sorgulamakta, çocukluğun düşsel yolculuklarını özlemekte ve çocukluğa duyarlık geliştirilmektedir. “Kuş Ağacı” isimli masal ise kitabın son masalıdır. Masalda “Anka Kuşu”na göndermede bulunarak küllerinden yeniden doğmak metaforu işlenmiştir. Yaşlanmış bir ağacın yeniden yaşama arzusu “annelik” üzerinden verilmiştir.

“Guguklu Saatin Kumrusu” isimli masal kitabında dilsel duyarlık (f:8) ve hayal ve düş gücüne duyarlık (f:8) en sık görülen duyarlık konusudur. Masal kitabı dilsel ve düşsel anlamda oldukça zengindir. Onu takiben sorgulamaya (f: 4), sevgiye (f:4) duyarlık masallarda sıkça karşımıza çıkar. Mutluluğa (f:3), kültürel zenginliklere (f:3), toplumsal huzura (f:3), iyiliğe (f:2), anneye (f:2), yaşama sevincine (f:2), fedakârlığa (f:2), özgürlüğe (f:2), kendin olmaya (f:2), çalışkanlığa (f:1), çocuğa ve çocukluğa (f:1), doğaya (f:1), yardımlaşmaya (f:1), adalete (f:1) duyarlık da masal kitabında görülen diğer duyarlık unsurlardır. Görüldüğü gibi kitap duyarlıklar açısından oldukça zengindir. Kitapta genelde soyut alanlarda duyarlık geliştirilmekle beraber somut ögeler de duyarlık geliştirme açısından yer almıştır. Dilsel ve düş gücü açısından zengin, aynı zamanda sorgulamaya duyarlığın da masalda fazla olması eserin niteliği açısından da bilgi vermektedir. Bu ögeler iyi bir masalın olmazsa olmazlarıdır.

“Mavi Rüyalara Gören Çocuk” isimli masal kitabı on Keloğlan masalı barındırır. Kitabın birinci masalı olan ve düşsel unsurlara sıkça yer verilen “Kırk Birinci Gün” isimli masalda çeşitli duyarlık konuları mevcuttur. Bunlar yoksul insanlara, çocukluğa, hayal ve düş gücüne, dilsel, kültürel zenginliklere, aşka ve sevgiye, insan mutluluğuna duyarlıktan oluşmaktadır. Kitabın ikinci masalı olan “Elleri Üzerinde Yürüyen Padişah” isimli masal yönetim ve halk üzerine düşündürücü mesajlar içerir. Bu masalda karşılaşılan duyarlık konuları şöyledir: düş gücüne, dilsel, barışa, toplumsal huzura, hakka, hukuka duyarlık. Kitabın üçüncü masalı “Keloğlan’ın Sevinci” isimli masalıdır. Bu hikâyede verilen en önemli duyarlık ögesi emeğe ve çalışkanlığa duyarlıktır. Ayrıca masalda karşılaşılan diğer duyarlık ögeleri şunlardır: kültürel zenginliklere, doğaya, dilsel, anneye, yoksul insanlara, hayvanlara, düş gücüne, yaşama sevincine, emeğe ve çalışkanlığa duyarlık. Kitabına adını da veren dördüncü masal “Mavi Rüyalara

Gören Çocuk” isimli masaldır. Bu masalda rastlanılan birçok duyarlık konusu vardır. Masal, çocukları hayal ve düş gücüne, dilsel, sorgulamaya, kültürel zenginliklere, anneye, yaşama sevincine, çocuğa ve çocukluğa, doğaya, yardımlaşmaya, hukuka, hayvanlara, paylaşmaya, yoksul insanlara olmak üzere birçok konuda duyarlı kılmaktadır. Kitabın beşinci masalı olan “Kırkıncı Kardeş” isimli masalda karşılaşılan duyarlık konuları ise şu şekildedir: dilsel, kardeşliğe, yoksul insanlara, yardımlaşmaya, emeğe ve çalışkanlığa, paylaşmaya, düş gücüne, kültürel zenginliklere, insan mutluluğuna duyarlık. Kitabın altıncı masalı olan “Sihirli Gömlek” masalıdır. Masalda birçok duyarlık konusu yer alır. Dilsel, düş gücüne, hukuka ve adalete, anneye, insan mutluluğuna duyarlık bu duyarlık konularındandır. Kitabın yedinci masalı “Hiç Yüzünden” isimli masaldır. Farklı bir masal olan bu masalda sadece dilsel ve düş gücüne duyarlık tespit edilmiştir. Kitabın sekizinci masalı “Kuyruksuz Kalan Tilki” isimli masaldır. Masalda dilsel, düş gücüne, hayvanlara, insan mutluluğuna, dostluğa, arkadaşlığa, anneye duyarlık karşılaşılan duyarlık öğelerindedir. Kitabın dokuzuncu masalı olan “Horozlu Çocuk” isimli düş gücünün ön planda olduğu masalda çocukları duyarlı kılabilecek konular şöyledir: dilsel, düş gücüne, anneye, insan mutluluğuna, kültürel zenginliklere duyarlık. Kitabın son masalı olan “Dev Anasının Son Günü” isimli masalda ise çocukları duyarlı kılabilecek konular kültürel zenginliklere, çocukluğa, düş gücüne, dilsel duyarlık şeklindedir.

“Mavi Rüya Gören Çocuk” isimli masal kitabında en sık karşılaşılan konu hayal ve düş gücüne (f:10) duyarlık ve dilsel (f:10) duyarlıktır. Kitapta karşılaşılan birçok duyarlık ögesi vardır. Kültürel zenginliklere (f:6), insana ve insan mutluluğuna (f:6), anneye (f:5), yoksul insanlara (f:4), hakka, hukuka ve adalete (f:3), hayvanlara (f:3), çocuğa ve çocukluğa (f:3), yaşama sevincine (f:2), doğaya (f:2), yardımlaşmaya (f:2), paylaşmaya (f:2), emeğe ve çalışkanlığa (f:2), dostluğa (f:1), arkadaşlığa (f:1), kardeşliğe (f:1), toplumsal huzura (f:1), barışa (f:1), aşka ve sevgiye (f:1) sorgulamaya (f:1) duyarlık bunlar arasında yer alır. Bu masal kitabında Guguklu Saatin Kumrusu adlı kitaba göre insana ve insan mutluluğuna duyarlığı daha çok geliştirmekte ve masalların mutlu sonla bitmesi ilkesine daha yakın durmaktadır. Ayrıca yoksul insanlara duyarlığın daha çok geliştirildiği bu masal kitabının sosyal olaylara ve sorunlara daha çok eğildiği

sonucuna varılabilir. Duyarlık konularının çeşitliliğinin fazla olması açısından da diğer masal kitabından ayrılmaktadır.

“Gökyüzü Çiçekleri” isimli şiir kitabı çocukların en çok hayal ve düş gücüne (f:26) duyarlıklarını geliştirir. Şiirde kullanılan düşsel ögeler, çocuğu şiir okurken başka bir dünyaya götürür. Teşhis ve intak sanatları bolca kullanılarak doğadaki bütün varlıkları anlamaya yönelik şiirlere yer verilir. Ninni, türkü gibi kültürel ögeler yine şiir kitabında çok yer alır. Bu da kültürel zenginliklere duyarlığı (f:10) geliştirir. Doğa, şiirlerde en sık rastlanan ögelerden biridir. Doğaya duyarlık (f:8) geliştiren dizelere sıkça rastlanılır. Şiirlerde karşılaşılan sorular, sorgulamaya (f:6) duyarlığı geliştirir. Ayrıca şiir kitabında çocuğa ve çocukluğa (f:5), sevgiye (f:5), dilsel (f:4), anneye (f:3), hayvanlara (f:3), zamana (f:3), paylaşmaya (f:3), mutluluğa (f:2), yaşama sevincine (f:1), çalışkanlığa (f:1), yoksul insanlara (f:1), vatana (f:1), iyiliğe (f:1) duyarlık karşılaşılan diğer duyarlık konularıdır.

“Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan” isimli şiir kitabı da çocuklarda en çok hayal ve düş gücüne (f:22) duyarlığa katkıda bulunur. Anne, şiirlerde karşılaşılan önemli ögelerdendir ve anneye (f:10) duyarlık şiir kitabında belirgindir. Doğaya (f:9), kültürel zenginliklere (f:8), yaşama sevincine (f:8), sorgulamaya (f:7), çocuğa ve çocukluğa (f:7), hayvanlara (f:7), sevgiye ve aşka (f:6), iyiliğe (f:3), paylaşmaya (f:2), mutluluğa (f:2), yoksul insanlara (f:2), yardımlaşmaya (f:1), dilsel (f:1), zamana (f:1), adalete (f:1), inanca (f:1), barışa (f:1) duyarlık çocukları duyarlı kılacak diğer konulardır.

“Harflerin Kardeşliği” isimli şiir kitabında çocuklarda duyarlığı geliştirecek en önemli konu çocuğa ve çocukluğa (f:17) duyarlıktır. Kitap çocuğun bakış açısını çok güzel yansıtır ve çocukluğun güzelliklerini, masumiyetini, çocukluğa özlemi okura duyumsatır. Kitapta sorgulamaya (f:10) duyarlığa sıkça yer verilir. Yine eşitlik vurgusu kitapta hissettirilerek eşitliğe (f:8) duyarlık geliştirilir. Yoksul insanlara (f:6), hakka ve adalete (f:5), kardeşliğe (f:4) duyarlık da kitapta belirgin şekilde hissedilen duyarlık konularındandır. Anneye (f:3), paylaşmaya (f:2), mutluluğa (f:2), yaşama sevincine (f:2), kültürel zenginliklere (f:2), doğruluğa (f:2), barışa (f:2), aile bireyelerine (f:1), özgürlüğe (f:1), dilsel (f:1), hayvanlara (f:1) duyarlık kitapta karşılaşılan diğer duyarlık konularındandır. “Harflerin Kardeşliği” isimli kitap diğer masal ve şiir kitaplarıyla kıyas edildiği zaman

sosyal konulara en çok değinilen kitaptır. Eşitliğe duyarlık diğer kitaplardan farklı olarak sadece bu kitapta yer alır.

“Okula Giden Kedi” isimli kitapta çocukları duyarlı kılacak en önemli konu sorgulamaktır (f:15). Bunu çocuğa (f:8), aşka ve sevgiye (f:7), doğaya (f:6) duyarlık takip eder. Kitapta çocukları duyarlı kılacak diğer konular ise şöyledir: okula (f:5), anneye (f:4), emeğe ve çalışkanlığa (f:4), düş gücüne (f:3), aile bireyelerine (f:2), okumaya (f:2), kitaba (f:2), iyiliğe (f:1), doğruluğa (f:1), yaşama sevincine (f:1), hayvanlara (f:1), paylaşmaya (f:1) duyarlık. Yalnız bu kitapta yer alan duyarlık konuları ise şunlardır: okula, okumaya, kitaba duyarlık. Adından da anlaşılacağı üzere bol sorulu, bol okuma, okul, kitap sevgisi barındıran bir şiir kitabıdır.

“Dünyanın En Güzel Yeri” isimli şiir kitabı çocuklarda en çok düş gücüne (f:9) duyarlığı geliştirir. Doğaya (f:7), sevgiye (f:6), sorgulamaya (f:6), zamana (f:4) duyarlık da dikkat çeken diğer konulardır. Kitap duyarlık geliştiren konu çeşitliliğinin en fazla olduğu kitaplardan biridir. Kitapta iyiliğe (f:3), anneye (f:3), barışa (f:3), yoksul insanlara (f:3), aile bireyelerine (f:2), kardeşliğe (f:2), dostluğa (f:1), çocuğa (f:2), paylaşmaya (f:2), emeğe ve çalışkanlığa (f:1), hayvanlara (f:1), arkadaşlığa (f:2), yaşama sevincine (f:1), doğruluğa (f:1), kültürel zenginliklere (f:1), mutluluğa (f:1) duyarlık geliştirecek bölümler de mevcuttur.

İncelenen bu 7 kitaba ait duyarlıklara bakıldığı zaman kitaplarda hayal ve düş gücüne (f:78), olan duyarlık en çok karşımıza çıkan konudur. Çocukluk döneminin vazgeçilmez bir ögesi olan hayal ve düş gücü, Mustafa Ruhi Şirin’in kitaplarında da vazgeçilmez unsurdur. Bu durum Mustafa Ruhi Şirin’in, çocuk kitabı yazarken çocuğu önemseyişinin, onun dünyasından hayata baktığının en önemli işareti de sayılabilir. Hayalleri ve düşleri elinden alınmış bir çocuğun çocukluğu eksiktir. Hayal ve düş gücü gelişen bir çocuk aynı zamanda yaratıcılığı gelişmiş bir çocuk demektir. Bu anlamda Mustafa Ruhi Şirin kitaplarında hayal ve düş gücüne olması gereken hak ettiği yeri verir. Yazar, bazen rüyalarla bazen hayvanları ve bitkileri konuşturarak bazen masalsi düşüncelerle düşsel öğeleri bize ulaştırır. Fakat bunu yaparken bir yanı da gerçeklikten ayrılmaz. Gerçekle düş arasındaki dengeyi çocuklara sezdirir. Şirin’in kitaplarında ikinci olarak en çok karşımıza çıkan duyarlık ögesi sorgulamadır (f:49). Şirin’in kitapları adeta sorularla döşenmiştir. Hayata, insana, doğaya, büyümeye, çocukluğa dair sorular

çocukları düşünen bir birey olarak hayata hazırlar. Şirin sorduğu soruların cevabını çocuklara bırakır ve yalnız onları düşünmeye sevk eder. Bu tavırla öğretici olma kaygısı taşımaz. Şirin, çocuklara vermek istediği mesajları sezdirir ve cevapları onların bulmasını sağlar. Bu davranışın daha kalıcı olması açısından da isabetli bir tutumdur. Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirlerinde karşımıza çıkan en önemli üçüncü konu ise çocuk ve çocukluktur. Şirin'in eserleri çocuğa ve çocukluğa (f:43) olan duyarlılığı çokça hissettirir. Bütün kitaplar çocukların duru bakışlarını yansıtır. Bu kitaplarda karşılaşılan diğer duyarlılık öğeleri ve bu öğelerin sıklıkları şu şekildedir: doğaya (f:33), kültürel zenginliklere (f:30), anneye (f:30), aşka ve sevgiye (f:29), dilsel (f:24), yaşama sevincine (f:17), yoksul insanlara (f:16), hayvanlara (f:16), mutluluğa (f:16), paylaşmaya (f:12), iyiliğe (f:10), hakka ve adalete (f:10), emeğe ve çalışkanlığa (f:9), zamana (f:8), eşitliğe (f:8), kardeşliğe (f:7), barışa (f:7), aile bireyelerine (f:5), doğruluğa (f:4), toplumsal huzura (f:4), yardımlaşmaya (f:4), özgürlüğe (f:3), arkadaşlığa (f:3), fedakarlığa (f:2), kendin olmaya (f:2), dostluğa (f:2), okumaya (f:2), kitaba (f:2), vatana (f:1), inanca (f:1) duyarlık.

Bütün bunlarla birlikte Şirin'in "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" isimli masal kitabında tespit edilen bazı olumsuzluklar da mevcuttur. Masal kitabı, Keloğlan'ın ana karakter olarak yer aldığı on keloğlan masalından oluşmaktadır. Geleneksel Keloğlan tiplemesinden dolayı bu masal kitabında da Keloğlan zeki, kıvrak, sorunları olmadık yollarla çözen biri olarak karşımıza çıkar. Fakat kitabın "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" masalında Keloğlan haramilere yalan söyler (K2.4, s.54). Olayın kurgusu sürükleyici ve eğlenceli olmasına rağmen Keloğlan'ın yalan söyleyerek haramilerin iyi niyetini suistimal etmesi, bu kitabı okurken kendini Keloğlan'la özdeşleştirecek çocuklar açısından olumsuzluk barındırmaktadır. Kitabın "Kırkıncı Kardeş" isimli masalında da Keloğlan kendisine herhangi bir kötülüğü dokunmayan devî ödül için, yaşatma imkanı varken öldürür, bu da masalda olumsuz bir örneklik oluşturmaktadır. Aynı kitabın "Kuyruksuz Kalan Tilki" masalında Keloğlan kendisine çok yardımcı dokunan ve dostu olan tilkiye vefasızlık eder ve verdiği sözü tutmaz, yalan söyler (K2.8, s. 113). Daha sonra bu yaptığına pişmanlık ifadesi masalda yer almamakta ve Keloğlan tilkiden özür dilememektedir. Keloğlan'ın bu davranışı olumsuz örnek teşkil etmektedir. Şimşek (2011)'e göre çocuk kitaplarında karakter; evrensel ve ahlaki değerlere

saygılı olmalı, iyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı, barış yanlısı olmalı, çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı; karakter, adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özellikleri taşımalıdır. Elbette karakter idealize edilmemeli ve masalda gerçekçi öğeler de barınmalıdır fakat bunlar en önemli kişilik özellikleri ve evrensel değerlere ters düşen özellikler olmamalıdır. Bu masallarda tespit edilen olumsuz davranışlar doğru sözlü olmaya, verdiği sözü tutmaya, yaşama verilen değere, vefalı olmaya ters düşmektedir. Unutulmamalıdır ki çocuklar masal kahramanları ile özdeşim kurar ve onları kendilerine örnek alır.

Ayrıca araştırma sonucu tespit edilen diğer bir nokta masalda neden – sonuç ilkesinin tutarlı olmaması yönündedir. “Mavi Rüya Gören Çocuk” isimli masal kitabında Keloğlan hapse düşer ve hapiste yağ, bal fıçısı ve kuş tüyleri ile kendini kuşa benzetir. Hapiste yağ, bal fıçısı ve kuş tüylerinin nerden geldiği ve neden orada olduğu bahsedilmemiştir. Kitabın içinde düşsel öğelerin bulunması ve bu öğelerle sorunların çözülmesi normaldir fakat burada düşsel bir öge tercih edilmemiştir. O zaman gerçekliğe ve neden-sonuç ilişkisine uygun bağlantılar kurulmalıdır.

Mustafa Ruhi Şirin’in masal ve çocuk şiiri kitaplarında şunları tespit etmek mümkündür:

1. Mustafa Ruhi Şirin, sade ve akıcı bir üslupla yazılan eserlerinde kolay yazılmışlık hissi verir fakat yazar öyle bir cümle kurar ki okuyucu şaşırır. Adeta çocuğu ve çocukluğu küçümseyenleri alt etmek için bilinçli seçilmiş bir üsluptur Şirin’in üslubu. Bütün kitaplarında çocuğun, çocukluğun ve çocuğa yazılan eserlerin büyüklüğünü hissettirir.
2. Şirin kitaplarında oldukça geniş bir duyarlık yelpazesi kullanır. Şirin’in çizdiği çocuklar hayatı sorgulayan, merak eden, ailede sıcak ilişkiler yaşayan ve aile tarafından değer verilen, sevilen, okulu, okumayı seven, rüyalarla, hayallerle arkadaş olan, kendi hayatından memnun fakat yoksul ailelere karşı merhametli olan çocuklardır. Bu çocukların özellikle doğaya, hayvanlara karşı özel bir ilgisi vardır. Adeta doğadaki bütün unsurlar ve hayvanlar onların dostlarıdır. Aile bireyleri de sıkça eserlerde yer alır. Anne, baba, dede ile çocuk ilişkisi dikkate değerdir.
3. Şirin vermek istediği mesajları hayal ve düş gücünü kullanarak veya sorular sordurarak verir. Çocukları eğlendirirken öğretir. Ve hala kendini

çocuk hisseden okurlarının da yüzünden tebessümü eksik etmez. Bu da Şirin'in yazdığı eserlerdeki amacını ortaya koyar. Şirin salt öğreticiliği amaçlamayan estetik kaygıyı ön plana çıkaran eserler verir.

4. Şirin, eserlerini çocuğu anlamaya çalışan dışarıdan bir göz olarak yazmaz. Aksine çocuğun hayatı anlamlandırma şeklini yansıtan içerden bir gözle bir pencere açar.
5. Şirin'in eserlerinde kötü kahramanlara çok yer verilmez. Veya kötü kahramanlar çok detaylı anlatılmaz. Eserlerinde kahramanlar bir sebepten (büyü vb.) oluşan durumdan kurtulmak için çaba sarf eder. Bunu yaparken de yardımlaşır, iş birliği kurar.
6. Şirin'in eserlerinde çocuklara olumsuz örnek teşkil edecek unsurlar pek bulunmaz. Sadece Mavi Rüya Gören Çocuk isimli masal kitabında Keloğlan'ın yalanlar söyleyerek kötülere cezasını vermesi ve arkadaşına yalan söyleyip vefasızlık etmesi çocuğa olumsuz örnek teşkil edebilir.
7. Şirin'in eserlerinde basit bir söylem yoktur, derin bir arka plan üzerine eserlerini kurar. Özgürlük, kendin olmak, fedakârlık, hak, yönetim ele alınan konulardan bazılarıdır. Şirin, kitapları üzerinden sembollerle aslında çocuklara hayatı tanıtır. Onun eserleri salt bir iyilik – kötülük mücadelesinin çok daha fazlasıdır.
8. Şirin, şiir ve masallar yoluyla çocukları düşünmeye, sorgulamaya, merak etmeye, olaylar arasında bağlantı kurmaya, neden- sonuç ilişkilerini fark ederek çıkarımda bulunmaya sevk eder ve böylece verilmek istenen duyarlığa kendilerinin ulaşmalarını sağlamayı amaçlar.

Öneriler

Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiiri kitaplarından yola çıkarak şu önerilerde bulunulabilir.

1. Çocuklara duyarlık eğitimi vermek için Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirlerinden faydalanılmalıdır.
2. Mustafa Ruhi Şirin'in masal ve çocuk şiirleri, Milli Eğitim Bakanlığı'nın yüz temel eser listesinde yer almalıdır.
3. Öğretmenler Mustafa Ruhi Şirin'in eserlerinden yarışmalar düzenlemeli ve çocuklar tarafından okunmasını teşvik etmelidir.

4. Çocuk şiirleri duyarlık eğitimi vermek için oldukça uygun bir türdür. Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk şiirleri çocuklara ezberletilebilir.
5. Duyarlık eğitimi kapsamında öğretmenler okulda panolar hazırlayabilir ve Mustafa Ruhi Şirin ile eserlerini tanıtabilir.
6. Çocukların duyarlıklarının gelişmesi için Mustafa Ruhi Şirin'in masallarından bazıları seçilerek tiyatro çalışmaları yaptırılabilir.
7. Duyarlık eğitimi açısından şiir ve masal, çok önemli türlerdir ve çocuk eğitiminde mutlaka yararlanılması gerekmektedir.
8. Mustafa Ruhi Şirin'in mektup, deneme, hikaye gibi eserleri de duyarlık eğitimi açısından incelenmelidir.
9. Mustafa Ruhi Şirin'in bütün eserleri çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenebilir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2007). Türk Milli Eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. İçinde R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 673-695). İstanbul: Dem Yayınları.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayınları.
- Alamdar, S. ve Süngü, A. (2017). Nâzım Hikmet'in Sevdalı Bulut adlı kitabındaki masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. İçinde T. Şimşek ve V. Yıldız (Ed.), *IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda Sunulan Bildiri Kitabı: 1. Cilt* (s. 301 – 315). İstanbul : Step Matbaacılık.
- Alptekin, A. B. (2010). *Hayvan masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Arıcı, A. F. (2013). Hayale dayalı türler. İçinde Ö. Yılar ve L. Turan (Ed.), *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı* (s.118-140). Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan Karaküçük, S. (2010). Distopya edebiyatında çocuk algısı. İçinde Z. Yıldırım ve H. Yazıcı (Ed.), *Fazıl Hüsnü Dağlarca Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 150-155). Burdur: Mehmet Akif Üniversitesi Yayınları.
- Aslan, C. (2006). Yazımsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri. İçinde S. Sever (Ed.), *II. Ulusal ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 189-201). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aslan, C. (2007). Yazımsal çocuk kitaplarının çocuğun anadili gelişimine katkısı. *Dil ve Yaratıcılık Dergisi*, 1(1),32-46.
- Aslan, C. (2013). Duyarlık ve düşünceyi geliştirmede çocuk/gençlik edebiyatı. *Çocuk Çocuk Dergisi*, 1(102), 29-32.

- Aslan, C. (2016). Oğuz Tansel'in derleyip yazdığı masalların duyarlık eğitimi bağlamında incelenmesi. İçinde S. Sever ve S. Karagül (Ed.), *Uluslararası Türk Masal Dünyası ve Doğumunun Yüzyüncü Yılında Oğuz Tansel Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 131-153). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Aslan, Z. Ş. (2010). Değerler eğitiminde bir yöntem önerisi: edebiyat metinlerinden yararlanma. İçinde R. Kaymakcan (Ed.), *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri Kitabı: 1. Cilt* (s. 47-55). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Aydın, M. Z. (2010). *Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi*. Erişim adresi: <http://www.degeregitimi.com/%20makaleler/makaleler.html>
- Aydın, M. Z. ve Akyol, G. (2013). *Okulda değerler eğitimi ve yöntemler- etkinlikler- kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. (2003). Eğitim örgütlerine yeni bakış açıları: kuram-araştırma ilişkisi. *II. Eğitim Yönetimi Dergisi*, 1(33), 26-61.
- Başaran, İ. E. (1992). *Eğitim psikolojisi, gelişim, öğrenme ve ortam*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baymur, F. ve Demiray, K. (1957). *Çocuk edebiyatı antolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bayram, Y. (2005). Türk edebiyatının ilk çocuk dergisi: Mümeyyiz. *Hece Dergisi*, 1(104-105), 484-500.
- Bilgen Yıldırım, D. (2017). *1970- 2015 Yılları arasında yayımlanan çocuk şiir kitaplarındaki söz varlığı* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilgin, B. (1991). Çocuklarımıza insancıl bilgileri nasıl kazandırabiliriz? *MEB Din Eğitimi Dergisi*, 5(26), 24-32.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilkan, A. (2005). Çocuk edebiyatı, kavram ve mahiyet. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 9(104-105), 24-35.

- Boratav, P. N. (1987). “Masal”, *çocuk edebiyatı yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Boratav, P. N. (1992). *Az gittik uz gittik*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, P. N. (2007). *Zaman zaman içinde*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2014). *100 soruda Türk halk edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Büyükdeveci, S. (2002). Değerin değeri üzerine. İçinde Ş. Yalçın (Ed.), *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri Kitabı: 1. Cilt* (s. 101-113). Ankara: Vadi Yayınları.
- Can, D. T. (2014). *Çocuk edebiyatına giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Canatak, A. M. (2011). İbrahim Alaettin’in (Gövsa) çocuk şiirleri adlı eserinin çocuk edebiyatındaki yeri. *Turkish Studies*, 6(2), 287-296.
- Civaroğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çağlayan, A. (2005). *Ahlak pusulası*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Coşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Çakmak Güleç, H. ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Çetinkaya, Z. (2007). *Masalların Türkçe öğretimindeki yeri ve önemi*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çotuksöken, Y. (2003). Anadili öğretiminde edebiyatın yeri ve işlevi. *Çağdaş Türk Dili*, 1(184), 148-151.
- David, L. (1991). *Literature for children*. NY: Longman.
- Demiray, K. (1977). *Açıklamalı çocuk edebiyatı antolojisi*. İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Demirel, Ş., Çeçen, M. A., Seven, S., Tozlu, N. ve Uludağ, M. E. (2010). *Edebî metinlerde çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirel, Ş., Uludağ, M., Tozlu, N., Seven, S. ve Çeçen, M. (2011). *Edebî metinlerle çocuk edebiyatında türler*. Ankara: Pegem Akademi.

- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17-25.
- Dilçin, C. (2004). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: TDK.
- Dilidüzgün, S. (2000). Çocuk kitaplarında yazınsal nitelik. İçinde S. Sever (Ed.), *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 159-165). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Dilidüzgün, S. (2002). *Çocuk edebiyatı ve metin türleri, çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını – yazın eğitime atılan ilk adım*. (2.Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2006). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2007). *Masallar ve masalsi türler. İlköğretimde çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dönmez, B. ve Cömert, M. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin değer sistemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(5), 29-58.
- Durmuş, A. (2007). Karakter eğitiminde çevre imkânları. İçinde R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 323-333). İstanbul: Dem Yayınları.
- Enginün, İ. (1985). Çocuk edebiyatına toplu bir bakış. *Türk Dili Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 1(400), 189-193.
- Enginün, İ. (1991). *Yeni Türk edebiyatı araştırmaları*. İstanbul: Dergah.

- Erdem, A. R. (2007). An important factor of culture of education faculties: Values (A case study of the education faculty of PAU). *Eurasian Journal of Educational Research*, (26), 95-108.
- Erdem, İ. (2000). Çocuk yazını ve yazınsal yaratıcılık.İçinde S. Sever (Ed.), *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 268-273). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Eryeşil, O. (2015). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerinde evrensel değerler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Feyzioğlu, Y. (2007). Masallar çocuklar için neden gereklidir? İçinde S. Sever (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 831-843). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* (Çev: N. Çelebi) Konya: Toplum Yayınları.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir?* Ankara: Atilla Kitabevi.
- Fichter, J. H. (2015). *Sosyoloji nedir?* (2. Baskı). (Çev: N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal zekâ*. (Çev: B. S. Yüksel) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gökşen, N. (1985). *Örneklerle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökşen, N. (1987). *Örnekleriyle çocuk edebiyatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökşen, N. (1993). *Örnekleriyle çocuk edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Göktürk, A. (2012). *Sözün ötesi*. İstanbul: YKY.
- Güleryüz, H. (2003). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Günay, U. (1998). *Türk dünyası el kitabı (Cilt Seri: I)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 158.
- Güney, E. C. (1971). *Folklor ve halk edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Yayınları.
- Güney, E. (1971). *Folklor ve halk edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları.

- Gürel, Z. (2014). *Şangrak Türk Dünyası çocuk edebiyatına giriş*. Ankara: Avrasya Kütüphaneciler Birliği.
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Öncü Yayınevi.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde kullanımı*. Konya: PaletYayınları.
- Güzel, A. ve Torun, A. (2010). *Türk Halk edebiyatı elkitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Halstead, J. M. & Taylor, J. M. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169 - 202.
- Huck, C., Hepler, S., Hickman, J., & Kiefer, B. Z. (2001). *Children's literature in the elementary school*. New York: McGraw-Hill.
- Hunt, P. (1994). *An Introduction to children's literature*. London: Oxford University Press.
- Hunt, P. (1999). *Understanding children's literature*. London: Routledge.
- İleri, C. (1998). Şiir bilgisi. İçinde Z. Güneş (Ed.), *Edebiyat bilgi ve kuramları* (s. 77- 108). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M. E. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde masalın yeri*. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- Karakuş Tayşi, E. (2019). Sevim Ak'ın öykülerinin duyarlık eğitimi açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 19(19), 303-324. doi: 10.30767/diledeara.542628
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 5(3), 463-475.
- Kavcar, C. (1999). 75 Yılda Türk çocuk şiiri. İçinde B. Onur (Ed.), *Cumhuriyet ve Çocuk*, 2. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri Kitabı: 1. Cilt* (s. 229-237). Ankara: Ankara Üniversitesi ÇOKAUM Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

- Kavcar, C. (2013). Verimli Türkçe ve edebiyat öğretimi. *Çağdaş Türk Dili Dergisi*, 1(305), 100-105.
- Kavcar, C., Hengirmen, M., Koçak, M. ve Tumuçin, A. K. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (2005). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, M. (2013). Okuma-yazma öğretiminde şiir. *Dil ve Edebiyat Dergisi*, 10(1), 49-96.
- Keklik, S. (2014). *Çocuk şiiri incelemeleri*. Uşak: Özler Ofset Matbaa.
- Keskinoğlu, M. Ş. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerine uygulanan Mesnevi temelli değerler eğitimi programının ahlaki olgunluğa ve saldırganlık eğilimine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı çocuk edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayınevi.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kılıç, A. (2002). Duyuşsal alan özellikleri ve bireye kazandırılması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(8), 153-164.
- Kinnier, R. T., Kernes, J. L., & Dautheribes, T. M. (2000). A short list of universal moral values. *Counseling and Values. Amerikan Counseling Association*, 1, 1-20.
- Kunos, I. (2001). *Türk halk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. California: Sage Publication.
- Larousse, M. (1981). *Çocuklar için edebiyat* (Cilt 3). İstanbul.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills: CA: Sage Publications, Inc.

- Meral, A. (2016). *Ömer Seyfettin öykülerinin çocuk edebiyatı ölçüleri açısından değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Merriam, S. (2018). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: CA: Josses-Bass.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2002). *Okul gelişim modeli. Planlı okul gelişimi*. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2009). *İlköğretim 1. 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- Nas, R. (2002). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Yayınevi.
- Neydim, N. (2013). *Uluslararası İstanbul kitap fuarı ve teması*. Erişim adresi: <http://www.cicicee.com/necdet-neydim-ayin-roportaji-53166>
- Oğuzkan, A. F. (1979). *Çocuk edebiyatı. (2. Basım)*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Oğuzkan, A. F. (1979). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Oğuzkan, A. F. (1995). *Çocuklar için şiir dünyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınevi.
- Oğuzkan, A. F. (2013b). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2000). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (2013a). *Yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle çocuk edebiyatı. (10.Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Özbay, M. (2010). *Türkçe öğretimi yazıları*. Ankara: Öncü Yayınevi.

- Özen, H. (1996). Dağlıyor dağarcığımızı dağarcığıyla Dağlarca: Söyleşi. *TÖMER Çeviri Dergisi*, 3(9), 102-111.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özgüven, İ. (2000). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Öztürk, Z. (2003). Eğitim tarihimizde okuma toplantılarının yeri ve okunan kitaplar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 131- 155.
- Popet, A., & Evelyne, R. (2002). *Le conte au service de l' apprentissage de la langue*. Paris: Editions RETZ.
- Powney, J., Cullen, M. A., Schlapp, U., Glissov, P., Johnstone, M., & Munn, P. (2004). *Understanding values education in the primary school*. UK: University of Glasgow.
- Püsküllüoğlu, A. (2005). *Arkadaş Türkçe sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, A. (2009). *İlköğretim 6., 7., 8. sınıflar için Türkçe sözlük*. (15. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free Press. Russell.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (1989). Masal ve çocuk edebiyatındaki yeri. İçinde M. R. Şirin (Ed.), *Çocuk edebiyatı yıllığı* (s.168-175). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Sarıyüce, H. L. (2012). *Türk Çocuk ve gençlik edebiyatı ansiklopedisi I-II*. İstanbul: Nar Yayınevi.
- Sever, S. (1996). Tefik Fikret ve çocuk şiirleri. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 29(1), 31-47.
- Sever, S. (1998). Demokratik kültür bilinci edinimi sürecinde dil ve edebiyat öğretimi. *Yaşadıkça Eğitim*, 1(56), 2-6.
- Sever, S. (2002a). Öğretim dili olarak türkçenin sorunları ve öğretme-öğrenme sürecindeki etkili yaklaşımlar. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1-2), 11-12.

- Sever, S. (2002b). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (Milli Eğitim temel yasası ve çocuk haklarına dair sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35(1), 26-37.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. İstanbul: Kök Yayınevi.
- Sever, S. (2007). “Çocuk edebiyatı öğretimi nasıl olmalıdır?”. İçinde S. Sever (Ed.), 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 41-56). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sever, S. (2009). Çocuk edebiyatının çocuğun gelişim sürecindeki yeri ve önemi. İçinde Z. Güneş (Ed.), *İlköğretimde çocuk edebiyatı* (s.1-38). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir:Tudem.
- Sınar, A. (2006). Türkiye’de çocuk edebiyatı çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 175-225.
- Sınar, A. (2007). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Silah, M. (2000). *Sosyal psikoloji (Davranış Bilimi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sivri, M. (2007). Çocuğa şiirde öğreticilik sorunsalı. İçinde S. Sever (Ed.), II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı: 1. Cilt* (s. 651-659). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Solmaz, Y. (2005). *Şiir içten gelen bir şeydir*. Ankara: Kül Yayınları.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, T. (2004). *Çocuk edebiyatı*. Erzurum: Suna Yayınları.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şimşek, T. (2014). Sevdirmek ve heveslendirmek. *Türk Dili Dergisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 1(756), 299-300.
- Şimşek, T. (2016). *Okul öncesinde çocuk edebiyatı ve medya el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (1983a). *Masal mektuplar*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

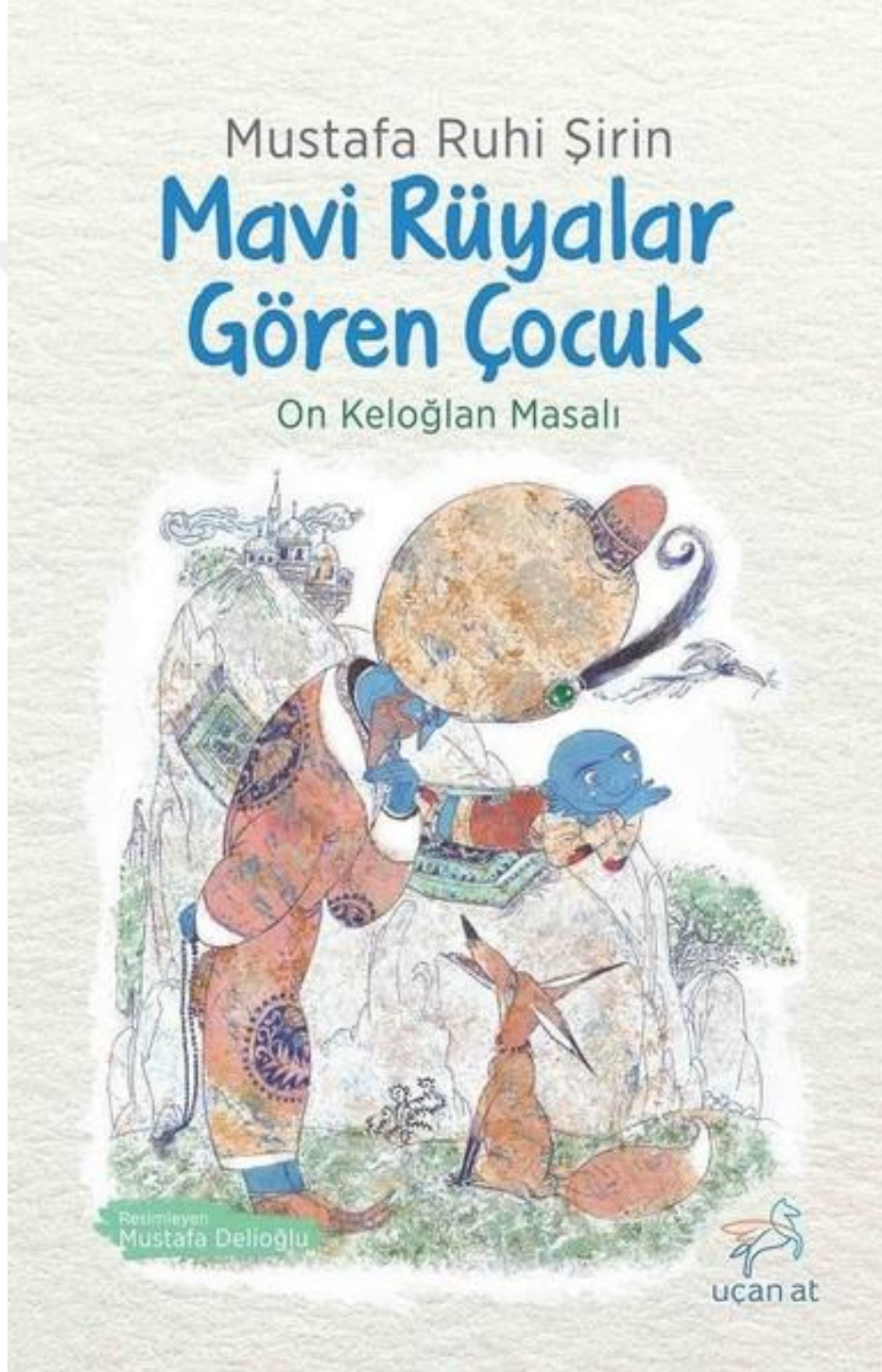
- Şirin, M. R. (1983b). *Gökyüzü çiçekleri*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1986). *Kar altında bir kelebek*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M.R. (1987). *Çocuk edebiyatı yillığı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M.R. (1988). *Çocuk edebiyatı yillığı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M.R. (1989a). *Çocuk edebiyatı yillığı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1989b). *Guguklu saatin kumrusu*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1993). *Her çocuğun bir yıldızı var*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1994a). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Yayınları Vakfı.
- Şirin, M. R. (1994b). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1997). *Rüya saati*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1998a). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (1998b). *Çocuk yüzü yazılar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (1998c). *Çocukluğun kozası*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (1998d). *Televizyon, çocuk ve aile*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (1999). *Gösteri çağı çocukları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M.R. (2002). *Yıldız sayan ağaç*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2003). *Mavi rüyalar gören çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2004a). *Bir şemsiyem olsa kuşlardan*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2004b). *Geceleri mızıkça çalan kedi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2004c). *Aşk olsun çocuğum aşk olsun*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2004d). *Dünyaya gülen adam*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006a). *Çocuğa adanmış konuşmalar*. İstanbul: İz Yayınları.
- Şirin, M. R. (2006b). *Çocuk hep çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006c). *Kuşatılmış çocukluğun öyküsü*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2006d). *Hayat gibi*. İstanbul: İz Yayıncılık.

- Şirin, M. R. (2006e). *Dersimiz çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007b). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Ankara : Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007c). *Masal atlası*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2009). *Televizyon, çocuk ve aile*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012a). *Okula giden kedi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012b). *Dünyanın en güzel yeri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012c). *Harflerin kardeşliği*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012d). *Dünya bir lunapark*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. ve Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tezel, N. (2009). *Türk masalları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Tökel, İ. (2008). *Gökhan Akçiçek'in çocuk şiirlerinin değer aktarımı açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Turan, L. ve Yılar, Ö. (2007). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Tümen, T. (2018). *Naki Tezel'in masalları ve değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul öncesinde çocuk, edebiyat ve kitap*. İstanbul: YAPA Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Türk Dil Kurumu. (2010). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulusoy, A. (2003). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ural, O. (1979). *Şiirlerde çocuk - çocuk konulu şiirlerden seçmeler*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ural, S. (1989). Çocuk ve kitap. İçinde M. R. Şirin (Ed.), *Çocuk edebiyatı yıllığı* (s. 370-373). İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2001). *Bilgi ve değer*. İstanbul: Ülken Yayınları.
- Ünal, S. ve Erciş, A. (2006). Tüketicilerin kişisel değerlerinin satın alma arzları üzerindeki etkisi. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 23-48.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2008). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR, (Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi)*, 19, 499-522.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Ekler

Ek 1: Mustafa Ruhi Şirin'in Eserlerinin Kapakları

Mustafa Ruhi Şirin
**Guguklu Saatin
Kumrusu**

Resimleyen
Mustafa Delioğlu

uçan at

Mustafa Ruhi Şirin

Okula Giden Kedi

Resimleyen
Berk Öztürk

uçan at

Mustafa Ruhi Şirin
Gökyüzü Çiçekleri

Resimleyen
Saadet Ceylan

uçan at

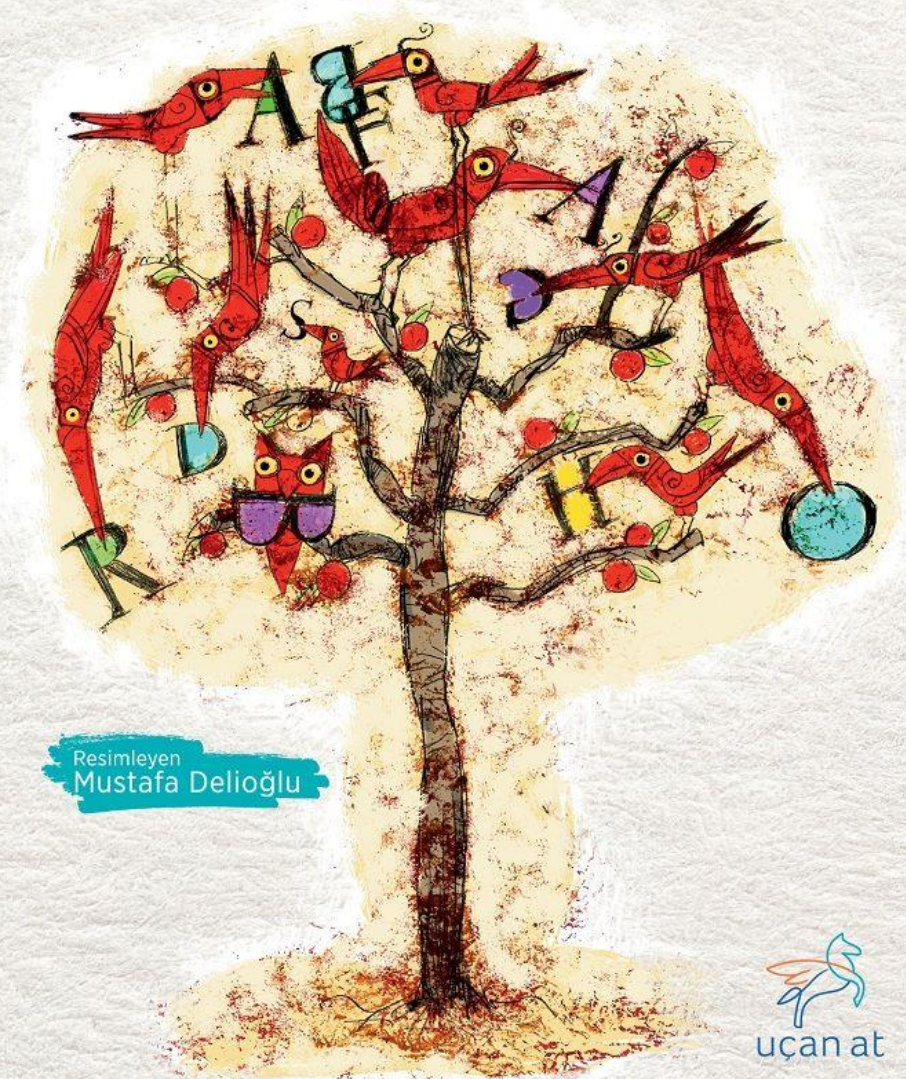
Yıldız Sayan Ağaç

Mustafa Ruhi ŞİRİN

Toplu Şiirler

Mustafa Ruhi Şirin
**Harflerin
Kardeşliği**

Resimleyen
Mustafa Delioğlu

Mustafa Ruhi Şirin

Dünyanın En Güzel Yeri

Resimleyen
Saadet Ceylan

uçan at

Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı soyadı: Kevser EVSEN

Doğum tarihi: 03/07/1992

Doğum yeri: Adana / Tufanbeyli

Adres: Hamidiye Mah. Ihlamur Sok. Kardeşuncer Apt. No: 35 Kat: 5
Daire: 7 Bursa / Gemlik

Öğrenim Durumu

2005-2009: Yozgat Anadolu Lisesi

2009-2013: CumhuriyetÜniv. Eğitim Fak. Türkçe Eğt. Bölümü

2015-2018: Dumlupınar Üniv. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal
Bilgiler Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

İş Deneyimi

2015- Devam Ediliyor: T.C. MEB Türkçe Öğretmeni

Yayımlar

-

